

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 7

BEOGRAD 1938 GODINE

KNJIGA 3

XXX REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 8 MARTA 1938 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI :

PRETSEDNIK

STEVAN ĆIRIĆ

i

POTPRETSEDNICI:

FRANJO MARKIĆ i JEVREM TOMIĆ

SEKRETAR

NURIJA POZDERAC

Prisutni g. g. Ministri: Ministar unutrašnjih poslova dr. Anton Korošec, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Dragiša Cvetković, Ministar šuma i rudnika Bogoljub Kujundžić, Ministar bez portfelja Vojislav V. Dorđević, Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Vjekoslav Miletić.

POČETAK U 9.30 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika XXIX redovnog sastanka.

2 — Saopštenje o podnošenju interpelacija narodnih poslanika: Sekule Zečevića na Ministra finansija o obustavi ekzekutivne naplate dospelih anuiteta Privilegovane agrarne banke i usvajanje prvenstva; Mihaila Đurovića na Ministra unutrašnjih poslova o neizvršenju izvršne presude Okružnog suda u Leskovcu, kojom je predsednik Opštine vinaračke Tošić Antanas kažnjen sa 4 meseca strogog zatvora i na ime privatnopravnog potraživanja oko 20.000 dinara za delo krivokletstva iz § 144 k. z. i usvajanje prvenstva;

3 — Saopštenje zahteva Ministra pravde za izdavanje sudu g. g. narodnih poslanika;

4 — Saopštenje ministara o odgovorima na interpelacije narodnih poslanika.

Dnevni red: Nastavak pretresa u pojedinostima izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu i to:

1 — Pretres i usvajanje budžeta rashoda — XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika.

Govornici: Ministar šuma i rudnika Bogoljub Kujundžić (dva puta), dr. Milovan Grba, Karel Doberšek (u ime grupe Narodnog radnog kluba), Milan Petković, Mita Dimitrijević (u ime grupe Jugoslovenskog radikalnog kluba), Novica Popović, Risto Grdić, Vojislav Lazić, izvestilac manjine Ivan Mohorič, Branko Dobrosavljević, Simo Marjanac, Sava Mikić, Vojislav Nenadić (u ime grupe Nezavisnog kluba), potpredsednik Narodne skupštine Franjo Markić (deset puta), Dane Miletić, Milenko Milutinović, Milenko Glišić, dr. Đorđe Marković, Luka Avramović, Joca Georgijević, Todor Živković, Radovoje Nikolić, Aćim Popović, Života Milanović (radi ličnog objašnjenja), predsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (dvanaest puta), Dušan Antonijević, potpredsednik Narodne skupštine Jevrem Tomić (četnaest puta), zamenik izvestioca sekretar Nurija Pozderac.

2 — Pretres i usvajanje budžeta rashoda — XVII razdeo — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda.

Govornici: Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Vjekoslav Miletić (dva puta), dr. Milan Stijić, Vojislav Lazić, Jakov Kolarević, Radovoje Nikolić, potpredsednik Narodne skupštine Jevrem Tomić (osam puta), izvestilac većine dr. Jure Koce.

Predsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, imam čast otvoriti XXX redovni sastanak Narodne skupštine. Molim sekretara g. Nuriju Pozderca da izvoli pročitati zapisnik prethodnog sastanka.

Sekretar Nurija Pozderac pročita zapisnik XXX redovnog sastanka.

Pretnednik Stevan Ćirić: Ima li ko od gospode narodnih poslanika kakvu primedbu na zapisnik? (Nema) Primedaba nema, zapisnik je primljen.

Izvolite čuti interpelacije za koje se traži prvenstvo.

Sekretar Nurija Pozderac (saopštava): G. Sekula Zečević, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra finansija — o obustavi ekzekutivne naplate dospelih anuiteta Privilegovane agrarne banke i traži da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretnednik Stevan Ćirić: Ima reč Ministar šuma i rudnika g. Bogoljub Kujundžić, da se izjasni u ime odsutnog Ministra finansija o prvenstvu ove interpelacije.

Ministar šuma i rudnika Bogoljub Kujundžić: Čast mi je izjaviti da primam prvenstvo za ovu interpelaciju.

Pretnednik Stevan Ćirić: Gospodin Ministar je primio prvenstvo, prima li Narodna skupština prvenstvo ove interpelacije? (Prima) Objavljujem da je Narodna skupština primila prvenstvo za ovu interpelaciju.

Izvolite čuti dalje.

Sekretar Nurija Pozderac (saopštava): G. Mihailo Đurović, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova o neizvršenju izvršne presude Okružnog suda u Leskovcu, kojom je pretnednik Opštine vinaračke Tošić Antanas kažnjen sa 4 meseca strogog zatvora i na ime privatnopravnog potraživanja oko 20.000 dinara za delo krivokletstva iz § 144 Kz. i traži da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Pretnednik Stevan Ćirić: Ima reč Ministar šuma i rudnika g. Bogoljub Kujundžić da se izjasni u ime odsutnog Ministra unutrašnjih poslova, da li prima prvenstvo za ovu interpelaciju.

Ministar šuma i rudnika Bogoljub Kujundžić: Čast mi je izjaviti, gospodo narodni poslanici, da primam prvenstvo za ovu interpelaciju.

Pretnednik Stevan Ćirić: Gospodin Ministar je primio prvenstvo, prima li Narodna skupština prvenstvo ove interpelacije? (Prima) Objavljujem da je Narodna skupština primila prvenstvo za ovu interpelaciju.

Izvolite čuti zahtev g. Ministra pravde o izdavanju sudu g. g. narodnih poslanika.

Sekretar Nurija Pozderac (saopštava): G. Ministar pravde traži odobrenje za produženje krivičnog postupka protivu g. g. narodnih poslanika: Vukovića Josipa zbog dela iz § 307 u vezi § 310 Kz.; Peveca Rudolfa zbog dela iz § 345 Kz.; i Čubrilovića dr. Branka zbog dela iz 301 Kz.

Pretnednik Stevan Ćirić: Ovi zahtevi g. Ministra pravde biće upućeni Imunitetnom odboru.

Izvolite čuti jedan ministarski izveštaj.

Sekretar Nurija Pozderac (saopštava): G. Ministar saobraćaja izveštava da će na interpelaciju narodnog poslanika g. dr. Živojina Popovića — o osiguranju železničke pruge kod Čuprije od izliva reke Velike Morave — odgovoriti kad se stavi na dnevni red.

Pretnednik Stevan Ćirić: Ovaj izveštaj uzima se na znanje.

Gospodo narodni poslanici, prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu: Nastavak pretresa u pojedinostima izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu i to: I — Pretres budžeta rashoda — XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika.

Ima reč Ministar šuma i rudnika g. Bogoljub Kujundžić. (Burno pljeskanje u centru i na desnici i povici: Živeo!)

Министар шума у рудника Богољуб Кујунџић: Господо народни посланици, Министарство шума и рудника је еминентно привредни ресор, коме су поверене две веома значајне гране народне привреде: шумска и рударска привреда.

У својем излагању о буџету Министарства шума и рудника отпочећу најпре са шумарским надзором тј. оним редом како је и састављен предлог буџета расхода за 1938/39 годину.

Према § 127 Закона о шумама шумарску полицију и надзор извршује Министар шума и рудника преко општинских власти: банских управа и средњих начелстава. Задатак је шумарске полиције и надзора да нашој земљи трајно осигура потребан проценат пошумљености и шума у добром стању, како би се народној привреди осигурала потребна количина дрвета за огрев и за грађу за домаћу потребу, док би вишак преко тога био намењен за извоз у иностранство. Известан проценат пошумљености мора се обезбедити и због посредних користи које имамо од шума тј. ради благотворног дејства шума у климатском, хигијенском и војно-одбранбеном погледу.

Да би се све то постигло, Закон о шумама од 29 августа 1929 године прописује, да се шуме које постоје морају одржати, да се онемогући пустошење шума, а сем тога Закон о шумама прописује и обавезу пошумљења посечених површина и обавезу господарења по-привредним плановима у свим шумама које стоје под особитим јавним надзором као и у приватним шумама преко 300 хектара површине, а све то у циљу да се осигура вечна шума и потрајност шумског господарења. Најзад Закон о шумама предвиђа да се имају пошумити у року од 50 година све голети и кршчије пошумљење захтева какав општи јавни интерес.

Како Закон о шумама не прописује стриктну обавезу постављења чувара шума за недржавне шуме, то сам изразио. Пројекат закона о чуварима недржавних шума, како бих обезбедио успешније пуну заштиту ових шума.

Зато, изјављујем овде лојално да стање у коме се данас налазе како недржавне тако и државне шуме у већем делу земље никако не задовољава. Заштита тих шума у ужем смислу мора се што пре обезбедити и питању заштите и одржавања постојећих шума морамо поклонити много више пажње него што је до сада чињено.

Шумске штете и узурпације на територији неких Дирекција шума узеле су огромне размере. Морамо се са овога места сви озбиљно запитати шта ће бити ако наше шуме буду уништене. Пресушиће јак извор народних и државних прихода које нам шуме дају, неће бити извоза дрвета, овог нашег најважнијег извозног артикла. Нећемо има-

ти сировина за многе полуфабрикате и финалне продукте тако преко потребне нашој земљи и индустрији земаљске одбране (целулоза, дрвни плин тј. шумски гас итд. итд.). Нећемо имати дрвета за нашу индустрију и за поткопе наших многобројних рудника. Док се нове шуме подигну по цену огромних издатака, пробиће дуго и дуго времена, па ће неизбежно наступити велика празнина у државним приходима, а настаће и несташица у свему оном што нам данас дају наше шуме. Несташица дрвета као и паше због уништења шума осећа се већ данас у извесним крајевима. Са уништавањем сеоских и државних шума отишло се тако далеко, да већ данас имамо читавих села, чији становници морају ићи по 30 до 40 километара далеко у шуму по дрва, па на кратком јесењем и зимском дану долазе кући са товаром и колима дрва тек трећи дан.

Али штетне последице уништавања наших шума осетиће народ и држава и на други начин. Нестанком шума нестаће и посредних тј. идеалних користи које нам оне дају.

Већ данас видимо страшне последице наглог уништавања шума: видимо поплаве које се понављају код нас у свако годишње доба, даље стварање опасних бујица које доводе у питање наше најважније саобраћајне артерије.

Због тога вас молим и апелујем на све вас и са овог места, да потпомогне шумарску администрацију у њеном напорном настојању за заштиту и одржавање постојећих шума.

Господо посланици, овде ћу вам укратко изнети извесне статистичке податке о површини шума и шумског земљишта.

Укупна површина шумског земљишта у нашој држави износи 8,196.940 хектара. Од тога је стварно под шумом 7,258.790 хектара и то:

1 — државних шума	2,814.530 хектара	тј. 38,8%
2 — комуналних шума	1,910.915	„ „ 26,3%
3 — осталих власника	2,533.345	„ „ 34,9%

Пошумљеност у нашој земљи износи 29,3%, а на једног становника долази нешто мање од пола хектара шуме.

Од укупне површине шумског земљишта 74% отпада на апсолутно шумско земљиште т. ј. таково земљиште, које није трајно способно ни за какву другу културу осим за шумску културу.

Знатна површина земљишта које је под шумом претставља слабу шуму т. ј. шикару и то 1,103.690 хектара или 15% округло.

У 1936 години и из свих шума без обзира на категорију власништва искоришћено је:

техничког дрвета	4,477.905 кубних метара
огревног дрвета	9,134.510 кубних метара
отпадак у шуми	3,403.100 кубних метара
Свега:	17,015.515 кубних метара

што значи да је просечно од једног хектара искоришћено 2,3 кубна метра.

Предлогом буџета за 1938/39 годину предвиђено је за шумарску полицију и шумарски надзор:

За одељење за врховни шумарски надзор	2,697.310 дин.
За банске управе и среска начелства	19,169.710 дин.
Свега:	21,867.020 дин.

Према буџету расхода за 1937/38 годину повећање расхода за установе одељења за врховни и

шумарски надзор за буџетску 1938/39 годину износи 4,144.786 динара.

Лични издатци по партијама одељења за врховни шумарски надзор износе 10,785.547 динара т. ј. 48% а материјални издатци 11,081.473 динара, т. ј. 52%. Целокупни издатци код овог одељења износе 21,867.020 динара.

Повећање расхода долази услед повећања припадљности државних службеника, даље је повећан број особља и то за 32 шумарска чиновника и 15 надлугара. Кредит за пошумљавање голети повећан је за 896.000 динара, на уређење бујица предложено је повећање од 1,100.000 динара за израду шумске статистике предвиђено је повећање од 330.400 динара. Најзад је предвиђена нова партија за проглашење заштитних шума у износу од 400.000 динара.

Код Одељења за врховни шумарски надзор, код банских управа и среских начелства предвиђено је укупно 286 чиновника и 137 званичника, служитеља и дневничара. Од тога броја 107 среских шумарских референата и 117 надлугара и лугара.

Један од најважнијих задатака ресора који водим је пошумљавање кршева, голети и живог песка. Површина кршева, голети и живог песка износи:

на државном земљишту	204.312 хектара
на комуналном земљишту	667.817 хектара
на приватном земљишту	138.146 хектара
Свега:	1,100.275 хектара

што претставља огромну непродуктивну површину наше земље.

Пошумљавање оваквих површина је крупно привредно и социјално питање, јер се најпространије голети налазе баш у најсиромашнијим крајевима, у којима би се подизањем шума и шумском културом могло повратити благостање, а пре свега би се успешним пошумљавањем поправиле скроз неповољне климатске и хигијенске прилике.

Један део ових голети могао би се пошумити самом забраном паше, док ће се око 500.000 хектара морати да пошуми вештачким путем, ради чега ће требати велика финансијаска средства и доста времена. До сада је на овај начин пошумљено само 17.412 хектара са утрошком од динара 59,000.000.

Да би се 500.000 хектара пошумило вештачким путем у року од 50 година, како прописује Закон о шумама, било би потребно годишње око 30,000.000 динара кредита. Међутим, у току буџетске године одобрено је по буџету 1,064.000 динара, а из Фонда за пошумљавање 3,499.890 динара, тј. укупно свега 4,563.890 динара.

Да би се убрзао рад на пошумљавању, мора се ангажовати и приватна иницијатива. У ту сврху се из државних и бановинских расадника бесплатно издају саднице за народно пошумљавање. Тако је до краја 1936 године народу издато 75,000.000 садница, од чега само на 1936 годину отпада око 14,000.000 садница.

Крајем прошле године образовани су у Београду као и у бановинским среским местима одбори за пропаганду пошумљавања, који треба пре свега да придобију нашу омладину за културу шуме и да код ње развију љубав према природи и шуми. У Министарству је израђен Пројекат закона о подели кршева народу у сврху пошумљавања, али се са доношењем тога закона мора застати док се претходно не сврши посао на унутрашњој

колонизацији као и радови на излучењу мере и балталика на територији босанско-херцеговачких дирекција шума.

У уској вези са пошумљавањем стоји и питање уређења бујица. У овоме буџетском предлогу предвиђен је кредит на уређењу бујица у укупном износу од 5,867.500 динара. Услед уништења шума у сливовима многих река настале су бујице, које угрожавају не само јавни саобраћај већ стављају у питање и опстанак самога народа у брдским и планинским крајевима.

Према прикупљеним податцима за уређење многобројних бујица у Вардарској бановини биће потребан издатак од 150,000.000 динара.

Зато се кредити за уређивање бујица морају идућих година још и повећавати, како би се сузбило пустошно дејство бујица и планинских потока.

Зато намеравам да предложим овлашћење за закључење зајма од 48,000.000 динара за уређење бујица и регулацију Јужне Мораве у Врањској котлини, како би се ту обезбедила постојећа железничка пруга и интернационални пут који се има изградити.

Имовне општине, познате народне институције на територији бивше Хрватске, Славоније и Срема налазе се у тешкој финансијској кризи већ више година. Дуг имовних општина крајем 1936 године износио је 60,745.678 динара. Отписом дужног државног пореза и бановинских приреза та је цифра сведена на 46,472.531 динара. Према садашњим приходима и расходима, расходи имовних општина су већи за око 16,000.000 динара од остварених прихода. Уредба о санацији имовних општина налази се пред привредно-финансијским комитетом министара, те се наддам да ће она ускоро бити донета.

Шуме имовних општина се налазе на површини од 459.690 хектара, док шуме земљишних заједница запремају површину од 258.495 хектара. На жалост и стање шума земљишних заједница задаје бриге: издаци на те шуме износе 11,500.000 динара, а приходи свега 6,500.000 динара. Порези, прирези и други намети терете ове шуме од једног хектара 26 динара годишње, што оне по својој приходној способности не могу поднети.

Господо народни посланици, прелазим сада на излагање о Управи државних шума.

Као подручје установе за управу и газдовање са државним шумама и шумским земљиштима службе: дирекције шума, шумске управе, државне шумске манипулације, државна шумска индустријска предузећа и прометне управе државних шумских железница.

Одељење за управу државних шума управља државним шумама преко 12 дирекција шума односно преко 160 шумских управа и 4 режијске манипулације као и једном прометном управом државне шумске железнице (Усора—Прибинић).

Одељење за управу државних шума са свима његовим подручним установама има свега 2748 службеника.

Бројно стање особља управе државних шума до пре кратког времена било је апсолутно недовољно за добру заштиту и искоришћавање државних шума. Зато је, у интересу заштите државних шума и ради унапређења државне шумске привреде, Министарск савет прописао Уредбу од 28 септембра 1937 године, којом је Министар шума и

рудника овлашћен да у току ове буџетске године постави 150 чувара шума, 50 шумарских инжењера, 4 правника и 12 рачунарских чиновника. Сва ова постављења већ сам извршио и овде поменут број особља унет је у буџетски предлог за 1938/39 годину. Према пропису чл. 2 Уредбе о заштити државних шума.

Напред поменутим постављењима, која треба сматрати као знатан успех у побољшању и унапређењу државне шумске привреде — биће само унеколико поправљено стање државних шума, које су нарочито од 1927 године биле изложене нападима сваке врсте, када је редуцирано „у интересу штедње”, 700 чувара шума.

Са постављањем новог чуварског особља у вези је и реорганизација службе чувара државних шума. Данашње прилике које владају у извесним крајевима државе — претерано развијена бесправна горосеча која местимце прелази и у девастацију државних шума као и примене оних одредби Закона о шумама које се односе на непосредну заштиту шума — захтевале су нову организацију чуварске службе и њених органа. Зато се сада ради у Министарству шума и рудника један нацрт Уредбе о организацији службе чувара државних шума, којом би се обезбедила боља и целисходнија заштита државних шума.

Господо народни посланици, рационално искоришћење државних шума не да се замислити без добрих уређајних елабората. Без познавања инвентара шума и без знања колике и какве приходе може шума да даје, није могуће ни замислити рационално господарење. Слаб успех шумарског газдинства у највећем делу је последица тога што су шуме остале неуређене или у колико су у појединим случајевима и биле уређене, што су се одредбе уређајних елабората у примени мењале.

Извесни шумски комплекси, који до сада леже бескорисно и без прираста, могли би се отворити за експлоатацију када би нам било познато колику дрвну масу садрже, колика им је вредност и колике су инвестиције потребне за експлоатацију шума.

Главни продукт шумског господарења — дрво, има веома велику вредност колико за подмирење свакидашњих домаћих потреба толико и за трговину као извозни артикал од највеће важности. Према структури нашег извоза, где главно место заузимају пољопривредни производи који су врло нестални, јер зависе од родности поједине године, дрво добија још већу важност, јер његова продукција не зависи од појединих година, па је дрво увек у стању да попуни празнине у извозу пољопривредних продуката у неродним годинама. У нашој држави не постоји ни један тако сигуран извозни артикал у тако великој вредности као што је дрво. И баш зато ми морамо осигурати и за будућност потрајност продукције, која је за нас неизвесна без добре заштите шума и без уређајних елабората.

Законодавац је правилно оценио важност уређивања државних шума. Законом о шумама у § 49 тражи се, да се са државним шумама господари по начелу трајног господарења, што се има осигурати на тај начин да се господарење врши строго по привредним плановима.

Од нарочите важности за искоришћавање државних шума било је доношење Уредбе о организацији Министарства шума и рудника. Искориш-

ћавање државних шума постањено је овом Уредбом на нову основу, јер се по Уредби шумски производи у слободним државним шумама имају искоришћавати по правилу у властитој режији, а тек изузетно где то диктују нарочити услови могу се примењивати и други начини искоришћавања.

За ново искоришћавање државних шума прописује Уредба да се по претходно утврђеном програму врши искоришћавање државних шума у властитој режији и то тек пошто се створе сви предуслови за успешан рад и испита рентабилност режиског пословања.

За искоришћавање државних шума у властитој режији прикупљени су подаци за састав једног општег програма као и подаци за састав детаљног петогодишњег плана искоришћавања, на основу општег програма.

Исто тако се приступило и прикупљању података за уређење и мелiorацију сувата и планинских пашњака.

Систем дугорочних уговора, са којим смо ми имали врло рђаво искуство, а који је на територији раније Босне и Херцеговине извесно време претстављао једини начин искоришћавања државних шума налази се сада у постепеној ликвидацији.

Искоришћавање државних шума на основу Закона о заштити домаће државске индустрије није доцело оних резултата који су се очекивали. Поменути Закон ступио је на снагу 31 маја 1929 год. а трајао до 31 маја 1939 године, он омогућава снабдевање домаћих пилања потребном обловином из државних шума путем закључења дугорочних уговора.

Искоришћавање државних шума путем продаје на пањ, лиценцијом и по шумском ценовнику осим на основу дугорочних и резервационих уговора, врши се само у изузетним случајевима, обзиром на прописе Уредбе о организацији Министарства шума и рудника по којима се све слободне државне шуме имају у правилу искоришћавати у властитој режији.

Док се раније у државној режији израђивало 6%, тј. само око 30.000 кубних метара од укупног етата у државним шумама, данас се тај проценат попео на преко 27%, тј. на око 1.400.000 кубних метара.

Даљем проширавању режиског пословања приступаће се систематски и по програму. Свака журба или пренагљеност могла би бити од штете по успех самог пословања.

Ради једнообразног поступка при режиском пословању како у техничком тако и у рачунском погледу израђен је нови правилник о искоришћавању државних шума у властитој режији, који је поднет на сагласност господину Министру финансија.

Режијски радови за 1937/38 годину обухватају израду од око 1.400.000 кубних метара дрвета са издатцима око динара 74.000.000 и бруто приходом од динара 116.538.900, из чега произлази приход од динара 29.538.598 на име шумске таксе као и сума од динара 13.206.175 на име чисте добити. Упоређујући ове податке са онима из 1936/37 године види се да је за 1937/38 годину предвиђено за рад 17,5% дрвне масе више него прошле године, док се приход у виду шумске таксе повећао за 51%, а онај у облику чисте добити за 37%.

Суватска или боље рећи планинска паша претставља највећу и најважнију грану међу споредним

шумским производима. Ми имамо око 750.000 хектара сувата и планинских пашњака. Од те површине држави припада 350.000 хектара, а селима, општинама, приватним установама и поједицима око 400.000 хектара. Већ по овој површини може се ошенили колику огромну вредност има планинска паша за сточарство у нашој пољопривредној земљи, а тако исто и за државне приходе, када се узме у обзир да и код данашњег неуређеног стања планинске паше, планински пашњаци дају знатне приходе државној каси.

Са гледишта узгоја наших шума шумска паша је најважније питање шумске привреде. Ми редовно губимо велике количине прираста на дрвету због тога што наше шуме морају да подносе милионске бројке ситне и крупне стоке на шумској паши. За шумску привреду је то нужно зло, које морамо да подносимо с обзиром на структуру наше земљорадње и нашег ратарства у опште. Тај велики трибут, који ће наше шуме подносити све докле док наша пољопривреда у извесним крајевима државе буде на екстензивном ступњу, претставља велики терет за шумску привреду и велику сметњу за савремено и уређено шумарство, које треба да пружи нашој земљи много веће количине дрвета у будућности него ли што оно пружа данас.

Зато се намеће као хитна потреба систематски рад на мелiorацији планинских пашњака као и свих осталих земљишта погодних за културу сточне хране и то у првом реду у нашим планинским крајевима. Зато сам у предлогу буџета предвидео и износе потребне за мелiorацију сувата.

Још у почетку привредне кризе када је потражња главног шумског производа — дрвета — била смањена почело се је интензивније радити на искоришћавању споредних шумских производа. Сврха је томе била да се осигура и за далеку будућност финансијска потрајност шумских производа, а са друге стране да се искористе и они шумски производи, на које се у ранијим годинама није ни мислило када је искоришћавање дрвета вршено пуном паром.

Смоларење борових шума почело је у државној режији 1934 године. За сада се смолари само у боровим шумама Среза поречког у сливу реке Треске код Дирекције шума у Скопљу. Смоларска режија производи сада само двадесет пети део земаљске потрошње. Ово је необично важна привредна грана, јер се код нас и поред великих површина борових шума није ништа радило на смоларењу тако, да је пре 1934 године целокупна земаљска потреба подмиривана из иностранства. Министарство шума и рудника чини велике напоре да овај рад организује и у осталим крајевима државе.

Да бисмо постали независни од иностранства у набавци важних сировина за мирнодобске потребе наше индустрије, а тако исто да бисмо и у случају међународних тешкоћа имали организован рад у нашим шумама ради снабдевања индустрије земаљске одбране, треба смоларење државних шума у државној режији проширити и наставити у већим размерама. Ради тога су издата упутства да се настави са огледним радовима код Дирекције шума у Скопљу, а предузете су и потребне мере да се започне са смоларењем борових шума и на територији Дирекције шума у Сарајеву.

Сва производња калoфона у властитој режији продаје се домаћим фабрикама сапуна, а терпен-

тинско уље се продаје првенствено државним војним установама и Министарству саобраћаја, а потом нашој апотекарској индустрији.

Господо народни посланици, упознаћу вас сада у кратким потезима са питањем ограничавања државних шума које се због разних тешкоћа и потреса повлачи већ неколико деценија.

Ограничавање државних шума врши се у Северној Србији од 1892 године, у Јужној Србији од 1922 године. Оно се, према томе, протеже више од 40 година и тек се сада приводи крају, али ипак има доста да се ради на решавању заосталих нерешених спорова као и на обаштињавању државе на ограничене комплексе.

Непречишћени односи у погледу својине шума и шумских земљишта нарочито у Србији и Јужној Србији били су сметња за правилно искоришћавање државних шума.

Рад на ограничавању државних шума за последњих неколико година састојао се више у исправкама раније извршених ограничавања.

У току прошле године на терењу су радила три Суда за ограничавање државних шума који су се конституисали у Ваљеву, Куршумлији и на Рашкој.

Сем рада на ограничавању државних шума од важности је био и рад на ликвидацији бесправних насеља и заузећа у државним шумама Среза прокупачког и добричког.

Прелазим сада на питање унутрашње колонизације на територији раније Босне и Херцеговине, чија је важност са привредног и социјалног гледишта и раније довољно наглашавана. Рад на унутрашњој колонизацији у Босни и Херцеговини изводи се на основу Уредбе о додељивању државног шумског земљишта и ликвидацији узурпација.

Уредбом је предвиђено да се са земљом повенствено намире они добровољци који до сада нису никако добили своју добровољачку компетенцију у земљи, или су је добили само делимично. Целокупна акција око т.зв. унутрашње колонизације је хитна. Намеће се неодложна потреба да се ово питање реши правилно и коначно, јер се оно повлачи још од пре 50 година.

Довршењем унутрашње колонизације на територији Дирекције шума у Сарајеву, Тузли и Бања Луци омогућиће се са једне стране живот и опстанак економски најслабијег становништва, а с друге стране пак заштитиће се државни шумски посед од бесправних заузећа, која су у извесним срезovima заузела велике размере.

Господо народни посланици, дозволите ми да на крају овог излагања по питању Одељења за управу државних шума прећем и на излагање о државним шумским предузећима ма да она не тангирају овај буџетски предлог.

Држава преко Министарства шума и рудника је искључиви сопственик следећих предузећа:

1 — Шумско-индустријског предузећа Добрљин—Дрвар а. д.

2 — Фабрике Целулозе Дрвар а. д. у Дрвару, и

3 — Дурмитор а. д. за експлоатацију и трговину дрветом.

Ова предузећа су образована као акционарска друштва, и она су до скоро имала засебне управне и надзорне одборе, док је Министарства шума и рудника као власник за државу вршио контролу и надзор по одредбама статута.

Шумско-индустријско предузеће Добрљин—Дрвар а. д. било је запало последњих година (од 1931 до 1936) у доста тешко финансијско стање, које му је слабило кредитну способност, па је услед тога „Шипад“ морао да ради под тешким условима.

Узроци тешког стања „Шипада“ су познати и више пута расправљани, па налазим да није потребно да их овде опширно анализирамо, већ ћу само укратко поновити главније узроке:

1) куповина предузећа „Дурмитор“, у које је „Шипад“ одржава ради јавног саобраћаја, ма да то предузеће по оптимистичкој процени не вреди више од 15 милиона динара;

2) пасивност пруге Млиниште—Јајце, коју „Шипад“ одржава ради јавног саобраћаја, мада иста пруга није његово власништво нити му је потребна за експлоатационе радове. Пасивност ове пруге донела је „Шипаду“ губитак који до сада износи 23 милиона динара;

3) израда сушица у 1930 години донела је „Шипаду“ губитак од 20.000.000 динара, из разлога што је „Шипад“ настојавао да одговори својим уговорним обавезама, па је тиме уједно помагао државну шумску администрацију у сузбијању заразе од поткорњака у државним шумама;

4 — губитак талијанског тржишта у 1935 год., примена економских санкција према Краљевини Италији, немогућност пласирања дрвета у Шпанији и девалвација француског и швајцарског франка као и италијанске лире, такође су нанели тешке губитке „Шипаду“.

То су у главним линијама моменти, који су утицали на стварање данашњег стања код овог државног предузећа, те су зато морале бити предузете мере за санацију у следећем:

1) отписано је дуговање „Шипада“ на име шумске таксе осталих доприноса, прима и камата до краја 1935 године Дирекцији шума у Бања Луци, односно Министарству шума и рудника у суми од око 50 милиона динара. (Радивоје Нановић: То је велики севап!) Немојте интервенисати, па неће бити толико севапа.

Финансијском санацијом се „Шипад“ ослобађа извесних својих дуговања, а повећава му се и акцијски капитал за 30 милиона динара т. ј. акцијски капитал од 20 милиона динара повећава се на 50 милиона динара, чиме се повећава и кредитна способност овог предузећа.

2) даље је припремљена и реорганизација самог предузећа на тај начин што се изменом статута дефинишу тачно дужности и права управног и надзорног одбора као и генералног директора предузећа, даље се прописује стручни састав управног одбора, предвиђа се стручна и финансијска контрола Министарства шума и рудника и прописује се доношење нове прагматике и пензионог статуса за чиновнике и службенике предузећа.

Овом се реорганизацијом постиже боље унутрашње административно и техничко уређење предузећа у сврху успешнијег пословања.

Измена статута је већ постигнута на главној скупштини Шипада од 20 јула 1937 г., а већ су припремљене прагматика и статус за службенике предузећа, које треба да прихвати управни одбор и да проведе у живот.

Најзад санирање Шипада постиже се донекле и сједињењем његовим са фабриком целулозе у Дрвару, и са предузећем „Дурмитор“, чиме је повећан и акцијски капитал тако сједињеног предузећа. Ово сједињење је већ одлучено на главним скупштинама фабрике целулозе од 19 јула 1937 г. и на главној скупштини „Шипада“ и „Дурмитора“ од 20 јула 1937 г. које је одобрено од стране господина Министра трговине и индустрије, а на дан 19 фебруара 1938 г. је и регистровано код Окружног суда у Бања Луци као трговачко, те је тиме ово сједињење завршено и формално проведено. Тога дана је регистрован и ступио на снагу нови — измењени статут овако сједињеног предузећа, те сада постоји само један управни и један надзорни одбор за овако фузионирано предузеће.

Дозволите ми, господо народни посланици, да кажем и неколико речи о шумском предузећу о коме се толико дебатовало у јавности, о добро познатој „Криваји“.

По објављеном стечају Шумског предузећа „Криваја“ а. д. и по раскинућу експлоатационог уговора са тим предузећем, одлучено је у смислу § 42 Уредбе о устројству Министарства шума и рудника, да се у експлоатационом подручју бивше „Криваје“ државна шума има да искоришћава у државној режији и то: један део годишњег етата од око 90.000 кубних метара тврдог и меког дрвета употребиће се за снабдевање откупљене пилане у Завидовићима, на којој прераду дрвета сада врши „Шипад“ а остатак годишњег етата би се raspоделио за снабдевање малопиланара.

У смислу те одлуке по § 81 тач. 13 Финансиског закона за 1937/38 год. овлашћен је Министар шума и рудника да на јавној продаји откупи сву покретну и непокретну стечајну имовину „Криваја“ а. д. у ликвидацији. Овај откуп за рачун Министарства шума и рудника извршио је „Шипад“ за укупну суму од око 14.000.000 динара од чега је плаћено у готову око 6.000.000 динара а остатак отпада на призната потраживања државног ерара на рачун „Криваје“. Осим тога откупљена је директним преговорима из слободне руке од енглеске групе Глин-Милс из Лондона жицара на потезу Пакленик—Братељевићи са свима потраживањима према „Криваји“ за суму од 3.280.000 динара.

Привремено је одлучено, да ће индустријску прераду дрвета на пилани у Завидовићима и експлоатацију државне шумске жељезнице Завидовић—Олово—Кусаче вршити за рачун Министарства шума и рудника сам Шипад, а прераду дрвета у шумама бившег Кривајиног уговорног подручја Министарство шума и рудника путем државне шумске режије.

Најзад да поменем и предузеће „Југословенска дестилација дрва а. д.“ у Теслићу, у којем наша држава учествује преко Министарства шума и рудника са 20% приоритетних акција. Сама фабрика са земљиштем је власништво државе, а дата је поменутом предузећу у закуп.

Приликом давања фабрике у закуп, Министарство шума и рудника је закључило уговор са предузећем о снабдевању дрветом из државних шума. Према истом фабрика добија и прерађује годишње око 150.000 кубних метара буковог др-

вета, а пилана добија и прерађује годишње око 45.000 кубних метара четинастог дрвета.

Предузеће даје упослења за 2000 радника, а сем тога оно је важно и за народну одбрану по производима које фабрикује. Предузеће је активно и даје држави одговарајући део добити.

Господо народни посланици, у следећим излагањима изнећу све што је потребно о служби Врховног рударског надзора као и о раду Управе државних рударских предузећа.

Жеља ми је, да будете и о овоме делу ресора о рударству, свестрано обавештени како бисте могли са што је могуће пунијим познавањем предмета ценити предложени вам буџет, и са пуном савести одредити се при гласању о њему.

С тога сматрам за потребно, да вам детаљно изложим стање у нашем рударству уопште, а код државних рударских предузећа напосе. При томе ћу се у разлагању и упоређивању задржати на скупним годишњим бројевима као и на најважнијим производима, а вама, господо, стоје овде на расположењу и детаљни упоредни подаци.

Рударство у нашој Краљевини претставља данас једну од најважнијих привредних грана, како по величини и вредности достигнуте производње, тако и још више према улози, која му је намењена и коју све јаче преузима. Јер утробу земље на територији наше државе обдарила је природа у толикој мери и тако разноврсно, да се на бази тога богатства већ изграђује и може у пуној мери изградити наша економска самосталност на томе пољу; а уз то наша земаљска одбрана може да има пун ослонац у потребним јој сировинама и производима. Коначно актива нашег трговинског биланса и биланса плаћања има већ данас, а сваке године имаће све јачу потпору у производима нашег рударства, који се извози у иностранство. Јер треба знати, да већ данас у производњи бакра Југославија стоји на другом месту у Европи, одмах иза Немачке и врло близу ње. Али док Немачка за своју производњу употребљава и тврђу руду, докле Југославија израђује бакар из своје руде. И стварно у производњи руде, прорачунатој на садржај бакра, стоји Југославија у Европи на првом месту, далеко испред свих осталих држава, док на табели светске производње заузима Југославија седмо место.

Исто место, прво у Европи а седмо у свету заузимала је већ Југославија и у производњи оловне концентрисане руде, док јој производња цинкове руде прибавља већ данас друго место у Европи а шесто у свету. Као што видите, господо, производња ових трију елемената даје нашој релативно малој Југославији врло важну улогу на табели европске производње, док ће јој скоро будућност, о којој ћу још говорити, ту улогу знатно појачати.

Вама је познато, господо, да су средњевековне државе на Балкану, а нарочито српске државе, црпеле своје богатство и изграђивале своју снагу из рудног богатства. Уверен сам, да није далеко време, када ће и наша Југославија захваљивати своје благостање у првом реду својој рударској производњи. Своју снагу пак она има већ данас. За оцену тога ево вам неколико података:

Укупна вредност рударске производње достигла је у 1937 години округло динара 1.295 милиона, а топлиничка динара 524 милиона, што са споредним производима у вредности од динара 14

милиона чини импозантну цифру од округло динара 1.833 милиона.

Ово је за сада највећа цифра вредности рударских и топионичких производа после Светског рата, већа за равних 20 милиона динара од исте вредности у 1929 години, која се, као што знате, до сада сматрала за најбољу годину просперитета после рата, а која је и за рударство то била.

Али, са жалашћу морам следеће констатовати. У колико су полагане наде у континуитет просперитета у почетку 1937 године, када је, како знате, настала нечувена хоса у светској привреди, која се у пуној мери одразила и на наше рударство, у толико је веће разочарење настало, када је у другој половини исте године нагло прекинут тај континуитет и настала тако исто нечувена беса нарочито у рударским производима. Но ипак на срећу рударство у нашој земљи, није тако нагло попустило у својој интензивности због те бесе, већ је и даље продужило да одржава производњу на приближној висини као и у месецима хосе, али, наравно, без могућности постављања икакве прогнозе, докле ће то трајати.

При томе природно све гране данашњих врста рударске производње не корачају истим темпом, и ако се на свима у битности морају одржавати сваковремена стања привреде. Јер наше рударство морамо поделити у две главне групе и то једну групу сачињава угљем свих врста, а другу металне руде.

Производња угља зависи само и искључиво од унутрашње потрошње, а вредност производње од односа понуде и тражње у земљи, јер квалитет нашег угља и поред његовог обиља, по правилу не дозвољава његов извоз и конкуренцију са одличним угљем на светској пијаци.

Производња пак металних руда, зависи искључиво од светских потреба, а њихова вредност од меродавних металних берзи у Лондону и Њујорку.

Проматрајући у најглавнијим потезима развој сваке групе за се (деталји се налазе у статистици) видећемо следеће карактеристичне моменте:

1) Код угља. Као што можете видети из статистике производња угља скоро је непрестано раста све до 1929 године, у којој је достигла своју кулминациону тачку са 5 милиона 650 хиљада тона у вредности од близу 1.100 милиона динара. Од тада већ у 1930 години почела је потрошња па према томе и производња опадати све до најниже тачке у 1933 години, са 4 милиона 175 хиљада тона. Пад је био нагао са јачањем депресија, али је опоравак врло постепен, јер ни 1937 година не показује већу производњу од 5 милиона 2 хиљаде тона, дакле још увек за округло 0.65 милиона мање него у 1929 години. Али далеко више од производње падала је њена вредност због међусобне конкуренције. Јер док је индекс производње од 100 у 1929 години пао на најнижу тачку од 73,5 у 1933 години, дотле је њена вредност већ тада била пала на половину, па се и данас држи скоро на истој висини и поред повећане производње, што значи да се цене угља нису зауставиле у паду никако још од 1925 године када је тај пад почео. Колико год је, господо, пад цена ове сировине погодан за развијање привреде, која се снабдева угљем, као и за снабдевање по-

трошача, чија је моћ ослабила, ипак се дошло до границе, чији прелаз прети да постане катастрофом угљеног рударства. Не треба на име заборавити на структуру тога дела рударства, јер више од половине рудника сваки за се не производи нити једну хиљаду вагона угља за једну годину, што већи рудник у свету произведе за један дан. Такво рударство не може да подноси даљи пад цена. А од чега се оно одржава данас? Врло често од прениских зарада радника које не достижу ни за одржавање голог живота. Ако би се пак цене надница знатније дизале, то би врло често представљало затварање рудника, с тим и његову пропад и избацивање радника на улицу.

Јасно је, господо, да такво стање не може трпети она влада која је себи ставила у задатак полет привреде и подизање стандарда живота радника. Не може трпети то стање исто тако као што већ и ради самих интереса земаљске одбране не може дозволити, да земља остане без потребног капацитета производње њених рудника угља. Рударство угља је још увек тежак болесник, коме се у интересу народне привреде, у интересу земаљске одбране, као и у интересу социјалном мора што пре пружити радикалан лек. Тај лек, ја као ресорни министар, могу да тражим и да нађем, господо, једино у сређивању тржишта угља и међусобних односа између рударских предузећа иницијативом саме државне рударске власти. Овим постављам уједно једно од актуелних тачака из мога програма најскорије будућности.

Али тиме самим не би биле задовољене потребе нашег рударства угља. Све више, наиме, почиње у свету превладавати свест, да угљем не треба сматрати као гориво, него и као једну од веома важних сировина за прераду, то убеђење треба све више да прелази и у наше старање и то утолико пре, што наш угљем по квалитету далеко заостаје иза угља на светској пијаци. К томе се мора признати да се код нас угљем употребљава и троши немилици у онаком стању, како га је природа дала, те се на тај начин разбацује ова народна имовина, која ће некад бити врло потребна као основна сировина. Да би се ово стање средило и да би се унео нови дух у третирање ове материје, као и коначно да би се пружала солидна база за научно стварање и рационално искоришћавање, донета је Уредба о оснивању института за гориво и руде, која има бити постављена на широку базу, да би испунио поверени му задатак. Иако је ово замашан посао, који ће захтевати сталан и интензиван рад најбољих стручњака, ипак сматрам, да је неопходно потребно, да што пре почне институт са радом, како би се наше гориво што рационалније искористило, а народу и држави послужило у ономе облику, који им буде најприкладнији. Кад употребљавам реч гориво, ви видите из тога, господо, да не мислим само на угљем, него и на све друге врсте чврстог, течного и пливовитог горива, које треба привести рационалном искоришћењу. Из тога пак можете видети ширину овога врло крупног задатка, који стоји пред нама као друга тачка програма на овом засебном пољу.

2) код металних руда је сасвим други случај, како сам већ навео и из разлога које сам навео. Светска привредна депресија погодила је производњу и вредност метала и њихових руда у тако

катастрофалним размерама, да се било у свету створило гробље некада великих топионица, а до-некле и рудника. Тек је 1934 година донела знатније побољшање, које је јаким темпом настављено и довело већ у почетку 1937 године до незапамћеног просперитета. Необично јака потражња метала услед наоружања довела је до наглог смањења стокова, а тиме и до огромног скока цена са кулминацијом на почетку 1937 године. Јер према извештају Друштва народа, само у 1936 години смањени су стокови бакра за 41%, цинка за 31% и олова за 22% и поред знатно повећане производње ових метала у свету. Обазирем се на ова три метала, јер они и у нашој рударској и топионичкој производњи заузимају најважнија места. Разуме се, да је према тим приликама на светском тржишту корачала и релативна вредност наше рударске односно топионичке производње ових метала. Али сребром апсолутна вредност имала је други ток, јер управо некако са наступом депресије у свету почиње код нас нагло јачање производње отварањем рудника у Трепчи и проширењем радова у Бору. Тако се производња бакарне руде пењала од 330 хиљада тона у 1929 години на 660 хиљада тона, дакле на двоструку количину у 1934 години на којој се висини у главном задржала до данас. Исти је случај и са сировим бакром, који је почео са 20.000 тона и достигао преко 40.000 тона. Код оловне и цинкове руде стање је још изразитије, јер се производња оловног концентрата од 16.000 тона у 1929 години пење на округло 82.000 тона у 1934 години, а производња цинковог концентрата од 1000 тона на 95.000 тона, на којим су се позицијама до данас задржали. Овај нагли пораст производње у наведеним рудама помогао је знатно у најтежим годинама привредне депресије и нашем трговинском билансу и запослености и прибављању потребних нам девиза за наше обавезе у иностранству.

Али улога производње ових руда и метала тек почиње да добија своју огромну вредност за нашу привреду и земаљску одбрану, као и за наш положај на европској и светској табlici производње. Тај почетак лежи у настојању и досад већ постигнутим резултатима Краљевске владе, да се ова велика налазишта руде искористе што више за наше интересе. Као што вам је познато, склопљен је у прошлој години са француским друштвом Борских рудника аранжман, по коме се оно обавезује, да подигне у најкраћем року инсталације за електролизу 20.000 тона бакра годишње и радови на подизању истих према извештају, који имам, приводе се крају.

На тај начин ће половина производње бакра бити прерађена у земљи, па као најчишћи производ делом ићи у иностранство, а делом пружити могућност не само за снабдевање постојеће, него и за стварање нове прерађивачке индустрије. Што је главно пак земаљска одбрана ће у погледу овог необично важног и потребног метала стећи пуну независност од иностранства. Злато којег има близу 50 грама у свакој тони овог бакра, биће вађено у нашој земљи, а када временом буде прерађена цела тонажа црног бакра, производња злата ће премашити и 2000 килограма годишње у данашњој вредности од преко 100 милиона динара. Злато, које се налази у црном бакру, и данас се додуше предаје Народној банци на основу јед-

ног новијег аранжмана али се оно екстрахира у иностранству и доноси у земљу.

Сличним путем ишло се још једној, исто тако корисној само за наше прилике грандиозној инвестицији, а то је подизање великих топионица олова и цинка, које треба да претапају руду из Трепче и осталих рудника концерна Селекшен-Траста. Преговори се већ воде са представницима споменутог Траста и верујем да ће се, можда у најскоријем времену, повољно и завршити. Наша привреда је и до сада имала великих користи од производње ових руда, наш саобраћај од њиховог транспорта у масама, наша Народна банка од унесених девиза, а наш трговински биланс од извоза у вредности од око 200 милиона динара. Новим инвестицијама све ће се те вредности и користи повећати, али ће се њима придружити и знатне пруге: пре свега земаљска одбрана обезбедиће своје снабдевање и оловом и цинком за заштићене средине земље; затим запошлење и промет потребних добара за топионице ових маса знатно ће се увећати, а што је најважније стећи ћемо у средини земље најмодерније инсталације за производњу великих количина цинка, који и сам за се и у вези са другим металима отвара ширко поље даље прераде у земљи. Има још један важан моменат: подизање овако великих топионица оловне и цинкове руде омогућиће многим ситним предузећима и истраживачима у земљи да без икаквих тешкоћа пласирају овде оне мале количине руда, које својим радом добивају, па ће се и на тај начин припомоћи напретку рударства. Коначно, господо, наша земља ће играти прилично видну улогу у снабдевању светског тржишта са овим у нашој земљи прерађеним металима, што не само са привредног и финансијског, него и са спољно-политичког гледишта није ирелевантно.

Код излагања нових стварања у рударској и топионичкој струци морам навести још један користан корак за нашу земљу, њену привреду и земаљску одбрану. То је скоро пуштање у рад најмодерније топионице антимаона у Зајачи код Лознице. После дугогодишњег мировања приступило се, наиме, на тамошњим концесијама новим истраживањима са јачим капиталом. Та истраживања дала су у кратком времену тако повољне резултате да су они омогућили подизање топионица на бази већ утврђених количина ове руде и топионица ће се пустити у рад сада у априлу месецу. Важност овог новог стварања увидећете, господо, кад вас потсетим да се цео свет снабдева са антимоном већином из Кине. Наша земља имаће га међутим у своје крилу и снабдевање један део иностранства са овим важним металом. До душе у Крупњу већ деценијама постоји топионица старог типа, али тамошњи рудници, па према томе и топионица дају већ годинама слабе резултате.

Када се, господо, овоме излагању о главним металима дода још и подизање топионице алуминиума, која је већ, како вам је сигурно познато, пуштена у рад, видећете и сами пре свега, да је одбрана наше земље, уколико се оснива на овим металима, потпуно обезбеђена и да има у томе погледу ретко срећне услове. Исто тако ћете увидети, да је ведрина, са којом треба гледати у будућности нашега рударства и његове улоге у нашем привредном животу умесна и потпуно оправдана. На то нам даје право не само богатство зем-

ље, него и нова економска политика Краљевске владе, која поред сталне тежње ка унапређењу производње уопште, а рударске напосе, условљава што даљу прераду рудног блага у земљи на корист њену и њеног радног народа.

Ова политика добила је своју нарочиту потврду у изградњи тешке индустрије гвожђа и челика, која је од највећег значаја за нашу земљу. Као што вам је познато, господо, главна рудишта гвоздене руде у нашој Краљевини јесу Вареш и Љубија, који су власништво државе и којима она управља. Огромне количине гвоздених руда и њихов квалитет обезбеђују држави не само снабдевање гвожђем кроз стотине година, већ јој омогућују и да буде јак извозник. Рад на тим рудистима и на производњи гвожђа кретао се је деценијама у скромним размерама, које нису омогућавале ни снабдевање саме земље у најосновнијим производима. Краљевска влада учинила је крај таквом стању. Ви сте, господо, били сведоци прве најнеопходније етапе програма у тешкој индустрији, у проширењу жељезаре у Зеници, изградњом грубе пруге, која је прошле јесени пуштена у рад. Овај је корак био најнеопходнији јер се њим задовољава потреба у крупним профилима ваљаног гвожђа, које смо до сада подмиривали из иностранства а без којих не сме да буде самостална држава. Поред подмиривања других потреба земље, склопљен је споразум са Министарством саобраћаја о испоруци шина и колосечног прибора за нормални и узани колосек, па се од почетка овог месеца већ врше испоруке. Ово, господо, није коњукуртни посао изразито појачање привреде, јер саобраћај мора узимати шине и у временима кризе за неопходно потребно одржавање пруга. Са сталним испорукама саобраћају биће запослена не само индустрија гвожђа, већ ће индиректно ојачати и рударска индустрија.

После ове етапе Краљевске владе у стварању на том пољу у току су идуће етапе, којима је циљ 1) потпуно аутономно обезбеђење земаљске одбране са свима потребним јој производима из ваљаног и кованог гвожђа и челика; 2) производња потребних количина гвожђа и челика са домаћим горивом ради еманципације од увоза скупог кокса и надомештања извоза руде са извозом топлионичких полупродуката, а по могућности и готових производа.

Последње године вршени су покуси за добивање сировог гвожђа са полукоксом из наших домаћих угљева по Круповом начину у ротационим пећима. Од добивеног гвожђа при тим покусима произведене су разне врсте најбољег челика. Сви су ти покуси успели, па се сада израђују пројекти за остварење епохалног потхвата у циљу производње гвожђа искључиво из домаћих сировина, — руде и угљена.

У вези производње полукокса добиваће се разна хемиска једињења неопходно потребна нашој земљи за фабрикацију експлозива. Није тешко докучити од какве је то огромне важности за даље јачање наше рударске индустрије и кад престане светска коњукура. Краљевска влада неће се зауставити у томе стварању ни једног часа све док не достигне постављени циљ, па ма како велики напори били потребни у ту сврху, јер је убеђена да тиме служи битним интересима државе и народног благостања.

Али стварањем ове, за наше прилике грандиозне индустрије, ми немамо намеру никоме да наносимо штету, а још мање да убијамо оно што постоји. На против у стварању свега новог ми настојимо, пре свега, да попунимо празнине и да на тај начин доведемо до потпуности у производњи, а затим да производњу добара рационализирамо онако, како то најбоље одговара интересима државе и народа, одржавајући увек што је могуће више хармонију између ново-створеног и онога што постоји. Ово нарочито морам да нагласим, како бих отклонио извесне сумње и страховања, да се поједини крајеви развијају државном помоћи на рачун других.

А пошто се налазимо при претресу буџета, стало ми је код овога исто тако да нагласим, да сва ова стварања не ангажују непосредно државну касу ниуколико, јер се она врше, сходним кредитима, које држава само омогућује посредно, али које ће отплаћивати непосредно сама створена индустрија. Уосталом о томе се можете уверити једним погледом на сам буџет расхода, који је пред вама.

Ви сте, господо, из досадањег излагања у главном видели, а и сами знате, са коликим рудним богатством отприлике располаже наша земља и са како крупним проблемима се сусреће државна власт у њеним настојањима за што рационалнијим и што живљим искоришћењем тога блага. Нажалост за њихово целисходно решавање оскудева државна рударска власт у основном инструменту: у јединственом рударском закону за целу земљу. У закону који би створио базу за развијање јединствене рударске политике у свима крајевима државе, и који би рударској власти пружио сигурна средства за једнако наступање у интересу државе и привреде на целој државној територији. Јер и данас, после 20 година постојања наше заједнице државе влада се на њеној територији на основу пет већином застарелих рударских закона, међу којима су неки и битно различити један од другог. Ја сам у могућности да вам саопштим, господо, да је израђен нови пројекат закона и да се он већ налази пред Краљевском владом на претресању. Чим га она усвоји, што ће бити у најкраћем времену, имаћу част и задовољство да га поднесем Народном претставништву. Верујем да ће то бити одмах по завршетку ове буџетске дебате. А пошто ће то тако ускоро бити немам потребе да се овде даље задржавам на њима. Хоћу само са неколико речи да вас обавестим о духу тога новог пројекта. Пре свега, закон је основан на потпуно демократском духу једнаких и до крајње могућности прецизираних и јасних права грађана, и на слободи њиховог рада на рударском пољу. Али су исто тако јасно опредељене дужности грађана, како би та слобода рада била употребљена на корист унапређења рударске радиности и на корист заједнице. Тим прецизирањем попуњене су знатне досадање празнине, дајући државној власти у руке инструменат, помоћу којег ће бити у стању да мотри будно на рударски рад, и упућује га у правцу најрационалнијег искоришћења народне имовине. Али је тим системом исто тако онемогућена свака злоупотреба власти на штету интереса и права грађана. Коначно, чувајући сва стечена права, и остварујући пуну правну сигурност, која је неопходна за сваки рударски рад, нови рударски закон намеће и нове дужности, које с једне стране

захтевају интереси државе и њена права, дата јој Уставом, а с друге стране осигурава потребну хармонију између капитала и рада, као неопходни постулат данашњег времена и схватања Краљевске владе.

Други инструменат, у коме оскудевамо за прецизно опредељивање наше рударске политике и за утврђивање једног рударског привредног плана, јесте познавање наших рудишта која би била способна за експлоатацију или бар заслуживала нарочиту пажњу истражиоца. Морам нажалост констатовати да наша земља у већем делу није детаљно геолошки испитана, а још мање са рударско-геолошког становишта. А и доста извршених испитивања нису добила такав коначни облик, да буду приступачнија интересентима и да олакшају рударска истраживања, а тим самим и могућност проширења рударске производње. Да би се томе стању помогло, донела је Краљевска влада у прошлој години Уредбу о оснивању рударско-геолошког комитета при повереном ми Министарству, чији би задатак био да кроз потребан број година, од прилике 5—10, испита земљу са рударско-геолошког становишта и да та испитивања преда јавности у облику који ће бити најповољнији за намењену сврху. Овај рад замишљам, господо, на врло широкој основи помоћу свих за тај рад квалификованих стручњака, како бисмо знали, са чиме располажемо и како бисмо наше рудно богатство привели што рационалнијем искоришћењу на свима страна, где га наслућујем. Тај рад не може нико други да изврши него држава.

Преостаје ми коначно у овом општем разлагању, да се осврнем на једно актуелно питање, за које се нарочито интересују и нека г. г. посланици. То је питање рударског радничког осигурања у случају изнемоглости, старости и смрти или кратко питање Братинских пензионих благајни. Вама је познато, да је пензиони одељак једне од најважнијих Главних братинских благајна онај у Љубљани, дошао у тешко стање, у такву пасиву, да би кроз коју годину могао утрошити и сву своју имовину и не би био у стању да удовољава својим обавезама према изнемоглим радницима — пензионерима и њиховим породицама. Пре свега могу вас уверити, господо, а то требају да знају и заинтересовани, да Краљевска влада никада и ни под којим условима неће дозволити да ма и један радник, ма и један члан породице остане без оних права, које је радник односно њихов хранилац стекао својим мучним радом, откидајући од својих уста и улажући у братинску благајну за осигурање своје старости и своје породице. У ту сврху прописао је Министарски савет, на предлог мог претходника, Уредбу о централном фонду братинских благајна и резервним фондовима Главних братинских благајна од 13. маја 1937. године МСБр. 342. Том Уредбом установљени су ови фондови који служе за безусловно и потпуно обезбеђење права рударских радника и службеника која ови стичу у свом социјалном осигурању. Сретства ових фондова су специјални доприноси који се наплаћују од продатих рударских и топлиничких производа или при промету неких рударских производа. Ови фондови пружају помоћи оним главним братинским благајнама, које нису у стању да само својим приходима покрију своје обавезе према осигураним радницима (*Војислав Ненадић*: Да ли је истина да има

пензионера са 12 до 15 година?) Кад се из слободне професије може ускочити за начелника једног одељења и да му се призна пензија и плата, зашто се не би и онемо беднику у руднику то исто признало. (*Војислав Ненадић*: Али ако тим путем будемо ишли докле ћемо доћи?! — Зашто нема тога на територији Србије, Далмације или Босне?) Нека се не прави грешка кад су у питању министри, а код рудника се ове грешке могу и направити. Уредба је ступила на снагу 1 јуна 1937. године.

Пошто су се економске прилике последњих година измениле и рударска индустрија се налази у много бољем стању према ранијим годинама када су донесена Правила братинске благајне од 10 фебруара 1933. год. Бр. 3600 унесено је у прошлогодишњи Финансијски закон овлашћење, да могу, у сагласности са Министарским саветом, изменити и допунити ова Правила. То сам и урадио. У споразуму са рударским предузетницима и радницима израђена су нова Правила од 29. децембра 1937. год. РБр. 4826 која је Министарски савет усвојио и која су ступила на снагу 1. јануара 1938. год. Овим Правилима су побољшана права осигураних радника и намештеника. Навешћу нека од тих побољшања: осигурање за случај незапослености ушло је у састав братинских благајна као трајно осигурање док је до сада то осигурање сматрано као привремено; радници стичу право на пензију, ако осигурани случај наступи, после 5 година рада на рударским предузећима у место досадашњих 10 година; осигурање у пензионом одељку почињу радници са 14 година живота у место досадашњих 18 година; најважнији рударски радници-копачи и палиоци миња, моћи ће стицати највеће пензије по овим Правилима што до сада нису могли итд. итд.

Ради регулисања службеника запослених у братинским благајнама донео сам Правилник за ове службенике који је ступио на снагу 1. јануара 1938. године.

Господо посланици, улога државних предузећа у нашем рударству врло је велика, и то релативно много већа, него што је то случај у већини других држава. Јер треба знати да држава са својих 14 рудника угља подмирује 30—35% потрошње у земљи (процент зависи од продајних могућности), да је она власник два најважнија рудника гвоздене руде (оно мало других нису за сада вредни пажње) па према томе и једини велики продуценти и извозник ове руде, и коначно, да држава једина производи сирово гвожђе у већим количинама и њиме снабдева челичане и ливнице са овом сировином. Из ових чињеница можете, господо, одмах и сами видети величину улоге, али и задатке државних рударских предузећа у погледу народне привредне и земаљске одбране.

Задаци рудника угља могу се свести на ове главне тачке:

- 1) Да снабдевају потребе државе;
- 2) да увек и у сваком случају буду сигуран ослонац за снабдевање потреба земаљске одбране;
- 3) да у случају потребе служе држави као инструменат за регулисање односа на тржишту;
- 4) да послуже држави у даном моменту за извршење великог плана електрификације земље;
- 5) да врши своју социјалну улогу служећи примером о регулисању односа између капитала и рада, и коначно

б) иако на последњем месту, да рационалним радом дају држави и што већу материјалну корист.

Задатак пак рудника гвоздене руде и топионица јесте, да послуже као основа за стварање оне грандиозне гвоздене индустрије о којој сам мало час говорио, јер су за такву индустрију способни код нас за сада само наведени рудници по количини и квалитету њихове руде, а за тако велике потхвате данас још је квалификована само држава, ако не желимо да и ову велику народну имовину предамо у руке странцима; то пак не можемо ни дозволити а још мање сами учинити.

У набројаним задацима налази се, господо, и моје схватање улоге и програм мога рада у погледу државних рударских предузећа. Стога је потребно, да се укратко осврнем на сваку поједину тачку.

ад 1 — потпуно је јасно, разумљиво и природно да држава снабдева своје потребе првенствено из својих предузећа. Мислим да нико живи неће и не може претпоставити, да власник предузећа треба код набавке производа да запостави своје предузеће или да пусти да животари, а да у исто време снабдева своје потребе са еквивалентним или још горим производима из туђих предузећа. То се од здравог и нормалног домаћина не може ни очекивати, а још мање захтевати. Али исто тако не мислим, да државна предузећа требају да буду презапослена у истом времену када приватна вапију за поруцбинама у интересу одржавања њиховог живота и рада. Нормално би било, бар по схватању дужности доброг домаћина у својој имовини, да држава подмирује из приватних предузећа само онај вишак својих потреба, који јој њена предузећа не могу снабдети. Али пошто је у овоме случају власник предузећа држава која се мора бринути за опстанак и благостање свију крајева и свију народних слојева, подједнако, то је и у овоме погледу златна средина најбољи пут и право мерило по коме треба поступити. Ја ћу са своје стране увек тежити, да постигнем потребну хармонију у томе погледу.

ад 2 — са малим изузетцима највеће руднике и најбогатија лежишта угља у нашој земљи има држава. Осим тога ти рудници налазе се већином у потпуно заштићеној средини земље. Стога је разумљиво да земаљска одбрана мора и може рачунати првенствено на државне руднике, а да ови морају бити одржавани и изграђивани тако, да у свима приликама могу да испуне поверени им задатак:

ад 3 — у погледу дејства државних рудника на тржишту угља, ја сам већ напред дао донекле на знање њихову улогу, кад сам говорио о очајном стању угљених рудника због пада цена. Па како су у своје време кад је то било потребно, државни рудници предњачили у обарању цена, тако је данас наступио моменат кад држава путем помоћу државних рудника треба да наступи као иницијатор за сређивање прилика на тржишту и за оздрављење оних рудника угља, чији је опстанак неопходан и могућ. Ја ћу са своје стране настојати да се и на овоме пољу покаже што пунија хармонија између државне и приватне привреде.

ад 4 — државним предузећима припада нарочита улога у погледу електрификације земље, а то, како из разлога величине и богатства рудишта, тако и ради сходног распореда предузећа по тери-

торији Краљевине, а не у последњем реду и ради финансијске снаге саме државе за тако велике потхвате. Основна замисао која одговара положају предузећа, јесте, да се једним водом одговарајућег високог напона водом који би се напајао из великих државних електричних централа и који би својим гранама снабдевао најшири појас око себе, својих долина Јужне Мораве преко Шумадије, Срема, и Посавине са долином Босне и Неретве. Разуме се комбинаторном искоришћењу погодних водних снага.

Али док је то план будућности који изискује много времена а још више сретстава, дотле државна предузећа већ данас врше ову своју културну мисију. Јер треба знати, да државна предузећа у овим радовима не траже каквих користи за себе.

Да вам споменем овде само веће радове који су извршени или су већ у току. Дежељне електране, које врше електрификацију Дравске бановине, имају за сада свој главни извор јевтиније електричне енергије у државном руднику у Велењу. Државни рудник у Креки поред електрификације Тузле, спроводи интензивно електрификацију краја, који му гравитира (долине Спрече и Брчко са околином). Исто то важи и за руднике у Бањој Луци и Мостару. Радови су већ у току за електрификацију вароши Туприје, која је спојена са Сењским рудником и отуда већ добија струју. Поред тога израђен је пројекат за више но двоструко проширење електричне централе у Сењском Руднику, да би се могла снабдевати јевтином електричном енергијом и сва околна места и насеља као: Јагодина, Параћин итд. најзад, поред потпуно довршене електричне централе у Зеници постоји пројекат за нову централу у Брзи, обадве на истом електроводу, да електрифицира цео крај и индустрију у долини Босне од Зенице до Сарајева и Вареша. Као што видите, господо, делови поменуте велике замисли већ су извршени или у извршењу и они праве пут за доцније остварење великих планова. Ја са своје стране нећу пропустити ни једну прилику и нећу жалити жртава, да из државних предузећа пружим народу овај извор благостања — електричну енергију, — по најмањој могућој цени.

ад 5 — Државна рударска предузећа запославају — и то само она у режији државе — око 11.000 радника што претставља скоро једну петину свих радника запослених на рударству целе Краљевине. Већ сам тај, за наше прилике импозантни број показује вам уједно, колика је социјална мисија државних предузећа кад она требају и хоће да буду мерило и примером приватним предузећима у погледу радничких зарада, услова рада и стандарда живота на предузећима. Истина, велики део радника долази са села и враћа се у њега, али је баш и у томе делу улога државних предузећа од замашне користи за сељачки народ.

И заиста, господо, захваљујућу тако релативно добро регулисани односима, ви се не сећате да сте слушали или читали о штрајковима на државним рударским предузећима и то ни онда када су они на другим странама бивали на дневном реду.

Овим никако не мислим рећи да је радник на државним предузећима добро награђен и да живи у благостању, јер од тога смо у Југославији

још увек далеко. Али кад се узму у обзир прилике на већем делу, нарочито мањих рударских приватних предузећа, онда се државним предузећима заиста мора одати макар мало признања. Кад к томе додате да државна предузећа, већ по њиховом својству и бићу од вајкада стално дају запослења већем броју радника, него што би им било неопходно потребно за исту производњу, онда се мора признати, да она врше своју социјалну улогу још у већој мери, него што би им по природи посла било опредељено, па макар то ишло донекле на штету чистог добитка државе од те привредне гране. (Милан Петковић: Само немојте партизански постављати!) Партизанство...! Ко још може са овим невољницима терати неко партизанство?

Ја ћу, господо, продужити са сталним настојањем и жељом, да се што је могуће више подигне стандард живота наших вредних рударских радника који, и као грађани, а и по свом мучном послу, заслужују увек пуну пажњу Краљевске владе. Та пажња им неће изостати не само на државним, него и на свима осталим предузећима, јер нећу дозволити никада већ према самом програму Југословенске радикалне заједнице и Краљевске владе, која је из њеног крила изашла, да капитал црпе своју снагу из радничке беде. Она предузећа, која нису у стању да осигурају радницима релативно пристојну зараду према нашим приликама, та предузећа не треба да постоје, а држава и народна привреда не рефлектирају на

користи, које проистичу из такве производње. Ово схватање биће увек полазна тачка за сва моја настојања у томе правцу.

С тога државна рударска предузећа апсорбују око 95% целокупног буџета рударског ресурса. Тек 5% отпада на рударску власт, рударску наставу и све остале потребе.

Сама висина буџета рударских предузећа не претставља, господо, ништа друго него резултат обичног математичког рачуна множења предвиђене производње са утврђеним трошковима производње на основу дугогодишњих искустава. Ако се производња буде мењала мимо предвиђања, онда ће се морати мењати и предвиђени кредити, због тога за случај повећања производње постоји предлог овлашћења у Финансијском закону и за одговарајућа повећања кредита. Али тако повећање кредита може, господо, све нас само да радује, јер би оно претстављало и повећање рударске радиности и побољшање привредних прилика у земљи, а коначно, повећање користи за саму државу и њене приходе.

На основу свега овога излагања, сматрам, господо народни посланици, да могу од вас очекивати поверење и одобрење предложеног вам буџета, а ја вам, разуме се, радо стојим на расположењу за свако обавештење исто онако, као што ћу најприправније примити сваку добру сугестију од ваше стране, без обзира на то, да ли она долази са десне или са леве стране овога Дома. (Бурно одобравање и плескање).

ПРИЛОГ УЗ ЕКСПОЗЕ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ШУМА И РУДНИКА ПРИЛИКОМ БУЏЕТСКЕ ДЕБАТЕ
У НАРОДНОМ ПРЕТСТАВНИШТВУ МАРТА 1938 ГОД.

МИНИСТАРСТВО ШУМА И РУДНИКА — ОДЕЉЕЊЕ ЗА ВРХОВНИ РУДАРСКИ НАДЗОР
РУДАРСКА И ТОПИОНИЧКА СТАТИСТИКА ЗА ГОДИНУ 1927—1937

ВРЕДНОСТ РУДАРСКЕ И ТОПИОНИЧКЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Година	Вредност рударске производње	Вредност топио- ничке производње	Укупна вредност рударске и топио- ничке производње	Од топионичке одн. укупне вредности треба одбити вред- ност прерађених руда	Број радника
1927	1.197,379.703	379,970.279	1.577,349.982	122.142.617	39.140
1928	1.196,096.380	447,824.705	1.643,921.085	130,577.640	40.636
1929	1.327,994.138	646,304.269	1.974,298.407	161,395.870	45.828
1930	1.142.603.318	555,353.847	1.697,957.165	112,195.169	44.305
1931	1.007,892.839	355,977.795	1.363,870.634	92,478.279	41.700
1932	839,427.431	342,481.476	1.181,908.907	110,205.854	37.698
1933	881,201.116	512,524.056	1.393,725.172	127,179.356	36.869
1934	840,360.776	440,876.379	1.281,237.155	111,014.925	40.034
1935	933,999.518	451,244.336	1.385,241.854	124,752.467	42.281
1936	1.013,781.884	551,945.375	1.565,727.259	138,949.533	45.263
1937	1.294,964.182	708,123.275	2.003,087.457	169,190.342	49.357

ПРОИЗВОДЊА, ВРЕДНОСТ И БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА

УГАЉ

Година	Камени угаљ		Мрки угаљ		Лигнит		Укупно		Број радника
	производња тона	вредност динара	производња тона	вредност динара	производња тона	вредност динара	производња тона	вредност динара	
1927	284.238	71,945.373	3,495.557	817,906.722	965,077	114,248.339	4,744.872	1,004,100.434	29,691
1928	353.857	87,096.001	3,653.396	788,658.916	1,043.332	121,176.248	5,050.585	996,931.165	30,776
1929	408.581	104,189.203	4,121.426	856,246.896	1,123.389	129,648.779	5,053.396	1,090,084.878	33,701
1930	366.314	97,256.895	3,808.876	676,917.262	1,096.676	120,950.079	5,271.866	895,124.236	31,981
1931	406.331	93,665.573	3,393.006	579,652.888	1,057.121	102,515.027	4,856.458	775,833.488	31,030
1932	367.999	81,153.453	3,080.679	456,392.381	1,027.417	95,086.478	4,476.095	632,582.312	28,829
1933	378.595	78,241.377	2,877.633	406,258.970	919.183	84,134.522	4,175.411	568,634.869	26,967
1934	387.214	75,051.225	2,991.173	396,153.525	935.160	81,671.412	4,313.547	552,876.162	26,933
1935	399.940	76,049.950	3,091.769	391,027.041	936.595	73,863.842	4,428.304	540,940.833	26,994
1936	441.355	80,398.918	3,066.370	384,870.633	968.207	81,499.219	4,475.932	546,768.770	27,280
1937	428.318	80,385.885	3,535.548	469,016.006	1,038.685	83,608.651	5,002.551	633,010.542	28,549

ПРОИЗВОДЊА, ВРЕДНОСТ И БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА

БАКАР

Година	Бакарна руда		Сирови бакар*)		Укупан број запослених радника
	производња тона	вредност динара	производња тона	вредност динара	
1927	287.940	53,163.882	12.863	207,538.003	2.862
1928	327.793	61,642.660	15.086	273,341.122	2.906
1929	329.282	79,911.299	20.675	457,642.418	3.572
1930	493.465	72,157.388	24.463	384,642.229	3.838
1931	456.987	66,968.824	24.351	211,743.596	3.298
1932	303.245	60,718.324	30.159	243,314.244	2.821
1933	564.870	104,395.789	40.318	397,799.912	3.367
1934	662.015	82,521.187	44.370	309,141.242	4.837
1935	648.550	76,170.243	39.000	272,607.471	5.075
1936	609.490	89,331.628	39.400	372,009.413	5.146
1937	650.629	115,898.379	39.410	513,065.184	5.360

*) У сировом баку има просечно по тони 48 грама злата и 140 грама сребра.

ПРОИЗВОДЊА, ВРЕДНОСТ И БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА

ОЛОВО

Година	Оловни концентрат		Рафинирано олово		Укупан број
	Производња тона	Вредност динара	Производња тона	Вредност динара	
1927	16.385	51,812.438	10.672	61,316.747	1407
1928	16.146	45,520.760	10.265	47,682.036	1273
1929	16.026	45,257.112	9.471	48,709.855	1952
1930	15.557	32,898.999	10.049	40,192.449	2034
1931	52.690	97,774.386	7.007	20,015.250	1929
1932	63.887	81,892.238	7.971	18,428.707	1987
1933	77.913	113,620.375	6.047	16,268.849	2517
1934	81.692	109,680.257	9.803	22,087.433	2835
1935	81.282	164,087.919	7.553	20,244.184	3093
1936	82.154	208,695.160	5.804	19,018.716	3393
1937	89.944	289,019.685	4.039	17,559.560	4530

ПРОИЗВОДЊА, ВРЕДНОСТ И БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА

ЦИНК

Година	Цинкови концентрат		Сирови цинк и цинкова прашина		Укупан број запослених радника*)
	Производња тона	Вредност динара	Производња тона	Вредност динара	
1927	1.067	986.253	3.526	31,373.564	290
1928	1.150	681.236	4.883	35,744.484	350
1929	1.035	543.468	6.291	44,970.995	436
1930	10.116	3,233.551	5.505	26,026.063	408
1931	38.158	17,237.109	4.504	16,797.687	324
1932	73.493	31,705.694	2.558	10,756.886	257
1933	87.033	56,437.309	3.461	14,038.301	347
1934	95.183	40,174.220	4.368	16,147.317	351
1935	94.359	42,095.404	3.356	12,489.404	280
1936	80.648	44,758.263	4.203	15,586.123	298
1937	77.693	57,568.685	4.925	24,064.889	288

*) Само за сирови цинк и цинкову прашину. Радници за цинкани концентрат исказани су код олова.

ПРОИЗВОДЊА, ВРЕДНОСТ И БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА

ХРОМНА РУДА И ХРОМНИ КОНЦЕНТРАТ

Година	Хромна руда		Хромни концентрат		Укупно Вредност динара	Од укупне вредности хром. руде и хром. концентрата има се одбити вредност оп-лемењене хром. руде Вредност динара	Укупан број запослених радника
	Прoизв. тона	Вредност динара	Прoизв. тона	Вредност динара			
1927	11.593	6,025.430	940	1,772.612	7,825.042	386.851	640
1928	16.678	4,775.336	1.734	1,300.502	6,075.838	1,206.083	627
1929	42.240	14,328.688	9.437	8,257.479	22,586.167	5,893.834	887
1930	51.395	23,413.057	11.863	10,773.319	34,123.566	4,537.445	1.023
1931	58.384	19,567.579	13.283	9,782.664	29,350.243	4,054.400	847
1932	39.142	10,141.611	9.189	5,710.782	15,852.393	1,602.155	556
1933	26.248	5,108.273	3.934	2,221.665	7,329.938	625.100	372
1934	48.512	10,826.424	7.853	3,311.902	14,138.326	1,023.050	593
1935	52.367	10,529.187	8.087	3,784.100	14,313.287	1,262.250	805
1936	54.916	9,742.073	10.144	5,077.242	14,819.315	1,479.500	768
1937	59.932	13,353.744	11.558	6,845.572	20,199.316	1,362.975	878

ПРОИЗВОДЊА, ВРЕДНОСТ И БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА

ГВОЖЂЕ

Година	Гвоздена руда		Сирово гвожђе		Укупан број запослених радника
	Производња тона	Вредност динара	Производња тона	Вредност динара	
1927	336.099	36,690.610	22.652	28,684.225	1,706
1928	439.480	47,232.378	29.303	38,303.088	1,948
1929	427.945	46,809.771	30.885	42,767.546	2,293
1930	431.188	47,093.429	35.011	47,904.452	2,129
1931	133.410	10,436.598	37.734	39,890.348	1,693
1932	26.635	4,378.820	9.973	12,239.358	1,315
1933	52.465	4,715.939	30.756	36,805.640	1,413
1934	179.841	14,915.068	32.612	40,872.886	1,742
1935	233.090	18,291.043	20.727	25,930.004	2,106
1936	450.859	37,830.809	44.453	53,114.926	2,148
1937	629.172	58,955.164	41.006	46,274.387	3,714

ПРОИЗВОДЊА, ВРЕДНОСТ И БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА

ПИРИТ

Година	П и р и т		Укупан број запослених радника *)
	Производња тона	Вредност динара	
1927	57,004	6,100.964	540
1928	64.273	8,432.477	609
1929	60.153	10,732.562	679
1930	50.345	9,282.408	459
1931	29.495	4,787.865	310
1932	15.718	1,944.506	124
1933	20.770	3,517.096	181
1934	22.513	3,269.431	233
1935	83.648	10,158.959	325
1936	79.754	8,548.177	715
1937	133.985	17,395.662	523

*) Без рудника „Трепча“ за који су изказани радници под „Оловни концентрат“.

ПРОИЗВОДЊА ОСТАЛИХ РУДАРСКИХ И ТОПИОНИЧКИХ ПРОИЗВОДА

Врста производа	Г о д и н а										
	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
	Т о н а										
Асфалтни камен	46	553	61	241	126	109	140	117	116	129	123
Земно уље	—	—	—	277	202	289	629	479	260	137	527
Земни плин у м³	603947	930391	1536821	5345209	6376135	1661837	959574	900824	1401102	1483109	1801286
Манганска руда	1971	2660	3072	1539	2454	160	535	1103	928	2739	4420
Боксит	100347	49264	103366	94700	64842	67086	80855	84828	216197	292174	354233
Златоносни кварц	—	—	150	15	—	—	1345	12225	25655	43374	35135
Антимонска руда	1162	1075	925	22	1191	—	—	—	1807	8087	8249
Молибденова руда	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	84
Сирови магнезит*)	1680	13056	13665	13942	23192	16731	13363	25086	30225	39008	41967
Мрамор*)	3070	1839	3084	1916	3106	5043	2130	2499	563	6383	9739
Слана вода у хл.	3399855	3518263	3305341	3398499	3283460	2847688	2905011	2700757	3045413	2976790	2863245
Гипс*)	1297	1170	2270	1463	836	—	842	—	—	—	—
Млинско камење*) комада	1071	980	999	1041	461	830	890	694	597	604	888
Злато у кг.	—	—	—	—	—	—	10794	156078	388598	685982	753569
Сребро у кг.	—	—	—	—	—	—	4010	41368	65594	132513	187166
Антимон регулус	149	129	119	—	—	—	—	—	73	592	578
Варена со**)	54765	52128	44564	54636	52745	52846	45115	41922	43549	45205	46323
Магнезит печени*)	—	6267	6559	6692	9017	7948	5780	9765	11594	14133	16997

*) Само за територију бив. Краљевине Србије.

**) Без морске соли.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА УПРАВУ РАВНИХ РУДАРСКИХ ПРЕДУЗЕЋА МИНИСТАРСТВА ШУМА И РУДНИКА

Расходи, приходи и чиста добит државних рударских предузећа

У буџетској години	Расходи Динара	Приходи Динара	Чиста добит Динара
1926/27	284,765.316.24	333,104.907.83	48,339.591.59
1927/28	292,824.771.54	355,835.275.72	64,010.504.18
1928/29	325,019.008.76	379,142.556.75	54,123.547.99
1929/30	348,089.546.37	413,904.568.06	65,815.021.69
1930/31	334,251.030.80	390,199.835.21	55,948.804.41
1931/32	304,071.454.73	349,946.286.05	45,874.831.32
1932/33	204,288.854.34	244,078.109.11	39,789.254.77
1933/34	201,999.837.85	228,480.926.65	26,481.088.80
1934/35	196,677.565.45	207,853.799.79	11,176.234.34
1935/36	204,758.729.88	225,640.842.63	20,882.112.75
1936/37	227,546.879.85	254,979.331.07	27,432.451.22
1937/38	195,186.284.—	286,535.000.—	91,348.716.—

предвиђа се

Тражено је повећање расхода за дин. 110,030.240.—

ОДЕЛЕЊЕ ЗА УПРАВУ ДРЖАВНИХ РУДАРСКИХ ПРЕДУЗЕЋА МИНИСТАРСТВА ШУМА
И РУДНИКА

Производња државних рударских предузећа

У Буџетској години	у г љ а тона	железне руде тона	сировога гвожђа тона	ливене робе тона
1926/27	1,239.030	331.878	18.105	2.331
1927/28	1,427.144	392.154	24.004	3.877
1928/29	1,536.930	395.014	30.687	3.767
1929/30	1,676.090	453.253	32.073	6.395
1930/31	1,746.120	362.674	34.378	8.094
1931/32	1,632.069	98.371	26.562	5.401
1932/33	1,596.703	19.180	13.452	3.682
1933/34	1,464.323	57.674	26.312	3.171
1934/35	1,364.545	170.779	21.526	2.496
1935/36	1,488.054	251.059	22.712	2.615
1936/37	1,528.590	453.737	34.450	4.349
1937/38 предвиђа се	1,720.000	550.000	40.000	4.750

Pretsednik Stevan Ćirić: Рећ има народни посланик г. др. Милован Грба.

Др. Милован Грба: Господо народни посланици (Скула Зечевић: Од куда Грба у шумама?) . . . Зато што ти тамо спадаш . . . (Смех.) Господо народни посланици, ми смо чули експозе г. Министра шума и рудника, али оно што треба да подвучемо то је у првом реду искреност са којом је г. Министар говорио. Треба истаћи да је та истина увек потребна, јер ће она увек бити од свих добронамерних људи и са левице и са деснице призната и оцењена са великим признањем. (Милан Петковић: Али њега може то политички главе да стане!) И ти си осуђиван на смрт па си опет остао жив и правиш упадице. (Веселост.) Господин Министар шума и рудника поделио је свој експозе у два дела: На онај о шумама и на онај о рудницима. Само, што је онај о шумама песимистички и то са пуно разлога, док је овај део који нам је изнео о рудницима, имао много оптимизма и бојати се да пошто шуме буду једног дана девастиране, да не би Југословени као кртице ишле да траже у подземљу злато, антимон и цинк, јер се то тражи на светским тржиштима. Ја држим да оптимизмом г. Министра с обзиром на руднике можемо да будемо задовољни, али пошто је г. Министар у својој експозеу о шумама дао неке странице које су свакако, можемо рећи, и мало црне, ја сам присиљен да са овога места о томе делу говорим, пошто сам одао признање за оно остало.

Ресор Министарства шума и руда, поред осталог, има да води бригу и о сечењу, пошумљавању и помлађивању шума. Што се тиче помлађивања и сечења шума ту нам недостаје омјер и статистички подаци, према којима би видели право стање газдовања у нашим шумама од дана нашег уједињења. У томе погледу би видели да је сечено далеко више него што је помлађивано, него што је пошумљавано. То нас све мора да забрине, а нарочито нас посланике из оних крајева где су житељи и становници Пригорци.

Наш народ у својим сеобама, у својем насељавању најрадије је заузимао место по пригорју шума, јер су му шуме давале уточишта, нарочито

ако је био угрожен. Шума му је пружала храну за његову стоку, испаше, дрварење и грађу. Међутим, у ономе крају из кога сам ја, ово питање дошло је данас у последњу фазу, може се рећи, стварно у очајање. А то је питање наших имовних општина. Ја се нећу, господо, овде упуштати у то, како су настале имовне општине. Могу само једно рећи, да су имовне општине, биле општине где су наши сељаци имали сервитуте за испаше, за грађу и дрварење, и то имали је бесплатно, док данас од свега тога сељаци немају ништа, него су дошли у једно велико зло.

Године 1921 како је настало једно униформисање, хтело се униформисати и имовинске лугаре, као што су и државни лугари и изједначити их. И извршено је изједначење. Ресорни министар ушао је у самоуправни део наших имовних општина, где је он сам прописао плате лугарима, чиновницима, узео снабдевање и буџетирање у своје руке без обзира како ће која имовна општина са својим приходима моћи издржати то особље. (Др. Вељко Илић: Који је то био?) Твој Жика Рафајловић из твоје партије. (Др. Вељко Илић: Није из моје!) Онда сте били заједно, јер су Вам требали лугари за гласање. Немој да питаш, зло ћеш проћи, тако, тако, покуњи главу и покри је пепелом. (Смех.)

Ја овај проблем морам овде да изнесем са овога разлога, што ми седам пута тако додирујемо ово питање. Ми смо 1932 године одржали конференцију и поднели предлог министру, и молили га, да то питање реши. А сво зашто. Имовне општине дошле су у дефицит, прво и прво, престале су да плаћају лугарима у оним обимима како је то држава прописала. И данас имамо лугарских пензионера, којима имовне општине дугују на име пензије 50.000 динара. Треба пре свега схватити шта то значи и у самом народу и у оном јавном мњењу кад наш сељачки народ каже: — Дугује имовна општина 50.000 динара, а нема одакле да плати! — То је банкрот!

Још једно друго питање. Господо, која су хтела да их реформишу, они су имовне општине оптерећивали јер је свака имовна општина плаћала намете. Међутим они су одредили да имовне општине имају да плаћају намете према порезу те

тако има имовних општина, које доприносе половину самога општинског намета а уз то не плаћају ништа. Тако да има имовних општина да једној политичкој општини дугује, рецимо, имовна општина пола милиона. И сад треба претставити како та политичка општина прави свој буџет. И тако по нека општина има пола милиона дуга а не плаћа. Настоји општинска управа да направи реалан буџет, јер оно пола милиона узима се као актива и настаје такво стање за општине да оне не могу да плаћају своје чиновнике нити да изводе своје издржавање. Имовне општине тако рећи унеле су једну затегнутост, немогућност буџетирања наших управних општина у Лици, Банији и Кордуну. Због тога смо већ 6 година тражили да се имовне општине санирају. Учињена је неправда нарочито са оним делом општина које су сиромашне, па је било учињено тако, да буду аутономне за себе те имовне општине, па да морају да плаћају и своје чиновнике саме. Онда кад је премештен један чиновник у сиромашну општину, она није могла да га плати, нарочито кад је био премештен из једне богате имовине општине у једну сиромашну имовну општину, он је у тој сиромашној општини имао једнаку плату као и државни чиновник, а сиротиња то не може да плаћа из господарства имовне општине. Због тога су имовне општине у таквоме стању, које је врло слично банкротству. Ако је приватно лице у банкротству, онда оно се или санира, или ликвидира. Овде, међутим, остало је стање једно исто. Дугови се општинама нагомилају. Општине су у једном тешком стању, и не могу своју екзистенцију да проведу. И због тога имамо једно неодржљиво стање у нашим крајевима. 6 година се то реформише у министарству, врше се конкуренције, али са тим иде као са инвалидским законом, иста је судбина и овде. Таман да та ствар буде решена, а министар тога ресора оде. И тако се то продужује да траје 6—7 година, и никако да се приведе крају.

Кад се дође тамо у наш народ, одма му се каже, да ће једно од првих решења бити решење питања имовних општина. Држава која је ово скривила, зато што се умешала у ову ствар и што је метнула своје прсте и хтела да униформише лугаре, она је до овакова стања и довела. Јер да тога није било имовне општине би се саме покривале онако како би могле, и радиле би онако како су и дотле радиле. Али откако је се држава умешала, престало је оно апсолутно буџетирање које је скупштина имовне општине имала. И због тога је сада држава дужна да ту своју кривицу исправи и да то питање реши субвенцијом. (Радивоје Николић: Па зар и ту субвенцију, по Богу брате! — Др. Вељко Илић: Јереза ће криву Дрину исправити па ће и то решити.) Све ће Јереза исправити, само не тебе. (Буран смех и веселост).

Ти су пројекти толико проучавани, одржаване су конференције, била су многобројна обећања, али међутим до данас то није решено. Дато је било и једно овлашћење у Финансијском закону. Пројекат се и сада налази у Министарству шума. Пошто је г. Министар казао, да жели да прими сугестије и са деснице и са левнице, с тога ја молим, да ово питање узме у најхитније разматрање, и то питање коначно реши, јер то тражи тамошњи народ, који је нехотично дошао у ту кризу. Доста је било чекања 6 година, и то питање треба да се

преброди и треба да реши према пројекту који се налази у Министарству шума, у коме има више пројеката, али је главни један пројекат. Треба да се ово питање једанпут реши и да се тај народ од те напасти једанпут ослободи.

Ја сам истина добивао обећања од господина министара приликом посета, када сам молио и преклињао. Овога пута желим пред Народном скупштином да господина Министра у том погледу замолим да даде своју искрену, центлеменску реч да ће питање имовних општина решити. И, очекујући ту његову реч, гласам за буџет. (Живо одбраване у центруму и на десници).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima u ime grupe Narodnog radnog kluba narodni poslanik g. Karel Doberšek.

Karel Doberšek: Gospodje narodni poslanci! Slišali smo danes ekspozice ministra za gozdove in rudnike, v katerem je pozval vse nas, tako z desnice kot z leve, naj iznesemo svoje sugestije. Radi tega bom tukaj iznesel nekatere stvari, ki spadajo deloma pod agrarno reformo, deloma pa pod gozdne direktije odnosno pod gozdne lokalne uprave. Gospodje, ne bi se javil k besedi, če bi šlo tukaj samo za male napake naših gozdnih uprav, če ne bi šlo tukaj za vprašanje, ki se tiče naše državne meje, in razloge, ki so važni.

Slovenski kmetijski narod je začetkom 1919 leta z velikim veseljem pozdravil besede našega Kralja Viteza, da naj postane zemlja tistega, ki jo obdeluje. Prepričani smo bili, da se bo izvedla agrarna reforma v tem smislu, da dobi faktično narod to, kar mu pripada po Božji in naravni pravici. Ko pa se je izvedla agrarna reforma, so prevzeli upravo in organizacijo te zemlje gospodje iz gozdne uprave. V mojem obmejnem srezu, v Črni, je dobila gozdna uprava okoli 2.700 hektarjev pretežno gozdne zemlje. Ljudje, ki so težko čakali na priliko, da dobe nekaj zemlje, da si pridobe nekaj svoje lastnine — so bili globoko razočarani in sicer radi načina izvedbe te prodaje, tega prevzema, da ne rečem, tega razlaščevanja posestev, ki jih je dobila naša država pri omenjenem slučaju. Gospodje, vi dobro veste, da je od srednjega veka bilo v Sloveniji mnogo feudalcev. Pri teh feudalcih je naš kmet, najemnik, gozdni delavec in poljedelski delavec razmeroma dobro izhajal. Dobil je v najem zemljišče, včasih celo kmetijo, imel je pravico iti v gozd in napraviti za sebe drva, a dobil je na razpolago tudi stavbeni les. Prav tako je dobil na razpolago pašo za svoje krave po prav nizki ceni, dostikrat pa celo brezplačno. Tega najemnika pa je jemal feudalec tudi v službo tako, da je lahko z gozdnim delom tudi kaj prislužil. Ko se je šlo za izvedbo agrarne reforme, je naša uprava obljubila da dobi naslednik, ki bo prevzel to ekspropriirano zemljišče, bodisi kot najemnik, bodisi kot kupec, popolnoma iste pravice, ki jih je imel prej pod feudalcem. Ljudje so rekli, to bo čisto prijetno in zato so to z velikimi simpatijami sprejeli na znanje. Jaz sam sem z veliki simpatijami sprejel izvedbo agrarne reforme, ker sem principijelno pristaš agrarne reforme in jo v principu odobravam. Ali načina, kakor se je ona izvedla pri nas, ne more nihče odobravati.

Ko je državna uprava v našem kraju prevzela posest, jo je prevzela brez vseh bremen. Ona je prevzela 2.700 hektarjev zemlje brez davkov, brez dolga in drugih obveznosti, vendar se ne morem strinjati

s tem, da ona smatra, da je to posest prevzela izrečno brez socialnih dolžnosti napram obmejnemu narodu.

Njeno postopanje dokazuje, da se gozdna uprava ne zaveda svojih dolžnosti, da pomaga obmejnemu narodu. To dobro dokazuje slučaj šole v občini Koprivni, srezu Dravograjskem. Šolska občina se je obrnila na gozdno upravo s prošnjo, da se ji dodeli toliko stavbnega lesa, da bi mogla postaviti šolo. Ta slučaj omenjam radi ilustracije. Občina je bila prepričana, da bo ta les dobila že na podlagi starodavne pravice. Mislim, da je šlo tukaj za okrog 60 do 100 kubičnih metrov stavbenega lesa. Občina Koprivna leži tik ob avstrijski meji, samo majhen prehod čez sedlo jo deli od drugega pokrajinskega centra v Avstriji. Človek bi mislil, da bo gozdna uprava brez daljnega dala naprošen les ne samo iz razloga, ker je to zelo siromašen kraj, v katerem prebivajo samo ubogi rudarji, drvarji kmetje in najemniki; temveč da bo upoštevala tudi politične in nacionalne ozire. Vendar, kakor se je videlo, je gozdna uprava smatrala potrebnim da se postavi na svoje stališče, da mora ona skrbeti menda le za zajce, srne in srnjake, a da ji ni dolžnost skrbeti tudi za planinske šolske otroke. Jaz sem se tozadevno obrnil na gospoda ministra za gozdove in rudnike, toda nisem dobil nobenega odgovora. Napotil sem se sam v ministrstvo za gozdove in rudnike in sem tam zvedel, da je v tem pogledu odrejena neka komisija v kmetijskem ministrstvu. Akti so šli od enega ministrstva na drugo tako, da nisem mogel dobiti nobenega pozitivnega odgovora. Obrnil sem se tudi na gozdno direkcijo v Ljubljani, kjer sem zvedel, da gozdna uprava v Črni ne more prošnji ugoditi, ker je deficitna. Vidite, gospodje, neverjetna stvar. Gozdna uprava je prevzela 2.700 hektarjev pretežno gozdnega zemljišča. Celo leto je pridno sekala gozd in, ko je šolska občina zaprosila za svojo šolo za 60 do 100 kubičnih metrov lesa, se je izkazalo, da je gozdna uprava deficitna, da nima nobenega dobička. To je lepo gospodarjenje. Zamislite le, kaj bi rekli, če bi kmet prevzel brez vsakih bremen 2.700 hektarjev zemljišča, delal pridno celo leto in bi se na kraju izkazalo, da je imel izgubo! Opozarjam gospoda ministra na ta slučaj samo radi tega, da vidi kako slabo zastopa gozdna uprava prestiž naše države v našem obmejnem srezu.

Še nekaj moram kritizirati pri tej upravi, ki sem jo že omenil. Agrarna komisija je svečano obljubila, da bodo dobili kupci po znižani ceni les za gorivo, stavben les, nadalje da se jim bo pomagalo graditi planinska pota, da bodo imeli svobodno pašo in da bodo imeli sploh vse pravice, ki so jih imeli prej pod feudalcem. Čim pa je državna uprava prevzela ta kompleks je enostavno na vse obljube pozabila in ne prizna absolutno nobenih socialnih obveznosti in ne pravic, ki jih je imel tamkajšnji narod pod feudalcem. Še na nekaj moram opozoriti.

Ko se je razlaščenca zemlja prodajala to je tista posest, ki jo je država brezplačno dobila, so uradniki gozdne uprave izjavili, da oni, ki kupijo agrarno zemljo, ne bodo imeli več pravice na nobeno pomoč, da ne bodo imeli pravic na paše, da ne dobe več lesa, ne trave, ne sena. Radi tega so se interesenti bali in niso kupovali zemljišča, ker je nemogoče živeti v naših planinah samo od male posesti. Nadalje moram ugovarjati, da se je agrarna reforma izvedla v dobi najtežje krize, v dobi ko naši ljudje sploh niso imeli denarja, da bi lahko izkoristili to priliko in kupili zemljo. To je bil za naše ljudi velik

udarec, a obenem tudi prava sramota, zlasti z ozirom na izjavo bivšega ministra g. Jura Demetroviča, ki je rekel, da se bo izvršila agrarna reforma na državni meji iz nacionalnih razlogov. Da pa se ona ni izvajala in da se ne izvaja iz nacionalnih razlogov vam dokazuje postopanje državnih uprav bodisi v Črni, bodisi v Ljubljani kakor tudi pri ministrstvu v Beogradu. Kako se je postopalo ob priliki izvedbe agrarne reforme v Črni, dokazujejo slučaji Goltnika, Adamiča Jakoba, Potočnika Andreja, Kebarja Franca, Mehine Andreja, Ramšak Marije in Filipa, Gutovnik Jože in drugih katerim se je odvzelo zemljišče, na katerem so prej živeli pod grofom Turnom ali da se jim je zemljišče tako slabo odmerilo, da na primer iz svoje hiše ne morejo po lastni zemlji v svoj hlev kakor se jim je zgodilo še drugih vsakojakih krivic. Tu se vidi, kako so oblasti pametno delale. Nadalje so tudi taki slučajji, da so kmetje v smislu Zakona o likvidaciji zemljišč vplačevali po 3 leta v nadi, da bodo zemljo dobili, sedaj pa se jim to vplačevanje ne vračuna za zemljo, ki so jo hoteli kupiti. Lahko mirnega srca rečemo, da je to pravo šikaniranje prebivalstva od strani gozdne uprave. To se zlasti vidi v onih slučajjih, kjer ima kmet v najem od gozdne uprave posestvo s hišico, pa ne more računati niti na to, da bi dobil od gozdne uprave potreben les za popravilo hiše. Gozdna uprava ne jemlje v obzir take slučaje, da mora najemnik sam skrbeti za vsa popravila, ter da bi mu vsaj znižala vsled tega najemnino, kakor je to sploh povsod običaj. Nasprotno, gozdna uprava je še celo povišala najemnino. V slučajjih, kjer so najemniki za časa grofa Turna plačevali 800 dinarjev najemnine, morajo danes državni upravi plačati do 1.000.— dinarjev. Prav tako postopa gozdna uprava tudi z gozdnimi delavci, drvarji, katere zelo slabo plača, mnogo slabše kakor pa vsa okoliška privatna gozdna podjetja. Omenil sem pa že, da gozdna uprava noče priznati nobenih občinskih doklad, da se ne briga niti za šolo in sploh za nobene narodne potrebe. Prej je feudalec vedno pomagal občini, cerkvi, šoli i t. d. — Državna uprava pa namesto, da bi vsaj deloma zadostila narodnim potrebam, pošilja ves dobiček iz svojih gozdov sem v Beograd. Radi takega postopanja je razumljivo, če je obmejno prebivalstvo dobilo vtis, da je državna uprava ogoljufala najemnike-posestnike za vse, kar jim je obljubila, in drugič, da ni v tem obmejnem srezu dravograjskem boljšega protipatriotskega agitatorja, kakor je tako postopanje gozdne uprave v Črni. Radi tega zahtevam od gospoda ministra, da uvede najstrožjo preiskavo in da se odpravijo vse te krivice. To sem iznesel; ker je gospod minister omenil, da gozdne uprave v Jugoslaviji prosperirajo in da imamo preko dva in pol milijona hektarjev gozda, ki prinaša lep finančni efekt državi. Smatram pa, da te gozdne uprave morajo poleg finančnega efekta imeti v vidu tudi socialno stran in jaz sem prepričan, da se gospod minister v tem oziru z menoj strinja. Gozdne uprave morajo utrditi v prizadetem narodu vero v svojo državo, morajo skrbeti tudi za moralno stran, vendar na žalost ugotavljam, da se do sedaj niti v Črni, niti v Ljubljani, niti v Beogradu to ni upoštevalo. Prosim gospoda ministra, da se v tem pogledu nekaj ukrene.

Gospod minister je v svojem poročilu povdaril, da se rudarstvo pri nas lepo razvija in da lahko mirno gledamo boljši bodočnosti nasproti. Smatram pa, da je potrebno omeniti ne samo centre, ki pro-

sperirajo, temveč da je potrebno omeniti tudi one kraje, ki propadajo. Jaz sam sem doma iz rudarskega okraja. V mojem srezu pri Prevaljah je premogovnik ki je pred dvema leti propadel tako, da je dosti rudarjev ostalo brez pomoči. Oni ne dobe dela, ker so prestari, imajo že več kot 40 let, upokojeni ne morejo biti, pomoči od države ni nobene. Mi vemo, da država ne more vsakemu pomagati. Mi smo pa tudi preponosni, da bi zahtevali od države podpore. Nam ni potrebna tista podpora, ki jo deli g. minister Cvetković brezposlenim od 20 do 30 dinarjev, razume se, da naši ljudje ne morejo iti 800 kilometrov daleč v Beograd, da bi dobili od gospoda Cvetkovića tako podporo. Naši ljudje tega tudi ne zahtevajo, temveč zahtevajo samo delo in tako, organizacijo dela, da pridejo bresposleni do svojega zaslužka. Nam ni treba živeti na stroške države in tega tudi nočemo: živeti od miloščin. (Pljeskanje na levici).

Najobčutljivejša točka za rudarje pa je socijalno zavarovanje naših staroupokojenih rudarjev. To so rudarji, ki so bili pred 23 leti upokojeni in o katerih je že govoril moj tovariš g. Pleskovič v generalni debati, ki dobivajo 32 kron odnosno 8 dinarjev penzije iz bratinskih blagajn. Poznami, gospod minister, enega, ki je 45 let delal v jami, 54 let vplačeval članarino in ima danes 32 kron penzije. Če hočete vedeti, kdo je to, vam lahko povem, da je to moj oče, ki je star danes preko 80 let. Lahko si mislite, kakšen občutek imajo ti stari upokojenci, ki danes po tolikih letih težkega dela morajo prositi kot berači po cestah. Izgleda kot da staroupokojenci po zakonu nimajo pravice do življenja. Teh upokojencev ni več mnogo, ker jih je že mnogo pomrlo radi lakote. Živijo pa še vdove in njihovi otroci, in jaz prosim gospoda ministra, dajte, pokažite dobro socijalno gesto, da se vsaj tistim starim upokojencem, ki so še pri življenju, da se vsaj tistim pomaga.

Nadalje bi omenil nekaj členov iz pravilnika bratinskih blagajn, katere je neobhodno potrebno korigirati. V tem pravilniku je nekaj členov, ki so prav moderni, nekateri pa so taki, ki so vzeli rudarskim upokojencem tudi pravice, ki so jih uživali popreje.

Ne bom se spuščal v vprašanje, zakaj so prišle bratinske blagajne v težak položaj, zakaj so ostale brez vsake pomoči. Vam, gospod minister, je gotovo dobro znana zgodovina bratinskih blagajn in dobro veste, da bi one, ako bi se mogle samostojno razvijati brez vsake pomoči, da bi one bile gotovo v boljšem stanju kot danes. Razmere so v bratinskih blagajnah danes take, da je potrebno, da jih država sanira, ker jim sami rudarji ne morejo priskočiti v pomoč. Hočem omeniti samo nekaj točk, nekaj členov tega pravilnika, katere smatram, da bi bilo potrebno popraviti.

Člen 82 tega pravilnika o bratinskih blagajnah določa pravice v slučaju, da se delavec ponesreči, ter pravi, da mu pripada toliko procentov rente, za kolikor se je zmanjšala njegova delazmožnost. Vendar se prizna renta le v slučaju, da je delanezmožnost večja kot 10%. Ako pa delavec po ozdravljenju vsled nezgode v svoji zaposlitvi ni prikrajšan na zaslužku, mu renta ne pripada. V slučajih pa, da je prikrajšan na zaslužku, se mu prizna razlika nezgodne rente. To je važno socijalno vprašanje za naše rudarje. Mi imamo več kategorij rudarjev. Imamo kopače, minerje, imamo vozače i t. d. Zaslužek vseh ni enak. Kopači in minerji zaslužijo mnogo več, kakor pa ostali, jamski delavci, več kakor dnevni delavci. Če se kopač ponesreči, da n.pr. izgubi nogo

ali roko, ga lahko podjetje nastavi kot delavca na drugem mestu. S tem je on prikrajšan na svojem zaslužku, ker je v kategoriji dinarjev zaslužek 20, 25 do 30 dinarjev na dan, medtem ko kopač zasluži, ako dela v akordu, 50 do 60, v nekaterih slučajih pa celo do 100 dinarjev na dan. Poleg tega pa je prikrajšan na osnovnem zaslužku, ki znaša 10—20 dinarjev. To razliko rudar izgubi, ako se ponesreči, kar ni pravično, in zato bi bilo potrebno, da se ta člen 82, ki štiti največ podjetnika, popravi, ker je on na veliko škodo revnih rudarjev.

Nadalje moram omeniti člen 65 pravilnika, na podlagi katerega imajo dobrovoljno zavarovani člani za slučaj bolezni samo one pravice na pomoč, navedene v § 63 (1) toč. 1, 3 a in 4 in v § 64 toč. 2 stav 1. Dobrovoljno zavarovani člani imajo seveda večje obveznosti. Tako morajo plačevati vso članarino blagajni, medtem ko plača zaposlen rudar samo polovico prispevkov bratinski blagajni, a drugo polovico podjetnik. Dobrovoljni zavarovanec mora torej plačati vse sam. Dobrovoljno zavarovan pa je lahko samo upokojeni rudar in mora vse sam plačevati, nima pa pravice, ako gre v bolnico, do prehranarine, niti do druge podpore ali denarne pomoči, niti v slučaju ženinega poroda za otročjo opremo. Prosim g. ministra da se ta določba popravi v korist dobrovoljno zavarovanim.

Nadalje moram omeniti člen 50, ki pravi, da vsi bivši rudarji, ki so si očuvali članske pravice do 1./1. 1930 s plačevanjem priznalnine, jih morejo očuvati z nadaljnim plačevanjem še za tretjino odnosno polovico tistega števila let, za katere se članstvo že čuva. V dravski banovini imamo mnogo rudarjev, ki so bili zaposleni v dobi konjunktura, a so danes na cesti in iščejo službe drugje. Ker pa ne morejo plačevati prispevkov, so izgubili prednje pravice. Teh rudarjev je v dravski banovini okoli 1000, v celi državi pa lahko računamo od 5 do 10.000. Potrebno je zato, da se ta člen izpremeni, da dobe rudarji pravico do zopetne zaposlitve in do ponovnega starostnega zavarovanja.

Opozoril sem na te člene iz razloga, ker vem, da hoče gospod minister upoštevati moje sugestije kakor je to izjavil v svojem ekspezeju. Rad bi glasoval za proračun njegovega ministristva, ali ker sem z narodom razgovarjal o krivicah, ki se mu gode, moram glasovati proti, ker so mi dejali, da naj vam gospod minister tukaj v skupščini obrazložim te stvari in da dokler se te krivice ne popravijo, ne smem glasovati za proračun. Ker mi je ljudstvo tako reklo, je moja dolžnost, da to storim. (Pljeskanje na levici).

Potpretседnik Jevrem Tomić: Reč ima narodni poslanik g. Milan Petković.

Милан Петковић: Господо народни посланици, наше шуме и руде претстављају велико и неизмерно благо нашега народа и наше државе. Било је времена, било је година, кад је извоз само наших дрвених производа чинио пуно једну четвртину целокупног нашег извоза. На тај начин наше су шуме успеваале да поправљају наш биланс извоза и увоза и наш платни биланс у иностранству и у време кад је отпочела светска привредна криза, па и касније, у време највећег јака светске привредне кризе и кризе у нашој земљи унутра.

Питање експлоатације наших државних па и приватних шума, то је много и пуно важно питање. На којој ће се основици и даље проводити експло-

атација наших државних шума, да ли на оној основи која се проводила у време коњунктуре, у време пре наступа светске кризе или да се експлоатација државних и приватних шума изведе на некој новој основи, на искуствима која смо стекли после експлоатације наших државних шума без рачуна и на штету наше шумске привреде, то је врло важно питање.

Ми смо, господо, имали тешко наслеђе у погледу обавеза према појединим шумским предузећима из времена аустро-угарске власти у Босни и Херцеговини. Те тешке обавезе биле су у томе што је уговорно време обично трајало велики број година, десет и више година, што су под уговорна подручја долазиле велике површине наших шума, и треће, што су та предузећа имала велике повластице у погледу цена тих државних шума. Разуме се, господо, да су поједина шумска предузећа — бивши у повољном положају раније — да су та шумска предузећа хтела и свим снагама својим настала да тај повлашћени свој положај, који су имала раније у Аустро-угарској монархији, одрже и у нашој ослобођеној држави. Али, у исто време, била је дужност и наше државе, а у првом реду Министарства шума и рудника, да настоји да те тешке обавезе, које су постојале од стране државе према овим предузећима, поправи у прилог и корист државе и народа нашег; и у првом реду да их национализира у погледу на капитал. Тако је требало, раније Шрајбајсово предузеће претворити у наше национално предузеће „Шипад“, раније предузеће „Ајзлер-Ортлиб“ такође је требало национализовати у предузеће „Криваја“ са извесним процентом нашег националног капитала. И тако је у томе раду и у тим прегнућима наших позваних фактора у погледу осигурања и обезбеђења за нашу националну привреду нашег шумског блага и богатства дошло до тога, да је „Шипад“ био национализован за 100%, а „Криваја“ национализована до скорих година само са 26%. Не треба губити из вида ни то, да су ова предузећа — сасвим разумљиво — тежила, да одрже овај повлашћени положај, који су имала у погледу експлоатације шума у бившој Босни и Херцеговини. Тако је, на пример, предузеће „Ајзлер и Ортлиб“, које се касније претворило у „Кривају“, чинило све своје напоре да оне повластице и привилегије задржи у после улаза националног капитала, макар са 26%. Разуме се, да је тада била једна тешка и мучна борба између државе и државних интереса и ових страних експлоататорских предузећа. На нашој страни били су у многим случајевима позвани и одговорни фактори у овом погледу недорасли оним, који су претстављали та страна експлоататорска предузећа. Довољно је само поменути да је на страни страног капитала „Криваја“, у којој је, како рекох, било остало и даље 74% страног капитала, да је на тој страни био главни и одлучујући фактор чувени и злогласни Регенштрајф, који је имао великих привредних и финансијских веза са страним привредним и финансијским круговима и факторима. Он је тај свој положај искоришћавао да би ослабио право, да би ослабио у правима нашу државу у овој њеној борби са претставницима страног капитала у том предузећу. Разуме се, у колико је та борба окончана са успехом за нас, да тај успех, макар био и мали, у ствари је већи, него што се

показује, обзиром на то, да на нашој страни многи и многи претставници наше шумске привреде у лицу г. г. министара нису били ни близу дорасли за вођење борбе са оваквим једним предузећем коме је био на челу овако један издржљив, спреман и способан човек.

А темеље томе успеху поставиле су раније владе, почев од 1932. године, откада се чуо глас народних посланика овде у Народној скупштини и откада се почело тражити одавде из Народне скупштине да се раскрети са тим страним експлоататорским предузећем.

Садашњем господину Министру шума и рудника свакако је много лакше и свакако је посао много једноставнији, уколико њему као претставнику тога нашег врло важног привредног ресора не виси за вратом Дамоклов мач страних предузећа, која су посредством својих политичких и финансијских веза у иностранству успевала у свима својим жељама и потраживањима према нашој држави. Та тешкоћа сад је отпала, и кад је та тешкоћа отпала сад се поставља питање на коју основицу да се постави експлоатација наших шума у најшумовитијим крајевима Босне и Херцеговине, а исто тако и у другим крајевима наше земље. Господо, експлоатација наших шума, како је било започело одмах после ослобођења и уједињења и за време оне најбоље светске коњунктуре шумских производа, та експлоатација, ако би се наставила по нашим шумским крајевима, она би за две или три десетине година учинила, да би ми остали код шума потпуно без шума. Зато онај начин експлоатације државних шума, какав је заведен за време министровања господина Улманског, а то је експлоатација државних шума у државној режији у мањим количинама са пуно више обзира и обазривости, ја сматрам да је тај начин експлоатације много бољи и много повољнији по нашу шумску привреду и за стање наших шума у каквом се оне сад налазе.

После ових неколико напомена општег значаја, ја ћу да пређем на једну уредбу којом се је хтело да се регулише питање додељивања државног шумског земљишта у једном делу наше отаџбине, а тако исто и питање узурпација — присвајања државних земљишта од стране земљорадника. Та је Уредба са законском снагом, а важи за територију раније Босне и Херцеговине, од 12 јуна 1936. године, број Министарског савета 742. Циљ ове уредбе, како рекох, био је тај, да се прекине узурпирање државног земљишта у ранијој Босни и Херцеговини, а да се то пренесе на државну власт, да она врши додељивање државног земљишта оскудним земљорадницима. И уколико је тај циљ потпуно оправдан, на своме месту и целисходан, поставља се сад питање, да ли је са овом и оваквом уредбом постигнут тај циљ?

Овом уредбом донесене су извесне одредбе које се, и ако је она ступила на снагу још пре годину и по дана, не примењују. Осим тога, у њој има одредаба које су неизводљиве и које су несоцијалне, које су управо антисоцијалне.

Даље, имаде у њој одредаба које се погрешно примењују. Тако, већ у параграфу 1 ове Уредбе изречно се каже, да ће се поједини делови државног шумског земљишта на територији раније Босне и Херцеговине издвојити и доделити у власништво добровољцима и земљорадницима, оскудним месним интересентима, држављанима Краљевине Југосла-

вије, а у параграфу 2 каже се даље: да ће се у ту сврху издвојити узурпације извршене до 1 јануара 1936 године. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: То је отпало, доћи ће амандман који се односи на све узурпације до краја 1937 године!) То ми није до сада било познато, а ако ствар тако стоји, мени је то врло драго, господине Министре. Врло ми је драго што ме је господин Министар сада о томе обавестио, те да по овој ствари не говорим даље. Само би, господине Министре, требало да знамо, кад већ о овој ствари говоримо, да ли ће се тај амандман односити на све оне који су извршили узурпацију без обзира на то да ли су или нису имали онај потребан минимум, или се то односи и на оне који су имали и преко тога минимума, који је прописан за Босну и Херцеговину. Јер, као што знамо, има и таквих лица који имају и преко потребног минимума а узурпирани су ипак велике количине. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Сад је и тај минимум у овоме амандману повећан. Тим амандманом промениће се оно стање које је раније било, јер је то раније стање било сасвим несоцијално.)

Дакле тим вашим амандманом (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Ако прође!) има да се уступи узурпантима све оно што је узурпирано до конца 1937 године. Ја сматрам господине Министре, да сте требали, кад сте се раније да поднесете овакав амандман, да о њему саслушате и нас из опозиције. (*Министар шума и рудника Др. Богољуб Кујунџић*: Нисам саслушао ни оне из већине). Довго су они из већине, они се ослањају потпуно на Вас, као и Ви на њих, али ја, и ако Вас лично поштујем, ипак сматрам да сте нас требали упитити, па би ми можда имали да Вам укажемо на многе корисне ствари, да Вам укажемо на прави интерес народа и државе.

Даље, господине Министре, сматрам да је по овој Уредби неопходно потребно утврдити и тачно дефинисати појам апсолутног шумског тла. Јер, један шумски орган, један шумски инжењер сматра да је апсолутно шумско тле она површина која је сввише окомита и каменита, док други сматра као апсолутно шумско тле и равније положење, који нису сам камењар, а трећи опет сматрају апсолутно шумским тлом само оне пределе где не могу да успевају житарице, итд. итд. То је зато потребно, пошто се овде говори о узурпацији и дељењу државног шумског земљишта у оним пределима где није апсолутно шумско тле. Неопходно је потребно да се тачно утврди појам апсолутног шумског тла и за поједине крајеве који се налазе под шумским земљиштем а који су различни по конфигурацији и атмосферским приликама.

Параграфом 2 прописано је да ће се издвојити и она земљишта која су по досадашњим прописима дата земљорадницима и добровољцима под закуп у сврху конолизације. У овом погледу у параграфу 4, изречно се наређује даље да се имају сва она државна земљишта, која су до дана ступања на снагу ове Уредбе од надлежне државне власти дата добровољцима и осталима земљорадницима под закуп у сврху унутарњег конолизације, на основу прописа важећих у доба закључења уговора, и која се налазе у њиховом поседу, да се сва та земљишта имају одмах превести на њих у њихово власништво, разуме се на начин како ова Уредба прописује.

Колико је мени познато у неколико срезова босанског дела Дринске бановине овај пропис Уредбе не поштује се и не извршује никако. Има сва сила земљорадника и добровољаца који су добили државну земљу раније по закупним уговорима али још није на њих пренесена. И да није ова Уредба донета ти су људи по ранијим прописима имали право да им се та земља преда у пуно власништво уколико држе земљу више од 10 година. Али и поред прописа ранијих правилника и поред прописа ове Уредбе, ни до данас им није пренето у власништво земљиште, које је дато у обраду појединим земљорадницима. Мени је познато чак, да је једна шумска дирекција поништила закупне уговоре које су добили земљорадници пет или шест година раније са закупним уговорима. Поништила их је само зато што ови људи не припадају владајућој режимској партији. То је било, ако се не варам у 1936 или почетком 1937 године. Ово ја тврдим, господине Министре, и, ако желите могу вам мало касније ставити и имена тих људи на расположење. И тврдим даље, ако се буде поступало као што се поступа у последње две године код нас у Босни, да ће се одредба ове Уредбе потпуно изиграти и употребити у партиске сврхе ако томе не обратите пажњу и ако не почне да се примењује Уредба онако како треба да се примењује и како захтева интерес државе и народа онога краја.

У § 19 Уредбе предвиђено је да се има извршити премер земљишта, које је узурпирано до 1 јануара 1936 године; затим има да се утврде они делови шумског земљишта, који се по пропису §§ 2 и 3 могу издвојити и констатовати да ли постоји какав приговор од стране надлежне општине, за издвајање и поделу овог земљишта. Треће, да се има провести испитни поступак и у ту сврху допунити молбе уколико су поднете, а уколико нису, примити их у записник.

Дакле уколико су узурпације извршене до 1 јануара 1936 има се провести посебан поступак. Међутим у нашим крајевима н. пр. у Сребрничком срезу шумска управа поднела је оптужбу среском начелнику противу појединих земљорадника који су имали ове узурпације, без обзира да ли је узурпација била после 1 јануара 1936 или пре тога. И ти су људи одлежали затвор од 3 до 5 или 10 дана у Срезу сребрничком. Они су се жалили позивајући се на § 19 Уредбе али је шумска дирекција одбила те њихове жалбе иако су биле на закону основане. Ја вас молим, господине Министре, чим тај амандман буде усвојен у Скупштини да хитно о томе обавестите шумске дирекције и преко њих шумске управе да више не упропашћују на овакав начин те људе. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Ја сам зато и предложио тај амандман да се та неправда прекине.)

Господин Министар у своме експозеу казао је неколико речи и о испашама сеоским, а тако исто пропратио је са неколико речи и питање планинских пацњака и сувата. Питање испаша у оним крајевима у којима се народ бави поред земљорадње у неколико и сточарством, важно је питање. А нарочито је важно у оним крајевима где је сточарство искључиви приход народа. Таквих крајева има у источној Босни скоро све од Дрине до Сарајева а нарочито такви су дијелови срезова Власеничког, Сребрничког, Рогатичког, Сарајевског и Кладањског и других. У Власеничком срезу

постоји планина звана Радава, у којој су села садашње Дервентске општине, Среза власеничког, имала од памтивека право испаше. За време отоманске управе та села су се служила тим правом и то им се право признавало. И за време аустријске управе то им је право признавано. Али од пре извесног времена почели су се примењивати неки законски прописи који до сада нису били примењивани у погледу испаше у тој Радави и многим забрањивана, да се служе тим својим давнашњим правом. Исто тако Грабовачка планина у Срезу власеничком важан је предео у коме су имали право испаше не само људи из Среза власеничког него и из Среза сребрничког и зворничког. Међутим уколико су у Зворничком срезу многа испашна земљишта преведена на културу, утолико су погубили стоку, и сад мање имају потребе да се користе тим својим правом испаше у Срезу власеничком. Исти је случај и са дијеловима среза Сребреничког, који су се служили испашом у овом крају. Али има других крајева Среза власеничког који су имали то право и то треба да им се осигура. Има код нас и таквих крајева, који ће у току извесног времена остати потпуно без испаше, јер ће се простор испаше смањивати сталним узурпирањем.

Зато би било неопходно потребно, пре него ли се изврши премер, који прописује ова Уредба, да се у многим крајевима где још није запоседнуто сво земљиште државно, које је служило као испаша, да се бар онај остатак сачува као сеоска испаша.

Господин Министар шума и рудника у свом експозеу учинио је један апел и на нас посланике на све добронамерне грађане ове земље, уколико ја схватих, да сви ми помогнемо Господина Министра и његове шумско-рударске органе у чувању и одржавању шума. Тај апел Господина Министра је сасвим на своме месту, сасвим оправдан, јер у истини стање наших шума, некада прекрасних и дивних шума, сада је такво, да оне не личе више на оне снажне и бујне наше шуме, него више личе на опустошене и спаљене шуме, на неке рушевине. Али уколико смо год ми спремни да апел г. Министра схватимо и да разумемо и да са своје стране пружимо помоћ и своју сарадњу колико год можемо, исто толико је потребно да г. Министар изда најстрожије наређење шумским органима нарочито лугарима да они у погледу дознаке сервитутних права сељаци буду најтачнији и најуреднији.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine govorniče, obraćam vam pažnju da Vam je vreme isteklo i molim Vas da skratite svoja izlaganja. Ima još 26 govornika i apelujem da budete kolegijalni.

Милан Петковић (наставља): Зато ће, Господине Претседниче, неко говорити краће, јер су поједини обећали да ће говорити мање од пола сата.

Јер када би лугари државних шума код нас давали сваком сељаку оно на што он има законско право, у погледу огрева и грађе и у погледу свих његових потреба, онда они апсолутно не би имали потребе да краду из државних шума. Али, ако им лугари неће да дозначе оно на што имају право, онда се разуме, да је сељак присиљен да то своје право извршује на један недозвољен начин и за то буде кажњаван. Имаде случајева да поједини

лугари на онај начин врше учене сервитутних овлаштеника. То врше на тај начин што им неће да дају дознаке у оно време када они траже, све док не посети његову кућу. Они обично кажу: ти не знаш где је моја кућа, па како ћу ја знати дрво на које ти имаш сервитутно право!

То значи да треба човек да га прво посети са товаром и са поклонима и прилозима у његовој кући. Ја овде имам један такав писмен доказ баш из саме Власенице, средског места мога изборног среза, где имаде довољно и на претек шуме и за огрев и за грађу, и све остале потребе народа овога краја, па и за извоз. Ту су неки сиромашни градски радници уплатили таксе државне да им се дозначи извесна количина дрва за огрев, да би их могли исећи и одвући у варош и продати, да би на тај начин дошли до новца и тако прехранили себе и своју децу.

Људи су добили и писмене потврде, у којима стоји изрично штампано и руком написано, да извозница важи за три месеца. Јесте, али шумски орган — лугар, није хтио да изађе у року од три месеца, а кад прођу три месеца извозница губи вредност. И шта им је преостало друго, него да раде само по себи, да посијеку стабла, која им нису по пропису дозначена, али су плаћена. Сад је лугар имао времена, да их похвата, одузме секире, тестере и други прибор и оптужи их на даљи прогон. Овај случај десно се у самим Власеницама пре месец дана, кад сам се једнога петка тамо нађао. Десет сиромашних људи, који немају нигде ништа осим крова над главом, који имају само секиру и тестеру, помоћу којих зарађују и издржавају себе и своје породице, на овај начин тешко су осјетили самовољу државног органа, умјесто да је он био присиљен, да поступи по Закону, па не би дошло до ове невоље. Ја Вас најлепше молим, Господине Претседниче, да у овом погледу предузмете најоштрије мјере и узмете у заштиту онај сиромашни јадни свијет, који плаћа такву и опет се прогони ни крив ни дужан.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslaniče, ja Vas molim da završite.

Милан Петковић (наставља): Одмах ћу, Господине Министре.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ja Vas molim da završite i da titulišete Gospodina Ministra Gospodinom Ministrom, a Pretsednika Pretsednikom, jer vidim da obrnuto radite. (Veselost).

Милан Петковић (наставља): Наш посланички друг господин Живота Милановић, као члан Финансијског одбора, изнео је тешку оптужбу против ранијег Министра шума и рудника и ја сам очекивао да ће господин Живота Милановић пријавити се за ријеч и упутити своју тужбу или је повући као нетачну. (Министар шума и рудника *Богољуб Кујунџић*: Пријави се!). Ја тада не бих говорио о том случају. Међутим, мало пре, кад сам пришао претседничком столу да видим који сам по реду, спазно сам, да је господин Живота Милановић био записан у списку говорника, па је избрисан и написано је „одустао“. Зашто је то господин Живота Милановић урадио, ја не знам и нећу у то да се упуштам. То је његово право. Али ми имамо интереса, ми имамо пуно права, кад је он већ покренуо једно питање у Финансијском одбору и тешко оптужио једног бившег активног ми-

нистра шума и руда, ми имамо пуно права да од њега очекујемо да се појави на говорничкој трибини као што је обећао у Финансијском одбору, и одавде изнесе сва акта и факта и сва документа, која он имаде о пређашњем Министру. (Један глас са деснице: А који је то?). Реч је о господину Ђури Јанковићу. Господин Живота Милановић требао је да допуни оно своје излагање, које је дао у Финансијском одбору. Јер, господо, та његова оптужба није мала и није безначајна. Он је у тој оптужби у Финансијском одбору рекао тешке и крупне оптужбе на рачун пређашњег г. Министра шума. Ја знам да је употребио тешке изразе, а знам и то, да је у истини његова оптужба, коју је у Финансијском одбору покренуо, допрла и у редове посланика, који нису у Финансијском одбору и да је допрла и у нашу јавност оним путем каквим се сада разноврсне вијести шире у народу. У тој својој оптужби наш друг г. Милановић каже...

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslaniče, pošto je Vaše vreme isteklo, ne mogu Vam dopustiti da citirate. Ne možete se upuštati u temu, koja nema veze sa donošenjem državnog budžeta, naročito stoga, što Vam je vreme isteklo. Ako ste smatrali to za vrlo važnu stvar, trebali ste početi s tim. Ja smatram da je Vaše vreme isteklo.

Милан Петковић (наставља): Ја ћу бити врло кратак. Наш посланички друг Живота Милановић у тој својој оптужби, коју је изнио у Финансијском одбору, рекао је за господина Ђуру Јанковића да је он вршио недопуштене радње преко неког свога пријатеља Јована Вуковића, из Осјека, према Миодрагу Стаменковићу, коме је ранији Министар шума дао право да може тражити и вршити експлоатацију руда у околини Тузле. Касније, сам Министар господин Ђура Јанковић дао је исто право на те исте крајеве и овоме Јовану Вуковићу, да би овај Јован Вуковић могао да уништи Миодрага Стаменковића. А та уништа, опет по тврђи господина Животе Милановића, износи до један и по милион динара за 5 година дана.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ja Vam oduzimam reč. Oduzimam Vam reč prvo zato što je prošlo vreme, a drugo što Vi ovde iznosite optužbu koju možda ni sam govornik, koji je tu optužbu izneo u Finansijskom odboru, ne nalazi za potrežno da je ovde iznese, pošto možda ranije nije do kraja proverio podatke i zato ne želi da se ovo prepričava. Kada već on sam to ne čini, onda to ne možete ni Vi činiti.

Милан Петковић (наставља): Ја сматрам да ми паролици посланици имамо право да тражимо, ако се већ покрене тужба против једног високог државног функционера, да се та тужба до краја изведе, а нарочито када то чини члан Владе и велики уважени народни посланик г. Живота Милановић. Он не сме да остане при томе, а да је не изнесе до краја. Ако су његови наводи у Финансијском одбору заиста онакви какви су дошли до нас и остале наше јавности, онда он треба да иде до краја, а ако ти његови наводи нису тачни онда он треба да дође на ову говорницу и да изјави да није тачно оно што је говорио у Финансијском одбору. (Повици са деснице: То је његова ствар!).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine Petkoviću, Vaše je vreme već isteklo. Tri put Vas već opominjem.

Милан Петковић (наставља): Ја ћу бити врло кратак. Завршавам. Ја имам велико уважање према

садашњем Министру шума и рудника и када би ово био лично његов буџет, ја бих се одлучио да за њега гласам. Али пошто је и овај буџет само саставни део целокупног буџета оне Владе у коју ја немам поверења, све док не поправи многа зла која је порадила, не могу гласати ни за овај буџет. (Одобравање и плескање на левици).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima u ime grupe Jugoslovenskog radikalnog kluba narodni poslanik g. Mita Dimitrijević.

Мита Димитријевић: Господо народни посланици, са овога места сматрам за потребно, прво, да се одужим крају који ме је изабрао, моме Срезу кочанском и Јужној Србији. Ја ћу ићи право онако како је свој буџет изложио г. Министар шума и рудника и тим путем ћу указати на оно што за нашу Јужну Србију треба да се уради. Шта је колико је до сада рађено, а нарочито на који начин, за овај добри народ, који је први камен проширења Србије, управо ослонац за велико дело Уједињења свих Срба, Хрвата и Словенаца.

Господо, г. Министар је поменуо да има великих површина крша у нашој земљи. Ја бих рекао да можда не толико много крша у Јужној Србији, али много и много голети имамо доле. Наше шуме доле су сасечене под једним режимом Турске царевине, нарочито крајем 18 века, када су се развијали покрети и када су шуме биле непроходне. Да би се пресекао сваки покрет, шуме су уништаване. Пошумљавање у Јужној Србији иде споро, не само на Југу него и у целој земљи. Јако ми је жао и свима нама то мора бити жао, да су тако мала сретства предвиђена за пошумљавање. Када је г. Министар говорио о томе, један наш друг не знам, мислим са левнице, рекао је: „Нема средстава за добре ствари!“ — Г. Министар климнуо је главом и потврдио: „Тако је! Нема средстава за добре ствари!“ — Господо, г. Министар нема средстава за добре ствари, али ако у овоме дуелу буџетском нисте успели да однесете победу на тој линији тражења што већих средстава за пошумљавање, тражите ванредне кредите и ја сам уверен да ће сви посланици, било са левнице, било са деснице, вама то свесрдно изгласати. (Посланици са деснице упадају у реч). Г. Председниче, ја поштвјем ову говорницу! Учините да је и они поштвјив!

Pretsednik Stevan Ćirić: Ja molim gospođu poslanike da uzmu k'rcu ovaj apel od srane g. govornika.

Мита Димитријевић (наставља): Господо, ово је једна blasfemiја Народне скупштине!

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine govorniče, evo vidite sad sam htio da opomenem g. g. narodne poslanike da na to nemaju prava, a Vi mi sada pokvariste račun, jer dadoste im jedan primer, kojim se mogu poslužiti.

Мита Димитријевић (наставља): Господо, ја на крају крајева идем својим говором напред, а упадице нека стенографи забележе за потоња покољења!

Господо, питање бујица је врло важно, нарочито доле на Југу. Г. Министар то и сам наглашава, да су бујице у Вардарској бановини врло велике на многим местима, а ја ћу вам рећи, да у оним

крајевима где се обдељавају културне биљке као што су пиринач и дуван, а нарочито пиринач. Те несрећне бујице однесу такорећи све усеве, и ја сам баш учинио два покушаја да се регулише Брегалница, а нарочито притоке њене, које чине да уопште страда земљорадња у томе крају.

Ја брзо прелазим на једну другу ствар. Господо, ограничавање државних шума можда нигде није тако површно као доле на Југу, у Јужној Србији. Имамо тако ограничене шуме да једна иста општина плаћа и порезу а у исто време не ужива ту шуму. Такав је случај нарочито у Блатачкој општини о чему ћу ја имати част да вам специјално говорим. Али има још нешто.

Молим да забележите ово. Ја сам неколико пута долазио у Министарство шума и тамо већ постоји и процена и акта и свршена је ствар. Једна општина, управо једно село које има падину Пљачкавице потражује од државе близу 800.000 динара шумског приреза. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Како се зове село?). Село Блато у Срезу кочанском. Село је заиста слабо, веома културан свет и веома предузимљив свет који сања о томе шта би они могли поправити тим дугованим државним прирезом, ако би га добили на време. Ја сам, господо, на овај начин испунио свој дуг према своме крају и додаћу и даље нешто, да је Јужна Србија била центар наше државе, а нарочито рударство доле на Југу било је тако развијено, да је читава једна депресија извршена у продирању Турака, да су били запели да освоје Ново брдо, пре но што би изашли на Вардарску долину, доле на Север. Према свима летописима и хроникама, не само нашег народа него и других, није било ни једног тако значајног центра руднога богатства. (*Аћим Поповић*: То је према Ђњилану!). Није према Ђњилану, него према Приштини, према оном прелазу ка чисто Новопазарском Санџаку. Господо, ми имамо рударство веома снажно, веома добро и ја бих жаљно, иако је то један пријатељ по оцу, заграбио и да му је каса енглеске банке, он би све то потрошио и тако смо ми изгубили многа рудишта, почевши од Трепче, па даље.

Господо, ја ћу сада прећи на питање рударства наше земље, баш онако како је г. Министар почео, о самом рударском закону. Заиста намеће се питање једног рударског закона који би определио све услове. Садашњи закон је врло стар и мислим да је стар преко 30 година, а ради се на новом закону већ одавно. Није само г. Ђура Јанковић рекао да се закон ради и да је тај закон готов. То су рекли многи други пре њега. Казали су, да је закон готов, и сада каже г. Министар да је закон готов и нека би час пре из те готовости, која је још у колевци, стао на ноге и постао закон! У ствари, ми имамо сада пет рударских закона: србијански, који је најлибералнији, а други црногорски који је доста тежак за савремено рударство и три Закона који су били примењивани за време аустријске власти, један за Босну, други за Далмацију, трећи за Хрватску. Свих ових пет закона дијаметрално се разликују. Док наш србијански рударски закон фаворизира рударске радове, црногорски онемогућава, јер за три године одузима те радове.

За сад, и ако је застарео наш србијански закон, ипак је, као што рекох, најлибералнији од

свих закона који важе у нашој земљи и ја бих желео да се традиција тога закона очува и либералност његова пређе и у општи закон за целу земљу.

Од 1918. године до данас израђено је неколико пројеката рударских закона али су сви ти пројекти израђени на бази Аустријског рударског закона. Ја сам имао прилике да читам 1923. године у Трговинском гласнику, онда када је излазило, један пројект тога закона, па онда сам имао прилике 1926. године да чујем и овде, у изјави једног Министра, да тај закон не вреди.

Колико сам обавештен, нови рударски закон, који се — како кажу — налази пред Министарским саветом чист је превод и препис Аустријског закона. Тај закон је прави галиматијас од контрадикторних наређења, која су и за Аустријско законодавство била сувише застарела. Чудно је само то да у Одбору, који је крајно овај закон, није било ни једног рударског стручњака, Србина, а међутим, најзначајнији део рударства, за која се овај закон стварао, налазе се у Србији и Босни. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Био је Деспих! — *Никола Кабалић*: Била су четворица Срба!). Ја не мислим да какав да и Хрвати нису исто тако способни.

Пројекат рударског закона који је покојни др. Антула, познати геолог, израдио, савршен је. Тај законски пројекат требало је цео усвојити и проширити за целу територију наше државе. Зашто се од тога бежало? Зашто се до данас, и сада још, управља рударством зато да би се у новом закону озакониле оне бреше и канали, кроз које ће се провлачити трговачки послови. И тај закон можете наћи у архиви.

Ја прелазим на експлоатацију наших руда. Држава до данас имала је увек право резервисања извесног рудног поља, а ако нигде ни на једном терену није ударила пијуком, а по рударском закону држава као и приватно лице мора да ради и да испуњава све законске обавезе. Држава, међутим, ништа не ради. Годинама држи терене, а после их испод руке за ноћ даје фаворизованим лицима. За то имам неколико примера. Од 1918. године до данас то се практикује у Трепчи, Новом Брду, Злетову, Јањеви, Кратову, Брекову, Копаонику, Сребреници, Олову итд.

Све је то дато испод руке за ноћ. А исто тако дати су и поједини терени из Подрињских рудника.

Рударска администрација, која предвиђа само комисије и таксе са једне стране и пореске власти са друге, тако рећи онемогућавају пласирање капитала у рударска предузећа.

Што се год треба не може да се сврши без великих комисија, које изазивају огромне трошкове, — и то траје годинама.

Господо, на овом месту имам нарочито да кажем да је у последње време наступила једна акција, која се граничи између осећања: чувати руднике за своје грађане, а, с друге стране, граничи се са одбијањем страног капитала од наше земље. Господо, велики број енглеских и других капиталиста отишао је. Ми имамо извештај да је скренута пажња извесним енглеским капиталистичким друштвима, да је за овај мах опасно уносити капитал у рудну експлоатацију наше земље.

(Никола Кабалин: То ти није тачно! — Министар шума и рудника Богољуб Кујуић: Напротив!).

Ја бих могао да покажем господину Министру шта пише „Финансијен Њус“, где се нарочито ово истиче и каже да су капиталисти који су већ били почели да раде на рударству у нашој земљи прешли једним великим делом у Бугарску.

Господо, када је реч о унапређењу нашег рударства, треба да се помогне прерада руде, сировине у земљи, а да се за то створе — израде погодни путеви, који ће везивати рудишта са центрима. Треба све учинити, да се железнички крак Шабац—Ковиљача претвори у нормални колосек и да се што пре изради железничка пруга од Ковиљаче преко Љубовије и Бајине Баште до Вишеграда, како би се могло брзо и лако довозити гориво из Босне и извозити руде и гориво из нашег Подриња. Тако исто хитно је потребно да се изради трансверзална пруга Штип—Кавадар—Прилеп да би се она безбројна рудишта у Морихову и Меглени отворила и израдила. По себи се разуме да се на пројектовану пругу нормалног колосека Скопље—Охрид—Битола не сме да заборави, јер та пруга треба да пролази кроз комплекс наших интересантних рудишта, која су експлоатисана још у античком добу нашег државног живота.

Ми се, господо, хвалимо Зеницом. И добро је што је тамо учињено, али то је учинио Круп, а ми би требали да створимо исти такав центар и на Копаонику, који треба да обухвати сва рудишта гвожђа од Гополе преко Бадњевца до Гоча.

Ни данас нико не разуме зашто Рударска дирекција не ради на начин литерарно научни и начин стварања музеја, него, напротив, уништила је ону велику и лепу колекцију руда, минерала, која се још од 1873 године почела да уређује и скупља.

То је једино Министарство рудника на свету, које нема ни један примерак руда у својој колекцији. И док су стари наши рудари до 1912 године стално публиковали рударске годишњаке и анале, догле ова нова легија од чиновника после ратова није ниједан лист оштампала, тако, да изгледа страном свету да ми ништа у нашој земљи немамо.

Кад дајем свој говор, ја се увек руковим да од мога говора буде неке користи. Па и поводом овога хоћу да замолим господина Министра да настане, да се остави онај музеј. Ево, кад смо били у Италији, у Риму сам се изненадио, кад сам видео у њиховој фашистичкој канцеларији, у канцеларији господина Старачиа, један музеј, била је једна нарочита соба за руде из Југославије, па ме је изненадило то кад сам видео и мило ми је било, јер су то културни обрасци, управо, тиме се презентира наша земља.

Зло је што су наша најзначајнија и најобилатија рудишта Трепча, Копаоник, Јањево, Злетово, Крагово, Брслоро, Сребрница и други за навек предата у руке страним друштвима над чијим радом држава не може да врши никакву контролу, јер се седишта тих друштава налазе расејана по свету, а управе њихове састављене су од чланова интернационалног капитала коме нико ни Бог Саваот не може да ухвати порекло и конце.

Штета је што се наши домаћи рударски посленици ометају или саботирају у очекивању јачих муштерија са стране.

Где је, господо, оно силно благо које је Борско друштво од 1900—1918 године извезло под фирмом бакра. Седиште Борског рудника је у Па-

ризу, Трепча у Лондону, Алексинца у Брислу итд. Има ли могућности да се рад ових друштава контролише? Нема. Борско друштво има некакву канцеларију у Београду. Шеф те канцеларије је неки господин Пекс, који има око 100.000 динара месечне плате и бенефиције, док наши људи са највишим школама и спремом одбацују се. Исти је случај и у Трепчи, и у Мајданпеку, где послове воде страни капитали. Да ли је наш који човек запослен на видним местима?

А сада да изнесем неке интересантне појединости. Са испирањем злата у Пеку води се једна сумњива радња. Тамо се, истина, злато испира у знатним количинама, али се оно више разноси тајним каналима но што оно уђе у трезоре наше државе. Зар се у посао не може унеги више реда и контроле? Где је тамо наша перманентна контрола?

А сада да упутим нека кратка, али озбиљна, питања Господину Министру. Зашто господин Министар шума и рудника не изради један привредни план за рационалну експлоатацију рудних блага у земљи и за његово претварање у реалне вредности?

Зашто се приватнима чине сметње при подизању инсталација за израду сумпорне киселине и плавога камена из наших пирита и бакарних руда? Зато, што су ту у питању друштва страног капитала: Аусар, Даница, Зорка и друга интернационална капиталистичка друштва.

Мајданпек, белгијско друштво за експлоатисање мајданпечког пирита, по уговору са државом имало је обавезу подићи тамо фабрику за израду сумпорне киселине. Зашто је дозвољено томе друштву да минулих година и сада извози пирите из земље уместо да ове прерађује на сумпорне и сумпорасте киселине? Да се и овде није испречило мађарско друштво „Зорка“ из Суботице са својим протекторима. Сад још једно питање. Ко је дозволио фабрици стакла у Панчеву, да чак из Белије увози кварц за фабрикацију стакла, код читавих брда кварца, којег код нас има у земљи? За увезени кварц ова фабрика не плаћа никоме никакве таксе.

Зашто се не рестаурира Рударски музеј који су стари рудари од Хофмана до Антуле деценијама уређивали? Од 1918 године не постоји и није ни један листић написан ни публикован о нашем рударству. Треба нарочито ослободити рударску радњу од оних лажних рудара, који узимају огромни број простих права истраживања руда и копова, да се са тим правима лакше и боље уцене људи који имају озбиљних намера улазећи у рударске послове.

Ми живимо, господо, у доба научне литературе, па свако Министарство треба да се постара да из својих сретстава издржава и издаје једну своју научну ревију, у којој би на научни начин расправљало питање из подручја свога ресора.

Господо, ја на крају мислим да кажем и о томе да свакако нови рударски закон треба да уреди и оне фискалне односе. Јер ми се људи жаде, и то мали људи, који нису пронашли злато и милијарде, а троше своје паре, и они не знају коме све плаћају. Плаћају и по одлукама Финансијских дирекција и на другим странама. Њихова је жалба оправдана, јер ту треба да се уреди и ти фискални односи.

Господо, најзад постоји и једна либералност у нашем рударском закону. Али та либералност

отишла је толико далеко, да се свакоме даје право на истраживање руда. Сад они људи, који су добили то право, тај терен држе без икаквог рада, или га после продају, врше разне учене итд. Рударски закон требао би и то да утврди ко може да добије то право истраживања руда. Јер, то је народно богатство. Као што се не даје народни посао свакоме, него ономе ко је достојан, тако је и овде требало нешто урадити.

Ја могу да кажем да у нашој земљи има неоспорно великих рудних богатстава. То је будућност привреде. Ми смо видели када је почела ситуација у свету да се малко тресе, колико се бацило на истраживање руда. Рат у Шпанији учинио је да је наша руда у Љубији добила колосалан значај. Чак шта више, констатовано је да и са својим састојцима хемијским садржи много и много више добрих особина, него поједине друге руде са друге стране.

Што се тиче производње, Господин Министар је о томе говорио. Ја сам казао да пише у листу „Финанс Њус“ да наша руда гвожђа може да конкурише не шпанској, која је исувише јака, али скандинавској.

Значи, да је досад било без плана, није било рационалног рада, без законодавства, као што рече Господин Министар. Губи се из вида да су рудна богатства прави извор народног и државног прихода. И зато, Господине Министре, и поред Ваших добрих намера и добрих жеља са овога места, које је на средини, тј. тамо где је срце, то је левица, а овамо је десница, а ја ћу по срцу и по савести гласати против Вашег буџета, али са једном чврстом жељом и вољом да једна енергија, једна добра савест и свесност значаја руда буде и на делу јака, каква је на речима, а то је да од тога нешто земља добије.

Мени је у овоме моменту важно да сам из најбоље намере, да сам оно што сам чуо и проверио, оно што ми је блиско, према ономе крају где сам изабран и према стручним људима, — а ја Вас уверавам да су то била два професора универзитета који су ми многе и многе ствари овде казали, — не стручан, као што сам, ја их нисам, може бити, развио, као што сам хтео, али моја је намера била да ове моје примедбе примите онако искрено, као што сам их ја овде дао, а исто тако гласао бих за овај буџет да смо успели заједно са свима вама да створимо споразум између Срба и Хрвата који још немамо. (Одобравање на левици.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Stanko Ćosić. (Glasovi: Nije tu): Pošto je g. Ćosić otsutan smatra se da je odustao od reči. Ima reč narodni poslanik g. Novica Popović.

Новица Поповић: Господо народни посланици, ја нећу ни у овај ресор правити велику екскурзију, него ћу бити врло кратак. Нећу због тога што је експозе г. Министра био и јасан и искрен и опширан. Г. Министар наговестио је велике реформе у своме ресору које ће, наравно, донети веће користи држави и које ће омогућити бољи економски просперитет целокупном нашем народу.

Господо, ми сви знамо да су шуме врло важне не само за државу него и за народ, па и за појединце. За то је држава са своје стране узела управу извесних шума и назвала их државним шумама, а друге пак, које су припадале приват-

нима, назвала је недржавним шумама, али је ипак задржала право надзора и над овим шумама, због тога, што је народ огласила малолетним и сматра, да би народ те своје шуме уништио, и да би за извесно време остао без шума, и зато се и по закону задржава надзор државе да би се и те шуме очувале за народ. Мене нарочито овде интересује једно питање, о коме је било говора, а то је ограничење државних шума. Ја из искуства знам како се врши ограничење шума и на какав начин. У свима скоро споровима, који су се покретали између државе и народа, држава је претходно, преко својих органа, прибављала доказе о томе да ли су то државне или недржавне шуме и вазда је добила нетачне податке. Она је по праву јачег огласила извесне комплексе државним, и ако су те шуме биле у ствари недржавне, иако су дуги низ година биле у поседу самог народа. И сад шта се дешава? Дешава се да се те шуме ставе под надзор и управу државе и изазива се код народа један револт, дакле, изазива се сукоб између државе и народа и тај сукоб после решава суд за ограничење државних шума.

И на крају постоје случајеви, да се један спор води годинама, и ти спорови изазивали су незгоде и за народ и за саму државу. Судови су потрошили баснословне паре ради решавања ових парница. Народ је морао да плаћа адвокате и остајао без своје имовине. И на крају, шта се дешавало? Држава је изгубила шуме, народ је изгубио паре. Добили су адвокати и, наравно, судије и цео онај апарат који је био тамо упућен, јер су имали добре дневнице и добру храну. Да је било више разумевања или да се хтело да се приступи паметном решавању оваквих спорова, требало је у почетку изаслати информативну комисију на лице места и тачно утврдити да ли је та шума државна или није. Са каквим доказима располаже држава ако хоће да задржи извесни комплекс? Држава је много новац на ове спорове потрошила, и свакако кад бисмо све те суме сабрали, ја верујем да би се могла јадранска пруга подићи са толиким узалудно утрошеним новцем. Али то је било и прошло.

И, у колико су ови спорови решавани, ипак су они на многим местима тако несретно решавани, да су границе између државних и приватних имања постављене тако незгодно да оне служе као повод за сукобе између народа и државе, односно, између жандарма и самих сељака. Ја знам многе случајеве где је граница постављена изнад самих зиратних земљишта и пре него што ставимо бодљикаву жицу немогућно је да један сељак не преступи границу са својом стоком. У овом случају даје се могућности шумарима, још ако се десе такви шумари, да су у односу према народу несхватљиви и да желе да тероришу, да сваки час и сваког момента пишу реферате, а, наравно, по закону је сваки реферат, на који се закуне државни шумар, сматран за доказ и оптужени је одмах и кажњен. Отуда имаде низ пресуда које су изречене овим путем над сељацима. Ја знам исте случајеве у беранском срезу, а и у срезу пећском, где ја политички радим. То је исто тако као кад ухватите човека за гушу и кажете му да може слободно да дише, али се он гуши без ваздуха.

Постоји и овакав случај, да су судови за ограничење шума, кад су решавали овакве спорове

сматрали да чине велику услугу држави, ако што више земљишта заузму за њу, не схватајући, да је народ у ствари држава, и кад чине зло народу да су учинили зло држави. И ја верујем, да се преко ових поступака изазива револт против државе више него што је потребно, и оне више наносе штету него појединци из иначе нама непријатељских земаља са својом разорном апитаацијом, јер је сељак и сувише осетљив ако му се дирне у имовину. Кад се узме у обзир да су, на овакав начин заузете куће и зиратна земља, онда сами себе можете поставити у положај како може да воли човек државу, у којој му се заузима имање а он се избацује напоље. Господо, ово су факта, и не чудите се што ови људи немају горућу љубав према овој држави гдје му није добро и гдје се економски дави.

Даље, господо, ова и овако ограничена земљишта оптерећена су порезом, односно, сељаци морају на ову имовину да буду опорезовани, јер су је пријавили као своју, па се људи у чуду питају, зашто плаћају и порезу на државну имовину.

Ја верујем у добру вољу г. Министра шума и рудника да ће ову ствар исправити путем амандмана. То би била једна корисна ствар коју би г. Министар спровео, па га најљубазније молим, да овај амандман спроведе кроз Финансијски закон.

Ја ћу сад прећи на експлоатацију шума. Шуме у Црној Гори прилично су старе, комплекси шума из дана у дан пропадају. Наравно, то су недржавне шуме, јер приватници немају могућности да те шуме чисте од разних инсеката и штеточина и тако ове шуме из дана у дан пропадају.

Многе се шуме експлоатишу, а за многе се воде преговори о експлоатацији. Раније се стајало на гледишту да се оне не дају у експлоатацију. Поступак око експлоатације шума у Црној Гори такав је, да се иде на то, да се што више кочи. Ја мислим да је то погрешка. Основна погрешка зато, што је тамо народ и сувише сиромашан, а то је привредно благо, којим треба да се користе они људи, који су и сувише сиромашни и немају хлеба. Није згорег, господо, да се убрза поступак, јер овакав начин, какав је данас, и са оваквим формалностима немогуће је доћи до једног уговора ни са приватним друштвом, или са каквом страном компанијом, јер се апсолутно не допушта и не дозвољава експлоатација шума. Дозволите ми, господо, да вам наведем један пример. Једна се шума продаје већ девет година, а до данас није одобрен привредни план. (Министар шума и рудника *Богољуб Кујунцић*: А зашто?). Не само да није одобрен привредни план, него га и не мисле одобравати иако је уговор потписан. То је случај са Шекуларском шумом, која је продата једној иностраној фирми. Уговор је склопљен. Испуњене су све законске формалности. Успостављен је племенски одбор и уговор је одобрен. Фирма је приступила изградњи свих потребних путева. Исплатила је извршен део шуме, који су, по решењу Банске управе, и посекли. Поднесен је и привредни план на одобрење. Банска управа није га у законском року прегледала и на основу члана 50 Закона о шумама привредни план је аутоматски одбијен.

Дошао један човек и по својој личној иницијавити хтео је да тај план баца у кош, да би та сиротиња била доведена у положај да ту посечену шуму прода другој фирми, и друго, да се доведе

у положај да не може да рукује својом шумом. Међутим, господо, та је шума продата по закону, јер је одбор одобрио продају те шуме, пошто, као што знате, постоји племенски одбор, и све су формалности извршене. Ја сам по овој ствари лично ишао у бановину и протествовао код г. Бана код којег сам наишао на правилно разумевање. Док се, међутим, у другом случају шума у Општини величкој продала пре 4 до 5 година, ову су шуму ненадлежно продали претставници општина, а, међутим, та шума је племенска, и одбор по закону није овлашћен да ту шуму може да прода. Сељаци на своме збору констатовали су да нису донели одлуку о продаји шуме, и констатовали су да нису закључили уговор са тим закупцима, него да су то учинила неовлашћена лица од стране општинских одборника и тражили су да се тај уговор поништи. Ту молбу потписало је 250 лица, али Банска управа, поред свега тога, одобрила је овај уговор противно жељи сељана тога села. Дакле, потпуно обрнут случај оном првом. Оним првим не потврђује се и ако траже да се привредни план потврди, а овим другим који не желе да се потврди, он се потврђује од стране помоћника г. Јевтића.

Дакле, господо, ја бих желео да се овакви поступци отстране. Ја мислим да је циљ сасвим провидан и ја не желим да улазим у извињање оваквих ствари. То је надлежност господина Министра, али господин који ради у овом шумском одељку, то је г. Петронијевић, и ја мислим да би господин Министар требао да испита на какав начин он ове послове спроводи у Зетској бановини.

Господо, сад ћу да пређем на једно друго питање, питање бујица. Питање бујица врло разорно делује у многим крајевима, а нарочито у Зетској бановини.

У моме срезу има толико бујица да оне засипају земљиште у равници и наносе му грдне штете. Још за време црногорске владе била је на извесним местима отпочета регулација на пример у Величкој општини, али је избио Балкански рат који је све то спречио. Ја хоћу нарочито да нагласим какве штете чини река Бистрица околном становништву. Та река протиче кроз Ругову. То је, може бити, најлепши крај у нашој држави, али ако се не предузму благовремено потребне мере, та ће река да уништи и сам саобраћај у Ругови. А зашто то? Зато, што се заштитне шуме не чувају, и зато што се свакоме допушта, нарочито је то било за време ранијих демократских режима, да су људи могли без икаквих решења надлежних власти, да посеку најважније заштитне шуме. Због тога имате данас прилике да видите тамо читаве наносе, који руше путеве и ометају саобраћај. Можете се многи од вас сетити, кад је Њено Величанство Краљица пролазила кроз Пећ, да се је и тада десила велика провала облака, која је толико оштетила пут, да се њиме није могло проћи, те је морала бити ангажована војска, а и сељаци, да пут поправе, те је тек тиме омогућено да Њено Величанство Краљица овим путем прође. То је, као што рекох, последица тога, што се шуме тамо немилице тамане. Један део ових шума својина је Плавске општине. Та је шума у стрмом земљишту, а она је скоро сва уништена, и ако се не буде спречила даља сеча ове шуме, ако се ова шума не буде ставила под забрану, ми ускоро нећемо имати колског пута у

Ругови, а поплаве и бујице прете уништењем и града Пећи и Пећ је од Бистрице у највећој опасности.

Друга река, која причињава такође велике штете, то је река Сушица, која пролази поред наше историјске задужбине, поред Високих Дечана. И регулацији ове реке требало би такођер што пре приступити. Кад се десе мало веће кише или провале облака, онда се ова рка излије и толико исквари пут, да страни туристи, који тим путем пролазе, мора да се скидају из кола и аутомобила па да иду пешке, ако желе да виде највећи наш споменик — Високе Дечане.

Ја ћу овде да се дотакнем шума имовних општина и браствених шума црногорских.

И ако Црна Гора, док је била засебна држава, није била финансијски јака, она, ипак, ове шуме није оптерећивала порезом, као што се не оптерећењу порезом ни ове шуме имовних општина у пречанским крајевима, јер се њима пореза отписује. Међутим, на наше шуме, браственичке из Црне Горе, та се пореза не отписује него мора да се плати. Питање је само, могу ли је сопственици платити. Ја мислим да и ове братственичке шуме у погледу оптерећења порезом треба третирати исто као и шуме имовних општина, а кад буде створена могућност да се те шуме могу експлоатисати, онда ће наравно оне ту порезу и платити.

Господо, хоћу укратко да се дотакнем и да кажем неку ријеч и што се тиче рударства. Непобитан је факат, да Црна Гора изобилује рударством. Ту имате Срез барски, Срез берански и Срез андријевички, који имају већи број разних руда. Ја нисам стручани, али знам, да код нас руде представљају богатство од велике вриједности. Знам врло добро, да је још за време, кад је Црна Гора постојала као самостална држава, била одређена једна комисија која је имала да испита каквих руда има тамо и у којој количини, и знам да је та комисија поднела извештај који је био врло повољан по стање рударства у Црној Гори. Исто тако познато ми је, да је и после Ослобођења и Уједињења са Краљевином Србијом било допуштено у духу постојећег закона разним друштвима да заузимају рударска поља и ова су друштва вршила извештаје и дошла су до повољних резултата. Изгледу су били повољни, али сав овај посао у години 1926 обуставио се, и у питању рударства у Црној Гори наступио је застој.

Као што рече господин Министар, да је потребно да се удружи капитал са радном снагом, и ја мислим да је то најзгоднији начин да се упосле сви они који немају хлеба, и на тај начин омогућило би се запослење не само онима из Црне Горе него и из разних других крајева, и стога би овоме питању требало поклонити пуну пажњу, јер то је заиста велико благо које лежи у тамошњим брдима, а које треба искористити и привредно подићи пасивну Црну Гору.

Ја ћу са овим, господо, да завршим, наглашавајући да радо гласам за овај буџет, јер знам да ће политику шума и руда водити савесно, корисно и честито наш поштовани Министар шума и рудника г. др. Кујунџић. (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Pretsednik Stevan Ćirić: Има рећ народни посланик г. Risto Grdić.

Ристо Грђић: Господо народни посланици, Министарство шума је стручно министарство, али

пошто се на челу његовом налази једна изразито политичка личност, човек не може а да се и нехотице не дохвати мало политике. Г. Министар Кујунџић, уосталом, није ни дошао на овај положај као стручњак него као политичка личност да би Влада добила једну личност која ће да привуче српске масе у Јерезу. (Граја на десници). Што се буните, господо, није ваљда ту доведен да разбија Јерезу! — По својој чистој националној прошлости, по својим моралним квалитетима, а нарочито као син пок. Косте Кујунџића, који је једна од најсјајнијих и најчеститијих фигура у предратном политичком животу Босне, г. др. Кујунџић је врло добро и предестиниран за то.

Стање у Босни, господо народни посланици, заиста је неподношљиво. Атмосфера која је створена анационалним и политичким недопуштеним радом др. Спахе на том терену толико је загушила, да је доиста требало тражити неке одушке. Али о свему томе, о политичким приликама у Босни, већу много говорити, пошто сам опширније о томе говорио у начелној дебати и пошто су о томе говорили и остали моји другови из опозиције. Једно је факат да је долазак г. др. Кујунџића на овај положај примљен са извесним надама. Веровали смо да је његов долазак на место слабога г. Калуђерчића, који је у овом Дому назван субашом др. Спахе, да је његов долазак био наговештај нових прилика и односа и нове политике у Босни. Веровали смо да ће тиме једном престати са уништавањем најбољих народних снага и са оном политиком коју Спахо већ три године спроводи у Босни као апсолутни господар, везир и паша босански. Међутим, нажалост, осим само у ресору Министарства шума, где морам лојално признати, да је показана извесна воља за објективношћу, не ожака се ни у чему тај нови курс, а још се мање опажа да је г. др. Кујунџић, који је дошао да буде контра биланс др. Спахи, доиста могао да избалансира оно што смо очекивали. Морам признати г. Министру Кујунџићу да је у своме раду досад поступао објективно, и баш ових дана чуо сам од неких својих пријатеља да се је на своме инспекционом путовању кроз Босну изразио, да се ни њега не тиче ко је које присташа партије, већ само тражи да је свак исправан чиновник. Али, међутим, ми видимо да се и даље поред свега тога, остварује апсолутна воља др. Спахе, и ја сам ових дана доживео у једном Министарству, где сам интервенисао по једној потпуно праведној ствари, да ми је г. Министар одговорио: видећемо хоће ли г. Спахо на то пристати. (*Министар шума и рудника др. Богољуб Кујунџић:* Који је тај министар?) То је г. Министар правде Симоновић, ја Вам то отворено кажем, јер имам обичај да износим само ствари које су истините. Уосталом и неколико других министара мени су слично одговарали и ја сам се на то морао запитати: па, господо, треба да знамо, да будемо начисто, јесмо ли ми поданици др. Спахе или смо поданици Краљевине Југославије?!

Али, господо, ни у самом ресору г. Министра шума писмо дочекали оно што смо очекивали. Ми смо очекивали да ће ту бити некога чишћења и да ће г. Министар предузети мере, да се са разних рударских и других предузећа којима су стављене у управу разне бивше кафеџије и слични елементи, да ће се ти људи уклонити и место њих

довести стручњаци. Надали смо се, да ће бар пошто су из тих предузећа уклоњени наши најбољи национални људи, да ће бар ту, под његовом управом, бити неких промена, али ништа од тога ни смо дочекали.

Уосталом, господо, ја сам о томе већ раније говорио и само имам још да кажем то, да ја мислим: или ће г. Кујунџић истерати Спаха на чистац или ће морати дефинитивно капитулирати. Јер докле г. Кујунџић у Бањој Луци и на другим зборовима проповеда, да ова Влада стоји на терену народног и државног јединства, дотле др. Спахо са његовим људима спроводи потпуно аутономистичку и сепаратистичку политику. То се јасно види и по томе, што, док ваши претседници општина шаљу изјаве и поздрављају политику народног и државног јединства, дотле Спахиини људи, по наређењу свога вође, не смеју ни помислити да дају изјаве у томе правцу. Он и даље чува своје аутономистичко гледиште, и ја се оправдано бојим, да једнога дана не доживимо и то, да ће та политика моћи да угрози све оне наше тековине које су милионским жртвама изведене. Јер сигурна је ствар да ће ти људи, после владавине др. Спахе, толико повлађивани и материјално обезбеђени, бити у стању да у своме рушилачком раду спроведу оно што хоће.

Напомињем, господо народни посланици, да ја нисам хтео ни мислио да говорим данас о овој ресору. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Али си говорио и то сасвим субјективно!) Не субјективно, господине Министре, него баш потпуно објективно. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Проблем Босне је у нама!) У коме? (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: У нама Србима! Ти би морао седети овамо на овој страни а не тамо!) Ја бих седео кад бих знао да ће бити од тога неке користи, али видим да се и даље тамо води једна политика коју спроводи самовољно др. Спахо. Њему је Београд дао да постане апсолутни господар Босне, а ако који од националних Муслимана дође за министра он буде само министар без портфела, без икаквог утицаја. У таку политику и таку ситуацију ми нећемо.

Национална идеја од доласка д-ра Спаха угњечена је и ударена по врху главе. Ја знам кад сам лањске године говорио како сте ми приступили и одобравали, а међутим, од свега вашег револта није било ништа. Националисти су досад били само кусур у политици службеног Београда. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Није се побунило то интегрално југословенство када ни један наш рудник није у рукама муслимана ни православних! Није се побунило ни онда када ни један наш суд није у рукама ни муслимана ни православних, а ми смо двадесет година ту од ослобођења, господине! Али се буните ако се муслиманска фукара постави за крампароша!).

Господине Министре, мало је чудно то, јер Ваша упадица у овом случају не одговара ни Вама ни ономе што сам мислио о Вама! (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: Зашто?). Јер излази као да сада треба да се убаци нека интрига не само у чисту нашу идеју, него да се убаци интрига између муслимана и православних, да се кољемо око лугара и израчунавамо ко ће да добије више лугара у појединим местима. Ви сте јуче дошли.

Ја знам да Ви многе ствари нисте учинили. А, може бити, сутра када будемо имали статистику учињених грешака ми ћемо Вас или осудити, или Вам одобрити. (*Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић*: То је оно што ја тврдим, али Ви мало пре кажете да се стање није ништа поправило!). У политичком погледу није ништа!

Непосредни повод што сам узео реч, то је одговор на интерпелацију који сам данас добио од господина Министра шума и рудника. Ја ћу да изнесем оно што је у интерпелацији речено о стању у мом срезу у погледу државних шума на граници између бивше Црне Горе и бивше Аустрије, односно, сада између Црногорских и Херцеговачких срезова. Тамо сељак не може да живи ако нема три елемента, а то је шуму, воду и пашу. Када је 1878 године повучена граница између Црне Горе и Аустрије, тада су нека села просечена, тако да су шуме остале у Црној Гори а вода и пашњаци остали на другој страни. Напомињем, да су то сељаци који потичу из истих братстава, и да су браћа и најближи рођаци. И они су сада дошли у тешке прилике и готово у немогућност да живе, јер сељак, ако нема шуме, не може да живи. Видећи то тешко стање, Аустрија је сама нашла пута и начина да се сељаци херцеговачких крајева служе оним шумама које су остале у Црној Гори. И за време Аустрије, све од ослобођења, несметано, изузев неких узнемиравања, сељаци су вршили дрварење у црногорским шумама. Од ослобођења, уместо да се прилике поправе и да се поврати старо стање, па да могу и у слободној земљи да живе, бар онако како су живиле под туђином, дошло је обрнуто. Ти сељаци не могу сада да се дрваре у некад својим шумама. А они без шуме, не могу да живе. Често пута, немајући друге заштите, морају да иду и силом да беру та дрва.

Сељаци из Црне Горе ослањају се на црногорски Имовински закон, по коме су све шуме племенске, а нису државне, они кажу да плаћају порез на те шуме, и нашим сељацима бране дрварење. И због тога долази до сукоба између њих. Ти сукоби су до сада неколико пута били права слика братоубилачких ратова. Лањске године смо ја и народни посланик г. Радојичић из Јерезе, да би на неки начин смирили јаде, ишли на лице места и тражили начина и преклињали људе, да се нагоде. Међутим, кад је по среди животно питање и једних и других, немогуће их је нагодити. Непрестано је крв и нож између њих. Сада има случајева, да једна акција изазива контраакцију с друге стране. Као што је једнима неправедно, тако је и другима, па је тамо готово не само прави грађански братоубилачки рат, него права анархија. Сељаци из херцеговачких срезова просто су поставили границу па бране сељацима из црногорских срезова да долазе на пијац, а сељаци из црногорских срезова бране Херцеговцима да секу шуме и да се користе шумама. Ја сам небројно пута подносио интереспелацију и упозоравао Министре на овај несретан случај. Кад је била у јеку борба за општинске изборе, бивши Министар шума и руда г. Ђура Јанковић дошао је тамо и рекао ономе народу: ако гласате на изборима за ЈРЗ, ја ћу то питање одмах решити. Ја сам тим људима саветовао да тако поступе. И они су збиља гласали. Али није било ништа, већ је остало све по старом.

Кад је дошао Господин Министар Кујунџић обратио сам се њему и молио га, да ту ствар прими к срцу, да он ту ствар реши на праведан начин и добио сам сада од њега одговор, да се они обратe редовном грађанском суду са формалним тражењем, јер другог начина нема.

Дакле, господо народни посланици, и ако сам ја очекивао, да се ова ствар неће решити стереотипним слањем са надлежности на надлежност путем аката и архиве, него да ће се ући у ово болно питање са свим срцем и осећањем за онај народ, јер је ту хиљаду домаћина, којима прети опасност да свакога дана изгубе главу, видео сам, господо, да се то питање и овога пута решава преко колена, да се само скине са надлежности. Кад би се поступило по овоме савету Господина Министра шума, имали би с једне и с друге стране по хиљаду парничара на редовном суду, а парнице би трајале може бити 100 година. Ја знам један случај, да је оваква парница на граници Далмације и Херцеговине трајала 500 година. Традиција је да се та парница вуче од Цара Душана. Друга је ствар ово. Немогуће је ову ствар пред судом донети, јер се пита ко има активну а ко пасивну легитимацију. Од хиљаду домаћина многи не постоје на лицу места. Нека један само фали, може се спорити активна или пасивна легитимација. И кога ће они сада тужити: да ли читаву општину или поједице, који бране или не бране. Ту је хиљаду деоница у тој шуми. Нека се испусти само један субјект, правни петит је мањкав, и не може се ништа постићи.

Стотине година, а осим тога са стотине хиљада и милиона динара биљега и адвокатских трошкова требало би потрошити, па опет та би се парница вукла и никада се не би решила. Није то само случај овде, него таквих случајева има и на дамлатинској граници и на личкој граници. То је један социјални проблем јер наш сељак не може да живи без шуме која му се мора дати. Ако постоји опасност братоубилачког рата, опасност упропашћивања једнога краја и националне несреће, онда се са срцем и душом мора приступити решавању тога питања. (Министар шума и рудника г. Богољуб Кујунџић: На који начин? Какав је Ваш предлог?) Ја не мислим на тај начин да се газе права црногорских власника. Али свако законско стање може се и мора регулисати новим законом ако је постало неодрживо. Да ли дерогацијом ранијег закона; да ли на тај начин што ће држава икупити те шуме и ставити их на расположење њима којима су потребне, то је питање које морамо пропустити стручњацима. Али да се не упуштамо у ту студију него једноставно да се пошаљу акта даље на надлежност, т оне могу да разумем Министра, који је из Босне, и који познаје све прилике, а знам да има срца и осећаја за те сељаке. То је крај у коме ни једна кућа није остала поштеђена. То је баш на граници, одакле је 1914 године на хиљаде њих интернирано, а преко 50 их је обешено. Када знамо ово стање и заслуге тих људи, онда се мора ући у то питање и решити га! (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Конкретан предлог?). Решити га законодавним путем по претходном испитивању стања ствари на лицу места, на основу историјских података, јер тамо постоји и архива, постоји дипломатска преписка а постоји и тактично стање. Све треба испитати, па, после тога, донети закон.

Ако нема другог начина, требало би откупити те шуме путем експропријације од стране државе и онда те шуме ставити тим људима на расположење (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: То није решење. Ту се бију Херцеговци и Црногорци; законом се то питање не решава него интервенцијом народних посланика и народних првака из тога краја!). Не туку се они међусобно зато што се мрзе, него зато, што је шума камен смутње и ту шуму треба регулисати, треба у њој омогућити једним и другима да се користе својим правом. (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Лако је то регулисати законом, само да ли ће тај закон моћи да се примени у овоме конкретном случају. Да ли ће се они и даље тући у случају да ја донесем такав закон?) Претпоставља се да ћете донети закон који ће то питање скинути са дневног реда. (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Нисам ја свемоћан! — Упадице). Ја овога пута опет апелујем на г. Министра шума и рудника и молим га да овоме питању поново посвети пажњу, и ако каже да је ово питање потпуно проучио, и да преко својих стручњака на лицу места испита стање ствари, прибави сва акта која постоје и да даде труда својој господи референтима нека то стање на све могуће начине размотре. Ако има добре воље и љубави, чега сигурно има, ја сам уверен да ће се то питање ипак решити. Ако се исцрпу сви ти разлози и покушаји, па ипак не дође до решења, онда ће он са себе скинути сваку одговорност, али ако бих их упутио суду и ако зна да он не може у овом случају да буде инструмент правде, јер не могу доћи до суда — треба пре свега положити милионске таксе — онда то значи бацање в акта једног националног и социјалног проблема.

Друго је питање, о ком бих хтео да рекнем пар речи, господине Министре, једна неправда која је Законом о шумама учињена добровољцима. Закон о добросвољницима њима је осигурао и гарантовао бесплатну грађу за кћћв. Међутим, Закон о шумама је то дерогирао. Ви сте у зашће доба показали добру вољу да им изађете у сусрет па им дајете неке комплексе уз извесне таксе. Али ја се бојим да ће се опет администрација увлести и читаву ствар довести до трзавица. Док ви дајете начелна решења и упућујете их у Винковце и Нови Сад, докле Дирекција шума изјављује да шуме нема и онда они иду од Понтија до Пилата и на крају крајева од свега тога не буде ништа. Ако има могућности да им се да оно што имају право по закону, полајте им, а ако нема, немојте давати него скините то питање са дневног реда да се људи не излажу малтретирању и трошковима и да се не појављују посредници и корупција, што све може довести до тога да на ваш чист образ падне нека мрља и да се каже, да се за време Министра Кујунџића десило то и то (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Неће, ко нема ораја у пелу тај се не боји. Ја у сваки проблем улазим до дна. Знаш ли, пр. да је Шипал издво грађу за 7.000 кћћа које су доконије продате трговцима, зато тражим гаранцију да ми покажу уз молбу уверење о својству добровољца и гаранцију општине у којој ће зицати ту зграду, баш да би се избегле те злоупотребе).

Са диобом крша исто тако ја мислим да би требало пожурити у нашим крајевима, као и са диобом мера. Али ја мислим, ако то буде и даље

у надлежности среских начелника, да ће с тиме бити брука као што је до сада била. Има случајева да крв пада често пута ради тих заједничких општинских пашињака и мера само зато, што срески начелник запетљава ствар и унеси злу крв. Данас да једноме, а доцније да другоме, и то доводи до крвопролића. Ако би могли ово питање поделе крша и мера потпуно да преузмете у вашу надлежност, Господине Министре, ја мислим да би то била велика срећа, а ако остане овако како је сада, то јест, да срески начелници буду апсолутни господари у томе погледу, мислим да ће тиме цео труд бити промашен.

На завршетку, ја бих упутио на вас апел да заштитите оне своје мале невинне сараднике, мале чиновнике, дневничаре и намештенике од шиканаџија појединих политичких кортеша и управних чиновника. У моме срезу од прилике већ је све растерано. Страдали су многи лугари само ако су били моји познаници. Дошао ми је један лугар да се жали на поступак среског начелника, дошао ми у кућу. Догађај је био у томе, да је један циганин, који је био крпљен, посведочио да је тај лугар псовао г. др. Спаху мајку. Ствар је предата срескоме начелнику и он га је осудио одмах 10 дана. Овај се позвао на пет сведока, најугледнијих чланова из редова Ј. Р. З. да ће му посведочити да није псовао. Ништа му није помогло. Срески начелник није хтео да послуша ни једног од сведока, него га је казнио са 10 дана и потом је ствар предао Министарству унутрашњих дела, а ово даље, и тако човек страда. Он има петоро или шесторо деце, и налазећи се у беспомоћном стању дошао је мени да се бар изјала. Седели смо сат — два и причали, те се мени дојавило и кажем му: ајдемо у кафану! Немој, каже, лепо те молим, ако ме још виде да сам био с тобом и да сам био код тебе у кући: онда ћу још изгубити службу.

Господо народни посланици, да сам ја веровао и мислио 1914 године да ће бити, кад лоће Србија, таква опасност за једног државног чиновника да сели у своју кућу ја бих, верујте ми, пре узео револвер и убио се, него пожелио да дочекам то стање. Ја никада нисам износио неистине, и ја сам се увек трудио да будем објективан са ове говорнице. Ово је, господо, жива истина, а то је најбољи доказ психозе која влада у овим нашим крајевима. Све је предато на милост и немилост неколицини швајцарских типова, који ведре и облаче код нас. Ја брђу Муслимане волим, ја сам то доказао и ја ћу то увек доказати, али има неколико типова који су 1914 године играли најгору улогу, а ти данас ведре и облаче, тако да је нама загорчан живот, па није чудо ако неко са уздахом спомене покојну Аустрију.

Председник Stevan Ćirić: Gospodine govorniče, molim Vas da pazite na tvrdnje koje stavljate sa govornice jugoslovenskog Parlamenta. Molim Vas da ne stavljate tvrdnje koje mogu biti štetne po samu državu Jugoslaviju.

Ристо Грђић (наставља): Господине Председниче, верујте, много је теже мени него Вама који ме опомињете, и ја бих волео да не износим ове ствари, али стање је такво. Ја Вас молим, Господине Министре, да узмете у заштиту ове мале људе. (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Који је Србин отпуштен из Босне и Херцеговине од како сам ја на томе положају?)

Не само да ја то не тврдим, него тврдим да иако је неко раније отпуштен да ћете Ви то поправити. Ја у то имам пуно поверења и да га немам не бих Вам ово ни говорио.

Председник Stevan Ćirić: Gospodine govorniče, molim Vas da završite svoj govor.

Ристо Грђић (наставља): Ја бих врло радо завршио изјавом, да бих г. Министру, иако не читавој Влади, гласао буџет, али, на жалост, док се не осведочим да ће он спровести оно што ми од њега очекујемо, ја нећу гласати за буџет него ћу гласати против. (Одобравање и плескање на левици — Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Господо, снага Министра Кујунџића зависи од Вас, а не од њега. То је политички. — Милан Петковић: Све што је конструктивно имате уз себел!)

Председник Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, prekidam sednicu, nastavićemo rad posle podne u 16.30 časova.

(Sednica je prekinuta u 14.15 časova)

Nastavak sednice u 16.50 časova

Потпредседник Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, nastavljamo jutros započetu sednicu. Reč ima narodni poslanik g. Vojislav Lazić.

Војислав Лазич: Господо народни посланици, ја ћу свој говор да почнем онде, на оном месту, где је наш друг прота г. Милан Петковић стао. Он је, господо, почео да разлаже овде догађај, који се догодио у Финансиском одбору по оптужењу од стране народног посланика од владине већине г. Животе Милановића против бившег министра г. Ђуре Јанковића. Он је прекинут у том свом излагању, да ли зато што му је време говора било истекло, или зато што се не жели да чује та оптужба. Али, господо, ја сматрам да ми је дужност да ту ствар пред вама разјасним.

Господо, интерес овог Дома и углед његов захтева да то не буде бачено у таму, или да остане у неком засенку и, после, да нам доцније кажу: ви сте знали за једну ствар, али нисте имали куражи или нисте хтели ту ствар да изнесете пред јавност да се ствар раширисти. Интерес је саме Владе да до тога раширишавања дође, а интерес је и самог бившег Министра г. Јанковића да се та ствар раширисти ако је он исправно радио. (Поџици са левнице: Тражимо анкету!)

Господо, док је један народни посланик у једном скупштинском форуму изнео против г. Министра врло тешке оптужбе, онда то нити је интерес тога Министра да остане неразјашњено, нити Владе, нити ове Скупштине, ја то још једном понављам и желим, господо, да са неколико речи објасним како је ствар текла. (Глас са деснице: Није све тако!)

Потпредседник Franjo Markić: Gospodine Laziću, ja mislim da Vas g. Života Milanović nije ovlastio da u njegovo ime interpretirate njegove misli i da u ime njegovo govorite.

Војислав Лазич (наставља): Ја не говорим у име г. Животе Милановића, ја говорим у своје име. Ја сам био члан Финансиског одбора, био сам присутан седници на којој је ово питање покренуто и ја сам ово питање прихватио у интересу овог Дома и тражио сам анкету од Народне скупштине, да Финансиски одбор закључи анкету и

тражи анкету од Народне скупштине. Међутим, мој предлог је био одбијен . . . (Пљескање на левици) . . . и ја сада излазим пред Народну скупштину да ту анкету пред Народном скупштином тражим.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodine Laziću, pretpostavite da je g. Života Milanović odustao od reči zato što je naknadno dobio obaveštenja, da nisu tačne informacije koje je dao u Finansijskom odboru, pa zašto Vi, kao njegov ozbiljan poslanički drug, prepričavate stvari, koje neće ovde da iznese sam g. Života Milanović.

Molim Vas, g. poslanice, izvolite nastaviti svoj govor. (*Milan Petković:* On je to dužan da kaže ovde u Narodnoj skupštini, jer čast ovog Doma to zahteva!)

Војислав Лазих (наставља): Господин Јанковић је одузео концесију Миодрагу Стаменковићу на вађењу руде. Он је добио рудно поље, испитао то рудно поље и почео посао, уложио велик капитал и на једанпут је г. Јанковић овоме одузео то рудно поље и дао г. Јовану Вуковићу. И сад се појављује Јован Вуковић на истом рудном пољу и тражи експлоатацију. Најзад, ово је Стаменковића зачудило, дошао је у Министарство да види, шта је то, како је овај могао да добије његово рудно поље, и у самом Министарству они су се изравнали тако, да г. Стаменковић буде дужан давати Јовану Вуковићу једну суму, која би износила од прилике 20.000 динара месечно, или за 5 година за колико је он морао примити обавезу, да положи један и по милион динара.

Ја мислим, господе, да то није законито и поштено, да се једно рудно поље одузме и дадне другоме; па опет то исто рудно поље добије натраг, али кад пристане да да толику суму новаца. (Узвици на левици: Тако је! — Узвици на десници: Није тако!)

Нека се то разјасни! Тако је потврђено пред нама, и ја то износим ради тога, да се утврди, да ли је ово и овако могуће или није могуће. Акта постоје, и то не може ни да се сакрије, нити да се изнесе онако како није, јер ту је Министарство шума, ту су деловодни протоколи, ту су књиге, ту су уговори, ту су концесије и решења и све се то може и да видети.

Господе, господин Јанковић је за члана Управног одбора државног предузећа у Зеници . . .

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodine govornice, molim Vas da ostanemo načisto: je li to Vi tvrdite, ili tvrdite po pričanju?)

Војислав Лазих (наставља): Ово ја сада тврдим!

Potpredsednik Franjo Markić: Molim, molim! (*Milan Petković:* Gospodin Ćirić mi nije oduzeo reč zbog toga što sam o toj stvari govorio, nego zbog toga, što mi je vreme govoru isteklo! Ali Jereza ne sme da brani takve stvari!) Gospodine poslanice, da budemo načisto! Svaki govornik odgovara po svojoj savesti za sve ono, što iznese ovde. Ali ne bi trebali da ostanemo u neodmici, jer mnoga gospoda poslanici prepričavaju ovde, što se priča i prepričava u narodu, i zato treba da se kaže: Ja odgovaram za to! Molim Vas, da smo načisto! (*Milan Petković:* To se ne govori u narodu, nego se govori u Finansijskom odboru!)

Војислав Лазих (наставља): Господин Ђура Јанковић, као Министар шума и рудника, поста-

вио је за члана Управног одбора у Зеници Ђорђа Селаковића, који се врло рђаво понашао онда, кад се стварала ова држава. Онда, кад су прикупљени доброволци из Америке, тај се господин налазио у Америци и радио је свом силом, да нико од наших из Америке не дође у доброволце. Међутим, тај, који је тако радио, кад је дошао овде после стварања државе, дошао је у везу са господином Јанковићем, постали су добри пријатељи и он је постао агитатор у изборном округу Ђуре Јанковића, у Осјеку, и зато га је он наградио и дао му је да буде члан Управног одбора у државном предузећу Зеници. Па ја мислим, господе, да таквим људима није место тамо.

Кад је у Финансијском одбору говорено о овоме и кад је господин Милановић то изнео и потврдио, онда је садашњи Министар шума и рудника устао и рекао, да ће он тога одмах уклонити.

Господе, ако га је до сада уклонио, свакако ће он то нама потврдити и ствар ће бити у реду, али ми смо дужни да се тачно обавестимо и да добијемо одговор од господина Министра овде у Народној скупштини. Господин Јанковић као Министар шума и рудника све је оне чиновнике, који су раније били осуђени дисциплинским судом, вратио натраг, предложио их за помиловање, опростио им је целокупне казне и вратио их на исте положаје на којима су и раније били. Ја молим господина Министра да испита ту ствар, да види да ли је то добро и у реду, и може ли то да служи као узор реда и морала у земљи и онога надлештва, да они чиновници који су од дисциплинског суда осуђивани, буду опет натраг путем милости враћени.

Господе, пошто сам изнео неколико констатација и пошто сам довршио оно што је наш друг г. Петковић почео, ја ћу сада да пређем на само Министарство.

Што се тиче самог Министарства ја бих, разматрајући његов буџет, гледајући приходе и расходе које то Министарство доноси и које оно издаје, ја бих закључио да би нам Бог сачувао наше шуме од овог Министарства. Ово Министарство, у колико се тиче шума, место да их чува, уместо да то Министарство буде баш оно које ће наше шуме заштитити од других, само то Министарство иде за тим да се наше шуме што пре сасвим униште. Ја бих, господе, разумео да је ово нека привредна установа, која својим привређивањем не може да донесе више користи већ само толико да покрије своје расходе. Али, господе, ово Министарство има готово благо, оно има благо Цара Радована, оно има шуме које су расле од Христа до данас и оно има само да експлоатише ове шуме, али, најжалост, експлоатацијом тих шума ово Министарство једва покрива своје расходе. Ја не разумем како је то да се једна готова и богата имовина продаје и да никаквих прихода од тога нема. Питам, куд су паре? Један обичан човек, обичан сељак, кад на свом имању осече једна кола дрва, изнесе их на пијацу и прода, узме извесну суму новаца као вредност оне шуме коју је он осекао и продао. Ево, како се ту показује вредност шуме у приватном газдинству. Четири кубна метра дрва продају се за 400.— динара. Сеча и вуча ових дрва кошта 100.— динара, значи да је сопственик шуме коју је осекао, добио за ту шуму коју је гајио и спремао да је може осећи и продати, 300.— дина-

ра, што значи, да њему за шуму остаје 75% од бруто добивене цене; а наше Министарство, које исто тако газдује државном шумом и има задатак да сече и продаје ту шуму, газдује, нажалост, сасвим рђавије. Тако су приходи Министарства предвиђени са 141,841.00.— динара, а расходи само на ове шумске институције долазе 116,472.461.— динар. Ту се показује да ће бити приходи само 25,324.473.— динара, што би значило, да држави, као сопственику шуме остаје свега 18%, а онима, који шуму секу, припада 82%. Ето, господо, какво је газдинство Министарства шума у погледу експлоатације државних шума. Настаје питање: да ли ће и ово бити наплаћено, и да ли ће и оволико бити чистог прихода, колико је овде Министар обећао да ће га бити. Ја сам и прошле године посматрао буџет овог Министарства, упоређивао сам га и прошле године овако, и прошле године долазио сам до закључка да ми наше шуме просто поклањамо. Када бисмо ми обуставили експлоатацију наших шума и када се не би више употребљавала секира и тестера, него да их оставимо онакве какве јесу, па да их оставимо да буду својина само нашег народа и никога више, много би боље било.

Међутим, ми овако износимо из наше земље и дајемо то благо. А ко се користи? Користи се врло мали број наших људи у земљи, али се највише користе туђинци, користи се страни капитал. Према томе, господо, ја сам против овакве експлоатације, која се данас врши.

Ми, господо, имамо повећање овога буџета. Ово повећање износи 166,031.663 динара. Ако погледамо на шта иде повећање, онда ћемо видети, да повећање иде на управу државних шума за 18,322.354 динара. Даље је повећање за управу државних рударских предузећа и оно износи динара 134,082.434. О овоме другом повећању нећу сад ништа да говорим, ја ћу се на то доцније вратити, али ја питам, зашто ће повећање за управу државних шума? Ми смо и до сада имали управу државних шума и довољан број чиновника. Зашто се врши то повећање, сем ако се не мисли још више и више утамањивати или удвостручити ту сечу шума?

И сам Господин Министар у Финансијском одбору, а, мени се чини, и данас овде, констатовао је да се наше шуме немилице секу. Позвао је нас да му притекнемо у помоћ како на неки начин да се стане на пут том злоупотребљавању.

Ја, господо, тврдим и кажем: ако бисмо и даље наставили, као што се сада ради, ми ћемо ускоро да останемо без шума, ми ћемо ускоро исећи оно што сада стоји, али морамо имати на уму да шуме расту и да им треба 50 година да могу да узрасту па да се експлоатишу. Узалуд нама може причати Господин Министар да ћемо ми те голети, које остану после исечене шуме, да пошумљавамо и да он има намеру да пошумљава и друге голети. Али, господо, потребно је 50 година па да буде узраст добар, да се може сећи, а често пута и више. А ја питам, ако ми будемо оваквим темпом радили, ако будемо секли колико сечемо данас, да ли ће то моћи да нам се врати за 50 година?

Селјаци се у многим крајевима наше земље греју сламом. Да ми је да-натерам ону господу, која су на врховима државне управе, да своје пећи у кући ложе сламом и да се њихове госпође засучу па да оне ложе сламом, чарају ватру и виде све оне тешкоће од тога, онда бисте видели да ми не бисмо

овако олако секли шуме. (Одобравање на левици) У оваквој ситуацији једино што могу то је, да саветујем Господину Министру да он одузме многе и многе концесије. Ми смо, господо, спремни да му помогнемо у томе и он ће наћи увек за то помоћи код нас. Ако хоће десница да га помогне и његови другови у Влади, ја верујем да ће он, у чувању државних шума, наћи увек помоћ и потпору од стране левице.

Али, господо, како ћемо да спречимо партизанске злоупотребе? Партијски људи треба да добију често пута концесије иако не би требало. Али, господо, то је што се тиче ваших шума тамо у Босни, јер код нас у Србији мало има шума за експлоатацију, пошто се код нас у Босни, изгледа, мало доцније почело, а код нас мало раније, добро смо их разредили, непријатељ нам је помагао и ми немамо шта да дајемо у концесију; ми имамо у Србији да дајемо једино кад су избори и онда се гласачима даје за време изборне кампање онолико колико ко може да посече. (Одобравање и плескање на левици).

Господо, било је случајева и један се је случај одиграо у прошлој години у Дринској бановини. Тамо је у Одељењу за шумарство уклоњен један начелник који се противио да се шума да за концесију, јер је шума била млада и није била још за експлоатисање. Овај се начелник с тога противио, али, господо, партијском човеку се морало учинити по вољи, и начелник је отишао са свога положаја и концесија је остала, концесија је отпочела. Овај је случај био са шумом у Хан-Пијеску. Господо, да није таквих случајева, можда би се мање наше шуме секле, и ја г. Министру препоручујем да он добро стегне начелнике у своје ресору да добро пазе коме се шта даје, да пази добро како плаћају они који експлоатишу. Има случајева да се бележи у најмању класу оно, што би требало да иде у највишу класу, те тако, ако би неко требао да плати милион или два милиона, он плати 200.000 или 300.000 динара. Дакле, господо, ја препоручујем г. Министру, да обрати на изложене случајеве пажњу, па ће тако бити мање секире и тестере у шуми.

Господо, у ресору г. Министра шума и руда спада и вођење рачуна о лову. Ја овом приликом сматрам за дужност да предложим г. Министру да дозволи селјацима да они у својим имањима могу без икакве дозволе да лове. Господо, некада смо ми у Србији ловили слободно. Пушке смо носили слободно, никакву ловачку карту нисмо морали имати, па ко је имао времена и ко је хтео да се ода лову ради здравља и кретања, он је то радио, ко год је имао вољу за ловом он је ловио шта је хтео и није се никоме обраћао за некакво одобрење. А данас, господо, ако хоће неко да буде ловац, он мора прво имати одобрење, имати ловачку карту, мора платити дозволу, за дозволу платити таксу, па онда мора имати дозволу за пушку и платити таксу за пушку, и кад мора све то да плати, настаје питање, како ће он да се одаје лову. На тај начин, ми селјаци немамо права да убијемо зеца ни кад га нађемо у купусу или у воћњаку кад гули шљиве, ни јазавца кад га нађемо у кукурузу, а Петар Кочић имао је права да га изведе пред суд, а ми, господо, немамо ни тога права ни јазавца не можемо извести пред суд, јер ми немамо права да га тужимо, то право има само државни тужилац. Према томе, господо, ја тражим

од г. Министра да он изда наредбу властима, да се дозвољава сељацима земљорадницима да на својем имању смеју ловити сваку дивљач, па било она која се једе или ону која је штетна, а која се не једе.

Сад, господо, што се тиче рудника. Господо, ја нисам стручњак зато нећу да се упуштам у критику по овоме делу буџета и по овоме послу, али ћу да кажем ово: да г. Министар пази добро, кога поставља у управне одборе државних предузећа, јер, господо, ја знам начин како ти управни одбори рукују том великом државном имовином. Господо, ко њих контролише, под чију контролу они припадају? Ја, господо, знам у свима другим установама, која нису државна, на пример, у Задругама, да постоје управни одбори, али они имају ревизију од задружног Савеза, па, онда, они имају скупштину задругара, а ја, господо, не знам, ко је овде надзорник, ко над њима врши ревизију, ко овде сачињава скупштину, ко је тај који сачињава скупштину над овим управним одборима. Ту је и једно и друго и треће сам Министар шума и рудника, он је, господо, тај, који поставља оне које он и контролише, он једино сачињава ту скупштину, и он у своје експозеу рече, да су се споразумели Шипад и фабрика Целузозе, да се споје заједно, и каже, да су то на њиховој скупштини решили, а сад ја питам, кад је то и једно и друго државно предузеће, кад је била скупштина, ко је сачињавао ту скупштину? Ја мислим, господо, да треба добро обратити пажњу и треба нарочитим законом уредити начин о руковању том државном имовином. Видите, господо, у Зеници постоји једно велико државно предузеће, ту ће се милиони и милиони протурати, тамо ће, господо, требати много и много поштеног знања. Знања у нашој земљи има, али има две врсте знања: има људи који својим знањем могу много да помогну, ако су потпуно часни и исправни, али, господо, много је тешко, ако неко има много знања па то знање употреби, не за добро земље, него за експлоатацију њену, за своје богаћење или, као што бисмо ми рекли, у сврху крађе. Зато ја, господо, кажем да се за ово државно предузеће пропишу закони и то од Скупштине а не од саме Владе, и утврде начела да би се што већа контрола могла завести над радом управних одбора и свих органа који рукују овим послом.

То је, господо, што сам имао да кажем о овом буџету, а како ја овој Влади не верујем уопште ништа... (Један глас: Министар Кујунџић је ратник!) Ја њему као ратнику одајем част и признање, али то је Министар који прапада Јерези и ја, господо, не правим разлике међу министрима ове Владе; сви су они код мене једном мером процењени и имају са моје стране једне те исте симпатије, ја не симпатишем једнога више него другога, и ја целу Владу подједнако и ценим и симпатишем и како целој Влади не могу да поклоним своје поверење, то не могу гласати ни за тај буџет Министарства шума и рудника. (Одобравање и плескање на левици).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, ima reč izvestilac manjine narodni poslanik g. Ivan Mohorič.

Izvestilac manjine Ivan Mohorič: Gospodo narodni poslanici, ja bih trebao da nadopunim ovo što je moj predgovornik g. Voja Lazić rekao. Prvo što pada u oči to je ono nesrazmerno povećanje budžeta

prema onom koliko su povećani budžeti drugih Ministarstava. Mi vidimo najednput na stranici 128 da iznosi ukupno povećanje 15 razdela 166 miliona dinara, a po приходима 172 miliona dinara. Gospodo, ovo povećanje, ako uvažite da pretstavlja budžet za tekuću godinu svega je 291 milion dinara, a sad da se penjemo novim budžetom na 457 miliona dinara, iznos preko 50%, to moramo da se zapitamo u čemu je opravdano ovo povećanje rashoda, i da li tako visoko povećanje prihoda možemo realno uzeti. Ja mislim da je to naš najglavniji zadatak, naročito da je to glavni zadatak manjine Finansijskog odbora, koja treba da kontroliše realnost predloženih cifara. I ako pogledamo kakva se slika stvara u tekućem budžetu, mi vidimo da je za osam dvanaestina, za kojih već imamo prikaze gospodina Ministra, bilo kod šuma rashoda 48 miliona dinara a prihoda 63 miliona dinara, dakle, jedan višak od svega 15 miliona dinara. Ako tome dodamo još četiri dvanaestine, onda bi za godinu dana iznelo 22 miliona dinara. Kod ruda imamo za osam dvanaestina predviđen rashod u 178 miliona dinara, a приход 205 miliona dinara, dakle višak od 27 miliona dinara, što sračunato na dvanaest dvanaestina iznosi 40 miliona. Dakle, u najboljem slučaju, ova se situacija uvek na kraju godine pogoršava, te bi i povećanje maksimalno moglo da bude 62 miliona dinara, a ovde se predviđa jedan višak od 132 miliona dinara.

Gospodo, ekspozе gospodina Ministra bio je prilično iscrpan, obiman i opširan, i ja moram da kažem dosta realan i vrlo iskren. On je imao kuraži da nam da mnoga priznanja, koja verovatno njegov prethodnik ili neki njegov drug iz Ministarskog saveta, nikako ne bi dao. Ali ja pored svega toga što je g. Ministar šuma i rudnika bio veoma iskren i veoma obiman, ipak u njemu nisam našao obrazloženje za ono što je najbitnije i što je najvažnije i što bi moglo da dejstvuje da se opredelimo u pogledu glasanja ovoga budžeta.

Gospodo, ako uporedite cifre koje su nam jutros razdate o kretanju prihoda i rashoda rudarskih preduzeća, mi vidimo da je od 1926 godine na ovamo razvitak budžeta prilično stabiliziran i da se prihodi kreću između 20, 25 i 30 miliona dinara, a u najboljem slučaju do 40 miliona dinara, dok se sad u tekućem budžetu predviđa odmah čist višak od 91 milion dinara. Cifre prihoda, međutim, pokazuju da očekivani višak neće biti ostvaren.

То је једна од најважнијих констатација која треба да се учини. То је уједно и најважнији приговор због кога ја тврдим да и овај буџет, узев у обзир данашње приходе, није реалан. Овај је буџет рађен наине већ у августу месецу прошле године, а од тада до данас било је много промена у ценама метала и извозу руда. Све су се цене руда онда котирале сасвим drukčije него што се данас котирају. I, verovatno, да је отуда и ова разлика. Али изгледа ми, да ту има и других елемената који нису у веzi са нотирањем оних руда који ми извозимо. Ако погледано овај буџет и приходе из њега упоредимо са оним прошлогодишњима, наћићемо да господин Министар код неких босанских угљенкопа предвиђа у будуће двоstruki приход од угља, — што је немогуће. Јер, он је и сам данас овде установио да су сада цене неких рударских артикала тако ниске да ми, заправо, идемо катастрофи у сусрет, ако би се ова данашња ситуација и даље наставила. Међутим предложене цифре прихода предвиђају код појединих рудника са сто на сто веће него ли што су биле у прошлогодишњем бу-

džetu, kao i u budžetu koji sada važi. To je jedno pitanje koje nam nije razjašnjeno i na koje bi trebalo da dobijemo jedan iscrpan odgovor.

Gospodin Ministar je ovde kazao, da smo mi uspeli da se popnemo kod izvoza nekih ruda na drugo mesto u Evropi, a kod drugih opet na sedmo mesto u Evropi. Gospodo, ja se nikako ne radujem tome rekordu koji smo, po rečima gospodina Ministra, postigli. Ja bih više voleo, gospodo, da smo izvezli manje bakra, jer nam ekspoze nije kazao kakve su preostale zalihe bakra u našoj zemlji. A mi znamo da je bakar artikal za koji, na račun kompenzacije, možemo da dobijemo i naftu i oružje i svu tehničku ratnu spremu od Rumunije i Čehoslovačke i ostalih zemalja; da je bakar zapravo ono crveno zlato, koje moramo pored žutog zlata, da sačuvamo za ona vremena kada za našu zemlju mogu da naidu teške prilike. Ja se ne radujem tome da jedna strana kompanija zarađuje u našoj zemlji sto procentno svake godine svoj uložni kapital, da joj se daju takve povlastice da ona može da podigne u našoj zemlji investicije za rafineriju bakra od ušteda koje je samo u jednoj godini postigla na javnim dažbinama i da tri puta uveća izvoz bakra od dosadašnjeg, — i to sve u vremenu kada se javno tvrdi, u krugovima naših inženjera, da su slojevi našeg bakra takvi da se mogu skoro da iscrpu, a da novi nisu otkriveni.

To je treće pitanje koje nas jako interesuje. Ja nalazim da jedna vlada, kao što je ova, koja tvrdi da ima privredne planove, treba u prvom redu da bude ovde zabrinuta i da pomisli na zemaljsku odbranu, da za tu zemaljsku odbranu sačuva što veće količine bakra i olova i da ograniči izvoz bakra iz svoje zemlje, a ne da dopusti da se za račun pet do šest porodičnih akcionara ova ruda neograničeno izvozi iz naše zemlje.

Gospodo, kod nas država eksploatiše samo najsiromašnije kopove, a to je ugalj i gvozdene ruda. Čuli smo da treba pristupiti izvršenju velikih planova. Razumie se da moraju postojati veliki planovi, jer kad je Zenica jedanput instalirana, onda se tek došlo na to da bi bilo mnogo pametnije da se podignu visoke peći u Ljubiji da mi proizvodimo tamo sirovo gvožđe, ali pošto je Zenica već bila tu, nije moglo da se nju makne, i tako ćemo sada imati četiri centra gvozdene rude u našoj zemlji, što svakako neće biti racionalno.

Gospodin Ministar je pokušao da nas uveri da nema razloga za bojazan da će ta državna industrija da konkuriše privatnoj inicijativ i da nju suzbije. Međutim ceo rudarski deo njegovog ekspozea provejavao je duhom etatizacije a mi vidimo kako se ti eksperimenti najzad završavaju.

Gospodo, Ministarstvo šuma i rudnika je resor koji ima da vodi produkciju politiku, njegova nadležnost nije da bude trgovac, njegova nadležnost nije da bude fabrikant, njegova nadležnost nije da bude eksporter. A ako se upušta u takve danas veoma riskantne poslove, onda mora to da završi sa krakom: Mi smo videli kod tako velikoga preduzeća kao što je Šipad kako je stvar svršena. G. Ministar je konstatovao da umesto da država dobije veliki prihod na šumskim taksama od toga preduzeća, država je morala još da otpiše krupnu sumu od 50 miliona dinara. Ali nije samo šteta u tome nego je Šipad sa svojim damping cenama upropastio ujedno i izvoz drveta za ceo Gorski Kotar i upravo celu Dravsku banovinu, ona dva centra koja u tom po-

gledu daju kod nas širokim slojevima naroda najveće koristi. To je ta velika privredna šteta na koju smo mi stalno upozoravali, na to bezglavo bacanje drveta na strana tržišta, ali protiv toga nije ništa preduzeto nego je ta politika nastavljena i dalje.

G. Ministar je sa gledišta administratora šuma bio jako zabrinut i nezadovoljan, sa gledišta produkcione politike prikazao je situaciju jako nepovoljno. On vidi i konstatuje obimnu devastaciju šuma i nalazi da država mora tu da interviniše jednim strogim zakonom koji mora da se donese. Na drugoj strani konstatujući devastaciju šuma i uviđajući potrebu stvaranja novog podmlatka šuma, bilans tada Ministarstva je sasvim pasivan i za te potrebe pošumljavanja sretstava koja u tu svrhu stavlja na raspoloženje nisu u nikakvom srazmeru. Kao trgovac konstatovao je, pošto mora 80% robe da plasira van zemlje, da Italija sprovodi autarkičku politiku time što uzima samo oblo drvo i da je nedavno pri beogradskim razgovorima smanjila kontingente za naš uvoz drveta, kao i da je ona i devalvirala liru: jednom pred sankcijama, drugi put odmah posle sankcija u lirama, i treći put sada u dinarima, — dakle izvoziti možemo samo na kredit a imamo već tri vrste klirinških računa i svakako je vrlo problematično kako ćemo robu koju smo tamo izvezli da naplatimo. On je konstatovao da sa Francuskom ne stojimo mnogo bolje jer nam se tamo ne daju kontingenti a i franak je devalvirao. U Spaniju se ne može, Egipat nam je otela Rumunija, Palestina je mesigurna, a Sirija isto tako. Prema tome gde da idemo sa našim drvetom? Na to pitanje nismo dobili odgovora, i da nije ovoga ogromnog naoružanja u Engleskoj i da nije bilo ovolike tražnje drveta za celulozu u Nemačkoj, ove godine naš izvoz ne bi beležio jednu milijardu i 200 miliona dinara nego bi taj bilans bio mnogo slabiji. U ostalom mi smo videli da su krajem 1937 godine te cene već počele opadati. Ako bismo uzeli u obzir izjavu delegata g. Ministra šuma prilikom reforme železničkih tarifa, vi biste videli kako je pravo stanje što se tiče eksploatacije i načina unovčenja i prodaje tehničkog drveta iz državnih šuma. On je kao delegat Ministra šuma konstatovao da to drvo ne podnosi nikakvo tarifysko povišenje, ali to povišenje će ipak doći i pored protesta g. delegata Ministra šuma.

Moram da vam skrenem pažnju, gospodo, da se u javnosti sve više komentariše tajanstvenost sa kojom se radi novi rudarski zakon, koji je već pet godina u izradi i nikako se ministri o njemu ne mogu sporazumeti. Mi znamo samo to da on u svakom slučaju predviđa nove dažbine. I to je, gospodo, jedan događaj koji privatnu inicijativu zabrinjuje i drago će mi biti ako g. Ministar bude hteo da me umiri da ne treba da u tom pogledu strahujemo.

G. Ministar nas je uveravao da izgradnja teške gvozdene industrije neće dolaziti u sukob sa privatnom inicijativom. Međutim fakta ne potvrđuju ono što je g. Ministar ovde u svome ekspozeu izjavio. Ako uzmemo kao primer samo Uredbu koja je doneta u pogledu Zenice, i pomislimo na privilegije koje su date Zenici a koje su stavile u jedan superioran položaj Zenicu prema ostalim konkurentima. I da je Zenica ostala samo pri onome što treba vojsci i železnicama, pa uzmimo i da svojim prihodima ne bi pokrivala svoje rashode i bila pasivna i padala na teret budžeta sa izvesnom sumom, ja mislim da bi se mogli sa tim složiti; ali da se Zenica upušta u sasvim komercijalne artikule za koje mi imamo de-

setak privatnih preduzeća u kojima se to već radi, to ne pokazuje nikakvu pravilnu plansku privredu.

Gospodo, ako hoćemo da ocenimo projekat budžeta koji se nalazi pred nama, treba da uzmemo za podlogu ocene ono što je realno i pouzdano, a to je naš završni račun. Taj završni račun daje nam mogućnosti jednoga fatalnog uporedenja. Vi vidite da su prema završnom računu za 1936/37 godinu kada je bila dobra konjunktura, koja je danas već na slomu, tada šume davale 89,900.000 prihoda a 68 miliona rashoda — dakle višak 21,800.000 dinara, a sada se u budžetu penju prihodi na 160 miliona i rashodi na 117 miliona — dakle skoro na dvostruku cifru prema onoj koja je u završnom računu pokazana. Na drugoj strani imamo kod ruda prema završnom računu prihod 257 miliona dok se u ovome budžetu predviđa 438 miliona dinara. To je, gospodo, jedno ovišenje koje se ne može pravdati ni indeksom ier indeks mineralnih proizvoda pokazuje samo 80% iznad normale a ne može se pravdati ni događajima na svetskoj pijaci u pogledu izvoza i mogućnost unovčenja po svetskim paritetnim cenama za rudarske proizvode.

Ja, kao izvestilac manjine, želim u prvom redu da to istaknem i da to utvrdim, da izneta pitanja nisu bila objašnjena i smatram da predloženi budžet nije zasnovan na realnim činjenicama. Zato pored simpatija koje imam lično za gospodina Ministra, sadašnjeg titulara resora, koji je bio nekada naš drug u borbama u Finansijskom odboru, — manjina Finansijskog odbora će glasati protivu ovoga budžeta. (Burno odobravanje i pljeskanje na levici).

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Branko Dobrosavljević.

Бранко Добросављевић: Господо народни посланици, слушајући експозе господина Министра шума, чво сам једну строгу аутокритику, јер је изнео објективно непристрасно, што су господа, осталом, и са левице све редом полвукли, изнео је ствари у своје ресору, које нису пожељне да буду какве су. Он је изнео такођер и добре ствари и изнео је све оно, што није добро да се поправи, као и будући рад у своје ресору.

Весели ме, господо, што се у том ресору дотакло господин Министар и питања тако званих Крајишких имовних општина. Може бити да то питање изгледа превршило локално, превршило провинциско, али, господо, ко је боље упућен у суштину саме ствари видеће да тако не стоји, а сво зашто. На питање санације и уређења имовно Крајишких општина заинтересовано је око 19 стотина чиновника, службеника било активних — било који су у пензији. То је њихово животно питање, јер овако њихова екзистенција није осигурана. По томе питању заинтересовано је 250 управних општина, јер из тих шума имовних општина добијају огрев. Тако исто по томе питању заинтересовано је близу 500 црквених општина, а по томе питању заинтересовано је, и то је витално питање, за 150.000 сељачких породица, што значи близу 1,200.000 душа. Ја зато велим, не може се то питање сматрати ни као локално ни као провинцијско, него као једно опште државно и народно питање. С тога ћу бити слободан, узимајући реч овде, да посветим пар речи томе питању и да изнесем један мали историјат тога, јер мислим да нећу никога тим увредити пошто вас има много ту, којима стање о Крајишким општинама није познато.

Наиме, падом Србије 1459 године, то ће бити падом Смедерева, па касније пар година после тога, падом Босне, Отоманско царство заузело је крајеве где су Срби живели и експанзијом кроз даљих 100 година проширили су своје Отоманско царство. Заузели су велике крајеве Угарске, па су заузели затим делове Срема, Баната, Бачке, па шта више проширило се је и према Хрватској, граничили су границом Уне па од Јасеновца до Бихаћа. Сва ова земља била је под влашћу Отоманске Империје. Буитовни Срби, какови су по своје темпераменту, ропство и јарам отоманске империје тешико су подносили и насељавали су се у земље које су биле под влашћу Угарске, а нарочито у Хрватску. И када су дошли тамо, власти су виделе један ратоборан елемент, један одважан елемент и хтеле су га искористити у погледу чувања својих граница. Они су имали кроз 100 година један неуређен однос али еквивалент добила су у томе што су им дали обрадиве и зиратне земље. Осим тога су из државних шума добила дрво за огрев, грађевно дрво, па су добила и право папе, право жирења и т. д. Све то није било уређено Законом и онако како треба. Почетком 19 века почео се тај однос уређивати, а када су под утицајем Француске револуције идеје исте допрле и у Угарску, онда је тек то земљиште, који су ти људи уживали прешло у њихово власништво. Почетком 19 века, било је сматрано то земљиште као војно лево, као власништво краљева угарских, које је зато војним породицама као наследно на уживање. Тек осамстотина педесетих година долази то земљиште у њихово власништво. Осим тога они су и даље уживали повластице које су имали у шумама пре тога, само је сада то било донекле законом признато, тако, да то није била више раја него су били макар донекле третирани као грађани. Када је угарска власт видела да јој више нису потребни ови досељеници за одбрану граница, онда је 1871 године гледала да се тих сервитута, које су они имали у шумама, реши и нестала је сеграганија, т. ј. разделиле се шуме. Разуме се код те деобе наш свет је слабо прошао. Он није добио онолико шуме колико му је припадало. Према статистички рачуна се да је те шуме било око милион и двеста хиљада хектара, они су добила око 600.000 хектара шуме и то старе шуме, која је била за експлоатацију, али нису добила и младу шуму коју би могли са планом да експлоатишу и своје потребе напунују. Тада 1871 године почело је оснивање тих имовних општина. Како су они живели око 200 година дотле под војничком управом подељени у 11 пуковнија, и тада када је дошло до оснивања имовних општина подељене су исте према пуковнијама. Била је једна пуковнија Личка која није хтела да пристане на деобу, тако да је остало само 10 имовних општина. Неке су од тих имовних општина одмах биле пасивне, јер им је дато мало шуме. Такве су биле имовне општине: слуњска, прва банска, па друга банска и оточка. Оне су животариле све до ослобођења. Али услед разних лоших конјунктура, нарочито услед пљачке душманске власти, бивше Аустро-Угарске, која је присиљавала све имовне општине да уписују ратне зајмове, оне су потпуно страдале. Тако је имовна Бродска општина дала 40 милиона златних круна. Остале су такође морале да уписују ратне зајмове што је све заједно чинило око 100 милиона златних

круна или када се то пребаци на данашњу валуту око једне милијарде. Велим, са тиме су те имовне општине потпуно страдале.

Наш посланички друг г. Грба рече данас да је питање санације имовних општина већ 7 година на дневном реду. То не стоји, јер оно је актуелно већ од оснивања наше државе т. ј. од године 1918. Кроз све то време видимо безброј конференција и безброј састанака, на којима се третирало питање како да се исто реши и да се те имовне општине санирају. Господо народни посланици, ту је учинила власт један велики грех доношењем Уредбе о управљању са недржавним шумама од 1921 године, када је узела себи власт, да стручно особље поставља, премешта, пензиониса итд. Маркар да су ово аутономна тела, која су имала своје законодавство, своје одборе који су сами намештали чиновништво и плаћали, она је узела тај стручни надзор у своје руке, а тај стручни надзор није плаћала. У тој Уредби стајало је и то ако су, каже, те недржавне шуме пасивне да ће им се дати помоћ, а које су активне да ће морати дати допринос за одржавање стручног особља. Међутим томе ништа није удовољено. Државна је власт те чиновнике намештала, премештала и пензионисала и радила како је хтела, а није водила рачуна о имовном стању имовних општина и тако исте изложила трошковима које нијесу могле подносити. Државна власт тиме је велики кривац постала што су имовне општине у овакво стање дошле. Требало би сада да да репарације и да се одужицима и тамошњем народу, и да води бригу како би тај народни иметак санирала и сачувала од пропасти, јер овако како је, идемо потпуној пропасти. Дабоме, да је ту било и других узрока због којих се је у овакво стање дошло, тако рећи до очајавајуће фазе. Слаба коњунтура на тржишту, поманкање саобраћајних средстава итд. У неким шумама није се исплатило узети дрво, да је и бесплатно, због великих експедиционих трошкова који су онемогућавали да се може довести на пијацу. Било је и других узрока да је то стање постало очајавајуће. Каково је исто нека служи за пример Огулинска имовна општина. Лањске године, када сам разговарао са чуварима шуме, рекли су ми да нису примили плату за пуне две године, ама ни једне паре за своје чување. (Упадица са левнице: Зато они брсте шуме!) Не брсте него чувају и даље, јер то су домаћи синови и надају се да ће доћи до своје заслуге. Да је то стање имовних општина тешко, то је и г. Министар у своме експозеу рекао. Рекао је, ако се добро сећам, да имају дуга око 60 милијона динара. То значи да опет имамо милијонски дуг и да је прошла или претпрошла година завршена са једним дефицитом од 16 милијона динара. Ако то све тако стоји, а прилике никакве нема ни изгледа да ће се то стање побољшати, онда је то поготово чињеница са којом морамо рачунати озбиљно и да поведемо рачуна о томе како ћемо их санирати, и то наше народно благо сачувати. Прилике су данас такве, да су сада једне имовне општине пасивне, али кроз извештај број година, биће оне и активне и с тим је оправданија државна интервенција, поготово кад тада неће бити ником на терет него напротив на корист. Колико сам упућен у питање санације Крајишких имовних општина, ако се не вaram, оно се третира доста и као поли-

тичко питање, као да и оно долази у рачун оних многих питања која улазе у тако звано хрватско питање. Јер, опет, држи се, кад би држава те шуме и узела, да би отела нешто што није њезино. Господо, кад би све то тако и било, држава је дужна да ту учини нужну интервенцију. Уочљиво је да Хрвати министри, који су у овој земљи били од ослобођења до данас у том ресору нису ово питање решили. Било је доста Хрвата министара као г. Шибеник, г. Матица, г. Никић и т. д. и било би опортунитије да су они у то питање зашли и гледали да то питање санирају. Теже је то једном Србину министру а нарочито Србијанцу у оваквој психози у каквој смо, у то питање улазити. Али, ако се узме да смо ми један народ, да смо пред законима једнаки, не сме се друкчије поступити. Ја ћу бити слободан да предложим како да се изведе та санација. Неке имовне општине, као Слуњска, Прва банска, Друга банска општина донеле су задњих година једногласне закључке, у којима истичу и моле да их држава прими к себи са свим инвентаром, наиме са свом активом и пасивом. То је питање толико проучавано кроз задњих десетак година и толико је тих уредаба донето, да је већ доста третирано да би се могло донети коначно решење, како да се реши питање санације имовних општина. Мислим да би ове имовне општине које су саме изразиле жељу да дођу под државу, да би то требало примити. Тим би се спасиле толике имовне општине, које не могу живети нити поћи свог господарства. Не могу плаћати свога особља уопште не могу уопште егзистирати овако даље. — Потребно је да све те имовне општине дођу под државу, а које то не желе, да држава ту интервенира како зна најбоље, најцелисходније и најрационалније, пошто је предмет и сувише познат.

Пре него што завршим, господо, споменућу само још једну ствар коју сам, слушајући експозе г. Министра шума, мало више уочио, а то је питање садница. Г. Министар је рекао да се саднице у великом броју шаљу по целој земљи, да те саднице стају знатне паре. Ја знам да на терен долазе саднице, али знам и да је ефекат врло мали, да већина садница не буде посађена и да можда ни 10% није засађено, а и оно што се засади на оној нашој врлети изложено је уништењу, нечувању, и изгледа да је то један коначно залудан посао а са последицама страшним. Ја овде апелирам на г. Министра да нареди за то позваним органима, да то озбиљно чувају и да на то пазе и да се та добра намера Министарства шума и потреба опћа и државе и у живот проведе.

Господо народни посланици, ја ћу се, завршујући свој говор, још једном повратити на питање имовинских општина. Како је рекао сам г. Министар овде, да ће то питање бити у најкраћем времену изнето у комитету Министара, и да ће бити приведено крају, зато апелујем на њега као човека, који је, верујем, упућен у те ствари, поготово пошто је син оца који је радио цео свој век за малог човека, који је тај рад као дете посматрао, касније и сам на њему радио и ради, да ће имати воље и разумевања и да ће се сам заложити, да се питање имовинских општина реши на корист народа и државе.

Апелујем и на г. Министра финансија, као сина тамошњих крајева, чији су најближи такође

и данас преужитници тих општина, а апелујем и на осталу господу Министре, да ово питање имовинских општина сматрају као најозбиљније питање, које је неодговориво и да је дванаести час да се сада коначно повољно реши. Верујући у повољно решење изјављујем да ћу гласати за буџет. (Одобравање у центруму и на десници).

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Simo Marjanac.

Симо Марјанац: Господо народни посланици, пријавио сам се код ресора Министарства шума за реч зато што у Босни и Херцеговини има много и много шумских пресуда од стране средских референата и средских судова, које државни ерагони. Код мене, у моме срезу, тога има много и превише. Ту, господо, има велике кривице и до чиновника, што нијесу сваке године решавали шумске пријаве, већ чекали годину по годину. Тих пријава има највише из 1932 године. Све те пријаве као и оне из 1933, 1934, 1935, 1936, они су задржавали и нису по њима изрицали ни глобе нити казне. Године 1937 изrekli су све пресуде и предали већем суду. Глобе у Јајачком срезу износе по тим пресудама 1,500.000 динара и нагомилале су се, тако, да сељак није у стању да их плати. Има људи, господо народни посланици, који и кад би сав свој иметак продали ипак не би могли платити ту глобу. Ја бих молио господина Министра шума да се плаћање ове глобе на неки начин опрости, или ако се из неких разлога не може да опрости, а оно бар да се одради са већом дневницом, а да се Шумским управама нареди да се створи рад сабењем култура или градњом пута. У шуми то је све од велике користи, а сељаку још од веће користи, јер ће моћи одговарати својој глоби, коју ни у ком случају не може да плати.

Друго, молим господина Министра шума и рудника, да што хитније одреди комисију за колонизацију да би се једном и то што прије, стало на крај највећем злу у Босни: узурпацији државног земљишта, које сваке године граби свако по себи, колико може више, и то већином људи који имају више земље и више задруге, јер им нико не смета. Оно што средски начелници бране није ништа. Они пошаљу жандарме који извиле и запријете да се даље не ради, али ови то не слушају, већ чим жандарми оду они наставе своје. Осим тога жандарми неће да иду без путног трошка, што је врло негодно, јер ако ко на пример од сељака пријави старешини, он мора да плати путни трошак, и то командиру станице по 50 а жандармима по 30 динара дневно. То, господо, много отежава, те зато дотични неће старешини ни да пријављују.

Дакле, господо народни посланици, потребно је да се томе највећем злу стане једном на пут. Верујете ли ви, господо посланици, да је то код нас најтеже питање особито где је сточарски крај као што је мој срез. Без стоке, господо, нема живота у Босни, а свијет полудио за сретном земљом па граби што више. Па бар да је то нека земља, не би било ни по муке, него сам крш и камен.

Господине Министре, у моме срезу има села која су изгубила право сервитута на грађевинско и гориво дрво, па Вас молим да им се нађе где

било, у ма којој шуми, само да могу добити. Та су села: Вражић, Дуљци, Волари, Мочиоци, Таћићи, Коњевићи и још доста околних села.

Верујући да ће ове моје оправдане сугестије г. Министар прихватити врло озбиљно и учинити све што се може, изјављујем да ћу гласати за овај буџет. (Одобравање у центруму и на десници.)

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Jovan Jovanović. (Glasovi: Nije tu). Pošto gospodin Jovanović nije prisutan, smatra se da je odustao od reči. Reč ima narodni poslanik g. Jovan Zdravković. (Glasovi: Nije tu). Pošto g. Zdravković nije prisutan, smatra se da je odustao od reči. Reč ima narodni poslanik g. Sava Mikić.

Сава Микић: Господо народни посланици, планина Бјеласица налази се између Таре и Лима. То је планина, која је некада била граница између турске империје и Црне Горе. (*Јосип Цветић:* Где се сада налази?) Граница је баш средином те планине пролазила између Црне Горе и Турске и данас, друже Цветићу, налази се у данашњој уједињеној и слободној нашој отаџбини Југославији. (*Јосип Цветић:* Живела Југославија!) Живела три пута Југославија!

На планини Бјеласици налази се чувено Биоградско језеро. Управо у њеноме подножју налазе се чувени Немањића рудници Броково, које су некада експлоатисали чувени рударни Саси, и ти су рудници били веома богати рудом.

Приликом нашег народног ослобођења и уједињења питање попаше и разграничења шума на овој планини извршено је тако несретно, да се онај народ и дан данас из околних неколико округа налази у великој и тешкој невољи.

Једни су закони владали на територији предратне Краљевине Црне Горе, а други су закони и прописи владали на територији бивше Отоманске империје. Па ни до дан данас ове ствари у томе правцу нису поправљене.

Ја сам за последње две године дана у неколико махова инсистирао и молио, да се то питање на Бјеласици поправи и Министар шума и рудника г. Ђура Јанковић изашао ми је у сусрет у толико, што је у два маха послао комисије на лице места, да ствар испитају. Те су комисије испитале ствар како стоји, и заиста нашли су једно очајно стање.

Али шта се догодило? И ако су реферати повољни за народ и опште државне интересе били, никакво коначно решење ондашњи Министар шума и рудника није донео. Ја сам био и код новог министра шума и рудника г. др. Кујунџића и молио га, и он је био љубазан да пошаље још једну комисију. Та последња комисија, која је била на лицу места, затекла је исто стање и исту ситуацију неспошљиву и неиздржљиву за онај народ, који се тим попашама служио. Поднет је повољан реферат да се то питање реши.

Ја не желим улазити у детаљно испитивање тога проблема, само хоћу да кажем, да је на тој планини Бјеласици и целом том платоу, на који долазе сточари из старих граница Црне Горе и из неколико срезова Санџака, на тој планини и на тим попашама народ је своја права испаше имао кроз векове. Међутим шта се сада догодило?

Комисије за разграничење несретно су удариле те граничне линије тако, да се апсолутно нико

у тој ситуацији не може снаћи. И народ верује, да су највиши мозгови и умови овога света долазили да ту ствар заплету, да је не би горе могли заплести, него што је она сада.

Тај цео реферат и предмет, који износи неколико килограма хартије, налази се још можебити у Министарству шума и рудника. Приватно сам сазнао да је предмет стављен опет у праšину и акта. Али ја ћу са овога места апеловати на господина Министра шума и рудника, енергичног и заслужног ратника, господина д-ра Кујунџића да једанпут пресече то и реши питање планине Биеласице у корист и народа и ондашњег света, који за том планином вапије.

Ствар је проста — да се народски изразим — као пасуљ. На самом платоу државне ливаде налазе се измешане између ограда и сељачких торова тако, да је народу немогуће више држати стоку.

Узмите статистику околних срезова, да видите, колико је народ пре имао оваца, колико је имао говеда и осталих грла стоке, па да упоредите са садашњим стањем, и ви ћете моћи установити, како је ту бедно стање. Народ не може да држи стоку, јер је то немогуће. Народ не тражи ништа друго, него да дође народски човек, а не господина инжењери из Кабинета, и да повуче праву линију на тој планини и каже: — Ово је државно, а ово је сељачко! И сељаци би то паметно разделили, а комисије никако да томе учине крај.

Ја се надам и рачунам као сигурно, да ће у току априла и маја ово питање бити решено, јер ми је тако обећао лично и господин Министар. Али сматрам за своју свету дужност, да то одавде са овога места истакнем, јер се то питање безброј пута досада истицало, али се до сада није учинило оно што треба.

Господо народни посланици, шумске прилике, уопште попаше у целом томе крају, у лимској долини, налазе се у доста тешком стању, па ми гравитирамо, у првом реду због тих саобраћајних прилика, јер немамо ни железница ни путева, и Пљевље и Бијело Поље и Пријеполје, више Чачку него Сарајеву. Наша је жеља, да шумску управу бјелополску и пљевљанску прикључимо Чачку, јер је тај свет више повезан са овим светом од Ужица и Чачка, и кад су раније постојале жупаније, ми смо стварно припадали ужичкој жупанији и тамо гравитирали. Онај пут, који се од Ивањице намерава да гради, тај је у изградњи сада а и веза преко Златибора, те смо тиме боље везани, и сматрамо да би Шумску управу у Пљевљу и Бијелом Пољу требало припојити Шумској дирекцији у Чачку. Наравна ствар, да је наша стара жеља а и стварна потреба да се оснује дирекција шума на Цетињу, али у овоме моменту не желим да о томе говорим и то препуштам да говори г. Ђура Чејовић.

Господо народни посланици, ја не могу ни ову прилику да пропустим а да не истакнем увек оно исто питање, које, излазећи на ову говорницу, истичем и за које стално вапијем и које није моје лично — далеко од тога, него питање свих, у првом реду питање ратника, свих националиста и људи, који су највише дали за наше народно ослобођење и уједињење. У ресору Министарства шума знамо да се налази леп број људи, који су за ову земљу ратовали и којима ратне године нису признате. Ја сам и последњи пут, па ћу и сваки пут, кад овде дођем док се то питање реши, увек апе-

ловати на Народну скупштину у првом реду, и по том на ресорног Министра да се болно и тешко ратничко питање једанпут реши.

Ја овом приликом апелујем на г. д-ра Кујунџића, министра ратника, на министра који је у Борби и у редовима био заједно са онима за које ја са овога места апелујем, ја поново апелујем и молим га да питање ђака-ратника брани на седници Министарског савета, и да се то питање једанпут реши. Ја морам понова да истакнем у чему се стоји тај проблем. Он је потпуно прост. Не траже ђаци-ратници бивше црногорске и србијанске војске ништа друго него да се изједначе са својим друговима из бивше аустро-угарске војске. Овим се амандманом, господо народни посланици, не тражи ништа друго, него да се поправи једна огромна и фатална грешка у Закону о чиновницима из године 1923. Нашло се стручњака у Министарству финансија који су рекли да то чини велики финансијски ефекат. Ја позивам сву господу народне посланике који се имало баве финансијским стварима, да овај амандман узму у своје руке и да се осведоче, да овај амандман неће имати ни један динар финансијског ефекта. Ево доказа: Тај амандман признаје ратне године у ефективне године службе. Даље се вели да ће се унапређење вршити у границама буџетом предвиђених кредита. Ако дотични Министар не жели да унапреди једног таквог ратника, он не мора да га унапреди, и према томе сва доказивања господе из Министарства финансија да то има финансијски ефекат, потпуно су неоправдана и нетачна. Ратне године и по садашњим прописима признају се у дупле те се ни то овде не узима у обзир.

Ја се надам, да ћу имати још прилике да детаљније и подробније проговорим о том питању овде у Скупштини кад дође на дневни ред Финансијски закон за 1938/39 годину. Иначе ја не желим да се више задржавам на питањима која засецају у ресор Министарства шума и рудника, с разлога што се на челу овога ресора налази као Министар г. др. Кујунџић, заслужан и енергичан човек, и уверен сам да ће он политику у том ресору водити онако како треба; а на челу у појединим одељењима налазе се поштени људи и сада више нема у том ресору оних ствари. Богу хвала, какве су се раније дешавале. Зато изјављујем да ћу гласити за овај буџет Министарства шума и рудника. (Одобравање и пљескање у центруму и на десници).

Potpretsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Jovan Nenadović. (Uzvici: Nema ga!) Pošto g. Nenadovića nema, smatra se da je odustao od reči.

Reč ima u ime grupe Nezavisnog kluba narodni poslanik g. Vojislav Nenadić.

Војислав Ненадић: Господо народни посланици, од како сам у овоме Дому, и од како радим овај народни посао, ја искрено признајем, да сам се први пут јутрос пријатно осетио, и да сам био задовољан. То је било приликом излагања г. Министра шума и рудника о привредној државној политици државних шума и државних рудника. Био сам задовољан и пријатно сам се осетио зато, јер сам осетио да је г. Министар искрено, поштено, часно, реално и стварно изнео чињенице онакве какву су. Где је изгубљено, он је признао отворено да је изгубљено. Чак шта више, изнео је и цифре и казао: Изгубљено је 15,000.000 на том

послу, 20,000.000 динара на том послу, а где је отписано, ту је признао такође и рекао: На пр. у Шипаду је отписано 50 милиона динара. (Глас са деснице: То је кураж!) Јест, то је кураж! Тако би требало да ради сваки Министар. Јер чега се они плаше кад говоре и кад кажу истину овде пред Народним претставништвом? Од чега се плаше, ја то не разумем. И ја, са овог места као опозиционар, сматрам за своју дужност, да честитам Господину Министру шума и рудника (Одобравање на десници) са жељом, да се у будуће и остала господа Министри угледају на г. Министра Кујунџића, и да тако и они поступе.

Господо, далеко би ме одвело да се начелно упуштам у излагања и да изнесем привредну политику државних шума, као и привредну политику државних рудника. Време је кратко и то ми не дозвољава. То је једно, а друго, ја сам из једног планинског среза, претстављам један чисто планински срез, а то је плеваљски срез, који се налази у нашој старој Рашкој, а који је после ослобођења добио туђе име: Санџак. Ко му је то име дао, не знам, само је главно, да је турско, а ми га мештани не примамо, већ га одбијамо, управо тешко нам је и непријатно, што је то име Санџак добило право грађанства у овој држави, како од незваничних тако и од званичних. Ја претстављам један срез који је чисто планински, који се искључиво бави сточарством, срез коме су сви приходи чисто сточарски и долазе од сточарства. Житарице су, ако се уопште може о њима говорити, на другом месту, јер ретко у моме срезу које село, које се налази на 1.000 метара надморске висине, већ су сва на висини од 1.000 до 1.800 метара надморске висине. А када вам то кажем, вама ће бити свима јасно, шта може тамо да роди. Роди нешто овса, нешто јечма и ништа више. Других извора прихода за народ нема. Код нас не постоји воћарство, нити постоји каква индустријска биљка, која би се гајила, као што то постоји у другим срезевима. Али, господо, постоји богатство шума и богатство руда. Богатство шума познато је и самом Министарству шума, јер се је оно заинтересовало, још ранијих година 1927 и 1928 из два разлога. Први је разлог ради смоларења, јер су чули да је ту Аустрија за време окупације радила на смоларењу, и да су се резултати смоларења показали одлични, показали су се бољи него ли у Пољској, бољи него ли у Француској, у приморским крајевима. Јер, мој срез је избраздан црним бором; тако званом „пинус негри“, или као што Французи кажу „пен ноар“. Тај бор даје врло много смоле јер је црвен. У индустрији дрвета та се смола употребљава врло много и врло скупо се плаћа. Употребљава се кад је земљиште мочварно ради осигурања темеља. А друго, интерес су показивала не само страна и домаћа предузећа за планину Љубишњу, него је и комисија Министарства шума и рудника тамо вршила испитивња, и пронашла, да има око 1 милион кубика у тој планини техничког дрвета не водећи рачуна о другим планинама, које се наслањају на ту планину. Према томе имамо тамо довољно шума. Имамо како техничко дрво тако и дрво за огрев, али по несрећи немамо путева нити железница, да бисмо могли вршити експлоатацију, нити пак водених путева, а о друмовима и да не говорим. Због тога је, господо, наш сеоски народ упућен на шуме из два разлога. Први је разлог сточарство,

што је код нас шума та, која даје хране стоци. Јер ми немамо довољно ливада и њива да би оне могле дати довољно хране за стоку преко зиме. Ми се специјално служимо и храном из шуме и верујем да је то специјалан случај у држави. Нашем сточарству и шума даје храну. У чему она даје храну? Даје прво у шумској паши, то је трава, друго даје у лиснику, треће у брсту и четврто у жиру. И због тога је код нас специјална врста режима. Код нас, кад се говори о шуми и сточарству, не може се оно подврђавати под општу регулу, под Закон о шумарству, који важи за целу државу, јер је сточарство код нас специјално занимање, а сточарству је увек била шума подређена. Никако шума није била одвојена, него је увек била сточарству подређена, и тако му је служила. За време Турака, господо, тај се крај развијао сточарски само због тога, што је уживао привилегије од Турака. Турци су дозвољавали да се сточари могу служити и државним шумама и државним попашама, планинским испашама, суватима како се то сад по закону каже. Турци су дозвољавали да се народ слободно сме тиме користити. Никоме се ни пет пара за шумску испашу и сувате није имало да плаћа, изузев ако су шуме и сувате приватна својина. То је друго питање, али за шуме и попаше које су државна својина, ником се није имало ништа да плаћа. На тај начин у овом срезу се и развило сточарство. Даље, господо, Турци исто тако нису бранили, већ су дозвољавали, да се ради зиме, ради прехране стоке зими, конзервира храна у колико се може из саме шуме тј. дозвољавали су сечу лисника. Нико то није бранио. Даље, господо, Турци су дозвољавали томе народу који се зимских 6 месеци нема чиме да бави, јер пада снег од метра, два и три, да развија домаћу радиност и домаћу индустрију, и због тога, код нас свака кућа тако рећи врши све прерађевине од дрвета, све што је потребно у једном домаћинству. Ја ћу само да вам изређам шта код нас свака кућа, сваки домаћин преко зиме прерађују од дрвета, па ћете видети да је то у неку руку мала домаћа индустрија. Прерађују се: самари, виле, грабуље, лопате, држалје, рала, разни кровови за куће, столице, столови, кревети, сандуци разне величине, преслице, вретена, разбоји, корита, карлице, наџве, дубци, детиње бешике, заструци, кашике, оклагије, варјаче као и муштиккле.

За време Турака, такође је постојало неко обичајно право за овакве земљорадничке сељаке, који живе од сточарства и налазе се у шуми. По том обичајном закону важило је ово: свака је сеоска кућа могла имати кубни метар, два и три, ако жели; потребне грађе за израду свега овога што сам овде напоменуо. Никакве таксе за то није нико плаћао, нити је ма каква власт имала право да сељака домаћина кажњава који има кубни метар два и три грађе за овакве прерађевине. Исто тако власти нису кажњавале сељака, ако би имао од 10—20 и 30 кубних метара дрва за огрев. То је било стечено право сваког земљорадника сеоског домаћина да има то у својој кући. Нико га није питао где је посекао та дрва. Данас је, господо, већ мало друкчије. Било је разграичење државних шума. Држава је једне шуме задржала за себе, друге шуме је дала општинама. Држава је наметнула општинама да морају имати своје општинске чуваре шума. Нека је општина послушала државу

и бановину. нека ни до дан данас није послушала. И шта се, господо, дешава? Дешава се то, да државни шумар примети да је у општинској шуми неко посекао дрва за домаћу радиност, домаћу индустрију и државни шумар извести полицијску власт. Полицијска власт као надзорна, пошто дотична општина нема чувара шума, казни те сељаке ни криве ни дужне. Једни се увек бране у том случају да су њихови забрани. Онда полицијска власт каже, па добро, кад су то ваши забрани, што нисте известили усмено шефа Шумске управе. Други кажу, имали су одобрење од општине. Полиција каже, добро, имали сте одобрење од општине, али не за техничко дрво за домаћу радиност и индустрију, него за дрво за гориво. Таквих казни има много у мом срезу, а то исто важи и за друге срезове у бившој Рашкој. Постоји у мом срезу село Мељак, и у њему 57 домаћина, који имају своју шуму и испашу, а који су кажњени од полицијске власти само из наведених разлога. Ја са овог места упућујем апел господину Министру шума и рудника, и слажем се, господо, са г. Марјанцем, који је пре мене говорио, да г. Министар, све ове казне опрости. А зашто? Па кад се је Шипаду могло да отпише 50 милиона, сигурно је, да ове шумске кривице, које су толико наивне, да оне можда не износе ни 2% од тог државног отписа. И због тога, господо, ја би молио Господина Министра, да кад је већ у отпису ове године, да и ово отпише, јер је сигурно, да ће ово врло корисно утицати на народ у толико пре, што су око 80% лица незаконито кажњени.

Друго питање, као што сам вам изнео јесте, да се срез Плеваљски бави искључиво сточарством. Ливада нема, да би могао сточарство одржавати, њива нема довољно за стоку и онда је упућен на сувате и шумску попашу, испашу. Ја, господо, у мом срезу имам тај малер, да ако не бије град, онда је сигурно суша. А суша кад дође онда издаду ливаде, издаду сувати. Где је остало сељаку да иде са стоком? Нигде, него у шумску пашу. То је једино место и то му се брани. Другу непријатност сам имао што је срез Плеваљски и срез г. Саве Микића, што су то два среза, која су сад у Санџаку дата Сарајевској шумској дирекцији. Једино та два среза припадају Сарајевској дирекцији а остали срезови или Скопљанској или Чачанској дирекцији.

Част и поштовање свакоме, али отворено признајем, да обичаји тамо у Босни и Херцеговини и код нас нису исти. Тамо су други обичаји, тамо су друге регуле, како би казао народ код нас. Ми смо се раздвојили пре 40 година пре уједињења, и ви сте се у Босни и Херцеговини развијали под другим приликама под Аустријом, ви сте се развијали под културном Аустријом, која вас је терала у један колосек са западом, а ми смо остали под Турском, која нас је пустила на ширину и допуштала све. И сад, господо, на једанпут Чачак и Скопље, они нас потпуно разумеју, и они нам гледају кроз прсте, ако негде мимо закона урадимко, међутим, Сарајево, гледајући на онај босански закон, не осврће се на обичаје, на потребу, на нужду, него реже, и тако сам ја, господо, имао нешто што господин Микић није навео, а то је ово. Постоји срез до среза плеваљски и пријеполски. Шта више имамо две општине које су припадале плеваљском срезу раније а сада прибојском и пријеполском. У те две оп-

штине у пријеполском срезу плаћа се пола динара на овцу. Пазите даље, као да нисмо у једној држави. Чачанска и Скопска дирекција наплаћују три динара од козе, а у мом срезу плеваљском Сарајевска дирекција тражи десет динара. Па онда даље, господо, Чачанска и Скопска дирекција наплаћују два динара од говечета за пашу, а Сарајевска дирекција у мом срезу плеваљском наплаћује четири динара. Па онда за коња наплаћује Чачанска и Скопска дирекција три динара, а Сарајевска пет динара. Па, господо, кад ничега другог не би било него само те разлике, па је доста, да народ не може никако да разуме и да дође себи, како то, један господар, а два закона, то Ваше право, а то спада у Вашу надлежност, да Ви једним решењем срезове плеваљски и бијелопољски доделите Чачанској дирекцији, јер је за ово потребно Ваше решење и ништа више. Ја нећу да се упуштам, шта је Ваше колеге руководило да ова два среза плеваљски и бијелопољски придаду Сарајеву, али оно што знам то је, да нас Сарајево не схвата, и ова два среза не могу да испуне наредбе те Дирекције сарајевске, а никако није ни право да само они, који су остали у пријеполском срезу плаћају у пола ниже таксе, од оних који су остали у плеваљском срезу. Зато Вас поново молим, да донесете решење, да ова два среза припадну Чачанској дирекцији. (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: То су историјске границе. Господине Министре, то нису историјске границе, него економско-привредне. Кад би ми, господине Министре, имали индустријске биљке као дуван, опиум, пиринач или пак културу свилене бубе; или мак или хмељ, као што га имају други крајеви, онда Вас ја не бих толико молио, или кад би ми имали шума и рудника као што их има Босна и Херцеговина и кад би ми имали богатство шљива којима располаже Босна, али ми нити имамо индустријских биљака, ни шљива, ни ораха, ни свилених буба но једино имамо сточарство. И онда, кад нам Сарајевска дирекција наплати за козу десет динара, то значи да хоће да нас удави. Овакви неједнаки прописи, господине Министре, не могу се друкчије схватити.

Исто је тако важно, господо народни посланици, питање пошумљавања. И оно је нерационално и незгодно постављено у Санџаку и Зетској бановини и по свој држави. Ја не знам, господо, какав је тај Правилник, али као по неком систему код мене се дешава то, да шумске управе добију сваке године по 15.000 динара за радове на пошумљавању голети, а оне не утроше ни једну пару од тога новца, него сав тај новац врате натраг. Кад сам ја упитао шефа шумске управе, зашто тај новац није утрошио на пошумљавање, него га вратио, и казао му, ако му је потребна помоћ општине, да је могао добити ту помоћ, да је могао добити помоћ и од школе ако му је и она потребна, господин шеф шумске управе казао ми је, да није могао утрошити тај новац, што нема нека потребна одобрења. Другом приликом дао ми је опет један такав сличан одговор, и поред свега тога што је око вароши сама голет. Дакле, и ако се њему сваке године стављају на расположење по 15 хиљада динара за потребе пошумљавања, он тај новац не утроши него га враћа шумској дирекцији или бановини. Ако је, господине Министре, ово све дошло отуда што је

овај Правилник стајао на путу, да се овај новац утроши. онда вас ја молим, да тај несрећни Правилник што пре измените тако, да шумске управе буду у могућности, да искористе овај кредит, који им се ставља на расположење. Ако се, рецимо, сматра да није довољно, да сам шеф шумске управе овери ове рачуне о утрошку овога новца, онда нека му се прида још и срески начелник, или још и срески судија, па нека они сва тројица те рачуне потпишу, те да се овај кредит, који је већ дат, може да утроши на пошумљавање. Ако се у некоме срезу нађе као шумски управник човек који је мало сигурнији у самога себе, и који сме да прими одговорност на себе, он тај кредит утроши и поред овога Правилника. Али, ако се нађе на месту управника шумске управе по нека кукавица, а по готову ако је какав Рус, а код мене у моме срезу већином су управници шумских управа баш Руси, онда се увек дешава то, да се овај кредит не утроши него се враћа натраг Дирекцији или бановини.

Овде је, господине Министре, било речи о смољарењу. Кад је реч о томе, ја вас могу, господине Министре, уверити, да нигде у нашој држави нема бољег бора за смољарење, него што је то случај у моме срезу плевалском. Само треба настојати на томе, да се тај бор тамо очува, да се не би сасвим затро. За време рата аустријске окупаторске власти вршиле су у моме срезу смољарење и мени је познато да су добијени одлични резултати, бољи него ма где у Аустрији, па чак и у Пољској.

Господине Министре, кад је вршено ограничавање шума у моме срезу, многим грађанима мога среза десило се је то, да су остали без својих њива, без својих кућа и својих ливада, јер им је све то остало у границама које су повучене за државну шуму. Код мене је свет неписмен, па није ни знао шта треба да ради да му се призна својина на ове његове објекте, те је тако остао без свега овога. Да му помогнемо у тој његовој великој невољи, ми смо 1935 године унели један амандман у члану 75 тачка 10 Финансијског закона по коме је сваки онај, коме је остала њива, ливада или кућа у државној шуми, имао права обратити се за дозволу Министарству шума и рудника да може подићи тужбу код суда, и утврдити својину своје куће, њиве и ливаде са два сведока. Народ из мога среза коме су биле одузете куће, њива или ливада обратио се је у законском року Министарству шума и рудника, али наша администрација нашла је за потребно да то изврне, те да народ среза Плевалског не дође до свога права. Ја имам овде неколико решења из којих се то лепо види.

Ја овде имам, примера ради, неколико таквих решења, из којих се види, да су се обраћали људи са таквим молбама Министарству шума и рудника за повраћај својих имања али без успеха. Тако на пример Гавро Пријевић из Општине беланичке обратио се по тач. 10 члана 75 буџетских дванаестина за 1935 годину да му се дозволи, да се може обратити суду, да му се поврати кућа и земљиште, које се налази у државној линији у Ковач планини. Шумска управа у Плевљу утврдила је, да му је доиста кућа и земљиште од 10 хектара остало у државној граничној линији. А шта каже администрација Министарства шума. Ево, шта она каже: „Непризнавање својине треба да је дошло као после-

дица изгубљеног спора код суда за разграничење шума, те онај, код кога није тај случај, нема права да се користи овом законском повластицом, и да тражи одобрење за понављање спора код редовног суда”. Дакле, администрација у Министарству шума врло је погрешно, тендециозно погрешно, тумачила овај члан 75 Финансиског закона. Ми смо тада били у једном заједничком клубу већине, и ми смо тад баш и објашњавали у Министарству, да је овај законски пропис потребан и донет, баш због тога, што људи не умеју да се туже. Међутим администрација, као што видите, каже: пошто се ти ниси тужио суду, не можеш се ни користити са овим законским прописом! — Други случај је овај. Стојан Јечменица обраћао се суду и суд га је одбио. И шта сада каже та наша администрација? Она каже овако: „... с обзиром на све ово налазим да не постоји стварна потреба молиоца за предметном ливадам за коју тражи одобрење за поновљење спора, па зато користећи се дискреционим правом које имам по чл. 75 тач. 10 Финансиског закона итд.”. Дакле, господе, овде се Министар користи дискреционим правом и овога молиоца одбија иако се обраћао суду, а онога првога, као што смо чули, одбија, опет зато, што се није жалио суду. Те према томе, Господине Министре, тај пропис § 75 тач. 10 Финансиског закона за 1935 годину, као што видите, остао је неприменен само благодарећи рђавој администрацији Министарства шума. Ја верујем, Господине Министре, а даљеко да би ме одвело да вам то сада доказујем, да овакво тумачење, не само погрешно, него тендециозно погрешно, отвара врата, не само хрватском питању, него и многим другим сличним питањима у овој земљи, па чак и онима о којима је говорио Министар унутрашњих дела у Финансијском одбору. Овако јасан законски пропис, који је донела и Влада и ова Скупштина, па ипак се са оваквим поступком долази до оваквих резултата. То ти је оно што се код нас каже: кадија ти даје, али телал не даје!

Ја се стога обраћам г. Министру и молим га да овај амандман поново унесе у Финансиски закон. Ја верујем, Господине Министре, да ћете тиме учинити велику доброту ономе народу, који не зна другог начина, како ће доћи до својих кућа и ливада, које су му остале у државној граничној линији. А зашто су остале у државној линији? Просто зато што је господу судије мрзело да праве линију цик-цак, него су је заокружили, а шта је остало унутра слабо их је интересовало. То је само начин да се стварају послови адвокатима и развија парничење. Зато бих ја молио г. Министра да овај члан 75 поднесе као амандман и за ову годину, не би ли ти грешници дошли до својих кућа и ливада, јер немају пара да плаћају адвокате, а данас су адвокати најскупљи.

Има још једно питање, господе, о коме желим да кажем неколико речи. Шуме, приликом разграничења у Јужној Србији — ово је свакодневни случај на територији бивше отоманске империје, — шуме које су остале општинама, на тим шумама општине се нису баштиниле. Долази претседник општине и доноси одлуку са општинским одбором да те шуме прода индустријалцу. Приволи некако среског начелника да ту одлуку одобри, направе уговор са индустријалцом, и ствар је свршена. Међутим, по ранијем Закону о општинама, који је важио за Краљевину Србију, као и по данашњем за-

кону, такве радње су забрањене. Изрично се наређује у закону, да се све оно што износи у вредности преко буџета за једну годину не може отуђити општинском одлуком него одлуком општинскога збора, а одлуку општинскога збора потврђује Бан па Министар унутрашњих дела, па Министар финансија, па тек кад све те инстанце потврде ту одлуку, онда се она саопштава тој општини, а ова се обраћа Министарству шума да оно изради план експлоатације. Када и то буде готово, онда тек општина закључује уговор. То је чист и јасан законски пропис, а као што наведох, тај се пропис изиграва од стране општинских судова, а начелници средски често се пута праве невешти и такве одлуке општинског одбора потврђују. Ја бих Вас стога молио, Господине Министре, да то зло спречите, да наредите шумским управама, да, где год сазнају да општина намерава продати неку своју шуму, да су општине дужне благовремено о томе известити Шумску управу и да се то спречи, па нека иде редовним путем како је законом прописано. Јер овако ако се настави и даље, свако ће па и приватници добити шуме, само ће народ остати без шума.

Господо народни посланици, привредна политика државних рудника, ја сматрам, да је на много већој висини од привредне политике државних шума. Да се запитамо зашто? Само због тога, што државним рудницама управљају људи који ту долазе селекцијом, избором, између државних чиновника, који примају законску одговорност за свој рад, и природна је ствар, да онај, који зна да ће одговорарати, он увек отвора очи како ће радити. Те због тога, привредна политика државних рудника сматрам да је и напреднија и да је на своме месту, јер, као што рекох, ту се селекцијом долази на положај, и ту се прима одговорност. Међутим у привредној политици државних шума ту нема селекције него се долази протекцијом.

И природна ствар, није чудо што се милиони и милиони отписују кад се протекцијом управља државном имовином.

Што се развило рударство код нас, ја сматрам, да су два узрока. Један је узрок што је Краљевина Србија имала најлибералнији рударски закон. И благодарећи томе закону, могло се рударство у Краљевини Србији да развија. У Босни и Херцеговини било је државно рударство, које смо наследили и то је у реду. Ја нисам мишљења, као многи, да треба избегавати страни капитал. Господо, капитал је увек потребан за све послове. Капитал није опасан, ако он улази под државном контролом, ако је државна управа на своме месту, ако држава зна шта ће да ради с тим капиталом, и на шта ће да га употреби. Капитал је опасан, када без контроле улази, јер, господо, шта је сметало данашњој Италији, која је била пре рата у савезу са Немачком, и којој је Немачка подигла индустрију, коју она данас има. Подигла јој је Немачка индустрију својим новцем, својим капиталом. Дошао је рат, Италија је искористила тај моменат и целокупни Немачки капитал она је национализовала, и наједаред све је то постао италијански капитал. И данас као што видите, италијанска индустрија је на гласу, и са тим националним капиталом Италија годинама живи чак и ратове издржава — без зајмова из иностранства. Па питам ја вас, да ли би Италија могла да буде

на овој висини економској и финансијској, да није било немачког капитала пре 30 до 40 година, и да Немци нису пласирали свој капитал, како у индустрији и привреди тако и у банкарство у Италији. Да тога није било, Италија би била једна сиромашна држава, као што је и пре тога била. Те према томе, сматрам, да је користан страни капитал, кад улази под строгом контролом државе, и ако држава зна где треба тај капитал да се пласира и зашта. Ако је без контроле, природна је ствар да је опасан, а опасан је и домаћи капитал кад је без контроле.

Надајући се, да ће г. Министар све ове моје сугестије примити, ја му унапред захваљујем, јер и верујем да ће се и сам г. Министар као и ви садесниче уверити, да су ови моји предлози корисни за народ, и да ће народ од њих видети користи, а ви ћете побрати славу и лаворике. Као опозиционар гласаћу против овога буџета. (Пљескање и одобравање на левици).

Polpretседnik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Dane Miletić.

Дане Милетић: Господо народни посланици, сматрао сам потребним узети ријеч приликом ове буџетске дебате о предлогу буџета Министарства шума и руда једном од најважнијих привредних ресора наше земље. — Обзиром на ограничено вријеме, које прописује наш Пословник, које ми стоји на расположењу, нећу се сада моћи упустити у детаљно разматрање свега онога, што се односи на овај предмет. Господа предговорници, а и они који ће иза мене говорити обрадиће и остали дио материјала о којему се расправља, па ћу се ја овом приликом ограничити специјално на једно од необичне важности и болно питање из овога ресора, а то је питање о крајишким имовним општинама. Да би се могло разматрати ово питање морам прије свега разложити, шта су те имовне општине и како су оне настале. Бивша Аустро-Угарска законом од 15 јула 1873 на подручју тако зване Војне Крајине подјелила је шуме тако, да је половина шума остала у власништву државе, а друга половина дата је задрузи чланова — сељака који су до тада имали становите повластице, сервитуте, у државним шумама. Ова задруга односно заједница чланова састоји се из појединих мјесних општина, а та мјесна општина идентична је с управном општином, док је свака мјесна општина састављена из крајишких задруга и обитељи, које су овлашћене на коришћење шумама. Те заједнице односно задруге формиране су по подручју једног бившег крајишког пука, те оне све заједно на том подручју чине једну самосталну (крајишку) Имовну општину.

Тако је настало 10 имовних општина и то: Оточка са сједиштем у Оточцу, Огулинска са сједиштем у Огулину, Слуњска са сједиштем у Карловцу, Прва Банска са сједиштем у Глини. Друга Банска са сједиштем у Петрињи, Бурђевачка и Крижевачка са сједиштем у Бјеловару, Градишка са сједиштем у Градишци, Бродска са сједиштем у Винковцима и Петроварадинска са сједиштем у Сремској Митровици. Ове имовне општине су аутономне али под надзором државе. Претставља их заступство, а управља с њима Господарски одбор са шумарским стручњацима. Сврха је тим имовним општинама да своје чланове, задруге и обите-

љи као и управне, школске и црквене општине снабдевају огријевним, грађевним дрветом и осталим приходима шуме. Имовне општине су велике сељачке задруге „сунгенерис“ са задружним (колективним) значењем и јавноправног карактера. Иметак ових сељачких задруга састоји се из шума, шумских земљишта, осталих врста имовине и имовинских права. Приликом ступања на снагу поменутог закона од 1873 године о имовним општинама уписане су у земљишним књигама на име имовних општина површине земљишта (шуме) од укупних 662.228 катастарских јутара и то: Оточка са 137.658, Огулинска са 105.173, Слуњска са 27.846, Прва Банска са 25.249, Друга Банска са 39.878, Крижевачка са 51.739, Бурђевачка са 77.295, Градишка са 58.349, Бродска са 74.036 и Петровардинска са 64.997 јутара. Чланови су у почетку живота имовних општина добивали своју пуну припадност ужитка, тј. у огријевном и грађевном материјалу за своје потребе као што су добивали прије деобе односно ступања на снагу закона од 1873 год. у државним шумама. Поред редовите дужности да педавају огревно и грађевно дрво својим члановима, као и управним, школским и црквеним општинама, треба нарочито нагласити да су све имовне општине на темељу чл. 10 поменутог закона од 1873 године издашно помагале у нарави и новцу подизање цеста, железница, мостова, школа, цркава и болница, уређивање потока и заграђивање бујица, копање канала, подизање насипа и осталих јавних објеката и изгајање шума на кршу. Давале су многобројне стипендије за школовање вриједних синова сељака. Привреда шумарства имовне општине употпуњује и јаче господарску привреду сељака те у сељачком животу чине једну нераздрживу економску целину. Од свих категорија приватних шума, имовне општине заузимају прво место у сваком погледу, а према својој величини и организацији као и привредном културном значају нема сличних сељачких шумских задруга у читавој Европи. Осим овог ужег економскога, културнога и социјалнога утицаја у своме крају, имовне општине су у нашој општој националној привреди, специјално у трговини и индустрији узимале видно учешће. Међутим, већ при самом оснутку имовних општина учињене су свјесно или несвјесно грешке и пропусти, који су морали неповољно утицати на развој имовних општина. Прије свега имовне општине су при деоби шума од Аустро-Угарске прикраћене те нису добиле онолику површину шума, колика је била потребна за трајно покриће њихових сервитутних права, признатих законом од 7 маја 1850 и 3 фебруара 1860 године. Деоба шума је проведена без икакве основе и познавања потребних елемената за правилно извршење овог правног чина. Имовне општине су добиле и квалитативно лошију шуму. Ова у самом зачетку нездрава клица морала је временом уз читав низ разних проблема довести имовне општине до стања у којем се данас налазе. Нови период у животу имовних општина настао је у нашој држави. Наше надзорне власти схватајући велику националну економску важност шумарства уопште и специјалну улогу имовних општина у животу нашег сељака имале су у виду етатизацију свих шума у земљи, дакле и имовних општина.

Донесена је на темељу Уредбе о изменама и допунама Уредбе о устројству Министарства шума

и рудника од 15 марта 1919 наредба Министарства шума од 4 маја 1922 године бр. 13054 о управи те службовању и господарењу са шумама крајинских имовних општина, којом је Министар шума и рудника узео потпуно у своје руке управу шумама имовних општина тј. право постављања и располагања са читавим особљем имовних општина. По извршеном узету управе имовних општина у државне руке требало је у извршењу члана 36 поменутог Уредбе да то особље пређе у државну службу и на државни буџет тј. да према томе имовне општине не плаћају особље из својих сретстава, када већ са њим не располажу, већ да оне плаћају држави тангенту по чл. 5 Уредбе. Како тај пропис није до данас извршен, имовне општине имају и даље плаћати особље из својих сретстава, а ипак са њим не располажу. Подржављењем управе имовних општина на основу цитиране наредбе од 1922 године опеређене су имовне општине до немогућих граница. И док су годишњи приходи стално падали из године у годину, дотле су трошкови господарства, нарочито за јавне дажбине, повећани у толикој мери, да је код претежног дела имовних општина наступио у пуном смислу речи потпуни пасивитет, услед чега данас и дугују око 50 милиона динара. Новодом свеопште привредне кризе и лоше коњунктуре на тржишту дрвета требало је продрвати далеко веће количине техничког дрвета за покриће расхода годишњег буџета. Цене су пале а терети нарастали. Последица је свега тога да су имовне општине исцрпили све своје старе шуме зреле за сечу као и знатан део младих незрелих шума, које би требало чувати и узгајати најмање још 20 до 40 година, колико је потребно да буду финансијски зреле за сечу. Према томе је посвема логична последица да су имовне општине исцрпили своју економску и финансијску снагу, и да је сада наступио период времена у којему више не могу удовољавати својим обавезама. Једна од најлошијих у том погледу је данас имовна општина Оточка, која простором обухвата готово целу Лику. Ова имовна општина није у стању да плаћа своје особље, чуваре, не може плаћати општинске намете, нити другим својим обавезама удовољавати. Када се промисли да ти чувари народног и државног добра већ годинама не добијају своје припадљености, да су они и њихове породице доведени до просјачког штапа, онда можемо замислити, како ће бити чување шуме од чланова који не добијају ни законом одређену им компетенцију за огрев и грађевно дрво, када ти исти чувари зависе од своје околине да се могу прехранити. Наступило је такво стање да прети опасност од похаре и уништења шуме, а то значи пропадање шуме и шумске привреде на једном великом делу наших најпасивнијих крајева. Господин Министар шума као највиша власт у свима пословима који се тичу шумарства и као врховна надзорна власт над свима имовним општинама, треба овом питању да посвети нарочиту пажњу и то питање реши темељито и брзо, јер је „перикулум ин мора“. Није могуће ни помислити да се у овим приликама из редовних годишњих прихода могу покривати сви трошкови управе, јавних дажбина и сви остали расходи потребни за уредно вођење економије. Није могуће то замислити ни због тога, јер нема довољне количине техничког дрвета, колико би било потребно продати, да се покрију годишњи расходи. Са каквим нестрпљењем и зебњом у души очекује онај

сиромашни сељачки свет решење овога питања, не треба ни говорити.

Питање имовних опћина је питање живота, уједно витално питање 150.000 сељачких домова са сса милион двеста хиљада душа, колико изнаша читав број сељака — чланова свих имовних опћина. Поред ових уписани су као чланови: 252 управних, 736 школских и 427 црквених опћина. Од санације имовних опћина очекује свој спас 234 активних и пензионисаних чиновника и 1616 активних и пензионисаних званичника и осталог особља са многобројним члановима својих породица.

Господо народни посланици, изнео сам овдје у најкраћим потезима једно важно и болно питање имовних опћина, које очекује ријешење без одлагања. Господина Министра молим да ово прими као добронамеран приказ фактичног стања ствари, те да пригодом ријешавања овог крупног и важног питања узме у обзир макар најприје најпасивније имовне опћине међу које спада свакако Оточка.

Господо народни посланици, пошто ми је познато, да се у Министарству шума и рудника озбиљно приступило проучавању ријешења санације имовних опћина, а имајући пуно поверење у Краљевску владу и г. Министра шума, то изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Одобравање и пљескање у центруму и на десници).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Milinko Milutinović.

Милинко Милутиновић: Господо народни посланици, кад је пред нама већ буџет Министарства шума и рудника, коме ми треба да дамо потребну санкцију, сматрао сам за дужност да се јавим за реч и да проговорим неколико речи поводом поменутог буџета. Мој народ живи у брдским крајевима, где је његова искључива зарада од сточарства, воћарства и шумарства. Како код нас прошле године није родила година, а ја сам казао да су то брдски крајеви, где и ако роди кукуруз и пшеница добро, ми опет кажемо да није година добро родила јер није добро родило воће шљиве и јабуке, и сељак је морао да сече своју шуму и да је тера на пијацу да до пара дође. Дрва сељак тера на пијацу у Чачак, који је удаљен од наших кућа око 25 километара. Да би отерао једна кола дрва из сопственога забрана, сељак треба да узме дозволу да може отерати дрва на пијацу и да су дрва сечена у његовом сопственом забрану, било да су дрва сирова или сува. Сви сопственици који имају шуму а треба исту да секу и терају на пијацу морају да поднесу молбу шумском референту при шумској управи Чачак иако њих 50 поднесе молбу сваки мора да да по 10 динара таксе и та се молба подноси шумском референту. Кад шумски референт добије такву молбу, онда треба да изађе на лице места да прегледа шуму и да изда дозволу колико молиоц може исећи дрва. Шумски референт је у Чачку, а ја сам рекао да је Чачак далеко од нас 25 километара.

Господо народни посланици, зар је човек могао да стече забран, да га засади, сачува, а да не може данас и не сме слободно посећи кола дрва да их отера на пијацу и прода, узме коју пару да купи соли, гаса, опанке, и најнужније потребе за кућу? Ја ћу изнети овде две објаве. Ево видите, господо народни посланици, да је Живојин Плавонић из Виче добио објаву и то подвлачим. Добио је објаву

на једна кола дрва, да је дрва исекао у свом сопственом забрану, који је наследио, и који његови стари уживају па и он још од пре 40 и више година. Када је дотерао та кола дрва у Чачак, дрва су му одузета и ако је имао таку објаву.

Ево, на пример: Вићентије Главовић из Виче такође је имао објаву, па ипак су му дрва одузета на чачанској пијаци. А, замислите, господо народни посланици, он је потрошио један дан док је насекао дрва, општина је удаљена од њега три сата хода, путовао је дан и ноћ до Чачка и када је стигао, ова дрва су му одузета, тако да није имао за шта да купи ни мало хлеба.

Ја ћу изнети још два случаја. Вићентију Бугарчићу из Гуче одузета су дрва. У среском начелству и шумској управи у Чачку, господо, када виде да је нестало дрва пошаљу шумаре на пијацу и они дрва одузимају, и тако се снабдева дрвима среска кућа и шумска управа. (*Ахим Поповић:* То је мало сумњиво, то није могуће!) Господо народни посланици, ја вам кажем да је ово тачно и истинито и ово се што вам кажем догађало и данас се догађа.

Исто тако Драгутин Давидовић из Горачића отерао је дрва у Чачак. Истина он није имао објаву, и ухватили су га градски стражари. Он је почео да брани своја кола и стражари су га на мртво испребијали. Па, господо народни посланици, ово је страшно, јер није наш сељак стока.

Ја хоћу да замолим господина Министра, да једним актом или уредбом опозове ово овако шкандалозно наређење. Ако већ треба човек да узме објаву, нека ју узме, али да му служи та објава и то без таксе за годину дана, а не сваки пут да тражи објаву из општине, када год треба да са дрвима иде на пијацу.

Даље, господо народни посланици, има људи који кажу да је зец нека корисна животиња. Господо, за сељака нема веће штеточине данас него што је зец, па чак шта више данас је зец већа штеточина него вук, а сво зашто:

На пример, сељак је купио у расаднику калеме по 3 динара, рецимо 100 комада калема, дао је за њих 300.— динара. Док је ископао јаме, док их је посадио, коштаће га даљих 300.— динара, а то је 600.— динара. И шта се дешава? У јесен дође зец и калеме пољушти.

Ако узмете да су калеме посађени пре 4, 5 година, замислите колика је штета када дође зец и пољушти ове калеме, а сељак је просто прљушу радио такорећи готово где ништа не може да роди, а зашто, зато само да би калеме подигао и сада замислите, господо народни посланици, са колико је сељак оштећен? Овде је он оштећен господо народни посланици, са око 20.000 динара, јер калемци у петој години коштају сељака са око 200 динара по комаду.

Ја тражим, господине Министре, и од вас, господо народни посланици, јер вас је већином сељак бирао, да се зец огласи за штеточину, да га сме свак убити. (*Узвици:* Тако јел!) Јер има случајева да човек гледа зеца и затекне га да љушти калеме, али га не сме убити, јер ће бити позван у полицију и бити кажњен. Ја бих молио, да се господин Министар изјасни по овоме, да ли би био вољан, да се зец огласи за штеточину и да га свак сме убити. (*Гласови на десници:* Није зец него зајец!)

Господо народни посланици ја верујем, да ће г. министар Кујунџић да изда ово наређење полицијским властима, о којима ћу ја сада говорити. Ја сам говорно и тражио, да се дозволи слободно ношење и држање оружја. Али кад човек тражи дозволу за држање и ношење оружја, не може добити код полицијских власти, јер кажу да постоји акт Министарства шума и рудника, да се не може никоме издати та дозвола, док не да пристанак да буде ловац и не уплати ловачку карту. (Глас са деснице: То не стоји нигде!)

Један колега са деснице је добио да то не стоји нигде, а ја тврдим, да код мене у начелству Среза драгачевског постоји акт Министарства шума и рудника, да се не може никоме издати дозвола за држање и ношење оружја, док не плати таксу за ловачку карту. Ја молим господина Министра да овај акт опозове, јер чим он постоји код мога начелства Среза драгачевског, сигурно да га има и при свима начелствима Краљевине Југославије. Зар човек који нема појма о лову да мора уплатити ловачку карту.

Даље, господо народни посланици, молим господина Министра да се шумске казне по шумским кривицама амнестирају, опросте, како новчане тако и затвор. (Одобравање и плескање на левици). Има сиротиње, која је била приморана да насече неко дрво да се огреје по мразовима, па ја мислим, да је боље опростити овима кривице, напомињем новчане кривице и затвор, него да се ова сиротиња смрзне у кући. И кад се могло некима по 50 и неколико милиона опростити, ваљда се може и овој сиротињи, која је отсекла неко дрво да се огреје и огреје своју фамилију да се не смрзне. (Одобравање на левици — Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: 15.000.000 износе годишње шумске штете!) Господине Министре, боље је и тих 15.000.000 опростити него да се народ смрзне! (Миливоје Исаковић: Тих петнаест милиона неће много помоћи, господине Министре. — Ђорђе Петковић: За товар дрва кажњава се човек са сто динара!)

Господине Министре и господо народни посланици, из уверења, које поседујем и које имам у својим рукама као што сте видели, види се: да у атару Општине горњо-дубачке постоји непокретно земљиште — комплексни планине „Триглав и Чемрно“ као својина државе Краљевине Југославије, који се налазе у експлоатацији Министарства шума и рудника; да је на подручју Општине горњо-дубачке, по катастарском закону извршен детаљан премер и класирање свих приватних као и државних земљишта на подручју ове општине; да ово државно земљиште по катастарском премеру, које се налази у државној експлоатацији, има простора 293.145.87 хектара; да се исто државно земљиште, као шуме, сувати и пашњаци тековно и привредно искоришћују у корист државе, па, према томе, задужује се основном порезом, земљарином; да се на основу овог задужења на земљарину ово исто државно добро задужује и општинском порезом и то:

За годину 1931 са динара 23.357.86%; за годину 1932 динара 31.972.72%; за годину 1933/34 са динара 54.879.00%; за годину 1934/35 са динара 41.845.23%; за годину 1935/36 са дин. 27.439.50%; за годину 1936/37 динара 24.695.55%; за 1937/38 годину са 27.440.00%; — свега дин. 231.629.86%.

Толико дугује Министарство шума Општини горњо-дубачкој. Мислим, господине Министре, да је и претседник те општине долазио код Вас пре неки дан. (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Ако није спорно, наређено је да се исплати!) Има, господине Министре, један део, у спору али око 10—20 хектара, где се спори неко лице са државом. Али ја мислим, господине Министре, да би могли учинити, да се од ових двестотине тридесет и једну хиљаду динара, барем колико било, пошаље тој општини. Јер та општина, то је једна сиротињска општина, где не може да роди ни кукуруз ни пшеница. Никаквих прихода та општина нема, него од ових шума. Верујем да се не може исплатити цела сума, али би могло бар тридесет до педесет хиљада да им се пошаље. То би им било од велике помоћи, јер су дошли дотле да општина не може да ради и да буде потпуно затворена. (Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Вероватно траже за школу.) Господине Министре, јест, траже за школу а и да подмире друге општинске потребе. Господо народни посланици и Ви господине Министре, неправда је да све што држава тражи ми јој морамо дати и платити, а ми што од државе тражимо не можемо добити. То је све, што сам имао да кажем и верујем, да је нови министар г. Кујунџић врло добар човек и да ће он по овим мојим примедбама поступити. (Гласови на десници: Хоћеш ли гласати за буџет?) Наравно, ако господин Министар обећа све ово што треба да уради. У главном то је моје лично право! (Одобравање на левици.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Milenko Glišić.

Миленко Глишић: Господо народни посланици, експозе господина Министра шума учинио је најлепши утисак. Незгодно је да му ласкам као стари пријатељ, познавајући га из оног времена из раније Скупштине. Кад би сви министри били тако искрени, да очински и братски дођу на ову говорницу и кажу поштено све што је у кући и како је треба уредити, и ако нешто фали да треба поправити, ја мислим да би ми овде, у овом високом Дому, увек нашли одзива и код левице и код деснице. — (Глас на десници: Хоћеш ли гласати?) Можда ћу то учинити, јер би то био један једини изузетак. Немам никаква посла са тим ресором, али познавајући господина Министра као једног практичног и једног радног човека, ја сам баш и дошао зато да говорим. Кад би била срећа да сваки Министар бира и да свака влада потражи стручњаке, да не траже неке лепеце, него стварне домаћине, то би било много боље и за државу и за нас, јер газдовање са нашим великим благом шума и рудника био би један велики домен, да у сваком моменту можемо имати велике резерве за народне и државне потребе. (Одобравање и плескање на десници.)

Да пређем на стварност. Наше газдинство и наше домаћинство у Министарству шума је такво, да, ја мислим, да са поносом можемо рећи да смо одмакли у том погледу од многих других држава. Велики је Бог хтео да се испуни она наша жеља још од пре рата: Бог чува Србију, а сада: Бог чува Југославију. Ми одиста имамо једно благо које друге државе немају, само треба то благо паметно и лепо искористити. Било је од госпоре предговорника мало пре дотурања и говора да се није

добро газдовало. И ја се слажем с тиме и кажем: камо ли лепе среће да смо увек имали стручњаке, да смо увек имали добре домаћине; сигурно не би дошло до овога до чега је дошло. Наша је земља уистини Богом обдарена, па не би требало да се такве ствари и даље дешавају, него би требало да у том погледу буде што боље. Ви знате да остале државе имају своје недостатке неке с овим, а неке с оним; али ми имамо, Богу хвала, све што нам треба, па зато треба да смо срећни и задовољни, а никако не треба да то упропастимо. Помислите ви старији, који сте познавали наше раније крајеве, како је била управо благодет погледати оне наше лепе шуме. Као што год гледаш и видиш домаћицу са великом косом, неошншану, (Смех) тако је било кад си гледао оне наше куће и наше шуме, а сада: ошишана жена до главе, а шума до камена. (Глас: Колосално!) Јест да је колосално? Ја мислим да увек говорим онако како осећам и како народ осећа. И тако ћу да продујим, па допало се то коме или не.

Председник Stevan Ćirić: Gospodine poslanice, bivši ministar šuma i rudnika g. Matica пита Vas šta је lepše?

Миленко Глишић (наставља): Лепше је оно старо. Лепша је она жена са дугачком косом. (Смех). Рећићу ја господину министру Матици, кад будемо он и ја сами полагаали испите, он ће се уверити да ја ту нећу пасти на испиту (Смех).

Ја сам овде дошао да кажем оно што мислим и шта треба да кажем. Ја мислим да је газдинство до сада било веома рђаво и то треба господину Министру да буде увек пред очима, и колико ја рачунам у његову снагу и верујем у његову честитост, знам, да ће он то укочити и гледати да то све не иде у суноврат. Ми смо наше најбоље капитале на свим странама наше земље, текорећи, дотерали до ничега и бојим се да не дође до тога: што је горе мање, то је стање тање. Изгледа да је до тога и дошло, јер је битни услов човечјег живота: ваздух, вода и дрво, а ми смо почели да рушимо, и биће једног дана зло ако дочекамо да у нашој богатој земљи немамо ни дрвета. (*Новица Поповић:* И вода!) Јест и вода, господине учитељу, — мислим да сте иначе учитељ, ако се не варама. (*Новица Поповић:* Јесте, јесам!) И вода не може бити без шуме! Док су биле шуме бујне, дотле су и извори били хладнији, па је било више здравља, а према томе и среће.

А сада ћу да пређем на стварне чињенице. Хоћу да замолим господина Министра да прими неколико мојих опаски, како би се могло помоћи да надокнадимо оно што је неко, савесно или несавесно, рушио и упропаштавао. Ми се овде морамо старати као добар отац у кући, морамо се старати да допринејемо жртве да се крене бољитку.

Ја бих хтео да учиним један предлог господину Министру, пошто је овде већ говорено да треба вршити пошумљавање. Сви говоре то. И раније, када сам ја био у Парламенту, увек се говорило о потреби пошумљавања, али се није радило на томе. Гледа се на ово, на оно, али се остаје без успеха. Ми видимо данас Херцеговину, Далмацију и Министрову Босну поносну, која је била као алам камен кад је била под шумом, а сада је и она почела да бива без шума. То видимо и у другим крајевима наше земље. То не сме да буде. Ја бих дакле предложио господину Министру да во-

тира једну велику суму новца за пошумљавање, које ће поверити учитељима са школама у целој земљи. Нека се одреди по десетак дана у години, у које треба деца да изађу на терен свога реона, где има голети; па да та деца успешно раде, било сејањем, било сађењем дрвета, где које успе и расте, где може бор да се стави бор, где јасен да се стави јасен итд. Зато што би учитељи то радили, ја бих њима дао некакву премију; ако ништа друго, кад изађу на тај посао да им се да некакав хононар у виду отмене хране као војницима кад дође празник. Све ће то мање коштати него што је урадила „Нашичка“ за једну и две године, што је спљискала државне паре и учинила штету, а овако ће бити много користи. Ем ће се деца учити како се сади дрвеће, ем ће ићи на чист ваздух, ем ће посадити дрвеће, које ће донети користи и њима и поколењима и самој држави.

То је мој предлог. Ако господин Министар мисли да је уместан, он нека га прими. Ми имамо у земљи разна дрвеће као што су храстови, букве итд., Министар има стручњаке; они то могу боље да му кажу. Ја бих рекао господину Министру да изабере сорте које су најпотребније за трговину, а стручњаци ће такође знати где треба које дрво сејати и где које дрво може најбоље успети, и користио бих то тиме што ни једно парче крша не би оставио да буде незасађено. Чак бих ишао тако далеко да ни оне барне не бих оставио да буду празне, него бих нашао какву племениту врбу и тамо је посадио, па би после људи употребљавали врбе за гориво а чували би техничко дрво, које је потребно за друге сврхе, тако да би се учинила и велика услуга државним интересима.

Ја хоћу да замолим господина Министра да и ово прими на знање. Ви знате колико се акћемо и бакћемо да поправимо газдинство. Ми на разне начине чинимо штету сечом. На пример узмимо колико се исече тих јелки за празнике. То је велики грех и велика штета кад се зна од колике би користи то дрво било кад порасте. Ако хоће неко да луксузира и да тури руж и пудер на лице, ја бих му ударио велики порез, па тако и овде да ударимо таксу бар 30 динара за једну јелку, па ако хоће да ужива у оним звонцима и дронџима око јелке, нека плати 30 динара најмање. Зашто да упропасте једно дрво? Ја не бих нипошто то допустио! Ја мислим да подмладак треба чувати!

Хоћу да замолим г. Министра да донесе одлуку да се за војску не употребљује фино техничко дрво, него да се по могућству и ту у договору са г. Министром војске удеси, да се троши лошије дрво, јер дрво иако је чворновито оно гори, а ми као месароши растурамо, сечемо и бацамо под казан. Ја мислим да треба да горимо тек трећекласно дрво, јер се тиме неће ништа изгубити већ добити, зато што ће Министарство војске добити јевтиније дрво и буџет ће бити мањи.

Хоћу исто тако да замолим г. Министра да са г. Министром војске ако је могућно удеси, да се планинци за време служења војске обуче у раду око шумарства. Они би били за то подесни, јер обично служе на брдима и њима треба ставити у задатак да тај посао раде.

Хоћу да замолим опет г. Министра да, у договору са г. Министром грађевина, покуша да се поред путева са обадве стране засади што више дрвећа, по могућству са племенитим врстама, јер ће свако скренути да обере јабуку или крушку,

а ако то није могућно, оно брестове или липе. Али ипак по мом мишљењу, би најбоље било са-лити орах, јер ја сам једном приликом путовао у Столац са два Немца аутомобилом, дошли смо до једног пута који је био сав засађен орасима и та два Немца су говорила да нема сретније земље на свету, јер су та дрва посађена поред пута престав-љала прави рај.

Хоћу да замолим г. Министра да ме саслуша после његовог лепог експозеа, који је утицао на све нас и створио једну лепу ситуацију, да смо ми најпажљивије њега саслушали, да ме саслуша о нашим ђудима, и ако ја нисам стручњак. Зна се што треба да ми добијемо, и ја не бих дао никакав извоз дрва из земље док не будемо имали фабрике овце, па да ми прво пречишћавамо и да ми прво кајмак скидамо, а не да они односе кајмак а нама остављају свртку. Ја сам зато да се свака група има да обавезе да чини опите овде у земљи, па и мање фабрике да полиже да видимо, како ће то да се ради, па да и ми то допније сами радимо. Ако се о овоме буде добро водило рачуна ми можемо увек отклонити кризу, само треба мало више љубави. Добри људи и добра влада па онда неће бити незадовољника, престаће питање и српско и хрватско и словеначко и македонско, сви ћемо бити једна душа и једно тело, а овако кад је гладан трбух онда смо људи на све.

Хоћу да замолим г. Министра, и ја се слажем са свом господом предговорницима а мислим да ћете га и ви похвалити, али кад се дају попу чараче и кад добије погачу, вала је право да се и клисару даде парче хлеба, кад се свима опростило, нека се опрости сиромашним сељацима, јер тиме нико неће изгубити а они ће добити, јер они то нису учинили хотимине, него из нужде. Ми сви претстављамо народ а кад би нам се донела нека пореска књи-жица, ја знам да овде има и професора и адво-ката који то не би могли разумети. А наш сељак он је увек изложен свима, час га удара порезник, час шумар, он је ошамућен и не зна правац и зато бих молио да се створи та могућност да се те казне опште анулирају у земљи. (Један глас: Биће то пред изборем!) Само да не буде дошкан, јер кад мајка умре онда није вајде од аспирина и кирина.

Да вас више не замарам, ја мислим да ће опет многи од госпде имати да допне неке ствари. Ја бих овде могао да говорим још дуго али треба дати могућности да и други говоре. Г. Министар је показао тако добро вољу и кад би сви министри давали експозе као он, ја мислим да би они сви лакше пролазили, јер се каже: ко истину каже, истина му се и одговара. (Један глас: Гласаћеш за буџет). Њему ћу шапнути на уво. То је једини Министар за чији ћу буџет ја гласати. (Одобра-вање и плескање код већине).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. dr. Đorđe Marković.

Dr. Đorđe Marković: Gospodo narodni poslanici, naše narodno i državno ujedinjenje donelo je na svim poljima javnog života potrebu izjednačivanja zakona i sredivanja ekonomskog života. Ova se potreba naročito isticala kod šumske privrede, kao jedne od najvažnijih grana naše nacionalne ekonomije. Među drugim potrebama šumske privrede dospel je na dnevni red i rešavanje pitanje sanacije imovnih opština.

Pre nego što predem na samo pitanje sanacije, imovnih opština, prikazaću kratak istorijat postanka i osnivanja imovnih opština.

Da bih mogao prikazati, kako je došlo do postanka ovih narodnih institucija, moram da se vratim u prošlost.

Posle osvajanja srpskih zemalja od Osmanlija, nezadovoljni Srbi napuštali su staro ognjište i selili se u pogranične krajeve Hrvatske. Austrijske vlasti odmah su uvidele, da se od ovih doseljenika može stvoriti izvrsna odbrana državnih granica. Da bi narod što više primamile i naselile opuste zemlje davale su doseljenicima pusto ekonomsko tlo na uživanje.

Ovi doseljenici podmirivali su svoje potrebe na drvu iz okolnih šuma. — Nadalje su pašarili i žirili stoku po istima, a glavna dužnost bila im je braniti zemlju od neprijatelja. Na ovaj način od konca XVI do početka XVIII veka naseljena je i osnovana Vojna krajina od Jadrana do Erdelja. Organizacija Vojne krajine bila je vojnički provedena, tako da su administraciju, sudstvo i prosvetu vršile vojne vlasti. Ovo uređenje Vojne krajine nije bilo jednako u svim krajevima zemlje, jer su pojedini delovi Vojne krajine nastajali u razno doba i pod raznim okolnostima. Austrija je nastojala da uređi samo vojne dužnosti, a uređenje građanskog položaja Krajišnika je odgadjala, dok ju nije razvoj svetskih događaja na to prisilio. Tek godine 1807 izdala je prvi temeljni Krajiški zakon, kojim je uredila odnošaj između države i Krajišnika. Ovim zakonom smatralo se ekonomsko zemljište koje su Krajišinci posedovali vojničkim lenom sa pravom nasledstva, dobiveno u ime oštete za vršenje vojne službe. Ovaj odnos je trajao do godine 1850 kada je izdan novi temeljni zakon za vojnu Krajinu, — po ovom zakonu ekonomsko zemljište, koje su posedovali Krajišnici dobili su pravo i stalno vlasništvo. Šume u vojnoj Krajinu postale su državno dobro, a pašnjaci opštinsko dobro. Istim zakonom dano je Krajišincima besplatno građevno i ogrevno drvo samo za kućnu porabu. — Drvo za trgovinu moralo se plaćati. Nadalje im je dozvoljeno besplatno pašarenje i žirenje u državnim šumama. Šumskim zakonom za vojnu Krajinu od 1860 uvedeno je gospodarenje u državnim šumama po pravilima šumarskim u kojima su fiksirana prava Krajišnika na državne šume. Iz navedenoga se vidi da su žitelji podrurčja vojne Krajine i prije postanka pomenutih zakona namirivali svoju potrebu iz šuma vlastitog okoliša, a navedeni zakoni su uobičajenim užitnicima dali zakonsku podlogu i ograničenje.

Zakonom od 8 juna 1871 godine razvojačena je vojna Krajina i otkupljene sve šumske služnosti Krajišnika, koje su oni imali u državnim šumama. Krajiškim opštinama izlučena je i predana u vlasništvo polovica državnih šuma. Ovo izlučenje provedeno je napose za područje svakog bivšeg Krajiškog puka, te je za svaki Krajiški puk obrazovana posebna imovna opština. Obrazovano je 10 imovnih opština sa ukupnom površinom od oko 650.000 kat. jutara. Način uprave i gospodarenje sa šumama imovnih opština propisan je zakon od 16 juna 1873 i zakonom od 8 jula 1881 godine. Prema ovim zakonima svaka je imovna opština zasebna celina. Njeni članovi su Krajiške obitelji koje su 8 juna 1871 živeli u vojnoj Krajinu i ispunjavale Krajiške dužnosti u pogledu davanja vojnika. Veličina dela uživanja kod imovne opštine zavisila je o veličini poseda pojedinih porodica. Prema ovim zakonima svaka imovna opština je autonomna, i sa imetkom raspolaze izabranu skup-

ština koja je sastavljena iz zastupnika svih upravnih opština jedne imovne opštine. Svaka upravna opština bira jednog ili dva zastupnika za imovnu opštinu što ovisi o broju duša upravne opštine. Skupština zastupstva imovne opštine bira između sebe predsjednika, zamenika i četiri odbornika sa četiri zamenika. Ovaj gospodarstveni odbor je izvršni organ... te u njegov delokrug spada izvršenje zaključka zastupstva imovne opštine. — Zaključci skupštine zastupstva i odbora postaju punovažni kad ih odobri vrhovna upravna vlast. — Prihod od šuma imovne opštine upotrebljuje se za podmirenje članova sa gorivim i građevnim drvom i za unovčavanje radi podmirenja gospodarskih troškova, javnih daća i upravnih troškova. U području imovnih opština ima oko 150.000 obitelji koje dobivaju građu i gorivo iz šume imovnih opština. — Godišnji etat drveta iz šuma imovnih opština iznaša preko 800.000 m³ u vrednosti od oko 72.000.000 dinara. Prema pomenutim zakonima osnovan je za svaku imovnu opštinu jedan gospodarstveni ured sa potrebnim brojem šumskih uprava. — Upravu i gospodarenje vode šumarski stručni činovnici, koji su bili javni nameštenici s pravima i dužnostima državnih činovnika. — Plate ovih činovnika nisu smele biti manje od plata državnog činovnika. Čuvari šuma postavljeni su na predlog odbora, a prinadležnosti određivala im je skupština zastupstva imovne opštine. Ovo bi ukratko bila istorija imovnih opština do oslobođenja i ujedinjenja. Posle oslobođenja izmenjeni su nekoji zakoni prema državnoj potrebi. Zakon o imovnim opštinama izmenjen je Uredbom gospodina Ministra šuma i rudnika od 4 maja 1922 god. Br. 13054. — Izmena se sastoji što je država, ne dirajući pravo svojine, preuzela upravu imovnih opština, a činovnici i čuvari šuma postali su državni nameštenici.

U nedavnoj prošlosti odigrale su imovne opštine vrlo važnu ulogu u nacionalno-ekonomskom i prosvetnom pogledu našega ujedinjenog naroda. One su bile svetonici narodne svesti, koje tudin uza sva nastojanja nije mogao ugasiti. Opšte je poznato, da se ove nacionalne ustanove nalaze u teškom stanju. Ovo stanje u kojem se nalaze ove imovne opštine nije nastalo na jednom, već je rezultanta raznih uticaja.

Sama segregacija šuma provedena je nepravedno t.j. prema vrednosti sastojina. Ovu vrednost utvrđivale su segregacione komisije prema ondašnji prometnim putevima, jer železnica nije bilo.

Imovnim opštinama dodeljene su šume u blizini sela, dakle bliže izvoznim putevima, usled čega je procenjena veća njihova vrednost i ako su radi blizine naselja više ili manje devastirane usled paše ili sekire. — Na ovaj način dodeljena je imovnim opštinama manja površina od one koja je bila potrebna za trajno podmirivanje njenih članova sa ogrevnim i građevnim drvom. Po segregacionoj komisiji dodeljeno je šumskom zemljištu imovnih opština 57.953 kat. jutara enklava, čistina i neplodnog tla, što je neke imovne opštine jako pogodilo. Ovim načinom segregacije dobila je država jezgro šuma, a imovne opštine daleko lošije delove, koji su se sastojali od srazmerno uskih površina i to većim delom šumskih rubova i raštrkanih manjih delova.

Usled ovako provedene segregacije povećani su imovnim opštinama upravni i gospodarstveni troškovi, što je također doprinelo današnjem stanju. Daljni uzrok ovoga stanja jeste porast obitelji članova imovnih opština, kojih ima svake godine sve više

usled čega su imovne opštine prisiljene sjeći prema stvarnoj potrebi svojih članova, a ne prema prirastu samih šuma, što bezuvjetno vodi lagano, ali sigurno, u propast. Prisilni ratni zajmovi, koji su propali, pogoršali su i onako nezavidni položaj imovnih opština.

Prema tome je šumsko zemljište imovnih opština više opterećeno, nego što može podneti najracionalnija šumska privreda.

Osim pobrojanih okolnosti uplivalo je na sadanje stanje sušenje nizinskih hrastovih sastojina, te jelovih i smrekovih u brdskim predelima. Nadalje, amnestije i neubiranje šumskih šteta, kulturno i ekonomsko stanje članova imovnih opština doprineli su svoj deo.

Pobrojani uticaji doveli su ove narodne institucije u stanje, da neke imovne opštine ne mogu više odgovarati svojim obavezama ogrevnog i građevnog drva obzirom na pomanjkanje drvne mase. To su takozvane pasivne imovne opštine, kojima je klica propasti usadena samom segregacijom, usled premalo dopitane površine. Druge takozvane aktivne imovne opštine postići će za kraće ili dulje vreme ista sudbina. S toga je ovo od velikog značaja ne samo za članove imovne opštine, nego i za državu kao ekonomsku jedinicu. Preko 70.000 kat. jutara pošumljenog zemljišta mora da interesira državu. Osobito kad je to zemljište obraslo šumom, koja po kvalitetu i načinu uzgoja spada među prvorazredne šume. Najidealnije rešenje ovoga pitanja bilo bi povratak u stanje pre segregacije, u kojem se nalazi Lička imovna opština, koja nije ni do danas osnovana. Razlozi koji govore tome u prilog su sledeći:

Imovne opštine osnovane su prema zahtevima i sebičnim interesima bivše imperije, a nikako voljom naroda. Ovo proizlazi iz činjenice, da su narodni ljudi, koji su prozreli nameru osnivanja imovnih opština, bili proganjani i zatvarani, a drugi su se borili da dobiju slobodu raspolaganja sa šumom, koja je gradnjom železnica predstavljala ogromno narodno blago. Prve su železnice i građene obzirom na predviđenu eksploataciju tih šuma. Bivša monarhija, kojoj više nisu trebale vojničke usluge Krajišnika, da bi se rešila obveza prema narodu, ranije uzakonjenih, osnovala je imovne opštine. Ovim načinom došla je do slobodnog raspolaganja sa državnim šumama i skinula sa sebe obavezu servituta, a zakonima zabranila svako kretanje naroda po državnoj šumi.

Naša ujedinjena država osniva svoju privrednu politiku na ekonomskom pridizanju najslabijega i najmnogobrojnijega seljačkog staleža. Da naša država ovakvu privrednu politiku provodi dokazala je §§ 52 i 53 tač. 1 i 2 Zakona o šumama, kojima obezbeđuje snabdevanje ogrevnim i građevnim drvom zemlioradnika, koji ne poseduje vlastitih niti zajedničkih šuma. Ustanovom pomenutih paragrafa najbolje se vidi razlika između tudinca, koji je nastojao da skine obaveze čim nije trebao usluge Krajišnika i nacionalne države, koja vodi brigu o svome narodu.

Ekonomska politika naše države mora nastojati, da se šume pa i imovnih opština kao narodno dobro, sačuva budućim pokoljenjima. Ovo će se moći provesti samo u slučaju preuzimanja u državno vlasništvo šuma imovnih opština, sa obezbeđenjem potrebnog ogrevnog i građevnog drveta za zemlioradnike uz naplatu takse. Svako drugo rešenje može eventualno odgoditi, ali će neminovno dovesti do uništenja šuma imovnih opština ranije ili kasnije, —

bilo to individualna dioba ili pretvaranje u zemljišne zajednice. Ovo proizlazi iz sadanjega stanja zemljišnih zajednica u bivšoj Vojnoj krajini još pre svojih 30—40 godina prestojale su stoletnje šume, a danas zapuštene i šikare, gde jedva ovca može naći paše. Ista sudbina očekuje i šume imovnih opština ukoliko se pretvore u zemljišne zajednice. Individualnom diobom rasparčale bi se šume imovnih opština u male delove te bi većina bila uništena za 2 do 5 godina. Nakon uništenja ovih šuma došao bi red na sadanje državne šume za snabdevanje najbliže okoline sa građevnim i ogrevnim drvom legalnim ili ilegalnim putem, jer je životna potreba jača od propisa.

Podržavljenjem šuma imovnih opština bilo bi i u interesu samih mjesnih članova. Imovne opštine za svoje davanje naplaćuju sniženu taksu radi svog uzdržavanja. Ove takse kod većih bar pasivnih imovnih opština znatno su više nego za slične proizvode iz državnih šuma. Prema tome nemaju pasivne imovne opštine svoga »Rezon de etr« kad njeni članovi plaćaju veće ili jednake takse za vlastite proizvode, kao za iste u državnim šumama.

Preuzimanjem šuma imovnih opština imala bi država sledeće koristi: povećanje državnih šuma za preko 700.000 kat. jutara, koje predstavljaju narodni imetak oko 3 milijarde dinara, koji bi se sačuvao i za buduća pokolenja. Upravni troškovi ne bi se mnogo povećali, jer bi se spajanjem čuvarskih srezova i cijelih teritorija šumskih uprava ukidanjem mnogih direkcija znatno smanjili troškovi od sadanjih imovnih opština.

Šumsko privredno gospodarenje povećanih državnih šuma bilo bi rentabilnije i odbacivalo bi veći prihod. Usled povećanja posjeda mogli bi se zemljoradnici podmirivati užiticima (proredama) uz naplatu takse, dok bi se glavni sečivi prihod mogao izradivati i dalje u režiji.

Sprečavanje proširenja krša i goleti, koji bi se znatno povećao uništenjem šume imovnih opština, a time i troškovi pošumljenja istoga, koje bi snosile buduće generacije.

Ukoliko se potpuno podržavljenje imovnih opština ne bi moglo provesti iz ma kakovih državnih interesa, moralo bi se najhitnije pristupiti saniranju ovih narodnih institucija, da bi se spasile od potpune propasti. Sada se spasavanje može provesti sa manje finansijskih žrtava, a svako zatezanje povućiće za sobom i veće žrtve.

Pomenuo sam napred o uzrocima, koji su doveli ove institucije u sadanje teško stanje, da nisu krive ni imovne opštine ni njihove stručne uprave, što su iscrpljene državne zalihe i da kod pasivnih imovnih opština usled toga nastupa bezetatni vakuum. Druge takozvane imovne opštine moći će u polakšanje tereta, još izvjestan niz godina udovoljavati svojim obvezama. Temeljno pitanje imovnih opština ne leži u samom novčanom efektu već u drvnoj masi za podmirivanje članova, koje drvene mase kod pasivnih više nema. Prema tome povraćanjem autonomije nije rešeno pitanje ovih imovnih opština.

Imovnim opštinama mora se pomoći pirdonašnjem žrtava. Ove žrtve zahtevaju naši nacionalni ekonomski interesi, jer se iz državnih obzira ne smije dozvoliti njihova propast.

Mišljenja sam, da je bezuvjetno nužno provesti sledeće mjere: 1) smanjenje upravnih troškova prevodom na državni budžet činovnika i službenika

imovnih opština, koji su na osnovu Uredbe Ministarstva šuma i rudnika o podržavljenju stručne uprave kod imovnih opština od 4 maja 1922 broj 13504 prevedeni u državnu službu sa pravima i dužnostima kao i ostali državni službenici. Provedbom ove Uredbe olakšali bi se tereti imovnih opština skoro za 50%. Kad je država već ranije olakšala zemljišnim zajednicama ove troškove, čiji članovi plaćaju neku malu tangentu za upravljanje njihovim šumama po sreškim šumarskim referentima.

Kad u Drinskoj i Vrbaskoj banovini ne plaćaju nikakove troškove servitutni ovlaštenici i ako dobivaju besplatno građevno i ogrevno drvo, a država snosi upravne i ostale troškove, pravednost zahteva da država snosi i upravne troškove imovnih opština.

2) Smanjenje državnog poreza, opštinskog nameta i banovinskog prireza. Ovo smanjenje sastojalo bi se u ukidanju dopunskog poreza, kao nepravedno propisanog, jer imovne opštine nisu tečevna poduzeća niti veleposed, nego seljačke zadruge kojima je opstanak i svrha zakonom propisana. Napred sam pomenuo oporezovanja imovnih opština, iz kojih se vidi previsoko opterećenje šumskog zemljišta imovnih opština osnovnim porezom, prema susjednom poljoprivrednom tlu. Pravednost zahteva, da se olakša i osnovni porez koji bi se mogao linearno snižiti, kao što je već provedeno kod poljoprivrednog zemljišta. Nadalje sam mišljenja, da bi trebalo šumske zabrane i mlade sastojine privremeno osloboditi od poreza na 20—30 godina, dakle za vreme dok imovne opštine nemaju prihoda iz istih.

Za olakšanje opštinskih nameta trebalo bi izdati propise sa zakonskom moći, da upravne opštine ne mogu propisivati imovnim opštinama veći opštinski namet od 20—50% osnovnog poreza, prema bonitetu šumskog tla. Isto tako ni banovinski prirez ne bi smeo prelaziti 25% osnovnog poreza.

Provođenjem od strane države navedenog olakšanja potrebno je propisati imovnim opštinama gospodarske mjere, kao ustanovljenje stanja drvnih masa zbiljnog prirasta i izračunavanja etata. Na osnovu izračunatog etata provesti reviziju kompetencije članova imovnih opština — izjednačenjem iste. Odrediti štednju starijih sastojina iskorišćavanja prorednog materijala i privođenju šuma imovnih opština normalnom stanju. Članovima onih imovnih opština koji nemaju ni zrelih niti srednjodobnih sastojina omogućiti nabavu prorednog materijala ili ovršaka kod izrade režije u državnim šumama uz propisanu cijenu za zemljoradnike.

Pooštriti mjere za bespravnu seču onih članova imovine opštine koji se nastoje okoristiti na račun zajedničkog imetka.

Sve ove izložene mjere i žrtve dužna je podneti naša nacionalna država za spasavanje ovog narodnog imetka radi opštih državno-ekonomskih interesa.

Nisu krive imovne opštine niti stručne uprave, što su iste prikraćene prigodom segregacije, što su troškovi uprave usled rasparčanog poseda i podržavljenja uprave nesrazmjerno porasli, što su propali prisilni ratni zajmovi, što su krivim tumačenjem zakonskih propisa nesrazmjerno oporezovani i što je nastupilo sušenje hrastovih i brestovih šuma u nizinskim predelima, a jelovih i smrekovih u brdskim šumama.

Naša nacionalna država, oslobođenjem ovih krajeva, primila je na sebe i sve obaveze, koje proističu

iz toga, te je prema tome preuzela i obavezu bivše monarhije naprama imovnim opštinama.

Izloživši sadanje stanje imovnih opština, koje se stanje mora urediti, nadam se da će g. Ministar uvažiti ovo moje razlaganje. Ja imam puno poverenje u Kraljevsku vladu i njenog Ministra. Izjavljujem da ću glasati za budžet. (Odobrovanje i pljeskanje u centru i na desnici).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. Luka Avramović.

Лука Аврамовић: Господо народни посланици, долазим на ову говорницу да кажем коју ријеч о нашем крају и нашем народу када је већ буџет Министарства шума и руда пред нама. Ја сам пролазио кроз сва села у Срезу гламочком преклањске, лањске и ове године, и у које год сам село дошао или кога год сам на путу срео, сви су се тужили у највећој мери и на већа и на мања шумска предузећа, и на мале пиљанаре које имају све уговоре и повластице, и на велика предузећа за дугорочним уговорима, којима је држава себи везала руке дајући им на расположење та велика наша народна богатства. У нашем крају народ је уживао те шуме од вајкада, од када постоје шуме у тим крајевима. Наш народ у томе Срезу гламочком и нема друго ништа него те шуме и велике зиме, каквих нема ни у једном другом крају. И, господо, та наша природна богатства тако су се данас срозала да то није коришћење него право пустошење шума. То није ни Швабо радио, што се данас ради. Ја познајем те ствари јер сам још од 1902 године радио на шумама, али су се онда шуме рационално експлоатисале, јер су се тражили сви услови, као и. пр. да не буде криво засењено, да је на одговарајућој надморској висини итд. На шуме смо пазили не само ми него и наши дедови за 5 до 6 стотина година уназад.

Кад они стану, господо, да се туже и говоре човеку памет стаге. Они кажу, не смемо више да улазимо у шуме, нама се не да наше сервитутно право. А, господо, шта видимо. Разне фирме ушле су у шуме, а жандарми кад нађу наше људе у шуми одвраћају их и туку. Је ли право да наш народ доживи тако што у нашој слободној домовини, и то онај наш народ који ће у свако доба гинути за ову домовину? Ја поштујем Министра г. Богољуба Кујунџића, поштујем га за то што познајем његовог покојног оца, који је био борац ове земље какав се ретко налази. Ја полажем наду у Министра шума и рудника г. Богољуба Кујунџића да ће он узети у заштиту ту нашу сиротињу. (*Симо Будимир:* Па зато ћеш гласати за буџет!) Немој ти мени говорити да гласам за буџет. Ја ћу гласати против буџета, али не због г. Богољуба Кујунџића него због неправде које су чињене нашем народу у оном крају: (*Симо Будимир:* Сваки Србин Гламочанин гласао би за буџет Министра шума и рудника г. Богољуба Кујунџића!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodina Simu Budimira molim da ne upada u reč, a gospodina govornika molim da malo tiše govori.

Лука Аврамовић (наставља): Г. Будимире, немојте Ви мени говорити ништа, знам ја шта ћу да радим!

Наши крајеви су безводни...

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine Avramoviću, molim Vas da malo tiše govorite, tolika je jeka da ne mogu ni jednu reč da razumem.

Лука Аврамовић (наставља): Молим да ми не упадају у реч.

Pretsednik Stevan Ćirić: Njih sam već opomenuo, ali ne mogu da pratim tok Vašeg govora!

Лука Аврамовић (наставља): Наши крајеви су безводни и народ нема воде да пије. А, сем тога, нема где стоку да напаса и према томе не може да одгаји стоку за коју би могао добити неку пару. И, господо, ако дође још и лоша година и јака и дуга зима онда је том народу поготову тешко и не може да се исхрани. Њему је нарочито зими тешко да живи, јер оно огрева што добија то је врло мало и не може да му траје преко целе зиме. Мене то страшно боли када чујем како Србин каже: овако није рађено ни за време турске а ни за време аустријске владе. Када се тако говори човека мора душа да заболи.

Још једну ствар бих истакао код Министарства шума и рудника, а то је да има много шумских инжењера који нису унапређени, док су други унапређени, иако и они имају први права на то. Зато молим господоина Министра шума и рудника да то извиди и да се ти шумски инжењери, који су стекли право на унапређење, унапреде.

Ја знам да се ниједна неисправност неће догодити код нашег Министра шума и рудника господоина Богољуба Кујунџића, али како нисам гласао ништа овој Влади нећу гласати ни за овај буџет, гласаћу против. (Пљескање на левици.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Joca Georgijević.

Јоца Георгијевић: Господо народни посланици, мени је веома мило што са ове говорнице могу да констатујем да је један од најсимпатичније примљених буџета у току ове дебате баш буџет Министарства шума и рудника (Пљескање) колико са реалношћу и искреношћу са којом су изношене чињенице о стању нашег шумарства и рударства, толико и са озбиљношћу са којом су нам изношене намере које руководе у даљем раду тај ресор.

У великим потезима не би имало шта ни да се дода. Ја желим са ове говорнице само две жеље да изнесем, и да упозорим на неке чињенице, које видим у развоју баш нашег шумарства и шумске индустрије, чињенице, које дају повода, да се мало о њима размишља. Прва је следећа. У току ове године видели смо, да је цена гориву у нашој земљи скочила 1.000 динара по вагону, тј. од 1.300 на 2.300 динара по 10.000 килограма станица-предаја. Ако узмемо, да је од целокупне вредности тога дрвета од 300 динара на станици-предаја поскупљивање у радној или превозној снази, износило 20%, то би значило оправдано поскупљивање од 260 до 300 динара по вагону, а не округло 1.000 динара. Кад се узме укупна производња у земљи, онда то значи, да је ове године југословенски конзумнат, у који спадају од насиромашнијих радника до чиновника, који морају да рачунају са платицом од 600 до 800 динара месечно, што значи, да је та југословенска конзумна публика платила ове године минимално 70 милиона, али 60 милиона сигурно као неоправдан вишак, ничим неоправдан шпекулативни вишак по потрошњи горива. Иницијатор тога скока цена била је једна озлоглашена фирма позната по својим процесима, по својим аферама и на тај начин франкирла је све оно, што је држава имала услед судске пресуде да плати.

Ви знате, колико је тешко да се у нашој трговини у којој данас разне индустрије оснивањем разних магацина конкуришу нашој домаћој трговини, колико је тешко увести мере контроле, а да би се оно, што значи подривање националних позиција, могло уклонити или ограничити.

На срећу, овде се ради о једној индустрији, о једној производњи, на коју има мање више директног упулва и могућности. Министарство шума да их уразуми и да их уравнотежи и да их сузбије у оне границе, које значе дозвољену меру добитка, оправдану меру укамањивања уложеног капитала. На који начин то може Министарство шума да постигне? У првом реду Министарство шума и онако се више бацило или има намеру да се непосредно или у најближој будућности баца на производњу железничких прагова за потребе државних железница, а с друге стране да искоришћава све састојке букове или другог тврдог дрвета на подручју Криваје. Као што смо чули, реорганизација Шипада спада под директну управу Министарства шума. На тај начин може да се искористи све па и они квалитети тога дрвета, који иначе не би могли доћи на пијацу, а у првом реду за опскрбу школа, војске итд. Познато је свима да лиферанти потреба државних и комуналних па и војних, у погледу горива, нису били само у изузетним случајевима трговци те струке него просто посредници, који с једне стране набављају тај гориви материјал, па га с друге стране искоришћавајући ситуацију, продају по огорним добитима тим установама, док би на овај начин, ако би Министарство шума у што већем обиму израђивало у властитој режији сву потребу или бар велики део потреба тих установа у директној режији и испоручивало директно, већ прва мера била би сузбијање те тенденције.

Има још једна друга појава која је још много опаснија и која се испољава као директна последица оних мера Министарства шума и руда које је благовремено увело и коректно увело отказивање или брзу ликвидацију дугорочних уговора за искоришћавање шума онима који су те уговоре користили. Тиме што је држава, односно Министарство шума и руда, прешло у израђивање рејиске обловине за стругаре као замену за алиментацију разних стругара у држави, настала је осетна рестрикција те сировине, а та рестрикција побудила је жељу у разним предузећима, која располажу са довољним новцем да се свим својим силама и свим својим капиталом баце на оно још мало састојина које су у приватним рукама, било неких имовних општина, било разних племена као црногорска племена или којих других приватних састојина. И, данас постоји тенденција да се сваки кубни метар покупује по сваку цену, подижу пилане по сваку цену и да се искоришћује она коњунктура која је данас још стабилна и у порасту у домаћој потрошњи, а која је већ у опадању у потрошњи на страним тржиштима.

Шта та тенденција значи? Значи оно исто што значи искоришћавање конзумне публике у држави преко разних индустријских продавалаца, значи тежњу за апсолутним господарењем домаћим тржиштем из једног врло простог разлога што је у ту сврху довољна свота од 100 до 150 милиона динара, док је то немогуће и искључено на страним тржиштима чија формација цена не подлежи нашем директном упулву него је један продукат међународне понуде и међународне цене.

Осим тога постоје на међународном тржишту и за снабдевање међународног тржишта девизне тешкоће, тешкоће разних трговачких уговора, клиринга итд. Све те тешкоће не познаје та тенденција, која тежи за тим да завлада и апсолутно загосподари домаћим тржиштем нарочито пиланом и тесаном робом. Да је тако, нека вам послужи као доказ, да данас, када на међународном тржишту цена тога материјала постепено опада, она код нас из дана у дан стално расте. И шта се дешава, господо? Оснивају се филијале појединих предузећа и у првом реду индиректно опет су ту умешани прсти омиозног оног друштва које сам малочас, и при формацији цена огрева, напоменуо, а сем тога и други који никада нису продуцирали него су оној слабој домаћој индустрији давали подкајшишарским условима извесне своте. Јер, код нас на жалост новчарство и банкарство не улази у такве послове па су наши мањи и слабији домаћи продуценти принуђени да се служе тим новцем који им одузима 90% њихове зараде. Она у разним нашим покрајинама оснивају филијале, нагомилавају огромне стокове и залихе тога материјала који далеко превазилази годишњу потрошњу и годишњу могућност промета који руши све што постоји у погледу дрварске трговине у нашим провинцијама, које не располажу огромним свотама које достижу 50—60 милиона динара из једне руке тако да не располажући тим новцем оне морају да подлегну, морају да нестану. То иде на трошак нашег конзумента. У великим градовима то је грађевински предузимач за зидање кућа, а то је: у Београду, Загребу и делом у Новом Саду и другим центрима наше провинције. У осталој пак провинцији наш земљорадник је потрошач за те производе и он плаћа, сво већ годину дана, за 50% скупље него раније а те цене расту за 20—30 динара по кубном метру свакога месеца. Пошто је баш Министарство шума и руда и организација која стоји под ингеренцијом Министарства шума, т.ј. Шипад, који може много да уради, било директно или индиректно са продуцентима на стабилизацији и контроли производа дрварске индустрије, толико потребних нашем пољопривредном газдинству, молим г. Министра шума и руда да томе питању обрати нарочиту пажњу, да учини све што до њега стоји и да се те тенденције сузбију на сваком кораку, док за то постоји још могућност. У зачетку то је лакше, а кад преузме маха и извесна граница буде прекорачена, онда ће то теже да иде. То је у интересу нашег шумарског господарства. Свако претеривање има својих граница, и пре или после настану momenti кад ће да наступи, обрнуто овоме што бива данас, нагао пад на супрот ових тенденција, који опет ствара пертурбације од недогледног замаха у нашем шумарском господарству. Свакако је једно истина, а то је да тај капитал није националан. Иако је он делимично у рукама наших држављана, он је све, само не националан. Па да је и националан по своме пореклу, он није националан по својим тенденцијама, и зато те тенденције морају да се сузбијају. Не износим ја ово као ново. Ја сам пре две до три године у овом високом Дому пропагирао овај принцип, кад сам говорио о разорном дејству неконтролисаног, несавесног капитала. Ако то данас спомињем, спомињем изричито зато, јер се његов рад овде креће на једном, или, боље речено, на једином пољу где је држава преко Министарства шума и руда још у стању да,

располажући са највећим делом састојина четинара и има пута и начина да упливише, када нису у државним рукама. Ту је еминентно једино поље на коме држава може да одговори својој дужности, да не дозвољава овакав по општу привреду штетан рад у шумарској дрварској индустрији.

Имао бих још једну врло кратку молбу и жељу да упутим г. Министру шума и рудника, а то је то да на било који начин обрати што већу пажњу пошумљавању слободних просторија не само у нашим брдовитим крајевима, него и у нашим водоплавним крајевима, дуж река, као и да ту обавезу путем законодавства наметне и појединим општинама. У моменту где наше реке и земљишта до њих буду донекле плански пошумљена, она већ постају способна за прихватање оног наноса, који реке са собом доносе, а тиме постају много способније за регулисање. Али, уједно се неосетно, полагано, без великих трошкова, а с пуно услова за успех, мора ту у свима влажним територијама да подиже шума, па била она из лошег храстовог квалитета, такозвани жабљак, као што расте у тим пределима, односно у тим ситуацијама поред река, било топола која ће данас сутра да има огромну прођу у производњи ових шперплоча, било багрема, који може да нађе употребу у виноградарству, воћарству, и свуда у виду тачака. Свакако настаће у неколико деценија огромне залихе драгоценог материјала не само за Министарство шума, него ће бити услед своје величине по постижљивим и самовладивим ценама приступачно и за нашу привреду.

То је све што сам имао да кажем, а ја сам уверен да ће г. Министар шума и рудника имати огромно разумевања за сваку сугестију, за сваку жељу, која му се овде изнесе. Имајући пуно поверење у озбиљност оних намера које нам је данас г. Министар изнео, изјављујем да ћу гласати за. (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Predsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Todor Živković.

Тодор Живковић: Господо народни посланици, желим да искористим ову прилику, и са овога места да укажем на једну тешко објашњиву неправду, која је ранијих година проведена на Југу, а којом је наш јужносрбијански живаљ, нарочито сељак, осетно погођен.

Реч ће бити о поседу, којим наш јужносрбијански сељак располаже, како у равници и котлини, тако и на планинском терену. Обзиром на чињеницу, да је његов стандард живота врло низак, он у низинама још може бити и задовољан, ако има 10—12 дунума земље, ма да је овај посед у односу на поседе сељака из северних и северозападних крајева незнатан. У планинском пак терену он располаже са још мање сопствене земље. Држава је ту зону у главном узела у своје руке и њене границе често тако повукла, да државно земљиште допире до самих кућа села из те зоне. Таква је случај на пример са селима: Јабучиштем, Нежиловом, Бистрицом, Црешњевом, Папрадиштем, Орешјем и другим у Срезу велешком.

Ако бисмо ово стање упоредили са стањем у Војводини, Шумадији, Посавини и другде, имали би смо овакву слику:

Сељак у војвођанској равници, где је земљиште веома плодно, да би издржавао своју породи-

цу од 4—5 чланова, довољно је да има 4—5 хектара земље. Сељак пак у Шумадији са таласастим тереном — са повијарцима и пропланцима — да би имао обезбеђену егзистенцију себи и својој породици, треба да има 7—8 хектара земљишта.

Па када је такав случај са поседима на плодном терену и у равници, особито у богатој Војводини, онда би се могло поставити питање: колико тек земљишног поседа треба да има јужносрбијански сељак на планинском терену па да се његово сточарство, које је једина привредна грана планинске зоне, може развијати и напредовати, како би обезбедило егзистенцију томе сељаку. Приближан одговор на ово питање могао би бити: потребно је најмање десет пута онолико, колико имају они, који живе у јужносрбијанским котлинама и низинама у опште — на место 10—12 дунума или два хектара — двадесет хектара.

Тако потреба каже, а у ствари они имају само изванредан број ари, ретко који хектар, они дакле имају мање, него што имају они у котлинама, јер је држава ту зону, на којој је насељен јужносрбијански сточар као што сам већ рекао, узела у своје руке. Док земља у Војводини, Посавини, Поморављу, дакле тамо, где је она најиздашнија, сва припада сељаку — селу, — изузевши по где који државни посед, као што су „Беље” и по која ергела, — дотле је у области планинског масива Јужне Србије, где се у зиратној земљи веома оскудева, јер је ово ограничено само на котлине, — држава ставила своју руку на оскудно планинско земљиште под видом државних шума и сувата.

Када се има на уму да је 50% јужносрбијанских села настањено у тим планинским зонама, онда се може замислити, колико је тамошњих становника неправедно погођено, и колико је сељака остало, без њихових пашњака т. ј. без могућности за развијање сточарства — главног извора за њихов живот.

Излази као да јужносрбијански планински сељак нема права да угодно живи и да има онолико земљишта, колико му је за живот потребно, а само зато, што се налази на планинском терену, поводом чега је принуђен, да то земљиште дели са државом, често у том односу, да селу и сељаку остане сасвим мали простор, а да сво остало земљиште држава узме за себе под видом шума и сувата. Па да је само то. Држава је у присвајању отишла још и даље. Она је приликом повлачења шумских граница ишла тако далеко, да је присвојила и сва имања, која су била сопственост појединаца сељака из оближњих села, а ушла су у државне границе, иако су они располагали тапијама на та имања. Обична је, према овоме, појава на Југу, да сељаци — сопственици тих имања, — која су у своје време као њихова својина унета у поседовне пријаве, — плаћају, поред порезе по разрезу, још и државну специјалну шумску таксу, када то своје земљиште обрађују или искористишу.

Не видим, да би правда била задовољена, ако би ово стање и даље овако остало т. ј. ако би се Јужносрбијанцу, нарочито планинцу, који оскудева у многим чему, одузело и оно земљиште, без кога он не може живети, док се у исто време становништву Војводине, Поморавља, Шумадије и осталим ставља на расположење и на уживање сва земља, којом се у тим крајевима у опште располаже.

Моје би гледиште било, или да се комплекси шума и сувата разделе тамошњем живљу у својину, или да држава за себе задржи оне комплексе, који су удаљени од насеља, а да шумске границе повлачењем удаљи од села, и овима уступи међупростор за искоришћавање — за живот. На овај начин би се селу и сељацима том приликом вратила и имања, која су им ранијим повлачењем државне шумске границе неправедно одузете.

Све ово изнех у најбољој намери, а у уверењу, да ће Краљевска влада умети и хтети, да нађе начина и могућности, да се ова неправда од јужно-србијанског становништва отклони.

Нарочито молим господина Министра шума и рудника, да овоме крупном питању поклони своју високу пажњу, и да допринесе, да се оно најскорије у корист народа реши.

Имам поверења у Владу. Гласаћу за буџет Министарства шума и рудника. (Одобравање у центруму и на десници).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Radivoje Nikolić.

Радивоје Николић: Господо народни посланици, по предлогу буџета Министарства шума и рудника, који се налази на претресању у овом Дому, ја ћу се задржати само на оном делу, који се односи на шумарство. Други део, који се односи на рударство оставићу осталој господи народним посланицима, који су више посвећени у то питање.

Из експозеа г. Министра шума и рудника чули смо, да се наше шумарство налази у доста жалосном стању. Г. Министар шума и рудника је рекао, да се шуме немилосрдно сатиру. Даље он је изразио забринутост, да ако овако сатирање шума буде потрајало, да ћемо за извесно време остати без шума.

Г. Министар је рекао: „Ако ово сатирање шуме буде потрајало“, али он ту није могао да одреди: хоће ли то сатирање шума и докле трајати, нити је рекао може ли се и на који начин оно спречити.

Господо народни посланици, и поред великог комплекса шума, наш народ доста пати због оскудице горивог дрвета. Зато народ наваљује на јавне шуме, самоуправне и државне, и исте немиле сече и сатиру. На који начин може да се стане на пут оваком сатирању шума? Ја верујем да ни г. Министар није могао дати на то дефинитиван одговор. За то није ни рекао да ли се може спречити сатирање шума.

Ја верујем, да ни сама државна управа не зна, на шта пре да се одлучи: да ли да народ кажњава у масама па да после те кривнице амнестира, или да пусти да иде овако сатирање шума, као што је до сада ишло.

Господо народни посланици, господин Министар је рекао, да предузима мере ради пошумљавања са врло недовољним средствима. Кредити који су стављени Министарству шума за пошумљавање, не задовољавају ни један двадесети део годишњих потреба. Али под овакве тенденције сатирања шума, овако мала материјална средства неће нимало помоћи. Треба поћи другим путем. Треба поћи путем пропаганде у народу о корисности и чувању шума. То би била једна мера; друга мера била би што веће засађивање дрва и шума на приватним, па и малим поседима.

Г. Министар шума је рекао, да из државних расадника сваке године издају приличан број садница. Он је рекао, да је у прошлој години издато 14 милијона садница. Господо народни посланици, на 14 милијона становника, 14 милијона садница, долази таман толико, колико да дође на сваког становника по једна садница. Тај је број недовољан. Кажем 14 милијона за то, што код тих 14 милијона становника подразумевам становништво по селима и малим паланкама где се народ бави пољопривредом. У погледу раздавања садница треба развити много већу акцију. Не 14 милијона садница, него сто милијона садница треба годишње народу раздавати. Државна управа има могућности, да на комплексима државних земљишта, створи и подигне велике расаднике, на којима би произвела велики број садница. Ја, господо народни посланици, ишао бих тако далеко, да бих просто наређивао, преко подручних власти грађанима, да морају садити дрва која им се раздају, нарочито багрем, поред путева и по атарима имања ако нема другог расположивог земљишта.

Само тако, господо народни посланици, моћиће посредним путем да се спречи сатирање шума. Јер кад грађани буду имали своје дрво, они неће наваљивати да сатиру државну и општинску шуму.

Ви знате код оскудице у дрвима да наш сиромашан сељак, када га нагна зима, посече своју племениту воћку, или развали ограду свога суседа, да би могао огрејати себе и своју децу. Кад тако стоји, онда морамо једним тако посредним путем поћи, да отклонимо узроке, који проузрокују то, да постоји код народа та тенденција и навала за сатирање шума. Господо народни посланици, у нашој државној администрацији, нарочито у погледу шумарства постоји још једна неман штетна за шумарство. То је корупција. Та корупција ваљда је достигла свој врхунац у виду дугорочних уговора за експлоатацију државних шума, по којима су приватни људи, за багателну цену преузимали огромне комплексе државних шума и експлоатисали их, те на тај начин стварали велике капитале. Господин Министар шума дао нам је утешну реч, да се иде ка ликвидацији тих дугорочних дугова.

То је добро. Друго: Постоје у народу приговори на корупцију чувара шума. Господо посланици, ја мислим да код корупције чувара шума има извешан део одговорности и до самих влада. Вама је познато, а овде је неко то и споменуо, како владе приликом избора искоришћују чуваре шума у сврху агитације. (*Радослав Живковић:* Али не ова!). Немојте ви мени говорити, кад ја знам како је на терену. Ја кажем: влада, макар која то била, макар то била и влада мојих пријатеља која буде сутра дошла. Ја желим о томе да кажем само то... (*Приговори*)... како је таква радња владе штетна.

Господо посланици, кад једна влада тражи од чувара шума да јој допринесу задовољавајући број гласова, она у исто време даје њима визу, да и они чувари шума могу у погледу руковања државних шума, да раде и чине како и шта хоће. (*Симо Будимир:* Друкчије би било да си ти кандидирао!) Да сам ја хтео тим путем, ја бих већ био на вашој страни, а не у опозицији.

Господо, корупција код шумских чувара слабо се гони. Ја знам један случај, где је један чувар шуме оптужен за корупцију и био код Окружног

суда осуђен на две године робије и губитак службе. Тај чувар је изјавио ревизију на Касациони суд. У међувремену, док је та ревизија стигла, његова је кривица, односно његова казна, помилована. Али како је на ревизији Касациони суд потврдио пресуду Окружног суда, била је невоља за тога чувара, како да се ослободи и оног другог дела пресуде, губитка службе.

И шта је урадио? Поднео је захтев суду за рехабилитацију. Дошле су разне интервенције. Шеф шумске управе, као претставник оштећене државе, на суду је показао своју благонаклоност, да овај чувар шуме добије рехабилитацију. Тако је и било. Сведоци, који су једанпут били испитани и заклетни на своје исказе, дате на ранијем процесу, поново су пропитани и дали површне исказе, а нико није тражио њихову поновну заклетву, па је на основу тога овај чувар добио рехабилитацију. Ја не знам, господо посланици, како ово може правно да опстане, да поред извршне пресуде Касационог суда, сада постоји пресуда Окружног суда, која потиже пресуду Касационог суда? То је само један карактеристичан пример, како се код нас толерира корупција.

Господо, у данашње доба кад је корупција тако јако развијена, да људи из јавних каса којима рукују, и заводе новац у јавне књиге, врше дефродације, онда можете мислити како је тек у државним шумама и шта све чине они органи, који тим шумама рукују.

Мени господа са деснице приговарају, што сам приговорио корупцији код чувара државних шума. Има корупције код и саме деобе дозвола за сечу дрва у државним шумама. Ја сам то ове године утврдио. У моме срезу постоји једна државна шума тако звана Липовица. Она нема расположивих дрва за издавање, али сваке године се врши прореда, и од те прореде дрва се дају сиромашном становништву граничних општина по државној такси. Према досадашњој пракси, дрва су издавана било на молбу уз коју се подноси уверење о сиромаштву, било по списку, који сачине општински одбори и доставе шумској управи. Ове године тако није рађено и мени су се пожалили пријатељи, да сиромашни грађани не могу да добију дрва за огрев, и ако је била зима прилично јака, док имућнији грађани добијају дрва за огрев по државној такси. Поводом тога био сам у шумској управи, интересовао сам се о томе како се тамо ради. Упитао сам шефа шумске управе по коме принципу врши издавање дрва. Он је рекао: По молби и разним интервенцијама. Ја сам му рекао: Како по молбама дајете? Значи да дајете свакоме ономе, ко вам се обрати, и ко вам донесе какву препоруку, макар био имућан, док сиромасима не дајете дрва. Шеф ми је рекао, шта да радимо, кад ми из Јерезе доносу велики списак таквих молби и препорука. (Приговори у центруму и на десници и усклици: Е, то није тачно!) То ми је рекао шеф шумске управе у присуству два официра, једног потпуковника и једног капетана. Ја те официре нисам питао за имена, који су се десили ту сасвим случајно: (Један глас на десници: То је демагогија!) То није демагогија, то се може проверити код шумске управе у Београду и данас. И данас може се утврдити на који се начин делила дрва: да ли су прибављани спискови сиромашних грађана од дотичних општина, или уверења сиромашних грађана којима су требали доказати, да су

им заиста потребна дрва. (Радосав Живковић: Да се упишеш у Јерезу!) Богами, то нећу баш због ове овакве ваше корупције!

Морам, господа посланици, да вам ставим још једну напомену. (Радосав Живковић: Доста је!) Није доста! У моме срезу на граници до Космајског среза, до среза нашег посланичког друга Веља Милијановића, постоје две државне шуме: шума Липовица и Губеревачка шума. (Веља Милијановић: Не дирај у мој крај!) Само чуј! Има извесних грађана који упадају у државну шуму, посеку дрва и однесу на пијац у Бардан, у Барајевској општини ради продаје. Да би се то спречило жандармеријска станица у Барајеву добила је наређење да помогне чување државних шума. Али жандармеријска станица то не чини, него на пијаци, кад неко дотера дрва, иста одузме. Дешава се да одузму дрва и по неким сопственицима, који су дрва секли у сопственим шумама, јер не могу да докажу одмах, да су секли та дрва у својој шуми. Када грађане упитате: Зашто се не туже суду, они вам одговоре: Шта вреди да идемо на суд за један метар дрва, када ће трошкови бити већи. И тако дигну људи руке од дрва, које су из своје шуме дотерали ради продаје. Што жандармеријска станица тако ради то напослетку не би био толики грех, кад жандармеријска станица не би сама та дрва себи преузела. По правилу, жандармеријска станица одузета дрва треба да стави на расположење шумској управи или да их преда општинској управи да ова одузета дрва изложи продаји путем јавне лицитације, и да новац достави шумској управи. Али жандармеријска станица тако не ради. Жандармеријска станица одузета дрва одмах скине код своје касарне, сама одржава неке лицитације, за које нико од грађана не зна, и тако откупљује одузета дрва по 10 и 15 динара метар, и ако дрва коштају 100 динара кубни метар.

То су најбољи докази, да корупција постоји и влада у целом државном апарату.

Господо народни посланици, у домену газдовања приватним шумама, државна администрација је врло лоша. Кад год сам дошао на ову говорницу, ја сам морао да констатујем, да су закони које су доносиле разне ненародне владе, без људи из народа који познају прилике у народу и без праве Народне скупштине, ти закони, који су доношени кабинетски за зеленим столом такви су, да не одговарају народним потребама, па тако и Закон о шумама не одговара народним потребама. По Закону о шумама држава се директно умешала у право руковања приватних и самоуправних шума. Г. Министар нам је у свом експозеу рекао, да је издат један правилник, како ће се поступати код великих шумских комплекса, али нам ништа није рекао о томе како ће се поступати са шумама малих комплекса. Ви сте чули од нашег посланичког друга г. Милинка Милутиновића, да се он жали, како на чачанској пијаци власт одузима приватницима дрва која из својих приватних шума они доносе за продају, иако они имају објаве општинске власти. Те објаве које издају општинске власти, нису незаконите и нису непрописне. Јер Закон о шумама дозволио је слободну сечу дрва само за домаћу потребу, док сеча дрва за сваки промет, па разуме се и огревног дрвета, условљена је дозволом шумске управе. Да би се могла добити дозвола за сечу дрва за продају и промет мора се имати дрвосечни предлог, који мора бити одобрен. А да би дрвосечки

предлог могао сачинити, потребно је, да шумски референт изиђе на лице места што господо посланици, скупо кошта, те сопственик који има да искористи мали посед своје шуме, не може те трошкове да поднесе.

Кад је Закон о шумама уведен у живот, ја сам одмах видео ту незгоду, говорио сам са једним референтом о тој ствари, и он је рекао: да у случају код ситнихседа неће излазити на лице места, него ће некако без тога давати дозволе. Један мој пријатељ који је имао да искористи један мали посед своје шуме, дошао је једног дана и упитао ме, на који ће начин моћи добити дозволу да посече ту шуму за производњу угља. Ја сам га, разуме се, био упутио на законити пут, да поднесе молбу, верујући да ће дозвола бити издата онако као што је мени рекао шумски референт. Али кад је мој пријатељ поднео молбу, референт је вратио молбу и тражио да овај положи 400 динара за излазак на лице места, док би тај човек од продаје дрвеног угља са свога месногседа добио свега 400—500 динара. И шта је било? Човек је морао да одустане од молбе, и морао је да сече дрва без дозволе, да се излаже тако ризику да буде кажњен. Ето видите, господо, како по овом Закону о шумама, грађани који имају своје приватне шуме у виду личнихседа, принуђени су, да на један илегалан начин поступају или да плаћају велике трошкове за које немају рачуна ни материјалне могућности и могућности да их поднесу.

Даље, господо посланици, чули сте велике невоље имовинских општина. Држава је Законом о шумама одредила, да се за чуваре шума постављају квалификовани чувари, по Закону о државним чиновницима. Кад су тако чувари постављани, општина није могла да их плаћа, и тако је дошло до једне велике невоље. Имовинске општине су презадужене, оне не могу данас да исплате чуваре шума. Ове општине морају да отуђе изврстан део свогаседа, да би могле исплатити чуварину, или да траже од државе субвенцију. Господо народни посланици, држава даје субвенцију пасивним крајевима, даје субвенцију сиромашним грађанима, јер се њима мора да даје субвенција, пошто тај народ нема од чега да се исхрани. Али ако сада држава буде давала субвенције и богатим имовинским општинама, које имају велике комплексе шума, да би ове исплатиле своје чуваре, ја вас питам ко ће све те и толике субвенције дати? Ја мислим, господо посланици, да је Законом о шумама државна управа извршила један атак на приватну својину. Општине су по Грађанском закону приватно-правна лица, и ако би се доследно томе продужило тако поступање, онда би исто тако као што је г. Министар шума и рудника по Закону о шумама тражио да се за чуваре шума поставе квалификована лица, сутра г. Министар пољопривреде могао затражити, да се и у приватна газдинства поставе квалификовани економи, могао би да затражи да се код сваког домаћина који има 30—40 јутара земље, постави стручан човек, који би тобож рационално радио на томе газдинству. Ако би дотични домаћин тога стручњака морао плаћати као државног чиновника, ја не верујем да би се нашло домаћинство које би могло тај трошак да поднесе.

Ето видите, господо народни посланици, докле се долази кад се закони доносе за зеленим столом, непознавајући прилике.

Г. Министар шума и руда могао би да нам даде једно обавештење. Он истина није био на овом положају кад је један посао обављен, али кад се већ данас налази у ресору Министарства шума и руда, он би могао то обавештење да нам пружи. Г. Министар шума и рудника рекао нам је, да је држава откупила фабрику целулозе. Како сам ја чуо, господо посланици, фабрика целулозе пре тога је била пасивно предузеће. Свакако као пасивно предузеће и акционарско друштво, акције тога предузећа су по берзанској вредности морале бити ниске. Намеће се питање да ли је држава ово предузеће откупила по курсној вредности њихових акција, или по номиналној вредности. Ја бих замолио г. Министра ако је икако могућно, да ово обавештење даде пред Народном скупштином.

Господо посланици, завршујући ово своје излагање, макар да верујем у добру вољу г. Министра шума и рудника, не могу гласати за овај предлог буџета с тога разлога што од добре воље до остварења има много да се пређе, и што не верујем да ова Влада то може учинити. (Одобравање и пљескање на левици).

Potpredsednik Franjo Markić: Реč има народни посланик г. Аџим Поповић.

Аџим Поповић: Господо народни посланици, чули смо г. Николића који каже, да треба садити дрвећа. Ја ћу неколико речи само рећи шта се ради у моме срезу, где већ неколико година постоји секција за пошумљавање и уређење бујица. Фактички, то је за похвалу да је са извесним малим кредитима које држава даје а и бановина, учињено много и то не само што се са овим новцем може засадити багрем, него што је и сам сељак кад види да има од тога користи засадио неколико милиона садница.

То најбоље зна господин Миладин Величковић где се највише ради у његовом срезу, и ми ћемо бити најсрећнији ако господин Министар шума и рудника изађе и види где се ти радови највише обављају, јер су врло корисни. Ти се радови, господо, највише обављају у Срезовима пољаничком, пчињском и прешевском и ја молим господина Министра да дође тамо и да види како се троши државни новац. То би био један потстрек за сељаци где сељаци саде багрем да би ове говети пошумили. У 1934/35 години утрошен је кредит од 4.894.000.— динара и то: за Вардарску бановину 650.000 динара, за Моравску 408.000 динара, за Дунавску ништа, за Зетску 200.000 динара, за Дринску 232.000 динара, за Приморску 511.000 динара, за Врбаску 102.000 динара, за Савску 616.000 динара и за Дравску 2.105.000 динара. У 1935/36 години кредит је био 3.839.000 динара, и од тога пало је за Дравску бановину 1.563.000 динара, за Савску бановину 600.000 динара, за Вардарску 198.000 динара, за Приморску 679.000 динара, за Дринску 97.000 динара, за Зетску 402.000 динара, за Дунавску ништа, за Моравску 326.000 динара и за Вардарску 982.000 динара.

У 1936/37 години буџетски кредит износио је 4.623.000 динара. Од тога кредита предвиђено је за Дравску бановину 1.123.000 динара, за Савску 600.000 динара, за Врбаску 174.000 динара, за Приморску 866.000 динара, за Дринску 278.000 динара, за Зетску 312.000 динара, за Дунавску ништа, за Моравску 805.000 динара и Вардарску 1.063.000 динара.

За буџетску годину 1937/38 предвиђена је готово иста сума, а за 1938/39 годину предвиђен је један кредит од 7,266.000 динара.

Ја бих молио господина Министра шума и рудника да се баца што више кредита на пошумљавање ових голети, јер ће се тим радовима, господо, само сељацима помоћи и исти радови биће од велике користи. Код мене постоји секција која врши пошумљавање а како она брижљиво и добро ради то би се господин Министар могао уверити, ако би дошао на лице места. Комисија, састављена од стране Министарства шума и рудника, Министарства саобраћаја и грађевина која је обишла Јужне крајеве, била је на лицу места и видела шта треба најпре регулисати и поднела је свој извештај да треба 35,000.000 динара за Вардарску бановину и то само за регулисање дивљих потока, јер ако би се рачунао и доњи ток река онда је по њиховом предвиђању потребно 100,000.000 динара.

Господо, ја ћу се осврнути са неколико речи и на Јужну Србију како она стоји у погледу рударства. Јужна Србија богата је са рудама, јер има још трагова из Римског доба, јер по остатцима види се да је још за време њихово вађена руда, што је продужено и у Средњем веку за време наших владара, тако да Јужна Србија претставља једно огромно богатство, али услед тога што нема саобраћајних сретстава оно је заостало и налази се још неиспитано.

Неопходно је потребно, господо, да се Јужна Србија испита са рударског и геолошког гледишта, тако да се тачно зна шта имамо од тога нашега богатства. Тај терен богат рудама простире се од Санџака—Трепче—Ново Брдо преко Ђиљанског среза на Бујановце до Бугарске границе, затим ка Трговишту, према Штипу, до Струмице—Демир Капија па према Прилепу. Сав овај терен богат је рудама али се рударство није развило и није испитано онако како треба због тога, што нема, као што сам рекао, довољно саобраћајних мрежа да се до њих дође.

Ја молим г. Министра, пошто Јужна Србија има много рударског блага, да се при рударском поглављарству у Скопљу оснује једна лабораторија, која ће испитивати руде, како са хемијске тако и са геолошке стране. Од овога испитивања имало би се велике користи, јер би се знало у којим пределима и на којим местима има највише и којих руда, те би их било лакше искористити.

Да треба што пре приступити оснивању овог лабораторијума као што рекох, налаже нам и то, што ми у Јужној Србији имамо врло много руда. Тако, тамо има: олова, бакра, гвожђа, антимона, цинка, хрома, мангама и угљена, каменог и мрког. Затим има: магнета, фосфата, злата, сребра, асфалта и т. д.

Како се сада спрема једна уредба за унапређење Јужних крајева, ја бих молио, господина Министра, да обрати нарочиту пажњу рударству Јужне Србије, јер ће се рударство тамо веома развити, те ће Јужна Србија једног дана постати центар свих богатава у нашој земљи. Као народни посланик из Јужне Србије, иако нисам пријатељ страног капитала, ја молим да се учини што је потребно, да се тамо ангажује потребан капитал. Ако то није могуће, да се нађе довољно домаћег капитала за унапређење рударства у Јужној Србији, онда нека се употреби и страни капитал, који би тамо радио, али под надзором др-

жаве. Срећа је наша, те Турци нису радили ништа на унапређењу рударства и нису дозвољавали страни капитал и с тога је све рудно богатство Јужне Србије остало од њих неискоришћено. Поново молим господина Министра, да настане да се у Скопљу оснује један лабораторијум, који ће тамо испитивати руде и са хемијске и са геолошке стране, јер ће то бити корисно и по државу и по народ.

Како имам поверења у г. Министра и Краљевску владу изјављујем да ћу гласати за предложени буџет Министарства шума и рудника. (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Potpredsednik Jevrem Tomić: Reč ima radi ličnog objašnjenja narodni poslanik g. Života Milanović.

Живота Милановић: Господо народни посланици, у току данашње дискусије господа говорници дотакли су се једног мог говора у Финансијском одбору Народне скупштине. Претседништво је дало овом мом говору извесна тумачења, која сам ја извадио из Стенографских бележака. Господин Стеван Ђирић, Претседник Народне скупштине, казао је односно тог мог говора ово: „Ја Вам одузимам реч, прво зато што Вам је време прошло, а друго што Ви овде износите оптужбу коју можда ни сам говорник, који је ту оптужбу изнео у Финансијском одбору, не налази за потребно да је овде изнесе, пошто можда раније није до краја проверио податке и зато не жели да се ово препричава. Кад већ сам он то не чини, онда то не можете ни Ви чинити.”

А кад се један други говорник, г. Воја Лазин, дотакао овог мог говора, њему је Потпретседник г. Фрањо Маркић казао ово: „Претпоставимо да је г. Живота Милановић одустао од речи зато што је накнадно добио обавештење, да нису тачне информације које је дао у Финансијском одбору, па зашто Ви као његов озбиљан посланички друг препричавате ствари које неће овде да изнесе ни сам г. Живота Милановић”.

Господо народни посланици, на ову изјаву нашег Претседништва дозволите ми да учиним следећу изјаву:

Ја никога нисам овластио да даје тумачења овог мог говора који сам одржао у Финансијском одбору. Тумачењем које су дали председавајући могло би се веровати да сам ја свом одустајању дао мотивацију, коју су они дали.

Ја сам политички човек и у Скупштини припадам једној политичкој групи; бирам моменат за своје говоре и њихову садржину.

Моје је право да тражим реч или од ње одустајем. За своје говоре и своје мисли ја дајем тумачења и не тражим да их други дају.

Ја сам довољно јасан у поменутом говору у Финансијском одбору, који нисам демантовао и који нећу никада демантовати.

Никада нисам ни на једном пољу сам себе демантовао, те према томе ни у овом случају иако данас не говорим.

Из свега што сам рекао јасно вам је да никакву мотивацију нашем Претседништву нисам дао када сам од речи одустао.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Ima reč narodni poslanik g. Dušan Antonijević.

Душан Антонијевић: Господо народни посланици, морам да признам да ми је веома жао што,

можда, по пет или шести пут морам пред Народном скупштином да покрећем једну те исту ствар. И када то кажем, ја морам да подвучем да ту ствар, за коју сам се ја ангажовао пред Народном скупштином, да докажем њену крајњу незаконитост, њену крајњу погрешност, нисам до данас успео да докажем, или управо успео сам донекле... (Војислав Лазин: Од ове Владе нећеш никада ни успети!) Успећу баш код ове Владе, јер ова Влада стално и одлично поправља грешке свих ранијих влада.

Господо, ја сам и 1933 и 1934 и 1935 године покретао питање правилности извршеног ограничења шума у Срезу крушевском и доказао сам аутентичним документима Министарства шума, да је то ограничење извршено противно закону, савршено противно јасним категорички јасним законским одредбама, и, што је најглавније, противно мишљењу најкомпетентнијих фактора Министарства шума. Констатујем, господо, да је то ограничење шума у Срезу крушевском извршено пре свега противно категорички јасном мишљењу информативне комисије, која је била формирана још 1921 године и која је имала да утврди који се шумски објекти у Битољском округу имају да ограниче за потребе државе, јер у томе извештају није споменут ни један шумски објекат у Срезу крушевском за ограничење. Осим тога, када су поводом ограничења потекле жалбе од стране народа Министарству шума, Министарство је послало једну комисију 1927. године, и та комисија састављена од виших функционера Министарства: Драгомира Миловановића и Милана Шуњеварића, у своје извештају поднетом Министарству шума под бр. 38426 од 12 септембра 1927, изјаснила се категорички и најодлучније противу ограничења комплекса „Драгишец” у Срезу крушевском, а тај извештај, од речи до речи, гласи овако:

„МИНИСТАРСТВО ШУМА И РУДНИКА

Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

Генерална дирекција шума

Бр. 38.426

30 септембра 1927 год.

Београд

II — За комплекс „Драгишец”

Суд овај масив није могао граничити као један комплекс из разлога што његова конфигурација и насељеност не дозвољавају, што је и у своје записнику констатовано, већ га је поделио и до неке ограничио као два засебна комплекса.

Први комплекс, у виду благе косе, налази се између речица „Жаба” и „Журачница” и лежи између села: Раствовица, Ракитинац, Ново Село, Прибилци, Журче и Острелци општине Прибилачке и вароши Крушева.

Обрастао је ситном изданачком храстовом шумом старости до 10 година. Иста је у рату била сва посечена те су села сама, свако на своје атару, забранила сваку сечу да би себи однеговали потребно им грађевно дрво кога нигде у близини немају. Местимично, у атару села Новог Села има нешто и старије храстове горе 20—25 година, коју су поједини сељаци бранили, као својину, а у атару села Острелца већи део овог комплекса прошаран је зирањем површина, пошто ово село никаквог другог земљишта за зирање нема.

Као што се из приложене скице види овај је комплекс незнатне површине и за државу је ограничен само један уски језик по врху косе, који је местимично широк само око 200 м.

Будући је овај комплекс тако узак и дугачак а опкољен са свију страна оволиким бројем села, која су га од вајкада и за време турске владавине држала и уживала, свако на своје атару, а повучена граница истог местимично је поред самих зиратних имања и до села спуштена на 3—400 м. налазимо, да за ограничавање овога комплекса за државу у опште није било места а тим пре, што ни информативна комисија за Округ битолски, у 1921 години исти није за ограничавање предвидела.

Узев у обзир положај овог комплекса, насељеност његове околине што се на први поглед и из скице види и привредне прилике овога краја мишљења смо, да овај не би ни требало ограничавати за државу већ би требало досадањи рад суда на њему, који и није завршен, анулирати.

Други комплекс овога масива налази се између села: Острелци и Журче општине Прибилачке; села Бабина и вароши Крушева општине Крушевске, Врбовца оп. Алданске, Св. Митрани оп. Кривогајтанске, Пресица и Вучина оп. Бучинске и Свете и Единаковца оп. Единаковачке, у Срезу крушевском.

И овај комплекс информативна комисија за Округ битолски није узела у обзир за ограничавање као државну својину.

Гранична линија у колико је повучена око овога комплекса јако је неправилна и изломљена, као што се из скице види. Местимично близу села Свети, на чијем је атару обухваћено у границама државне шуме зиратно земљиште — њиве и то: Борђа Вељвића, Томе Анђелковића, Цветка Ристића, Крсте Анђелковића, Наума Божиновића, Вељка Толевића, Петра Јошовића, Недељка Стојановића и Наума Мицића а имања Петка Петровића, Крсте Цветановића и Атанаса Гроздановића гранична линија пресеца.

Код граничне белеге 124—127 гранична се линија од једном са косе спушта у Журачку реку и обухвата само узак простор око 200 м. па пошто је наишла на атар села Острелца и зиратна имања, скренула под оштрим углом опет уз брдо натраг, што је знак да суд није претходно вршио довољно извиђање.

Већи део на јужној страни овога комплекса го је, јер је од вајкада служио као зимска и пролетња испаша за стоку селима Пресил, Бучин, Свети и Јединаковац, а остали северни део је обрастао ситно изданачком храстовом шумом, изузев виса „Црни Врх” према вароши Крушеву на коме има и ситне изданачке букове шуме.

Као што је напред напоменуто ни за овај објекат полигон није затворен, а зашто је Суд за ограничавање овај објекат оставио незавршен па прешао на други, односно први већ описани објекат који је такође остао незавршен, загонетно је, јер о томе нема трага у записницима суда. Без сумње је да је овде по среди жалба грађана околних села и вароши Крушева. Јер како су граничне линије ових двају комплекса вођене дошло би управо на варош Крушево и морале би обухватити све њихово зиратно земљиште на платоу изнад вароши.

Из свега напред изложеног и разлога изнетих за први комплекс овога масива, а обзиром на саму варош Крушево и сточарске прилике овога краја, као и на то да информативна комисија за Округ битољски није овај комплекс у обзир узела за ограничавање, мишљења смо да би требало и овај рад суда поништити.

Судовима за ограничавање државних шума у овоме округу требало би ставити у задатак да ограничавају само оне масиве које је информативна комисија у 1921 години одредила а не да произвољно раде и онамо где томе нема места или само на предлог шефа дотичне шумске управе. Ако би пак предлог шефа управе и потекао за ограничавање неког објекта који информативна комисија у 1921 години није узела у обзир, требало би одредити нову информативну комисију да овај предлог проучи и на лицу места и да своје мишљење о томе, јер би се тиме избегли излишни трошкови и преписке изазване оваквим радом као што је овде случај.

12 септембра 1927 год.

Битољ

Чланови комисије:

Драг. Т. Миловановић, с. р.
инспектор

Мил. Шуњеварић, с. р.
окр. шумар

Па је дошла друга комисија, састављена од чланова Драгомира Величковића, Стојана Миљковића и Радомира Ђаковића, окружних шумара, и они су исто тако саставили извештај Министарству шума под бројем 51176 од 26 децембра 1927, у коме су се такође изјаснили најодлучније и без икакве резерве противу ограничења овог шумског објекта, и тај извештај гласи овако:

„ГОСПОДИНУ

МИНИСТРУ ШУМА И РУДНИКА

БЕОГРАД

Према решењу Господина Министра Бр. 43571 од 14 новембра т. г. потписати чланови комисије састали смо се на дан 19 новембра те године у Кичеву, проучили дат нам задатак а 20 истог месеца изашли смо на терен, извршили детаљан преглед рада суда за ограничавање државних шума у Срезу кичевском, крушевском, прилепском и битољском, саслушали претставнике оних села која су незадовољна са повученом граничном линијом. О нађеном стању част нам је поднети следећи извештај са својим мишљењем и предлогом.

IV — Комплекс Драгишец

Овај комплекс налази се између варошице Крушева, реке Жаба, Црне Реке и друма Бучин—Крушево. Река Журешница, чији је извор недалеко од Крушева, поделила га је у два дела, источни и западни. Западни део налази се између села: Кошишта, Раствоице, Ракитнице, Новог Села, Прибилаца, Журче, Остриљца и варошице Крушева. Источни део налази се између села: Св. Митрени, Бирино, Пресил, Бучин, Света, Јединаковца, Журче, Остриљци, Врбовац, Манастира Св. Спаса и варошице Крушева. У доњем делу скоро у средини шуме недалеко од коте 1293 налази се манастир Св. Атанас.

Цео овај комплекс износи око 800 ха а обрастао је ситном изданачом храстовом шумом старом до 10 година. Местимице а нарочито у атару Новог Села и Остриљца налази се и нешто старија шума. На Црном Врху растова шума замењена је буковом. Према исказима грађанина околних села ова је шума била много боља, али је за време окупације сва исечена од стране окупатора. Сада служи само за испашу стоке и производњу лисника. Поједина села извесне површине чувају и гаје да из њих временом добију грађевински материјал.

Суд за ограничавање шума овај је комплексе поделио на два засебна дела и сваки је засебно ограничавао, али из непознатих разлога, у атару варошице Крушева оба полигона су остала незатворена.

Као што се из приложене скице види, гранична линија на оба дела овога комплекса иде посве неправилно, недалеко од села не остављајући при тим селима ни мало шуме, а што је најгоре обухватила је већи број зиратних парцела. Нарочито су оштећена села Остриљци, Раствоица, Ново Село и манастир Св. Атанас. Код Манастира Св. Атанаса гранична линија долази до самог манастира.

Као што је напред поменуто већина ових села немају ни мало своје шуме, у планинском су региону и главно им је занимање сточарство.

Из свега напред изложеног, комисија је једногласног мишљења, да би требао цео рад суда на овом комплексу анулирати и шуму оставити околним селима на уживање како су је уживали и до ограничења. Ако би се цео комплекс припустио околним селима на уживање, свако село би добило око 50 ха рачунајући овде и два манастира, за њихово економско развиће неопходно потребно.

Чланови Комисије:

- 1) Драг. Величковић окр. шумар с. р.
- 2) Ст. Миљковић окр. шумар с. р.
- 3) Рад. Ђаковић п. шумар с. р.

КРАЉ. С. Х. С.

МИНИСТАРСТВО ШУМА И РУДНИКА

Генерална дирекција шума

Техничко одељење

Бр. 51.176

22 децембра 1927 год.

Београд.

Р.

На основу чл. 1, 5 и 6 Уредбе о устројству и организацији Министарства шума и рудника, чл. 2, 3, 4, последњег става чл. 10, 23, 24 и 26 Закона о ограничавању државних шума, као и с погледом на предњи извештај и предлог Информативне шумарске комисије

ОДОБРАВАМ

У свему предњи предлог поменуто комисије у колико се овај односи на потребу извршења корекције повучене граничне линије комплекса „Присоја”, „Гољака”, „Илинско Плакенски Планина”, „Драгишеца”, „Мориховских Планина” и „Перистера” а према атарима села: Кленовца, Малковца, Лахчана, Јудова, Козице, Белице, Брждана, Свињишта, Кладника, Вел. Црска, Мала Црска, Прострања, Велмевца, Мал. Илина, Базер-

ника, Слојешнице, В. Крушева, Кочишта, Растовице, Ракитнице, Новог Села, Прибиљца, Журче, Остриљца, Врбовца, манастира Св. Спаса, Св. Митрена, Бирина, Пресила, Бучина, Свете, Јединковца, манастира Св. Атанаса, Витолишта, Ђавата, Букова, Злокућана и Орахова све у Округу битолском, но с тим да се ни једном од ових села, без обзира на тачку и правца кретања предложене линије од стране комисије, не додели већи простор од оног простора, који је комисија у предњем свом извештају означила и предложила.

Како се корекција ове граничне линије има извршити надлежним путем од стране другог суда за ограничавање државних шума за Округ битолски, то досадашња гранична линија ових ограничених комплекса према атарима напред означених села има да остане и даље у важности, а корекцију извршити у духу другог става чл. 12 Закона о ограничавању државних шума и то по претходној и једногласној одлуци предпоменутог суда за ограничавање, када овај буде био образован, који ће бити дужан, пре доношења своје одлуке, овај предмет као и све напред означене објекте на лицу места детаљно проучити и економске прилике грађана ових села добро и екстрано испитати, па на основу тако добивених података приступити извршењу овог мог одобрења ако и у колико овом буде имало места и законске могућности.

Нека Техничко одељење ово моје одобрење прими к знању и даље поступи по својој надлежности, с тим, да се са овим мојим одобрењем упозна преко Дирекције шума у Скопљу и Шумске управе у Битољу, Кичеву и Охриду и сва напред заинтересована села ради знања и будућег управљања.

6 фебруара 1928 године
Београд.

Министар шума и рудника,
Др. А. Мијовић, с. р."

Али и то није било доста, па је Министарство послало на лице места свога шумарског саветника инжењера Орестија Крстића, који је у новембру 1931 године такође имао за задатак да поднесе детаљан и мотивисан извештај Министарству шума, да ли треба да се ограничавају шуме о којима је реч или не треба. Господин Орестије Крстић, један веома исправан и савестан чиновник, у своме извештају број 11312 од 17 новембра 1931, изјаснио се је на један савршено документован начин противу ограничавања ове шуме, о чему је најбољи доказ текст тога извештаја који гласи:

„КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА

Дирекција шума

Бр. 11.312

21-IX-1931 год.

Скопље

Извештај шумарског саветника Орестија Крстића о инспекцији суда за ограничавање шума за комплексе Кајмакчалан—Селечке и Дренске планине, Драгишец и Крачунац 1931.

ДИРЕКЦИЈИ ШУМА

СКОПЉЕ

Решењем Господина Министра шума и рудника бр. 21943 од 1 августа тек. године, наређено ми

је да извршим инспекцију рада судова за ограничавање шума који раде на ограничавању државних шума на територији Вардарске и Зетске бановине. Поменуто решење примио сам код Шумске управе у Битољу на дан 29 августа по подне, а 30 августа пре подне сам одмах отпутовао за село Дрен у Срезу прилепском, где се тога дана налазио суд на почетку ограничавања Дренских планина. Рад на инспекцији овога суда трајао је од 31 августа до 11 септембра, у свему десет дана.

11) По молби пуномоћника с. Вирова о измени граничне линије у корист села, Господин Министар шума и рудника донео је решење којим је село одбијено од тражења и тиме је ово питање скинуто с дневног реда. Нема могућности да се овде врши корекција на штету државе, јер би се нарушила целина комплекса.

Да је село поднело молбу суду за ограничавање шума по чл 26 Закона о шумама могло се доделити до 200 хектара шуме, али пошто је тада село пропустило да уради — сада нема законске могућности. Селу треба обезбедити службена права у државној шуми и на тај начин ствар ће се ликвидирати.

Према селу Вирову постоје две граничне линије. Прва линија провучена је 1925 године и та је линија озваничена и у записнику забележена. У исто време — на протест ондашњих политичких људи, суд је повукао и другу линију на штету државе — али о тој линији нема нигде трага ни у записнику нити у скици. Суд је ту линију повукао колико да привидно задовољи политичке људе — док село сматра да је та линија стална. Међутим, правно она не постоји.

Ограничење комплекса Драгишец

Под називом Драгишец простире се најнижи огранци планинског назива Демир Хисар. То су ниске косе благих форми без оштрих висова, јако погодне за зираћење и развијање сеоских атара. Обрасле највећим делом храстовом шумом, а делимично и буковом, села Драгишеца представљају тип наших села насељених на апсолутном шумском земљишту, која уопште немају везе са равницом и уносном пољопривредом.

Села која су упућена на Драгишец мала су и сиромашна. Живе од сточарства и дрварења. Цео тај крај представља пасивно залеђе западне и северо-западне стране Прилепске равнице. То је познати брџачко козарски крај Демир Хисара.

Сам комплекс Драгишец не представља никакву вредност са шумско-привредног гледишта. Ако би се задржале оне две граничне линије које је суд повукао на два коса Драгишеца не би имало начина да се затвори полигон. Држави би остала два дугачка полигона — чија би местимична ширина износила често и по 50—100 м. Стварати такве полигоне — мале и незнатно удаљене од главних масива, немамо потребе. Надзор и чување износило би више трошкова него што вреди сва ситна шкарара на Драгишевцу.

Налазим да је овај суд који је ограничавао Драгишец учинио велику грешку што је уопште губио време и новаца, а да је предлог информативне комисије, да се Драгишец не ограничи, уместан и на своме месту.

Прегледавши комплекс Драгишец, нашао сам, да државни интереси неће бити ни у колико оштећени, ако се ограничавање овога објекта потпуно напусти и донесе законско решење о томе да се остави селима: Острилец, Журче, Прибилце, Ново Село, Ракитница, Растовица, Кочишта, Бирино, Пресла, Света и Единаковац. Ових 11 села сматрају Драгишец својим пољем и то је оправдано, јер немају другог излаза. Кад би се сваком селу оставио онај максимум од 200 хектара, држави не би остало око 200—300 хектара највише — а то је назнатна површина која се не рентира за шумско-привредну грану — јер би и та површина била развучена у две половине и у дужини од 7—8 км., а у ширини једва од 100—200 м. и то не свуда већ и са мањом шумом.

Да би се што пре расчистило правно стање, потребно је донети одлуку, да се поништи раније повучена гранична линија и цео Драгишец остави оним селима која су га уживала и раније, јер пореза која села плаћају на просторе у Драгишецу износи много више него што би износио приход од шума.

Потребно је нагласити, да становници поменутих села не могу произвести довољну количину жита за исхрану, већ морају куповати жито далеко на прилепској пијаци. Из тога разлога треба водити рачуна да им се олакша економски тешка ситуација у којој они живе, у толико пре што државни интереси то дозвољавају.

Доношењем одлуке о неограничавању Драгишева решиће се и сва спорна питања која су са овим у вези па и питање манастира Св. Атанаса, где је линија постављена до саме манастирске порте.

Поменута села имају приближно око 20—25000 грла крупне и ситне стоке и просечно 500—600 домова, те би ограничавање Драгишеца рђаво деловало на њихово економско стање.

17-IX-1931 године
у Скопљу

Шумарски саветник,
Инж. Орестије Крстић, с. р.”

Па, господо, ни то није било довољно Министарству шума, већ је оно 1931 године изаслало и суд за ограничавање шума, али се је и тај суд изјаснио противу ограничења ове шуме, налазећи да би заинтересована села овим ограничењем била економски формално парцелисана.

Оваквом свом налажењу суд је дао изрази у записнику од 16 јула 1931 године, који од речи до речи гласи овако:

„ЗАПИСНИК

Суда за ограничавање шума за Кајмакчалан, Селчке и Дренске Планине, Драгишец и Крачунац, од 16 јула 1931 године, који је донео одлуку да се комплекс „Драгишец”, у Срезу крушевском, Вардарска бановина, не ограничава за државу из разлога:

Комплекс „Драгишец” нити по својој конфигурацији, нити по својој просторној величини може доћи у ред планинских масива, које треба ограничавати као државна добра. Овај комплекс налази се у свом простору између јаким сеоских на-

сеља, која носе карактер планинских села, а главна су им, ако не и једина занимања сточарство и дрварење. Већи део овога комплекса обрастао је ситном храстовом шумом, а местимично је и го, без икакве шуме, и ако у мањим просторима, — што искључује потребу ограничења као државне својине, будући је то мали простор. Овај комплекс који почиње од вароши Крушева и иде у своја два огранка, пут јужне стране, није неког планинског карактера, већ више карактера шумовитих брежуљака, на чијим се падинама налазе насеља појединих села.

Како је око комплекса „Драгишец” густо насеље појединих села, која се налазе на самим падинама комплекса, а будући је државна граница на овом комплексу и сувише строго повучена од стране суда за ограничавање у 1926 години, то је онемогућен економски опстанак дотичним селима, јер им није остављен потребан простор за одржавање сточарства и других потреба.

Данас постојећа граница на овом комплексу у случају затварања оба полигона не може опстати, ако би се желело изаћи у сусрет виталним потребама дотичних села, а у случају измене постојеће границе у корист села, а на штету државе, остало би за државу један незнатан део овог комплекса, који не би држави ни у ком случају могао давати ма каквог прихода, осим једино био би на штету државне касе, а то због тога што би се тај незнатни део комплекса морао обдржавати и чувати.

Према изложеном, а како овај Суд није у законској могућности, — јер на то није законом овлашћен, — да доноси ма какве дефинитивне одлуке по овоме предмету, било да се комплекс „Драгишец” уступи околним селима, било да се ограничи у корист државе, суд даје предлог:

„Да се комплекс „Драгишец” не ограничава као државна својина, већ да се исти уступи околним селима у њихову својину ради економских потреба као и економског развика дотичних села, тим пре што витални интереси дотичних села захтевају да се садашња граница измени у њихову корист, а на штету државе.”

Али, господо, и поред свих ових докумената и преко сваког очекивања и на највеће изненађење онога народа, који је мрцварен — нека ми опрости овај Дом што морам употребити реч мрцварити, — од 1920 године па све до данашњег дана на питању ограничења ове шуме, та шума била је сва ограничена за потребе државе. И када се прочитају ови извештаји, ова мишљења најкомпетентнијих органа шумских, које сам споменуо и прочитао мало пре, добија се, господо, веома жалосна, трагично жалосна слика наше шумске администрације. И, господо, не бих ја и овога пута, јер увиђам да је већ заморен господин Министар шума и рудника, и да је заморено и Претседништво Народне скупштине, да сте и ви, другови, заморени, и не бих овога пута по пети пут покретао ово питање, не бих данас ово питање по пети пут износио пред Народну скупштину, да ту није по среди једна тешка неправда, господо, један тежак грех према ономе народу, који ничим, апсолутно ничим не можемо да оправдамо, ни пред народом, ни пред својом савешћу! И, господо, кад овако стоји ствар, ја сам сматрао за своју дужност, макар и по цену ризика да будем досадан

да и овога пута изнесем ово питање пред Народну скупштину и пред Краљевску владу и да умолим г. др. Кујунџића, Министра шума и рудника, да он ово питање једанпут за свагда пресече, да га дефинитивно реши и да једанпут учини правду народу, и да макар у дванаестом часу поправи ту неправду, која је потпуно незаслужено нанета оном честитом и добром народу и то без икакве потребе. Господо, када ово тражим, ја сматрам да на то имам права и због тога што је овој Влади суђено не само да ради оданде одакле је почела да ради, него и да поправља систематски све грешке својих претходника, свих влада од 1918 године до данас. (Пљескање код већине и повици: Тако је!) Господо, таквих грешака има читаво море и ја бих могао с правом да кажем, да се рад данашње Краљевске владе састоји највећим делом у поправкама тешких грешака ранијих влада.

Ја, господо, морам да учиним један комплимент г. Кујунџићу, Министру шума и рудника, онај исти комплимент који му је данас учинила и сама Народна скупштина, верујући да ће он овом случају, као и свима другим сличним случајевима да поклони своју пуну пажњу, а пажњу ће поклонити само на тај начин, ако сасвим одлучно и без икаквог увијања и не слушајући референте своје, јер ја врло добро знам да г. др. Драгољуб Петровић, шеф Отсека за ограничавање шума не може никако да се помири са тим да се анулирају неки постављени и ограничени комплекси, као да су, господо, ти комплекси централни проблем наше државе. Ја потпуно разумем г. др. Драгољуба Петровића који је ретко спреман и савестан чиновник, али није важно што је Министарство шума и рудника поставило комплексе, није важно што је Министарство шума и рудника ограничило комплексе по неким ображеним интересима државне касе и државне привреде, већ важно је, господо, то, да је ово ограничење учињено на апсолутну, на највећу штету онога народа, и ми, ако хоћемо своју политику да водимо у духу народних интереса, ако хоћемо, господо, да сваки свој акт стриктно одредимо и стриктно упутимо према томе како интереси народа захтевају, ми морамо, господо, не само овај случај него и све друге случајеве најодлучније да поправимо или сасвим да анулирамо. И зато ограничени комплекс „Драгишец“ мора се сав ослободити и предати на одржавање и чување заинтересованим селима, јер је његово ограничење за потребе државе извршено и противу закона и противу интереса народа, о чему служе као непобитни докази напред споменути и прочитани извештаји и мишљења разних шумских комисија.

Кад говорим о овим неправдама и очигледним неправдама почињеним приликом ограничавања државних шума, ја сам уверен да све те тешке грешке и неправде увиђа и сам г. др. Драгољуб Петровић, шеф Отсека за ограничавање шума, као што верујем и то да у моме изборном Срезу, крушевском, не би био ограничен ни један шумски објект, да је у време ограничења г. др. Петровић био на свом данашњем положају.

Ја сам одустао од речи у три ресора, само да бих могао овде мало дуже говорити. (Михаило Крстић: Никад ниси направио лепшу поенту него овога пута!) Ту, драги Мико, ништа не вреди поента, ако се шуме не врате народу. Ја вас молим да ми дозволите, да у миру завршим свој говор.

Пољпредседник Јеврем Томић: *Gospodine Antonijeviću,* na taj način nikad nećete završiti Vaše izlaganje, ako budete polemisali sa g. g. poslanicima. Izvolite nastaviti.

Душан Антонијевић: (наставља): Господине Министре, морам да се обратим Вама и да Вас умолим, управо да Вас преклињем да учините правду народу, да поравите ове тешке, нечувено тешке неправде, да поправите овај тежак грех, који је учињен према ономе народу. Ако то не верујете, молим Вас да дођете на лице места, па ако будем демантован за једну длаку у овоме, што сам изнео и што пише овде, ја ћу пристати да повучем консенквенце.

Господо, не само што је потпуно депласирано и без икакве потребе за рачун државе извршено ограничење комплекса „Драгишец“, о коме је реч у извештајима шумских комисија, које сам мало пре споменуо, него је учињена исто тако тешка неправда и још извесним селима, која нису везана за овај комплекс. Тако селу Базернику, једноме изразито планинском селу и једноме од најпасивнијих села, које је органски везано за шуму и које без шуме не може да живи, јер шума му је и ваздух и душа и срце и плућа и тело и све, томе селу Базернику учињена је огромна неправда. И да би била трагедија већа тамо је погинуо један сељак. Чувар државних шума Петар Каличанин убио је једнога сељака из села Базерника, и шумар се данас налази у затвору. Убио је шумар сељака због шуме. Кад сам испитивао зашто је дошло до овог жалосног догађаја, дошао сам до закључка, да у ствари била трагедија већа, тамо је погинуо један сељак, него су криви само они, који су народу, без икакве потребе одузели шуму. То није блеф то није демагогија. То су чињенице, које не може нико да побие. Рђава шумска политика из ранијих времена дотерала је дотле да се пролива невиња сељачка крв.

Ова четири извештаја разних комисија, који спадају у Министарство шума, а које вероватно нико није ни прочитао, претстављају једну тешку срамоту за нашу шумску администрацију. И тек 1935 године, кад сам у посланичком клубу, пред председником Краљевске владе г. др. Миланом Стојадиновићем и у присуству тадашњег Министра шума г. Ђуре Јанковића, изнео и врло оштро подвукао овај необичан случај чак и за нашу шумску администрацију, Министар шума и руда г. Ђура Јанковић наредио је, по жељи самога председника Краљевске владе једној комисији да одмах оде на лице места и поднесе детаљан извештај. Али и та комисија није урадила консеквентно оно што је требала да уради по својој најдубљој и најпотпунијој савести, већ је урадила само донекле, у место да овога пута потпуно и дефинитивно скине са дневнога реда ово жалосно питање. Па ипак ја морам овде да одам најискренију захвалност г. Ђури Јанковићу, бив. министру шума и руда из тога времена, који је потпуно схватио неправду, која је у овом случају учињена, и констатујем и подвлачим да је г. Ђура Јанковић први Министар шума који је почео да поправља неправду која је учињена народу, и поправио је неке тиме што је неким селима дато нешто шуме. Али проблем је остао и даље нерешен, јер је то питање егзистенције и питање хлеба оног народа. Ја, господо, не могу да разумем толику сентименталност код госпoде из

отсека за ограничавање шума, зашто ти људи, толико љубоморно чувају те своје границе и те своје комплексе и сматрају то као неко јеванђеље, па то ограничење бране чак и онда када се оно ни по коме основу не може бранити. То је толико јасна ствар да о томе не треба више трошити речи. Ја морам овде да водим пет до шест година једну луду борбу, да поправим велики каламбур који су нека господа из Министарства шума направили у своје време, и то није, разуме се, моја кривица. Кад бих, неким чудом, ја био министар шума и руда, ја бих одмах наредио истрагу против свих оних чиновника, који су ограничавали ову шуму, Или је криво Министарство шума које је против категорички јасних мишљења најкомпетентнијих својих органа извршило ограничење ове шуме и оштетило и народ и државну касу, плаћајући скупе дијурне за многобројне изласке разних комисија и разних чиновника, или су криви чиновници који су оваква мишљења давали своје министру, и онако одлучно се изјашњавали против сваког ограничења. Ја молим г. Министра шума да исто тако верује да ово питање ограничења шума никако не сме да се решава као питање чисто административно техничко, јер је шума, и са економског и са психолошког гледишта, врло важан фактор у егзистенцији нашега народа, иако ми шумску политику водимо механички, само ради шуме, искључиво ради шуме и независности од народа који је органски везан за ту шуму, за шта је класичан пример баш овај случај о коме овде говорим, онда т. зв. шумска политика не вреди ни пребијене паре. Није истина на народ руши систематски шуму. Напротив, народ доле љубоморно чува шуму, јер је потпуно свестан њене капиталне вредности за његову егзистенцију, али ако му се шума одузима, а нарочито ако му се одузима шума која је кроз столећа била, или лично његова или сеоска, онда, сасвим природно и логично, наступа реакција, и сељак, кад осети да та шума више није ни његова, ни сеоска, већ туђа, захваљујући нашој лошој шумској администрацији, безобзирно кидише на шуму и немилосрдно је ништи, што је, донекле, и разумљиво, јер своје је своје, а туђе је туђе, па макар ту била у питању и државна шума. И зато молим г. Богољуба Кујунџића, Министра шума и руда, да у овоме случају учињену неправду народу Среза крушевског неизоставно поправи, јер то захтевају истовремено и здрав разум, и интерес државе, и интерес народа. (Један глас: То треба да кажеш Летици!)

Да, и г. Летици хоћу да кажем да овде није интерес ни државе ни фискални, него интерес и народа и државе, и овде се ради о исправљању једне брутално учињене неправде. А ко је ту неправду учинио? Ту су неправду учинила господа из Министарства шума још много, много раније, то датира од 1920 па све до 1932 године, што значи да је сва ова неправда учињена за време владе ранијих режима.

Господине Министре, ја нећу више да говорим о овим шумама! И ја се надам у Бога и божју правду да ће ово бити последњи пут што ја говорим о ограничењу ове шуме, али, исто тако, г. Министре, ја Вас молим да неизоставно наредите да се што пре одреди друга информативна комисија, да поново изађе на лице места и прегледа села: Пуста Река и Базерник у Срезу крушев-

ском и село Цер; на граници Срезова кичевског и крушевског. Ако бисте Ви, г. Министре, отишли на лице места и видели где је Министарство шума вршило ово разграничење, Ви би сте се скандализирали. Селу Пуста Река, које је једно од најсиромашнијих и вечито пасивних села, одузете су многе и многе њиве, па чак и појило за стоку, и оно је услед оваквог наопаког ограничења шуме потпуно парализано у својим најосновнијим потребама економским, а иста судбина постигла је и село Базерник, које је скроз и скроз сиромашно и које живи искључиво од шуме и шумских производа, јер је и њему одузет највећи део шуме коју је до ограничења уживало од вајкада, али исто тако и чувало шуму, о чему је најбољи доказ чињеница да је шума ту заиста и сачувана, а то чување вршио је сам народ, јер је била његова сопствена шума. Колико је неиздржљива, очајна ситуација у селу Базернику, где су иначе сељани веома имућни, питоми и побожни, најбоље се види по томе што је, као што сам напред већ показао, чувар државних шума Петар Каличанин, чувајући ову наопако и против закона ограничену шуму убио једног невиног сељака, који је платио главом само зато што је тражећи хлеба за себе и своју породицу морао да залази у ограничену шуму, која за село Базерник претставља питање живота и смрти.

У погледу ограничења шума смртно је погођено и село Цер, у Срезу кичевачком, јер је гранична линија постављена такорећи на пола километара од села, због чега је село Цер, које је ултра печалбарско и чији су сељани иначе у сваком погледу веома напредни и врло осетно одмакли од осталих села, у погледу своје привреде и економије просто на просто удављено. Заиста, тежак је и претежак грех учињен према селу Церу, и то ни кривом, ни дужном, исто онако као што је такав грех учињен и према селима Базерник и Пуста Река, и ја се у чуду питам коме је требало да све ово буде овако и да ли су свесни тежине одговорности, ако не закона а оно бар моралне одговорности, они који су ово ограничавање шуме вршили без срца и душе. (Пљескање на десници). Ја молим господу да ме поштеде овог аплауза, јер ми ти аплаузи ништа нису потребни овога пута кад у Народној скупштини говорим о овако озбиљним и преозбиљним стварима.

Онако као што је Краљевска влада морала до сада да поправља велики број грешака ранијих влада, ја молим г. Министра шума и руда, да и ову тешку грешку исправи и донесе одлуку, као што сам казао, без икаквог устезања и без икаквих реферата и контрареферата, с обзиром на чињеницу да је у овом случају ограничење извршено потпуно неправилно и потпуно противу закона.

Ја подносим најаутентичнија документа самом г. Министру шума и рудника из којих се до очигледности јасно види сва неправилност и незаконитост извршеног ограничења, и молим, да на основу ових докумената, који проистичу из времена када ја још нисам ни био посланик и када су надлежна господа могли без икаквих сметњи и утицаја неодговорних фактора да решавају и реше ово питање и потпуно правилно, и потпуно законски, а не овако, газећи очигледно закон и

не водећи рачуна о сповним интересима села и сељака.

Исто тако, као што данашња Краљевска влада мора решавати и решити питање неправде у погледу ограничења ове шуме, она ће морати да решава још многа и многа друга питања, и да поправља још многе и многе грешке и неправде, а нарочито и на првом месту неке крупније грешке и неправде, које садрже Закон о устројству војске и морнарице, Закон о жандармерији, Закон о унутрашњој управи, као што ће морати да поправља, сем овога случаја који износим и ради кога говорим, и још многе и многе друге неправилности и незаконитости по Закону о шумама.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodine poslanice, Vaše je vreme isteklo, molim Vas da završite.

Душан Антонијевић (наставља): Ето, на пример, заборавио сам да споменем и тешку и ничим незаслужену неправду учињену селу Острилци, у Срезу крушевском, које село у национално државном погледу има веома великих заслуга а сем тога је очајно сиромашно, и целим својим животом и свом својом егзистенцијом упућено је на шуму, која је чак и њему безобзирце одузета. Колико је ово село заслужно најбоље се види по томе, што је у њему 1922 године убијен бугарски комитски војвода Љубомир Весов, кога су по својој иницијативи убили сељаци овога села: Стојан Здравковић, Мирче Здравковић, Јован Стојковић, Јоше Танасковић, Давид Стојановић и Тодор Танасковић, за шта су одликовани златним и сребрним медаљама за грађанске заслуге. Сем тога, сељани села Остринца били су увек, и ако под теретом највеће сиротиње, часно, поштено и најоданије у служби јавне безбедности. Међутим, на нашу велику жалост, Министарство шума није умело да има обзира чак ни према овоме заслужном селу, коме је иначе шума питање бити или не бити.

Господо, ова Влада мораће по самој својој мисији, мораће по својој великом и далекосежном задатку, који има да изврши од почетка до краја, мораће систематски и одлучно да расправља све неправде и грешке почињене под ранијим режимима.

Ја сам узгред споменуо такву једну неправду у нашем Закону о устројству војске и морнарице.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodine govornice, ostavite Ministarstvo vojske, jer Vam je vreme isteklo.

Душан Антонијевић (наставља): Сад ћу да завршим, само још неколико речи, али војску не могу да оставим, јер је војска за нас одувек била најважније питање.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Molim Vas da završite, vreme je Vašem govoru isteklo.

Душан Антонијевић (наставља): Господо, треба, на пример, цео наш народ да зна, да су наши најхрабрији војници и најхрабрији официри, који су и своју легендарну храброст и своју способност доказали пред целим светом и на свима бојним пољима и најбоље положили ту све своје испите, сасвим запостављени у погледу унапређења, и да је тим официрима, нашим храбрим и заслужним ратницима, који иначе нису имали високе школске квалификације, забрањено и законски

онемогућено напредовање даље од потпуковничког чина! И зар то није страшно, и зар то није трагично, и зар се пред оваквом једном неправдом, тешком и неподношљивом, може бити неосетљив и равнодушан, и стајати затворених очију; пред неправдом која је тешко погодила јуначки понос ових наших ратних ветерана, који ће отићи у гроб са тешком раном у души.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Ponovo Vas molim, gospodine govornice, da završite.

Душан Антонијевић (наставља): Исто тако морамо да изменимо и Закон о жандармерији, јер и тај Закон садржи крупну неправду у погледу плата и пензија жандарма, о којима би, због своје потпуне и легитимне оправданости требао да поведе рачуна чак и г. Воја Лазич у место што непрекидно напада на жандарме и жандармеријске станице. Уместо тих напада ми бисмо врло добро урадили ако озбиљно подносимо и промислимо...

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodine govornice, još jednom Vas molim da završite.

Душан Антонијевић (наставља): о томе како су наши жандарми, који су такође свакодневно предмет најтежих напада у Народној скупштини сразмерно мало плаћени, а нарочито да промислимо о томе, како су жандарми у погледу својих пензија веома слабо, сасвим слабо обезбеђени. Ето, господо, и то је једно веома важно питање и са гледишта социјалне правде, и са гледишта првокласне важности наше жандармерије и у миру и у рату, па ако хоћете, господо, и са чисто политичког гледишта, јер жандарми нису данас само чувари јавне безбедности, него су и врло важан културни фактор, нарочито на селу, о чему служе као несумњив доказ жандармериске станице.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodine govornice, ako ne završite biću prinuden da primenim Poslovník i da Vam oduzmem reč.

Душан Антонијевић (наставља): Пошто ми се прети применом пословника и одузимањем речи, принуђен сам да свој говор завршим.

Ја Вас, г. Министре, молим да поводом овог незаконитог ограничења шуме у Финансијски закон за ову годину унесете амандман, који ћу вам предати. Тај амандман гласи овако:

„Оглашава се ништавом гранична линија ограђеног комплекса Драгишец, у Срезу крушевачком, Вардарске бановине, тако да све шуме и сва земљишта, која обухвата овај комплекс прелазе поново у посед пређашњих поседника-уживалаца, како приватних лица тако и села, општина и манастира, а тако исто ништи се гранична линија и према селима: Виробу, Базерник и Пуста Река, истога среза, као и према селу Цер, Срез кичевски.”

Мислим, г. Министре, да после онако изнесених докумената немате апсолутно никаквог разлога да одбијете овај амандман, и мислим да можете потпуно мирне душе и потпуно мирне савести, да тражите примање овог амандмана и од Краљевске владе.

Иначе, господо, ја имам пуно поверење у Министра шума и рудника, нашег веома уваженог и симпатичног посланичког друга г. Богољуба Кујунџића, констатујући, господо, да је овај буџет примљен са највећом симпатијом од целе Скуп-

штине. Али, господо, ја истовремено молим Министра г. Кујунџића, да у овом случају учини бар онолико колико је учинио његов претходник г. Бура Јанковић, који је једини и први Министар шума од 1920 године на овамо, који је оване случају поклонно озбиљну пажњу, не жалећи труда да сам лично прочита све комисијске извештаје и записнике, које сам овде споменуо и прочитао, док су се други Министри редовно заклањали за леђа својих референата.

Имајући, господине Министре, пуно поверење у Ваш рад и Вашу политику, и верујући, да ће Ваша шумска политика донети не само највеће користи народу, него да ће она поправити и радикално пречистити сва она спорна и жалосна питања, наше шумске администрације и шумске политике, изјављујем да ћу гласати за овај буџет. (Одобравање на десници).

Potpredsednik Jevrem Tomić: Рећ има народни посланик г. Сима Будимир. (Гласови: Није овде) Пошто г. Будимир није овде сматра се да је одустао од рећи.

Овим је листа говорника исцрпена. Има рећ Министар шума и рудника г. Богољуб Кујунџић.

Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић: Господо народни посланици, саслушао сам најнажљивије све ваше говоре и све примедбе упућене мени и повереном ми Министарству. Са највећим задовољством могу да констатујем, да је и са лева и са десна пала једна критика лојална и, у већини случајева, потпуно објективна. Ја мислим баш из тога разлога да сам дужан да поведем рачуна о свима тим примедбама које су данас у овој Народној скупштини пале. Само једно желим бих, господо, да констатујем: да није криво Министарство ради уништавања наших шума. Постоје, господо, ту три главна разлога који ви нисте хтели да наведете као народни посланици, а које ћу ја као одговорни Министар овог ресора ипак да наведем.

Први је разлог, господо, у недовољно развијеној свести нашега народа, да шуме нису његово добро, него да су оне туђе добро. Други је разлог, господо, што се шуме сматрају уопште „Алајбеговом сламом“, у које сваки сме ући и на чије корито сваки сме доћи. Трећи је разлог, господо, неефикасна примена оних шумских казни које би се морале бар заменити јавним радом на пошумљавању оних површина које су дотичне штеточине оголеле... (Опште одобравање)... и, на послетку четврти разлог ја нећу да наведем. Остављам вама да га погађате јер ја мислим да се ми сви између себе разумемо (Опште одобравање).

Господо, што се тиче малих прихода од овог Министарства, ја ћу вам одговорити само ово: када бих ја водио у шумском газдинству политику раних Регенштрајфа, ја вам гарантујем да бих имао приход 500% већи, али, господо, ви мене морате разумети, да ја морам водити рачуна и о социјалним моментима у томе газдинству и на крају крајева, ако се нашем свету неће то помоћи, па ја не знам на коме ће му се пољу помоћи. (Војислав Лазих упада). Тако је најжалост, али једно вам отворено и слободно могу рећи да Министарство шума и рудника, за које ви сами знате да се пре неколико година називало Министарство афера, данас није више Министарство афера... (Опште одобравање)... и сва моја настојања ићи ће у томе

правцу да оно то и не постане. Зато вас молим, господо, да гласате за буџет. (Бурно одобравање у целој дворани и узвици: Живео!)

Potpredsednik Jevrem Tomić: Господо народни посланици, пошто је листа говорника исцрпена то је претрес у појединостима предлога буџета rashoda XV razdeo — Министарство шума и рудника завршен. Прелазимо на гласање. Гласаће се по партијама седенјем и устанјем. Господо народни посланици, који примaju прочитане партије нека изvole седети, а који не примaju, нека изvole, устати. Молим заменика известиоца секретара г. Нурiju Поздерца да изvoli прочитати партију 894 са предложеном амандманом Кралјевске владе.

Zamenik izvestioca Nurija Pozderac прочита партију 894 — XV razdeo — Министарство шума и рудника, са амандманом Кралјевске владе, који гласи:

XV RAZDEO — MINISTARSTVO ŠUMA I RUDNIKA GLAVA CXV — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. poz.

894

Lične prinadležnosti:

1 Plate, periodske повишце itd.

a) Činovnici

Odeljak za računovodstvo i blagajnicu Direkcije šuma — Niš
Mesto: „računski inspektor VII-1“, staviti: „računski kontrolor VII-1“, suma ostaje ista.

Odeljak za računovodstvo i blagajnicu
Direkcije šuma — Sušak

Mesto: „2 knjigovode VIII“, staviti: „3 knjigovode VIII“, suma ostaje ista.

U tekstu, u naslovima: „Odeljak za računovodstvo Direkcije državnog rudnika itd.“, svuda se reč: „Direkcije“ briše, a izuzetno kod: „Odeljak za računovodstvo Direkcije državnog rudnika Vares“ naslov treba da glasi: „Odeljak za računovodstvo državne topionice i livnice Vares“.

b) Činovnički pripravnici

U tekstu, u naslovima: „Odeljak za računovodstvo Direkcije državnog rudnika itd.“, svuda se reč: „Direkcije“ iz naslova briše.

GLAVA CXVI — VRHOVNI ŠUMARSKI NADZOR

Ispod naslova glave dodati podnaslov koji glasi: „Odeljenje za vrhovni šumarski nadzor i šumarsko-lovački muzej »Viteškog Kralja Aleksandra I Ujedinitelja«“.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitatu партију 894 са предложеном амандманом Кралјевске владе? (Гласови: Prima! — Не prima!) Она господа народни посланици који примaju, нека изvole седети, а који не примaju, нека изvole устати. (Већина sedi). Већина sedi, према томе објављујем да је партија 894 са предложеном амандманом Кралјевске владе већином гласова примљена. Изволите чути партију 895.

— За овим је Народна скупштина, гласајући седенјем и устанјем о свакој појединој партији у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Народној скупштини, већином гласова усвојила у појединостима све партије предлога буџета rashoda XV razdeo — Министарство шума и рудника од партије 895 до партије 910 закључно.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Изволите чути партију 911 са предложеном амандманом Кралјевске владе.

Zamenik izvestioca Nurija Pozderac прочита партију 911 са предложеном амандманом Кралјевске владе, који гласи:

B. Materijalni rashodi

Part. poz.
911

Članarine:

Na kraju teksta subpoz. a) iza reči: „god.“, dodati: „1.000 zlatnih franaka“.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 911 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 911 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 912.

Zamenik izvestioca Nuriya Pozderac pročita partiju 912.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 912? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 912 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 913.

Zamenik izvestioca Nuriya Pozderac pročita partiju 913.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 913? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je partija 913 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 914 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Zamenik izvestioca Nuriya Pozderac pročita partiju 914 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA CXVII — BANSKE UPRAVE

Redovni rashodi

B. Materijalni rashodi

Part. poz.
914

Izdržavanje lugarske škole u Sarajevu:

U drugoj subpoz., u petom redu odozgo, mesto reči: izdaci za sastavljanje udžbenika“, staviti: „Nagrade nastavniciima za sastav udžbenika“.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 914 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 914 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 915.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije predloga budžeta rashoda XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika od partije 915 do partije 921 a zaključno.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Izvolite čuti partiju 922 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Zamenik izvestioca Nuriya Pozderac pročita partiju 922 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA CXVIII — UPRAVA DRŽAVNIH ŠUMA

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. poz.
922

Lične prinadležnosti:

1 Plate — periodske povišice itd.

b) Činovnički pripravnici:

Odeljenje za upravu državnih šuma

Kod 50 čin. pripravnika itd., na kraju, posle reči: „skupoće“, dodati: „postavljenih po Uredbi M. s. broj 765/37 raspoređenih kod Direkcije šuma“.

Kod „4 čin. pripravnika itd.“, na kraju, posle reči: „skupoće“, dodati: „postavljenih po Uredbi M. s. broj 765/37, raspoređenih kod Odeljenja za upravu državnih šuma i Direkcije šuma“.

3 Plate — periodske povišice služitelja itd.

Odeljenja za upravu državnih šuma

Mesto: „171 služitelj itd.“, staviti: „21 služitelj: 1-I-2, 2-I-1, 1-I, 1-II-3, 3-II-2 i 13-II-1“

89.100.—

150 čuvara II položajne grupe služitelja,

postavljenih po Uredbi M. s. broj 765/37

i raspoređenih kod Direkcija šuma i

šumskih uprava

441.000.—

suma ostaje nepromenjena.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 922 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, nema izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je partija 922 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 923.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije predloga budžeta rashoda XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika od partije 923 do partije 934 zaključno.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Izvolite čuti partiju 935 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Zamenik izvestioca Nuriya Pozderac pročita partiju 935 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

B. Materijalni rashodi

Part. poz.
935

Troškovi eksploatacije šuma:

D) Glavni proizvodi

1 Troškovi obeležavanja gore itd. troškovi izmere i iskolčenja redovnih i vanrednih seča itd. Ispod ovog teksta dodati nov: „Troškovi su šumarskih činovnika: dnevnice i podvoz i dr. oko nadzora i kontrole nad iskorišćavanjem državnih šuma putem prodaje na panju.“

a) Odeljenje za upravu državnih šuma, povećati sa

+ 68.000

Kod v) Direkcije šuma — Sarajevo, smanjiti sa

— 61.000

Kod d) Direkcija šuma — Zagreb, smanjiti sa

— 7.000

Mesto: „a) Direkcija šuma — Niš“, staviti: „b) Direkcija šuma — Niš“.

Mesto: „b) Direkcija šuma — Skoplje“, staviti: „v) Direkcija šuma — Skoplje itd.“, — izmeniti redom azbučni red kod svih nabrojanih Direkcija.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 935 sa predloženim

amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je partija 935 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 936.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije predloga budžeta rashoda XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika od partije 936 do partije 963 zaključno.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Izvolite čuti partiju 964 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Zamenik izvestioca Nurija Pozderac pročita partiju 964 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA CXX — UPRAVA DRŽAVNIH RUDARSKIH
PREDUZEĆA

Redovni rashodi

B. Materijalni rashodi

Part. poz.

964.

Prometni troškovi državnog rudarstva:

5 Menja se i glasi: „Anuitetni obrok i kamate na pozajmice za nove investicije“.

Ukupno XV razdeo —

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 964 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je partija 964 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 965.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije predloga budžeta rashoda XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika od partije 965 do partije 966 zaključno.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodo narodni poslanici, pošto je predlog budžeta rashoda XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika po svima partijama pojedinačno primljen, objavljujem da je ceo predlog budžeta rashoda — XV razdeo Ministarstvo šuma i rudnika primljen. (Burno pljeskanje i odobravanje u centru i na desnici).

Prelazimo na pretres u pojedinostima predloga budžeta rashoda XVII razdeo — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda.

Reč ima Ministar fizičkog vaspitanja naroda g. dr. Vjekoslav Miletić. (Burno odobravanje i pljeskanje u centru i na desnici).

Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Vjekoslav Miletić: Gospodo narodni poslanici, predlog budžeta Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda za 1938/39 godinu, koji se podnosi vama na odobrenje jeste minimalan izražaj zadatka, koji ovo Ministarstvo treba da sprovodi.

Ono ima pred sobom velike i vrlo važne opšte narodne zadatke, kojima je teško potpuno udovoljiti sa budžetom od 18,864.695 dinara.

Svima je nama poznata uloga fizičkog vaspitanja već kod antičkih naroda: Grka i Rimljana. Pa i današnji napredni i veliki narodi u želji da im omladina čeliči duh i da bude moralno i etički jaka smatraju, da je neophodna potreba da im omladina bude zdrava, snažna, otporna i fizički razvijena, i u tome cilju posvećuju najveću brigu telesnom vaspitanju ne žaleći pri tome ni najvećih materijalnih žrtava.

I kod nas se već dosta davno osetila potreba da se opšti vaspitni sistem omladine treba nadopuniti telesnim vaspitanjem, pa se tako pomalo počelo sa osnivanjem raznih gimnastičkih društava i slično.

Blaženopočivši Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj bio je prvi, koji je naglasio potrebu, da telesno vaspitanje bude deo opšteg državnog vaspitanja. U tome cilju osnovano je Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda, koje ima da vodi računa o zdravlju i telesnom vaspitanju mladih generacija. Ovo Ministarstvo, mađa ima da pomaže i unapređuje svaku korisnu telesno-vaspitu delatnost, nema za svoj konačni cilj organizovanje sportskih utakmica i stvaranje rekordera, već ono postoji zbog naroda, zbog milijunskih masa naše omladine, kojoj treba omogućiti telesno vaspitanje zbog moralne, etičke i higijenske vrednosti ove delatnosti.

Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda, kao deo vrhovne državne uprave, ima brigu o organizaciji i napretku telesnog vaspitanja u zemlji. Ovo se može postići dvojakim putem:

1. Radom samoga Ministarstva na izvođenju telesnog vaspitanja; i

2. Pomaganjem, jačanjem i razvijanjem privatne inicijative i to putem Sokola, društva za fizičku kulturu, raznih sportskih organizacija, vatrogastva, skautizma i ostalih deonica sve sa svrhom da se omladini, a to znači narodu, obezbedi i osigura potpuni razvoj; da se vaspita moralno i telesno, onako kako će najbolje biti za telesno i duševno zdravlje budućih pokoljenja.

Najveći deo delatnosti Ministarstva svodio se u poslednje dve godine na sprovođenje Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju, koji je stupio na snagu 2 februara 1934 godine. Cilj je toga Zakona, telesno, moralno i nacionalno vaspitanje celokupne naše omladine od 1 godine školovanja do navršene 20 godine života. Školska omladina, muška i ženska, vaspitaće se u tome smislu u školama, vanškolska omladina i to samo muška, vaspitaće se u prazničnim tečajevima.

Primenom ovoga Zakona pored ostaloga osigurava se i čuvanje naše omladine od mnogobrojnih razornih uticaja, koji nailaze najlakše na prijem baš kod najneotpornijeg i idealistički nastrojenog elementa — bujne omladine — a koja danas sutra ima da bude gro, celokupna popuna i obnova naše narodne vojske, koja je jamac i zatočnik našeg jedinstva i slobode.

Osim toga rok službe u kadru vrlo je kratak, a moderni polet tehnike čini nastavu uvek sve težom, a i dužom pa se primenom ovoga Zakona tj. pripremom omladine — produžujući joj nastavu — na predvojničkom terenu njenog života, olakšava postizavanje ciljeva, kadra naše vojske.

Geografski momenti naše zemlje, rad susednih i daljih država u tome pravcu kao i sve neminovne potrebe koje rezultiraju iz svega toga opravdavaju i iziskuju potrebu primene ovoga Zakona.

Kao svaka nova ideja, tako je i ovaj Zakon nailazio na poteškoće kod sprovođenja. Najveća je poteškoća premalo razumevanje i interes za telesno va-

spitanje naroda, zatim pomanjkanje vežbaona i vežbališta kao i stručnih nastavnika. Kada je pre jednog veka uvedeno obavezno školovanje, narod se i tome opirao negde manje a negde više. I kao što je obavezno školovanje trebalo vremena da se ukoreni u narodu, tako će se i obavezno telesno vaspitanje vremenom odomačiti.

Ministarstvo je svim mogućim propagandnim sretstvima stvaralo i stvara teren za sprovođenje toga Zakona, a istovremeno, pomažući materijalno postojeće telesno vaspitanje organizacije, stvaralo je terene na kojima će se izvoditi ta nastava.

U krajevima (opštinama) gde su ekonomske i materijalne prilike vrlo teške, preporučilo je ovo Ministarstvo nadležnim vlastima, da sa podesnim i celishodnim merama i sa potrebnom obazrivošću i taktom, u granicama zakona stvore sve uslove za uspešnu primenu odredaba Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju.

Uvidevši potrebu što većeg broja obrazovanih nastavnika za fizičko vaspitanje, Ministarstvo je održalo u Beogradu 1937 godine sedam tečajeva za obrazovanje nastavnika obveznog telesnog vaspitanja. Tečajevi su trajali po mesec dana, a u njima je svršen čitav materijal prema Uredbi o sprovođenju Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju. Na kraju tečajeva kandidati su polagali ispite. Na ovaj način obrazovano je prošle godine 500 nastavnika iz raznih srezova cele zemlje. Od toga broja bilo je 400 učitelja i 100 lica iz redova ostalih profesija.

Ministarstvo je smatralo da su učitelji, koji su u najužoj vezi sa narodom, prvi pozvani da vrše nastavu obveznog telesnog vaspitanja i stoga je njih prvenstveno primalo u tečajeve. U saglasnosti sa Ministarstvom prosvete omogućuje se raspored muških učiteljskih snaga tako, da isti odgovara i potrebama obveznog telesnog vaspitanja.

U ovoj godini dat je pravilan tok obveznog telesnog vaspitanja i rad je otpočeo u čitavoj zemlji.

Obrazovani su: 1) otseci stručnih referata pri Banskim upravama, te je pri svakoj banovini Ministarstvo u sporazumu sa Ministarstvom vojske i mornarice postavilo po jednog referenta za obavezno telesno vaspitanje iz redova viših oficira;

2) otseci stručnih referata pri sreskim načelstvima;

3) praznički tečajevi za izvođenje nastave kod van školske omladine u opštinama.

Broj nastavnika koji su svršili tečajeve Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda nije još dovoljan, da bi se nastava mogla nesmetano vršiti. Zbog toga su pored ovih vršili nastavu u prazničnim tečajevima učitelji, rezervni oficiri — i tehnička lica postojećih telesno vaspitnih organizacija.

Jasno je da kratki tečajevi, koji ne traju ni mesec dana, ne mogu dati polaznicima onakvu spremu, kakvu bi im mogla dati stalna škola sa specijalnom i opsežnom stručnom nastavom. Radi toga a u cilju što uspešnijeg vršenja obveznog fizičkog vaspitanja, ovo Ministarstvo nastoji da već u drugoj etapi svog organizacionog rada u novoj budžetskoj godini stvori što povoljnije uslove za sistematsko i što stručnije spremanje nastavnčkih kandidata, a osim toga, da pronade i u privatnoj inicijativi sve one sposobne i aktivne radnike, a ovako stručno izgrađeni nastavnici moći će sa potrebnim razumevanjem najuspešnije da ostvaruju nameru zakonodavca.

I pored ovih istaknutih nedostataka danas ima kod nas oganizovanih oteka obveznog telesnog va-

spitanja u 1941 opštini i gradskih poglavarstava, a vežba oko 250.000 obveznika u 2138 prazničnih tečajeva. Ovaj broj se povećava, a u koliko se budu dale koristi, obveznicima u pogledu službe u stalnom kadru vojske i u saobraćaju na državnim prevoznim sretstvima, biće u prazničnim tečajevima naskoro svi obveznici.

Zbog opšrnosti programa Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju, kao i zbog momentalnih nedostataka nastavnčkog kadra i materijalnih sretstava, a da se banovine i opštine ne bi isuviše teretile, ukazuje se kao podesno da se ovaj Zakon sprovodi postepeno a sa mnogo ozbiljnosti i obazrivosti.

U pogledu obaveznog telesnog vaspitanja u velikoj većini evropskih država, a naročito u Nemačkoj, Italiji, Poljskoj, Čehoslovačkoj, Rumuniji, Bugarskoj itd. radi se forsirano u tome pravcu pod raznim vidom: Austrija je donela prošle godine Zakon o obaveznom telesnom vaspitanju, i već prve godine rada osposobljeno je 1.700 nastavnika za obavezno tjelesno vaspitanje, u kome se najviše daje omladini pouka iz predvojničke obuke, kao i potrebna nastava iz općeg tjelesnog vaspitanja.

Koliko je poznato u Poljskoj predviđeno je za fizičko vaspitanje 72.000.000 dinara, a u Bugarskoj 40 miliona dinara (100 miliona leva) itd.

Pa pored ostalog, obzirom i na ovaj i ovakav rad u stranim državama, moramo i mi preduzimati sve potrebno da ne zaostanemo za ostalim narodima u takvom radu.

Ovo Ministarstvo pomaže i razvijanje privatne inicijative putem Sokola Kualjevine Jugoslavije, društava za fizičku kulturu, sportskih organizacija i t. d.

Sokolstvo je 1929 godine značajno napredovalo. Dok je Savez Sokola u 1929 godini imao svega 443 društva sa 72.806 pripadnika, u 1930 godini ima 784 društva i čete sa 134.951 članom. Cenjeno i zbog svojih već u prošlosti izvršenih nacionalnih zadataka, Sokolstvo je ušlo i u široke slojeve naroda, te danas broji oko 300.000 članova. Uz pomoć države, Banovina i opština sokolstvo je podiglo i preko 300 domova. Zadatak sokolstva nije samo tjelesno vaspitanje njegovih članova, već i moralno i nacionalno odgajanje generacija, kao također i prosvetavanje i privredno potpomaganje naročito naroda na selu. U tome cilju radi se po sokolskim četama na podizanju higijenskih prilika putem mnogobrojnih tečajeva, predavanja, izložbi i prikazivanja filmova, te na isti način i na unapređivanju poljoprivrede. Sokolstvo kao opće narodna nepolitička organizacija, ima uvijek da razvija blagorodnu i korisnu delatnost. Za izvršenje takvog posla i u takvom plemenitom radu pomaže ga i ovo Ministarstvo.

Isto tako su u sprovođenju svog zakonskog i statarnog rada na polju fizičkog vaspitanja razvili lepu aktivnost i mnoga druga društva za fizičku kulturu. Tako na primer Zveza fantovskih otekoj u Ljubljani izgrađuje sopstvenim sretstvima za sada najlepši i najmoderniji stadion u našoj državi, a sada već deluje sa svojih 300 jedinica.

Važan faktor privatne inicijative, koji je najraznovrsniji i najživlji, je ono što zovemo sportom, a što je kod nas dobro organizovano u Savezu sportskih saveza Kraljevine Jugoslavije i u Jugoslavenskom Olimpiskom odboru. Sport se u celom svetu danas priznaje i pomaže kao sretstvo za vaspitanje širokih masa i kao sretstvo da se najširi slojevi privuku svestranom i korisnom radu telesnog vaspitanja. Veliki mislilac Toma Masarik izjavio je jednom: »Zdrav čo-

vek ne može da živi bez sporta«, time je hteo reći da je biološka potreba čoveka da osvežava svoja pluća, da čeliči svoje mišiće i da se uopšte usavršava u fizičkom pogledu, jer je to zahtev prirode, kojoj je sam Bog dao svoje zakone. Iskustvom je dokazano da su koristi od sportskog rada velike, pa se nadam da će i naš jugoslovenski sport izvršiti svoj veliki i viteški zadatak. U sportu su sve grane potrebne i korisne, kada se stručno i viteški na njima radi. Da bi se ta stručnost što bolje sprovela, potrebno je da i država pomogne privatnu inicijativu i da se preko nadležnih organizacija, (Saveza sportskih saveza i dr.) nastoji da se glavno načelo sportskog rada: dobrovoljna ili stroga disciplina u svakom pravcu poštuje, jer se pomagati može onaj sport, koji oplemenjuje, stvara karaktere i rodoljube.

Ceneći rad privatne inicijative država je omogućavala i pomagala napredak sviju sportova tako, da zapažamo već vidan napredak i porast gotovo svih grana sporta za poslednjih nekoliko godina. Naročito je lep napredak dvaju sportova streljačkog i smučarskog.

Streljački sport odavno omiljen kod srpskog dela našega naroda i organizovan u streljačkom savezu K. J. proširio se u sve krajeve naše otadžbine tako, da i po selima imamo danas streljačke družine. Dok je streljački sport dolazio sa Juga naše otadžbine prema severu, a s njime i duh viteštva i ljubav za puškom i rodnom grudom, dotle je smučarstvo obrnutim pravcem od Triglava do Šar planine pridobivalo hiljade i hiljade pristalica. Vodeći računa o koristima, koje ova dva sporta udružena pružaju narodno-obranbenom pokretu i predvojničkoj obuci, Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda posvećuju najveću brigu njihovom napretku.

Ministarstvo vojske i mornarice pomaže streljački sport davajući materijal i stručne nasatvnike, a ovo Ministarstvo iz svog budžeta pomaže taj sport sa 100.000 dinara pomoći godišnje.

Najpopularniji sport u Jugoslaviji je nogomet, čiji je predstavnik Jugoslovenski nogometni savez sa preko 665 klubova, a najomiljeniji je planinarstvo i smučarstvo. Po našim Alpama izgrađeni su turistički putevi i alpinističke zgrade, a za turiste ima oko 150 planinarskih domova i skloništa. Ove godine posetilo je oko 180.000 smučara Gorenjsku, Pohorje, Kopanik, Jahorinu, Šar planinu i ostale smučarske predele. Danas se naši smučari uspešno takmiče na svim internacionalnim utakmicama. Ono što znači u gimnastici naš Soko Štukelj, koji je već tri puta na olimpijadi osvojio prvo mesto u gimnastici, to je u sportu smučar Šmolej, koji je na Olimpijadi postigao časno mesto u smučanju na 50 km., a na najnovijoj utakmici za svetsko prvenstvo u Finskoj tukao je sve Nemce, Italijane, Francuze i druge srednjo-evropske takmičare. Ponosni smo i sa svojim sportskim gradevinama, među kojima je celome svetu poznata najveća smučarska skakaonica u Planici.

Naši tenisari redovni su gosti na svim internacionalnim utakmicama, a uspeli su već jednom da su došli u finale evropske zone. U poslednje vreme naš tenisar Punčec osvojio je prvenstvo Skandinavskih zemalja.

Dubrovački vater-poliste osvojili su svojom preciznom i borbenom igrom Olimpijski stadion u Berlinu, a naši plivači na Balkanu nemaju uopšte konkurenciju.

Jugoslovenski sportisti, pre 15—20 godina sasvim nepoznati, danas su rado viđeni gosti u svim centrima Evrope.

Isto tako zapažen je velik napredak i u svim ostalim granama sporta. Ovo Ministarstvo staralo se da spremi za pojedine sportske grane sposobne učitelje i propagatore i u tome cilju priređivani su tečajevi za laku-atletiku, plivanje, sportske igre i smučanje. U 1937 godini priredilo je Ministarstvo 5 smučarskih tečajeva, iz kojih je izašlo oko 150 osposobljenih učitelja i propagatora toga sporta. Naša država izdašno je pomagala i pomaže naše takmičare kada odlaze u inostranstvo. 1936 godine Ministarstvo je znatnom sumom pomoglo Jugoslovenski olimpijski odbor i time omogućilo velikom broju naših najvrednijih sokola i sportista odlazak na Olimpijske igre u Berlinu. Za Svesokolski slet u Pragu 1938 godine predviđena je pomoć Savezu Sokola Kraljevine Jugoslavije da može zastupati našu zemlju na Svesokolskom sletu i Medunarodnim gimnastičkim utakmicama, koje će se održati tom prilikom u Pragu.

Za informaciju širokih narodnih masa po pitanjima telesnog vaspitanja uopšte, Ministarstvo je organizovalo sa Beogradskom radio stanicom u okviru nacionalnog časa po 2 (dva) predavanja mesečno za stanice Beograd—Zagreb i Ljubljana. Osim toga nizom predavanja, kojih je do sada bilo 15, obradeno su najaktuelnija pitanja iz područja telesnog vaspitanja. Predviđeno je i izdavanje časopisa za telesno vaspitanje, koji će biti organ ovog Ministarstva.

U cilju povećavanja kvalifikovanih stručnjaka školuje ovo Ministarstvo 10 lica na Visokim školama za telesno vaspitanje u Varšavi, Berlinu i Gracu.

Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda budno prati rad svih naših sportskih saveza i pomaže ih materijalno koliko god mu je to u granicama budžeta moguće.

Za Olimpijski sport Ministarstvo predviđa u svom budžetu za 1938/39 godinu iznos od dinara 200.000.

Crkvu i školu smatramo za svetište religije i prosvete, a ako gimnastičku dvoranu i sportsko vežbalište smatramo kao vrelo zdravlja i snage i radimo uvek u tome smislu, ostvarićemo i onu tako potrebnu harmoničnu vaspitnu orijentaciju naše omladine odnosno naroda.

Vatrogastvo, koje je nastalo još pre pola veka u Dravskoj, Savskoj i jednom delu Dunavske banovine, nastavlja svoj humani i socijalni rad u punom opsegu, a preduzimaju se mere i po drugim krajevima naše zemlje, da se organizacija dobrovoljnog vatrogastva što više proširi i posluži korisno Otadžibini i narodu.

Sa izvesne se strane u jednom delu države pokušalo da se izazovu u vatrogastvu neredi i zabune, a sve to u političke ciljeve, što je u početku imalo i izvesnog uspeha, ali svest vatrogasaca o dužnosti i potrebi jedinstvene organizacije, kao jedne socijalne i humane institucije, dolazi sve više do izražaja protivući se onoj po vatrogastvo štetnoj akciji.

Primećujem, da je veliku smetnju pri organizovanju telesnog vaspitanja uopšte predstavljala finansiško-ekonomska kriza, koju nije mogla izbeći ni naša država, pa zbog toga nije do sada mogla za telesno vaspitni pokret da daje sva potrebna materijalna sredstva. Ali sada kada je blagodareći smišljeno i planski vodenoj privrednoj politici najopasniji val te krize prebrođen je, država će moći jače pomagati telesno vaspitanje.

Kao što je u ovoj godini Ministarstvo razvilo svoj rad u svima pravcima, tako će ono produžiti i dalje u novoj budžetskoj godini, da bi se u sledećoj budžet mogao opravdano povećati, kako bi Ministarstvo moglo da izvrši što više svojih zadataka. Sadašnji predlog budžeta i ako povećan za 6,100.000 dinara neće još uvijek moći da bude dovoljan za izvršenje svih zadataka, koji se nameću ovom Ministarstvu, kako u njegovoj organizaciji, tako i u onome što mora da uradi u cilju izvršenja zakona o obaveznom telesnom vaspitanju i za pomaganje privatne inicijative, ali će se učiniti sve da se i sa predviđenim sretstvima postignu što veći i značajniji uspesi na području fizičkog vaspitanja naroda.

U tom cilju poduzeto je potrebno:

1 Da se osnuje škola za telesno vaspitanje u Beogradu, a do tog vremena da se organizuje jednogodišnji tečaj za spremanje nastavnika telesnog vaspitanja po školama. Ovom školom otvoriće se telesnom vaspitanju širom vrata i telesno vaspitni pokret kod nas stupa time u novu eru, a Ministarstvu su date smernice rada.

2 Da se donese Uredba sa zakonskom snagom, kojom će se izmeniti i dopuniti Uredba o uredenju Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda E.br. 270 od 19 marta 1932 godine.

Ovo je potrebno pošto se prilikom osnivanja Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda nisu mogle predvideti sve potrebe administrativne i stručne delatnosti novog Ministarstva. Stupanjem Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju na snagu ukazala se potreba za osnivanjem novog oteka za vodenje poslova oko organizacije i nadzora obaveznog telesnog vaspitanja. Sem toga potrebno je i osnivanje pravnog oteka za donošenje novih zakonskih predloga i pravilnika, kao i za regulisanje trzavica u organizacijama privatne inicijative.

U pogledu samog predloga budžeta po partiji 1045 i 1046 u kojoj se navode lične prinadležnosti u sumi od 738.884 dinara, a koje su povišene od prošlogodišnjeg budžeta za 197.525 dinara, mogu reći da ovo povećanje nije dovoljno za postavljanje potrebnog broja činovništva, kako stručnog tako i administrativnog.

Odnosno partije 1047, koja je povećana za 995.200 dinara, koncentracijom svih napora, kako sam u prvom delu svog ekspozee prikazao, činiće Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda u toku iduće godine na poslovima predviđenim ovom partijom mnogo više nego što je to moglo učiniti do sada.

Partija 1048, kojom se izdržavaju stipendisti ovoga Ministarstva, povećana je za 40.000 dinara u odnosu na prošlu godinu, što je neophodno potrebno za stvaranje stručnog osoblja.

Partija 1049 je takode morala biti povećana za 178.200 dinara te ukupno iznaša 353.769 dinara i omogućava Ministarstvu i izdavanje službenog organa, ali koji će imati formu jednog sportskog lista, za kojim se oseća velika potreba u našoj zemlji.

Partija 1050 ostaje nepromenjena, a 1051 je svega za 3000 dinara povišena.

Organizacioni i propagandni troškovi ovoga Ministarstva izraženi su u partiji 1052 i ona je u ukupnoj sumi od 4,582.000 dinara, a povećana je od prošlogodišnje za 1,296.673 dinara. Ona je u poziciji 1 i 2 za izvršenje Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju ostala tako reći ista kao prošle godine, pozicija 3 ostala je ista, a 4 i 5 povećane su. Najveći deo povećanja spada na uredenje vežbališta, građenje

i opravke domova sportskih, gimnastičkih i viteških organizacija u poziciji 5. Velika je šteta što se ova partija nije mogla još više povećati, kako bi izvršenje Zakona o obaveznom telesnom vaspitanju moglo proći bržim tempom, kao i propagandni rad na polju sporta, a zatim podizanje vežbališta i domova, bez kojih se telesno vaspitanje ne može razvijati.

Partija 1053 pozicija 1 označava sumu od šest miliona dinara, koja se daje kao redovna godišnja pomoć Savezu Sokola Kraljevine Jugoslavije. Pozicija 2 jeste u sumi od 1,452.562 dinara koji se takode dodeljuje Savezu Sokola Kraljevine Jugoslavije za isplatu anuiteta Državnoj hipotekarnoj banci za zajam od deset miliona, koji je odobren za sanaciju sokolskih domova i izgradnju njihovu na osnovu § 98 tač. 2 Finansijskog zakona za 1937/38 godinu.

Pozicija 3 smanjena je za 24.740 dinara i iznosi 575.260 dinara, koja će se suma upotrebiti kao pomoć za organizaciju vatrogasne službe.

Pozicija 4 i 5 u ukupnoj sumi od 600.000 dinara stavljene su kao potreba odlaska zvanične delegacije i Saveza Sokola Kraljevine Jugoslavije na svesokolski slet u Prag 1938 godine.

Partija 1054 u ovoj godini iznosi 2,480.000 dinara koja je namenjena pomaganju privatne inicijative u svima sportskim granama za 22 saveza i organizacije, i ona je povećana za 1,221.000 dinara. Ova suma suviše je mala prema potrebama koje se postavljaju svima našim vrlo siromašnim sportskim savezima, ali će se ipak donekle dovesti u nekakav sklad njihove potrebe.

Partija 1054a je nova partija u sumi od 100.000 dinara i suviše je mala za svrhu kojoj je namenjen. Ona treba da obezbedi slanje naših sportskih reprezentacija na takmičenja u inostranstvu, kao i doček stranih delegacija u našoj zemlji, te da pomogne u izvršenju teškog posla, koji je do sada bio uvek na teretu požrtvovne privatne inicijative, a posledica toga je bila da naš sport nije mogao biti reprezentovan u onoj meri u kojoj bi to bilo poželjno i korisno za opšte interese.

Ukupan iznos sume predloga budžeta za 1938/39 godinu jeste 18,864.695 dinara i veći je od prošlogodišnjeg za 6,100.000 dinara.

Iznoseći ovaj predlog budžeta, moram još na kraju da naglasim da su kod nas saradnjom svih pozvanih faktora i komponenata u izgradnji fizičke kulture, u prkos skromnih materijalnih sretstava ovog Ministarstva, postignuti već sada lepi rezultati, a u medunarodnom takmičenju ne samo da stižemo i one naprednije države i narode, već smo i mnoge one sa jačim materijalnim sretstvima (budžetima) za ove ciljeve prestigli, blagodareći poznatom viteškom duhu, životnoj energiji, elanu i zdravoj prirodi naše nacije.

Ovakav lep dosadašnji razvoj našeg telesnog vaspitanja opravdava iskrene nade kao i želje za što sretniju budućnost našega naroda.

Prema svemu izloženom, navedeno povećanje budžeta, prema zadacima koje Ministarstvo ima da izvrši, je malo, te zato molim Narodnu skupštinu da ga primi sa uverenjem, da će efekat celog budžeta područnog mi Ministarstva biti mnogo veći, nego što on cifarski kazuje. (Burno odobravanje i pljeskanje u centru i na desnici).

Potpredsednik Jevrem Tomić: Ima reč narodni poslanik g. dr. Milan Stijić.

Др. Милан Стијић: Господо народни посланици, ја ћу, с обзиром на одмакло време и на замореност, која је схватљива, гледати да будем што краћи.

Господо, утисак, који добија један лаик проматрајући и пратећи соколски и спортски живот и рад, далеко је од тога да нас задовољи.

Данашње стање, какво је, показује једну дисхармонију у раду на пољу телесног васпитања нашег народа и наше омладине. Приватна иницијатива у нашим спортским круговима, без довољне контроле, учинила је то, да енергије нису правилно распоређене у појединим делатностима на телесном васпитању, ни с обзиром на вредност ни с обзиром на корист појединих врста тих спортова, већ се те енергије губе у размирицама које владају између појединих наших спортских група. Овде би, господо, била потребна једна снажна акција Министарства за физичко васпитање, да среди ове односе, и да уклони дисхармонију у спортским круговима како у раду тако и у циљевима.

Али, господо, ја морам овде да учиним једно признање. Господин Министар за физичко васпитање, господин доктор Милетић, мој пријатељ и друг, нека ме извини за ову констатацију, али ја мислим да за ову снажну акцију наше Министарство физичког васпитања, као такво, нема довољно ауторитета, и да и сам садашњи Министар за физичко васпитање осећа тешке последице омаловажавања тога Министарства које је годинама, још од свога постанка, третирано као неко пасторче.

Ово Министарство, које по своме задатку може и треба да буде од првокласног значаја за будућност нашег народа, за телесно и духовно васпитање оних генерација које долазе иза нас, — то Министарство сноси тешке последице грешака које су од почетка још чињене на штету његовог ауторитета. Стога, господо, треба дићи ауторитет овога Министарства за физичко васпитање, да оно може, са пуно сигурности у успех, интервенисати код соколских и спортских савеза у питањима телесног васпитања наше омладине, а нарочито у случајевима кад треба рад појединих спортских организација довести у склад са интересима државе и народа.

Господо посланици, соколство има једну узвишену националну мисију, и коју је мисију у прошлости часно вршило, оно је сужавањем приватне иницијативе, путем подржављења, врло много изгубило у своме полету. Као подвезаних крила Соко је ступио у став одбране, док га са свију страна заплускују вали свежега даха осталих разноврсних спортова, који иду у корак са животом и захтевима и потребама спортскога света. Ово подржављење соколске организације, као и промена политичких прилика, биле су више на штету националне мисли соколства него од користи. Ако се зна да је соколство и дотле имало жестоких противника као што их има и данас, који не могу да виде соколску одору, онда се категорички и императивно намеће мисао да се једном систематском политиком телесног васпитања, а путем реорганизације соколског система гимнастике, томе Соколу даде нов полет његове националне мисли. Том реформом требало би да се уклони дубоки јаз, који стоји између соколства и разних спортова, дајући свима корисним системима подједнаку важност.

Господо, ја морам овде указати на један од најважнијих задатака које извршује Министарство

за физичко васпитање, а то је извршење Закона о обавезном телесном васпитању. Извршени су претходни радови, и на учитељским течајевима оспособљени су наставници за телесно васпитање наше омладине. Ови учитељи, то ће бити у својим крајевима центри једне националне пропаганде за телесну културу нашег народа, пропаганде, која је данас потребнија него икада што је била у редовима наше омладине. Ту ћемо видети акцију обавезног телесног васпитања и соколске идеје како се јединствено допуњавају на терену, тако, да тамо где не може, из било којих разлога, да продре соколска идеја, ту ће се утирати пут ширењу националне и државне идеје акцијом обавезног телесног васпитања нашег народа.

Господо, у оно време кад је стварано Министарство за физичко васпитање нису се могли предвидети многи догађаји и многе делатности, па је због тога његов рад и био уско ограничен. Ја мислим да би се делокруг рада Министарства за физичко васпитање морао проширити и на поље пропаганде.

Ми видимо како велику и значајну улогу пропаганда има и врши код других културних народа. Њу данас употребљавају све могуће гране људског рада, па поједини народи иду тако далеко да чак оснивају и катедре за пропаганду и оснивају специјална министарства за пропаганду.

Господо, при зршетку, ја мислим да треба наше спортске организације свих врста подвести под Министарство за физичко васпитање; да треба основати школу за телесно васпитање, и у томе правцу повести једну снажну систематску пропаганду у школама путем националних часова, да би се и на тај начин дигао ауторитет и истакла важност овога ресора.

Развијањем, господо, једне смишљене систематске пропаганде у иностранству, путем наших спортских организација, суделовањем нашим на Олимпијадама, организовањем једне Олимпијаде у Београду, нашој престоници, учешћем нашим, као што би требало баш сада у месецу марту, у Каиру, где ће се одлучити о Олимпијади 1940 године, ми ћемо учинити неоцењиве услуге нашој нацији и нашој држави.

Телесно и духовно васпитање наше омладине задире у животно питање наше нације, и зато Министарство за физичко васпитање заслужује пуну нашу пажњу, како бисмо га оспособили за велики и крупан задатак које оно има да врши у нашем државном и националном развоју.

Имајући поверење у господина Министра за физичко васпитање ја ћу гласати за овај ресор. (Пљескање и одобравање у центруму и на десници).

Potpretsednik Jevrem Tomić: Reč ima narodni poslanik g. Milan Mravlje. (Glasovi: Nije ovde!) Pošto g. Mravlje nije prisutan, smatra se da je odustao od reči.

Reč ima narodni poslanik g. Vojislav Lazić.

Војислав Лазич: Господо народни посланици, пред нама је једно мало Министарство. (Гласови: А велики Министар!) Не бих рекао и да је Министар велики пошто је одскоро Министар. Још нисмо видели његову делатност. То ћемо тек имати да видимо. Али, господо, по буџету можемо да кажемо, то је најмањи буџет и зато ја кажем мало Министарство. Могли би смо, господо, ми спроводити ово што желимо и без овога Министарства.

Али, господо, Министарство постоји, и сада морамо о њему говорити, и морамо о његовом кредиту решавати. Што се тиче самих кредита, господо, ја налазим да не би ту имало шта да се примећује, али имам да приметим на извесне мере овога Министарства и на извесна извођења његових радова. Господин Министар рече мало пре у своме експозеу да ће се наша школска омладина мушка и женска од 12 до 18 година физички васпитавати у свима школама.

Против тога ја немам ништа. Ја налазим, да је то добро и да је то потребно. Јер деца, седећи у школи, седећи у загушљивом ваздуху, треба да добију мало чистог ваздуха и да мало раздрмају своје груди. Али господин Министар нам рече једну новину, коју до сада нисмо имали, а то је, да ће се физички васпитавати и наша мушка омладина од 12 до 18 година и она ван школе. И рече како је то већ у припреми, како су и наставници свршили курс и како је издао наређење. Јест, господо, то је тачно. Код нас по селима извршен је већ попис те дечурлије. Господо, она су већ ишла на регрутацију у средно место и наравно лекар је све њих огласио за способне. И сада они требају да почну да се вежбају. Господо, код нас то иде тешко, врло тешко. Зашто, господо? Зато што су наша сељачка деца заузета послом. И ако је, господо, празник и ако је недеља, деца имају посла. Деца треба да чувају свиње; деца треба да чувају овце; деца треба да гледају, хране и негују стоку и свршавају друге домаће послове. И с тога разлога, господо, немогуће је извести тај план. Ја тврдим, овде, да тај план неће бити изведен. Многи су закони донесени али у примени нису извршени. И ова Уредба, која је прописана у том погледу, неће се извести. Она већ сада код нас наилази на такве ствари, да се у многим селима не изводи. Не могу власти да кажњавају цело село, кад цело село не поштује ту наредбу. Једанпут ће казнити, казниће други пут, па и пети и десети пут, али се деца томе позиву не могу одазвати, и доживећемо и то, да жандарми изгоне ту децу да иду на вежбу. Ја налазим, а и народ налази, да то за сеоску децу није потребно. Сеоска деца физички се развијају и физички се васпитавају свагда. Они чим устану, и радним даном и празником, на селу раде физички на чистом ваздуху целога дана. Ако чувају стоку трче за стоком и шта хоћете већег физичког васпитања од детета, које треба да трчи читав дан јурећи за прасцима или овцама, нарочито у пролеће када нема паше да се стока довољно напасе, па зато они морају за стоком цео дан трчати.

А, господо, мало одраслији већ узимају мотику у руке и цео дан копају, а још мало одраслији узимају косу и друге алатке и тако, господо, они се већ стално, не само празником него и сваким радним даном, физички добро васпитавају. Према томе, господо, за њих је то апсолутно непотребно. Сада, господо, шта раде недељом? Недељом су наша деца тако исто као и радним даном запослена. Код нас нема, нарочито за децу, празника! Деца морају недељом да чувају стоку. Тога дана она неће бити код куће него у пољу.

Сада, господо, долазимо до тога да ово васпитање насилним путем изводимо. Чему иде то да ми насилним путем правимо у нашој земљи фашизам, да фашизирамо децу од 12 године па надаље? Шта се догађа на оним местима где се та

деца скупе ради овог вежбања? Деца се скупе, а тамо нема наставника, учитеља, и он је човек, једва чека недељу да се одмори, није му стало до ове деце. Деца се дакле тамо скупе, разног узраста од 12 до 18 година, има јачих, има слабијих. Они почну међу собом да се играју а затим од игре дође до мало веће шале па онда и до туче и до разбијених глава. Ето, тако изгледа то физичко васпитање! Разуме се, одатле се разилазе кућама. И где су били? — Нигде! Шта су видели? — Ништа! Шта су научили? — Учили су се ономе што не ваља! Баците ви то физичко васпитање! Дајте ви, господо, друго васпитање деци! Још, кад би се отворили какви просветни течајеви, када би се ту држала каква предавања о просвети, о науци, о хигијени или о пољопривреди, онда би се још неко и одлучио да шаље своју децу на таква предавања па макар се за тај дан и сам код куће мучио. Али за физичко фашизирање деце и народа, нећете ви ту, господо, наићи на разумевање! Није оправдан ни разлог да ће се ова деца на тај начин оспособљавати да буду добри војници. Ми нисмо, господо, учили од 12 године да будемо војници! Ми смо отишли у војску онда када је било време томе, када смо навршили своју 20 годину, ми нисмо били фашистичка држава, ми нисмо учили оно што ви сада намераваате, али, господо, ми смо били извршени војници! Дакле, није то, господо, потребно ни ради војске. Наш човек је по својој природи рођен војник. Можете ви дете колико хоћете од његове 12 године васпитавати у војничком духу, ако оно нема друго нешто, ако оно није чврсто, не можете ви њему ту чврстину дати овим путем! Господо, наша је нација жилава! Наша је нација иначе сама по себи врло бистра и врло брзо схвата, а то због војничке обуке, њој није потребно. Само ће се бадава дангубити и неће се ништа у томе постићи, може се постићи чак и супротан резултат. За ово време деца могу да изгубе вољу за оно што треба у војсци да чине па ће казати: Досадило ми је вежбање од своје дванаесте године код куће!...

Господо, што се тиче Сокола, ја Соко поштујем, ја установу Сокола много ценим. Али, господо, ја сам за то да се физичко васпитање врши слободном вољом, а не насилним путем! Дозволите ви, нека се наш народ уписује у соколске чете, нека се уписује и у друга спортска удружења, али нека то буде по народној вољи. То ће бити најбоље, то ће бити најсигурније, то ће бити најстабилније! А, господо, ако ви мислите да ћете постићи нешто у овом физичком васпитању насилним путем, онда се варате!

Пошто, господо, ја видим да ово није добро, нарочито за сељачки народ, пошто видим да је то кретање нашега народа ка фашизму, гласаћу против овога буџета! (Одобравање на левици).

Potpretsednik Jevrem Tomić: Има реč народни посланик г. Branko Dobrosavljević (Glasovi: Nije ovde). Pošto nije tu, smatra se da je odustao od reči. Reč ima г. Sava Mikić. (Glasovi: Nije ovde.) Pošto г. Mikić nije prisutan, smatra se da je odustao od reči. Reč ima г. Josip Cvetić. (Glasovi: Nije ovde.) Pošto г. Cvetić nije prisutan, smatra se da je odustao od reči. Reč ima г. Jovan Zdravković (Glasovi: Nije ovde). Pošto г. Zdravković nije prisutan, smatra se da je odustao od reči. Reč ima narodni poslanik г. Jakov Kolarević.

Јаков Коларовић: Господо народни посланици. Сад као нови посланик ступам први пут на говорницу, јер хоћу и ја да узем учешћа у дискусији Министарства за физичко васпитање и да кажем оно што мислим да је потребно. Пре не што будем изнео своје излагање, хоћу да се осврнем на држање и говор појединих посланика. Не мислим да браним Краљевску владу господина др. Милана Стојадиновића, нити да је нападам; а такође не мислим да вређам посланике, које поштујем, како оне на десници, тако и оне на левици, већ мислим да изнесем тачну и сушту истину.

Господа предговорници критиковали су садашњу Владу наводећи како се чиновници прогањају, наводећи у исто време како је бивши посланик Стеван Јанковић протерао све учитеље у своме срезу после петомајских избора 1935 године.

Ја као следбеник Стевана Јанковића, и као претставник Среза подгорског, сматрам за особиту дужност да о овом изнесем тачне податке. Није тачно да су сви учитељи премештани. Ствар је тачна у следећем: Неки су учитељи премештени по својој жељи, а неки по службеној потреби, а извесан број учитеља, међу којима се налазе и они који су гласали против листе Стевана Јанковића, налазе се и сада у школама на раду, где су пре петомајских избора 1935 године били.

Сматрам, да наш друг и народни посланик, који је ово тврдио, није имао намеру, да се неистином послужи и да тиме увелича неправилну и штетну радњу данашње Краљевске владе, већ сматрам да ствар није проверио и да је погрешно обавештен од својих пријатеља.

Даље да пређем на ствар о којој мислим да говорим. Према садањем Закону обавезно је да се сви мушкарци од своје 12 године до 18 године физички вежбају и састају код школе, где учитељи основних школа врше обuku. У моме срезу села су раштркана, тако да поједини дечаци морају да путују по 10 километара до зборног места, а у неким местима има још и више даљице.

Господине Министре и господо народни посланици, имам дубоко уверење, да ако се ово и даље продужи, неће бити никакве користи од вежбе по здравље и развијање именованих дечака, већ једино штете. Да је ово очигледна штета дајем разлоге у следећем:

1) Ови сеоски дечаци, нарочито у ово доба кад је народ инокосног стања услед деоба, још као деца од своје пете до шесте године оптерете се чувањем стоке и другим пословима по својој физичкој способности до своје 8 године, а после 8 године походе основну школу! Одмах по изласку из школе подлеже тешким земљорадничким радovima: копању, жетви итд., а у својих 14 до 15 година, још и тежим пословима: косидби дивале итд.

Да се дубоко размислимо, да ли је могуће и да ли је корисно за ове дечаке који раде 6 дана све тежачке послове да седмог дана иду на ову вежбу, путујући, као што рекох, до 20 километара за одлазак и повратак, поред тога да врши и вежбе.

По моме дубоком уверењу, да свима радницима који раде тежачке послове треба одмора да своју снагу празнично одморе и добију уштеђење снаге за идуће наредне дане.

Друго, кућа, односно кућевни послови и они трпе уштрба, јер ових празника дечаци би се могли по неки сат употребити за негу стоке, чишћење штала итд.

Моје је мишљење да би ову обавезу требало скратити тако да се ова вежба врши само једну годину дана пре ступања у стални кадар у селима, изузев вароши. Молим господина Министра да ове моје напомене прими као тачне и оправдане и да се у смислу истих изврши измена у погледу физичког васпитања наше омладине у селу.

Имам уверење, да је садања Краљевска влада, којој је претседник господин др. Милан Стојадиновић, до сада радила на опште добро државе и народа, а уверен сам да ће у истом правцу продужити — гласаћу за буџет. (Пљескање у центруму и на десници.)

Potpretседnik Jevrem Tomić: Reč ima narodni poslanik g. Milenko Glišić (Glasovi: Nije ovde). Pošto g. Milenko Glišić nije prisutan, smatra se da je odustao od reči. Reč ima narodni poslanik g. Aleksandar Lazarević. (Glasovi: Nije ovde). Pošto g. Aleksandar Lazarević nije prisutan, smatra se da je odustao od reči. Reč ima narodni poslanik g. Radivoje Nikolić.

Радивоје Николић: Господо посланици, код овога предлога буџета за физичко васпитање народа, допустите да и ја кажем неколико речи. Наш народ је претежно сељачки, он се бави земљорадњом и као такав изложен је довољном физичком кретању и нема потребе за нарочитим физичким васпитавањем. Такво васпитање може да се заведе само по варошима, али и тамо да буде факултативно, а не обавзно, јер шта ће занатлији, ковачу, дрводељи, лимару, инсталатеру, зидару и другим физичким радницима физичко васпитање, кад они чине довољно кретања и чекају празник да се само одморе. Физичко васпитање је потребно господи и њиховој деци, који се не крећу, да се физички развију. Ми у предратној Краљевини Србији нисмо неговали нарочито физичко васпитање, али је наш народ био довољно развијен за велике историске задатке и подвиге. Када је наш народ могао да оствари тако велике историске задатке без тога нарочитог обавезног физичког васпитања, шта ће нама сада то васпитање, које је пресађено са стране. Господо посланици, ја мислим када држава позове некога на неку службу, да је дужна да збрине његову егзистенцију. Када држава позове некога на војску дају му храну, обућу и одело. А у овом случају када држава позива омладину на физичко васпитање, не даје јој ништа. Према томе, држава нема ни морално право да неодевену и главну сиромашну омладину физички васпитава и излаже телесним напорима. Идеја о обавезном физичком васпитању никла је у глави оних, који су за тоталитарну државу. И пошто ја нисам за такву државу, већ за демократску државу, ја гласам против. (Пљескање на левици.)

Potpretседnik Jevrem Tomić: Reč ima Ministar za fizičko vaspitanje naroda g. dr. Vjekoslav Miletić.

Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Vjekoslav Miletić: Gospodo narodni poslanici, ja sam saslušao gospodu govornike. Istina je bili su malobrojni, ali mislim da i oni koji su se javili da govore na nju govornili, da su u većini odobrili rad moga Ministarstva, kako u prošlosti tako i u sadašnjosti.

Ja primam rado sugestiju ne samo govornika koji su govorili, nego svih kolega u svakom dobu, u svakom času, kako ovde, tako i u моме Kabinetu.

Jedino me čudi od prijatelja g. Voje Lazića i ostale dvojica govornika sa leveice, koji su me mo-

rali dobro razumeti, a hoće da prikažu da me nisu razumeli.

Ja sam naročito podvukao da obavezno vaspitanje naroda treba sprovesti postepeno, ozbiljno i veoma obazrivo. Ne radi se ovde nasilno i neće se raditi nasilno, kako hoće da se prikaže. (Odobrava-nje i pljeskanje na desnici.)

Gospodo narodni poslanici, pošto sam bio dovoljno jasan u svome ekspezeu, a takode i u programu rada u mome resoru, ja vas molim da prihvatite budžet ovog Ministarstva onako kako je predložen. (Odobrava-nje i pljeskanje u centru i na desnici.)

Potpredsednik Jevrem Tomić: Gospodo narodni poslanici, pošto je lista govornika iscrpljena to je pretres u pojedinostima predloga budžeta rashoda XVII razdeo — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda završen. Prelazimo na glasanje. Glasaoe se po patijama sedenjem i ustajanjem. Gospoda narodni poslanici, koji primaju pročitane partije neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. Molim izvestioca g. dr. Jura Kocea da izvoli pročitati partiju 1045 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Jure Koce pročitao partiju 1045 — XVII razdeo — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda, sa amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

XVII RAZDEO — MINISTARSTVO FIZIČKOG VASPITANJA NARODA

GLAVA CXXXI — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. Poz.
1045

Lične prinadležnosti:

I Plate — periodske povišice itd

I) Ministarstvo

a) Činovnici

Mesto: „Savetnik IV/1“ staviti: „Savetnik IV/1“ suma ostaje ista.

b) Činovnički pripravnici

Umetnuti podnaslov i dodati novo:

I) Ministarstvo

4 činovnička pripravnika od VIII grupe u I razredu skupoće + 74.200
Činovnički pripravnik od IX grupe u I razredu skupoće + 15.850

II) Otek računovodstva

i iznos pozicije i partije povećati sa + 90.040.—

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1045 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 1045 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1046 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Jure Koce pročitao partiju 1046 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. Poz.

1046

Nagrade honorarnim službenicima i dnevničarima:

Subpoz. 4 — Mesto: „služitelja-dnevničara“ staviti: „5 služitelja dnevničara“ . + 10.800.—

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1046 sa predloženim

amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 1046 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1047 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Jure Koce pročitao partiju 1047 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. Poz.
1047

Specijalne nagrade:

1 U trećem redu ove pozicije mesto reči: „nastavnicima škola“ staviti: „nastavnicima škole“.

5 U prvom redu ove pozicije mesto reči: „pomoć grupama“ staviti reči: „za spremanje grupa“.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1047 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 1047 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1048.

Izvestilac dr. Jure Koce pročitao partiju 1048.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1048? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 1048 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1049 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Jure Koce pročitao partiju 1049 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

B. Materijalni rashodi

Part. Poz.
1049

Upravni troškovi:

1 Kancelarijski i manipulativni troškovi

Potpoz. pod b) menja se i glasi: „b)

Opravka i nabavka kancelarijskog nameštaja“ i povećati sa + 50.000.—

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1049 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 1049 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1050.

Izvestilac dr. Jure Koce pročitao partiju 1050.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1050? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 1050 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1051.

Izvestilac dr. Jure Koce pročitao partiju 1051.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 1051? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji

primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 1051 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1052 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Jure Koce pročita partiju 1052 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. Poz.
1052 **Organizacioni i propagandni troškovi:**
2 Izvođenje organizacije obaveznog telesnog vaspitanja itd., smanjiti sa . . . — 126.100.—

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 1052 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 1052 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1053 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Jure Koce pročita partiju 1053 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. Poz.
1053 **Redovne pomoći na osnovu zakona:**
2 U trećem redu ove pozicije mesto: „§ 98” staviti: „§ 89” i sumu smanjiti sa . . . — 24.740.—
3 Tekst ove pozicije menja se i glasi: „Pomoć za organizaciju vatrogasne službe po odluci Ministra fizičkog vaspitanja naroda”.
Kod ove pozicije pod b) u četvrtom redu, mesto: „§ 78”, staviti: „§ 76”.
i iznos partije smanjiti sa — 24.740.—

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 1053 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 1053 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1054 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Jure Koce pročita partiju 1054 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. poz.
1054 **Razne pomoći savezima itd.**
4 Menja se i glasi:
„Za spremu takmičara radi učešća na olimpijskim igrama 1940 godine”.
Ukupno XVII razdeo

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 1054 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 1054 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 1054 a.

Izvestilac dr. Jure Koce pročita partiju 1054a.

Potpredsednik Jevrem Tomić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 1054a? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju neka izvole ustati. (Većina sedi.) Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 1054a većinom glasova primljena.

Gospodo narodni poslanici, pošto je predlog budžeta rashoda XVII razdeo — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda po svima partijama pojedinačno primljen, objavljujem da je ceo predlog budžeta rashoda XVII razdeo — Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda primljen. (Burno pljeskanje i odobravanje u centru i na desnici. — *Ministar fizičkog vaspitanja naroda dr. Vjekoslav Miletić:* Molim vas, gospodo stenografi da konstatujete u stenografskom zapisniku da je glasala i opozicija za ovaj razdeo, sem 4 poslanika koji su glasali protiv.)

S obzirom da je dnevni red za danas iscrpen, predlažem da ovu sednicu zaključimo a drugu zakazemo za sutra sa ovim dnevnim redom: Nastavak pretresa u pojedinostima izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za 1938/39 godinu i to: 1 — Pretres budžeta rashoda VI razdeo — Ministarstvo inostranih poslova i 2 — Pretres budžeta rashoda XVI razdeo — Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja. Prima li ovo Narodna skupština? (Prima!). Objavljujem da je predloženi dnevni red primljen. Ovu sednicu zaključujem, a narednu zakazujem za sutra u 9.30 časova.

(Sednica je zaključena u 23 časa.)

PRILOZI

INTERPELACIJA

Sekule Zečevića, narodnog poslanika, na Ministra finansija o obustavi egzekutivne naplate dospelih anuiteta Privilegovane agrarne banke

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Na osnovu čl. 72 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini čast mi je podneti na gospodina Ministra finansija sledeću

INTERPELACIJU

GOSPODINE MINISTRE,

U mome izbornom Sreзу nevesinjskom organu Poreske uprave uz asistenciju žandarmerije provode

ovih dana naplatu zaostalih anuiteta Privilegovane agrarne banke i nemilosrdno plene i prodaju stoku u bescenje, tako da se često puta jedva pokriju egzekutivni troškovi, a vrlo malo pretiče na otplatu anuiteta. Volovi i konji, koji se inače preko ljeta prodaju 1500 do 2000 dinara, prodaju se na licitaciji po poreskim organima 150 do 300 dinara, jer su mršavi i nema mušterije.

Nevesinje je planinsko mesto, gde zapane veliki sneg i ne diže se po nekoliko meseci, a ove godine

je izuzetno veliki sneg, pa pored gladi u narodu i stoka gladuje, jer je stočna hrana skuplja od ljudske, i nema je.

Seljaku se ne zna šta je teže, ili kad on gladuje, ili kad mu stoka lipsava od gladi. I u takvom stanju, kad njegova stoka ne predstavlja ni 20% od svoje vrednosti, naredeno je Poreskoj upravi da energično i bez milosti naplaćuje anuitete.

U stočarskim krajevima, kao što je Nevesinje, narod može po koju paru da izbije samo iz stoke, a u ovo doba godine ne može ni iz stoke. Tražiti naplatu u ovo doba godine, kad stoka ne predstavlja

nikakvu vrednost i kad se ne može nipošto prodati, znači namerno upropašćivati narod toga kraja.

Pitam Vas, Gospodine Ministre, je li Vam sve to poznato i šta mislite preduzeti da se egzekutivna naplata anuiteta smesta obustavi i odgodi naplata do juna ili jula, kad će stoka biti debela i vredeti desetstruko više nego danas i seljak biti u mogućnosti da proda i plati.

Molim Vas, Gospodine Ministre, da mi odgovorite na ovu interpelaciju.

Tražim hitnost za ovu interpelaciju.

Sekula Zečević, s. r.
narodni poslanik

INTERPELACIJA

Mihaila Đurovića, narodnog poslanika na Ministra unutrašnjih poslova povodom neizvršenja izvršne presude Okružnog suda u Leskovcu, kojom je Antanas Tošić, predsednik Opštine vinaračke kažnjen sa 4 meseca strogog zatvora i na ime privatnopravnog potraživanja oko 20.000 dinara za delo krivokletstva iz § 144 k. z.

GOSPODINE MINISTRE,

Iz presude Okružnog suda u Leskovcu KZP 839/35-21, koju je Kasacioni sud u Beogradu osnažio svojom presudom KRS. 869/31-1 od 20 septembra 1937 god. vidi se da je Antanas Tomić, predsednik Opštine vinaračke u Srezu leskovačkom, osuđen na četiri meseca strogog zatvora kao i da plati na ime privatnopravnog potraživanja oko 20.000 din. i to zbog dela krivokletstva iz § 144 k. z. Tom presudom je Antanas Tošić i izgubio časna prava, jer tako i sama presuda glasi.

Ta presuda je postala izvršna 20 septembra 1937 god., dakle pre više od pet meseci, te Antanas Tošić ne može vršiti dužnost predsednika opštine u smislu § 129 i § 130 Zakona o opštinama u vezi sa § 52 Finansiskog zakona za 1936/37 god., koje se objašnjene odnosi na prednje zakonske propise. Izvršenje presude po ovom delu zavisi od organa područnih Vašem Ministarstvu. A ta se presuda i ako je proteklo više od pet meseci od dana izvršnosti ni do danas ne izvršuje.

Antanas Tošić nastavlja, međutim, da vrši predsedničku dužnost u Opštini vinaračkoj, što je protivno pomenutim zakonskim propisima. On to čini, jer mu se u ovo Vaše vreme tako može i jer u organima Vama područnim (u Načelstvu Sreza leskovač-

kog i Vardarskoj banovini) nalazi zaštitnike i pomagače za izigravanje pozitivnih zakonskih propisa. Građani su pismeno i usmeno više puta protestovali protivu takvog nezakonitog postupanja Sreskog načelnika u Leskovcu i Kralj. Banske uprave u Skoplju. Njihove predstavke su čak doprle i do Ministarstva unutrašnjih poslova, ali na žalost sve je to bilo uzaludno.

S toga mi je čast umoliti Vas, da mi izvolite odgovoriti:

1) Da li ste voljni pozvati Sreskog načelnika u Leskovcu na vršenje dužnosti i na poštovanje zakona u ovom slučaju?

2) Kako je Antanas Tošić korteš J. R. Z., da li ste voljni upozoriti Kralj. bansku upravu u Skoplju i Sreskog načelnika u Leskovcu da u zaštiti takvih ljudi ne sme ići do bezočnog gaženja zakona i do prkosnog izazivanja pravdoljubivih građana, i da bi trebalo, pak, i u Vaše vreme poštovati neku meru i granicu.

Za ovu interpelaciju tražim prvenstvo.

Molim Vas, da verujete u moje dužno poštovanje.

Beograd 7-III-1937.

Mihailo Đurović, s. r.
narodni poslanik

